

TIMOTEI POPOVICI.

---

DICTIONAR  
DE  
MUZICĂ.



Cu mai multe ilustrațiuni.

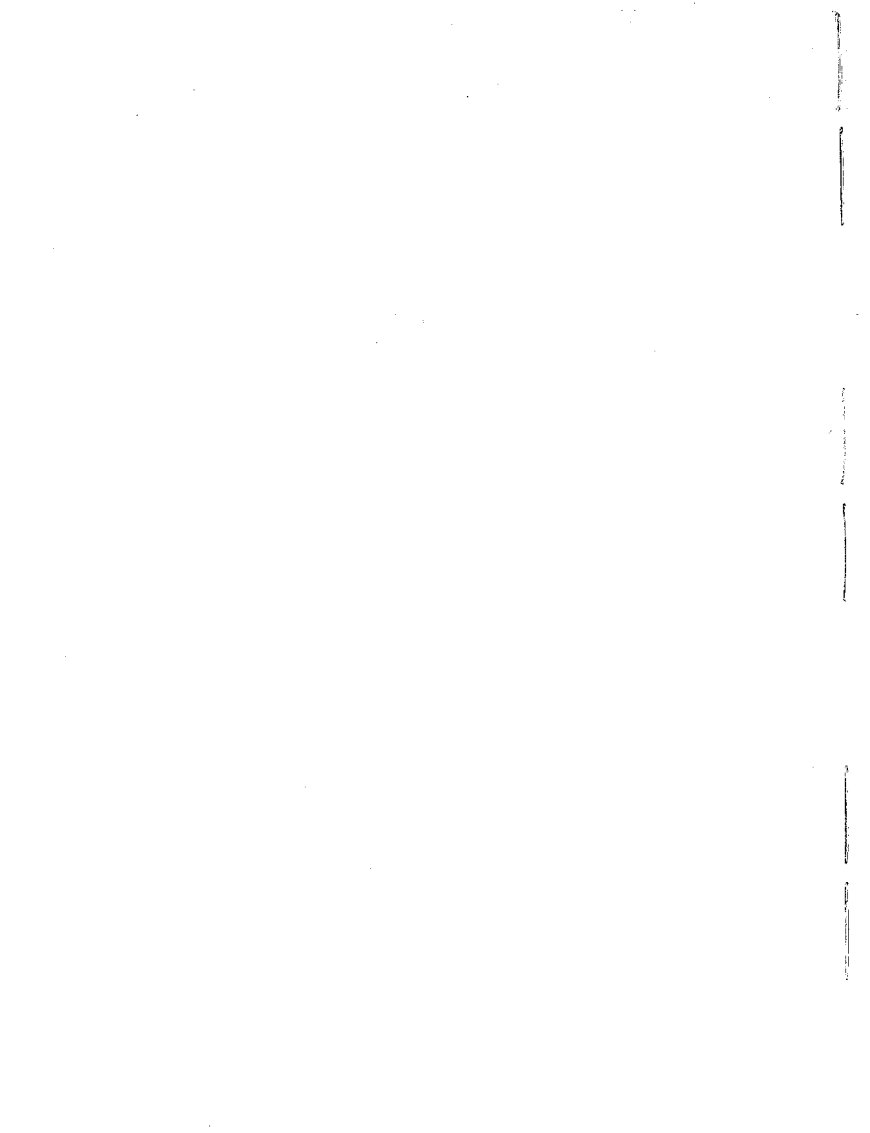


Edițiunea aatoralai.



Sibiu 1905.

Tipografia lui W. Krafft.



## Prefață.

La popoarele cu cultură muzicală înaintată dicționarele de muzică au o literatură bogată. Și nu încetează de a-se înmulți zilnic. Pentru-că de o parte nici una dintre arte nu s'a generalizat așa tare ca muzica, iar de altă parte nicăiri ca în muzică nu există atîtea semne și atîția termeni tehnici a căror cunoștință e indispensabilă în practica de toate zilele. De aceea la popoarele respective aceste dicționare formează, așa zicînd, călăuza permanentă, tovarășul nedespărțit atît al artistului cît și al diletantului.

La noi, unde muzica a început în timpul din urmă a fi cultivată în măsură tot mai mare, lipsa acestui fel de scrieri e cu atît mai simțită, cu cît — afară de cîteva manuale de »teorie elementară« (la noi în țară și de acestea există numai unul) — cărți și tractate despre muzică în general nu prea avem.

La compunerea dicționarului de față am avut în vedere considerații escluziv practice. De aceea chestiuni, cari au mai mult importanță istorică cum sînt d. e. diferitele instrumente și sisteme muzicale ale popoarelor vechi etc. în general le-am trecut cu vederea. Tot astfel și în chestiunile privitoare la muzica bisericească am lăsat afară pe cele ce aparțin serviciului divin în bis. apusană, ca unele cari pentru noi nu sînt de interes mai apropiat.

În schimb însă am tractat ceva mai intenziv toate chestiunile de interes practic și cu deosebire chestiunile privitoare la muzica noastră atît bisericească cît și lumească.

În special în art. Cîntec și Joc am emis o anumită clasificare a diferitelor specii ale muzicii noastre, a cîntecelor romînești,

iar în art. Muzică am căutat să dau o schiță istorică mai amănunțită despre cîntarea bisericească folosită în toate bisericile romîne de rit oriental pînă în prezent — bine înțeles între marginile impuse de dimenziunile acestui dicționar. Deasemeni am tractat mai pe larg chestiunile, cari în general trebuie să formeze materialul de instrucție din muzică în seminariile noastre, — unicele instituții cari la noi sînt totodată și școale de muzică. De aceea cîrticica prezentă va putea fi cu succes aplicată și ca carte auziliară în seminarii.

Izvoarele, de cari m'am folosit sînt: F. Bremer: *Handlexikon der Musik*; P. Frank: *Taschenbüchlein des Musikers*; Dr. H. Riemann: *Musik-Taschenbuch* și *Kurzgefasste Harmonielehre*; O. Schwalm: *Katechismus der Musik*; Dr. H. Zopf: *Die Behandlung guter und schlechter Stimmen*; F. L. Schubert: *Abc der Tonkunst* și *Vorschule zum Componiren*; E. F. Richter: *Lehrbuch des einfachen und doppelten Contrapunkts*; J. C. Lobe: *Lehrbuch der musikalischen Composition*; M. Reger: *Beiträge zur Modulationslehre*; F. A. Gevaert: *Neue Instrumentenlehre* (trad. de Dr. H. Riemann); iar romînești: A. Sequens: *Elemente din teoria muzicii, Caransebeș*; T. Cerne: *Dicționar de muzică*,\*) Iași; Dr. T. Tarnavski: *Liturgica și Odigetica pastorală* (manuscript litogr.) și *Enciclopedia rom., Sibiu*. Pe lîngă acestea, cu deosebire în ce privește jocurile noastre și unele instrumente uzitate la pop. rom., pe lîngă observările proprii, prețioase servicii mi-au făcut informațiile luate parte dela st. colegi dela seminar, parte dela persoane externe și cu deosebire dela elevii mei. Tuturora le exprim și la acest loc mulțăminta mea adîncă.

De sine înțeles, că între astfel de împrejurări și neaflînd în altă parte nici un fel de date scrise referitor la multe din chestiunile ce privesc această parte, nu am putut prezenta de astădată un tablou complet și ezact despre muzica noastră în general. Aceasta formează

---

\*) Dl. T. Cerne a început publicarea unui dicționar de muzică în dimensiuni mari, din care însă au apărut (1898—99) numai 2 volume (lit. A—L).

obiectul preocupățiunii mele viitoare și sper, că la timpul seu, într'o lucrare separată, să pot da un tablou cât se poate de complet și real atît despre muzica noastră bisericească cît și lumească.

Dar și în celelalte chestiuni cuprinse în opul de față se vor afla și lacune și neezactități. Luînd însă în considerare, că e prima lucrare de acest fel în limba romînă, aceste greșeli nădăjduesc, că vor fi scuzate. Din parte-mi voi fi foarte recunoscător tuturor, cari, prin observările binevoitoare, vor contribui de o parte la lămurirea multor chestiuni atinse în acest dicționar și cari preste tot la noi pînă acum încă n'au fost discutate, iar de altă parte la îndreptarea eventualelor greșeli ivite în el.

Dela felul cum va fi întîmpinat depinde, ca la o eventuală ediție nouă să apară mult mai bogat și ilustrat și cu mai multe exemple, mai ales ce privește muzica rom., lucru care deocamdată a trebuit să-l omit din cauza speselor mari.

Sibiiu, în 1 August 1905.

T. Popovici.

## Prescurtări.

acompl.	=	acompaniament.
D. e. sau d. e.	=	de exemplu.
<i>engl.</i>	=	englez.
Es.	=	exemplu.
espr.	=	espresiune.
f.	=	foarte.
<i>fr.</i>	=	francez.
<i>germ.</i>	=	german.
<i>gr.</i>	=	grecesc.
gr.	=	grad, grade.
instr.	=	instrument, instrumental.
<i>it.</i>	=	italian.
<i>lat.</i>	=	latin.
m.	=	metru.
muz.	=	muzică, muzical.
s.	=	sau.
presc.	=	prescurtat, prescurtare.
term.	=	termin.
term. de espr.	=	termin de espresiune.
v. (v.)	=	vezi.
(v. ac.)	=	vezi acest cuvînt (aceste cuvinte).
( <i>gr.</i> ) și ( <i>lat.</i> )	=	arată originea grecească sau latină a cuvîntului.

O literă urmată de o liniuță sau și numai liniuța singură arată cuvîntul dela început (articolul) în toate formele (articulat, nearticulat, în singular, plural etc.).





## A

**A, la** = 1) tonul **a**, al 6-lea grad în sistemul diatonic. Tonul **a**<sup>1</sup> (= din octava simplu liniată, cu 437.5 vibrațiuni pe secundă) e luat ca **ton normal** (v.) la acordarea instrumentelor (v. Diapazon). 2) Coarda a 2-a a violei, cea primă a violei etc.

**A.** presc. = alt (v.).

**A, al, all', alla** = în, cu, ca, în formă de, până la (v. a ballata etc.).

**A. it. à fr.** = în, la, pentru (v. a due, à première vue etc.).

**A ballata it.** = în forma baladei.

**Abanos (germ. Ebenholz)** = lemn negru foarte vîrtos (din **Ebenum** în Africa), din care sînt făcute flaute, clarinete, tastele negre la instrumentele cu claviatură, puntea la cele cu arcuș etc.

**A battuta it.** = în, după tact, după cum e bătut tactul (= a tempo v.).

**Abb.** presc. = abbassamento (v.).

**Abbandono [con] it.** = cu resignațiune (term. de espr.).

**Abbassamento it.** = lăsare în jos; **a— di mano** = lăsarea mîinii în jos la baterea tactului, încrucișarea mîinilor cînd cîntăm la pian; **a— di voce** = slăbirea, coborîrea vocii.

**Abbellimento it.** = ornament (v.).

**Abcdare** = ezerciții de cîntare, la cari în locul textului întrebunțăm numirile alfabetice ale tonurilor (v. și Alfabet, Solmizațiune, Solfegiare, Vocalizare).

**A bene placito it. v.** A piacere.

**Abreviaturi v.** Prescurtări.

**Absolut, muzică absolută** = muzica în sine, ca expresiune curată a simțirii, în opoziție cu cea descriptivă, de program, dramatică etc.

**Academiile de muzică** = societate de artiști și alți sprijinitori ai artei muzicale, ce are de scop cultivarea muzicii. Astfel de academii sînt mai în toate orașele mari. În București încă e una »Academia de muzică și artă dramatică« înființată în a. 1900.

**A (alla) capella it.** = 1) în stil bisericesc, 2) muzică scrisă numai pentru voci, fără acomp. instrumental (cum era obicinuit în bis. catolică până prin secl. 16, iar în cea orientală până în prezent), sau cu acopaniament instrumental, însă numai în unison (v.) sau în **octavă**. 3) Allabreve (v.).

**A capriccio it. v.** Ad libitum l.

**Accarezzevole it.** = lingușitor, amabil (term. de espr.).

**Accel.** presc. = acceferando (v.).

**Accelerando** *it.* = grăbind, în tempo din ce în ce mai iute (term. de *espr.*).

**Accent** (*it. accento*) = întonarea mai puternică a unor tonuri anumite. Deosebim: 1) **A — metric** = întonarea anumitor părți din tact. La tactele simple accentul cade totdeauna pe partea primă, la cele compuse pe acele părți din tact, cari în caz de descompunere a tactului ar deveni primele. Partea accentuată se zice și **timp tare** (*thesis v.*), cea neaccentuată **timp slab** (*arsis v.*). Când singuraticile părți din tact sînt subimpărțite, nota primă a fiecărei grupe este accentuată. Cîte odată accentul se schimbă (*v. Sincopă*). 2) **A — ritmic** = accentuarea dată la o grupă de tonuri, ce formează o figură ritmică (*v. Ritm*). 3) **A — melodic** cînd anumite tonuri din melodie sînt accentuate fără privire la locul, ce ocupă în tact. E însemnat prin  $\wedge$ ,  $\gt$  sau prin *fz.*, *sf.*, *rf.* etc. pus deasupra notei respective. 4) **A — patetic** cînd în melodie sînt introduse tonuri alterate; acestea au putere expresivă foarte mare. 5) **A — armonic** cînd întroducem alterațiuni sau disonanțe în acompaniament.

**Accentus ecclesiastici** *lat.* = recitarea ceva cîntată a rugăciunilor rostite de preoți în bis. apusană, la cari cîntăreții au să răspundă (= *concentus*). Are 7 formule numite *cadențe*.

**Accentuare**, a *accentua* = a da accentul corespunzător diferite-

lor tonuri și părți dintr'o piesă muzicală. Accentuarea corectă e de mare însemnătate în predarea unei piese (*v. Accent*).

**Accidenți** *v. Alterațiuni*.

**Accidental**, **semne accidentale** numim mai ales alterațiunile întîmplătoare, ce obvin în lăuntru unei piese, în opoziție cu cele puse la cheia constituind armatura (*v.*); **linii accidentale s. ajutătoare** = liniuțele luate în ajutor la scrierea notelor sub și deasupra de portativ.

**Accompagnare** *it.* = *acompaniare* (*v.*).

**Accompagnamento** *it.* = *acompaniament* (*v.*).

**Accordatore** *it.* = *acordor* (*v.*).

**Accordeur** *fr.* = *acordor* (*v.*).

**Accordo** *it.* = 1) *acord* (*v.*), 2) *instr. italian vechi, ce seamănă cu cbasul*.

**Accordoir** *fr.* = 1) *diapazon* (*v.*), 2) *cheia în formă de T, cu care se acordează pianul, țîmbala etc.*

**Accrescendo** *it. v. Crescendo*.

**Acoladă** (*fr. accolade*) = semnul {, ce leagă 2 sau mai multe portative, ce aparțin la oaltă. Muzica pentru pian e scrisă pe 2 portative, cea pentru cor pe 2 sau mai multe, iar cea pentru orchestră pe atîtea portative, cîte partide sau familii de instrumente sînt întrebuintate (*v. și Partitură*).

**Acomodare** (*fr. accommodement*) = a pune un instrument în consonanță cu celelalte; a face din





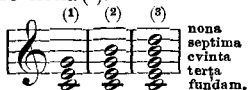
tecutul unei piese dramatice un livret de operă.

**Acompaniare** (*it.* accompagnare) = a însoți o melodie sau un solo, a executa un acompaniament (v.).

**Acompaniament** (*it.* accompagnamento, *germ.* Begleitung) = partea instrumentală, ce însoțește melodia principală (vocală s. instrumentală) cu scop de a-o sprijini și a-i mări expresiunea.

**Acompaniator** = cel care acompaniază (cu un instrument) pe cântăreț sau instrumentist.

**Acord** (*it.* accordo) = sunarea mai multor tonuri de odată (v. Armonie); în știința armoniei: o combinațiune armonică de 3, 4 sau 5 tonuri suprapuse în formă de terțe. Tonul cel mai de jos, pe care e clădit acordul, e numit **ton fundamental** s. **fundamentală**; celelalte își iau numirea dela intervalul, ce-l formează cu fundamentală, adică: **terță**, **cvintă**, **septimă** și **nonă**. **A**— își ia numirea mai de aproape dela intervalul extrem. Astfel acordul de 3 sunete e numit **a— de cvintă** <sup>(1)</sup>, cel de 4: **a— de septimă** <sup>(2)</sup>, iar cel de 5: **a— de nonă** <sup>(3)</sup>.



**A— de cvintă** e de 3 feluri: perfect constind din fundamentală, terță mare s. mică și cvintă perfectă, crescut avind cvintă crescută și micșorat a căru

cvintă e micșorată. Acordurile le mai împărțim în **consonante** și **disonante**. — I. **Acorduri consonante** sînt **a—** făcute din intervale consonante (v. Interval), din care cauză dau impresie deplin satisfăcătoare și pot forma armonii independente. Aici aparțin numai acordurile perfecte și sînt de 2 feluri: 1) **dure s. majore** (*germ.* Dur- s. harte Dreiklänge), cari au terță mare și 2) **moi s. minore** (*germ.* Moll- s. weiche Dreiklänge), a căror terță e mică. Cele dure au dur. moale.

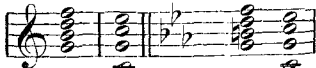
caracter mai aspru, vesel, deschis, hotărît, iar cele moi melancolic, gingaș ceva cam întunecat, șovaitor. Numai acordurile consonante pot servi ca acorduri finale sau de repaus (v. Consonant și Cadență). **A—** consonant de pe gr. I al scării îl numim **acord tonic**; el e **acordul scării** s. **tonalității**. — II. **Acorduri disonante** sînt acelea, cari pe lângă intervale consonante au și unul sau mai multe disonante, din care cauză nu dau o combinație armonică deplin satisfăcătoare și nici nu pot forma armonii independente. Ele recer **pregătire** (= tonul disonant să se aște de deja în acordul precedent la aceeaș voce, însă nu ca interval disonant, ci ca consonant) și **rezolvire** (= acordul disonant întreg trebuie să treacă în acordul consonant corespunzător), care poate fi **naturală** (fundamentală acor-

dului disonant sare cu o cvintă în jos sau cvartă în sus, terța sue cu 1 gr. [dacă e senzibilă]



C-dur: V I, IV excepțională. La a-

disonante aparțin 1) A- de septimă, care e de 4 specii. Cel mai însemnat și mai des folosit e cel de pe gr. V al scării numit a- de septimă dominantă, a- de septimă principală sau numai septimă dominantă și constă din fundam., terță mare (totdeauna senzibilă scării), cvintă perfectă și septimă mică. E comun scărilor cu aceeași tonică (d. e. C-dur și C-moale). Intrunind în sine caracteristicile (v. ac.) tonalității (senzibilă și septima) acest acord determină foarte bine tonalitatea, din care cauză e totdeauna folosit în modulațiuni și cadențe (v. ac.). Fiind rezultat combinațiunii naturale a tonurilor (v. Armonice), nu recere pregătire, iar rezolvirea naturală este în tonică.



C-dur: V I C-moale: V I

2) A de nonă constă din 5 tonuri având 2 intervale disonante (septima și nona). E folosit numai

cel de pe gr. V al scării și e de 2 feluri: a- de nonă mare<sup>(1)</sup> pe gr. V al scării dure (constă din septima dominantă + nona mare) și a- de nonă mică<sup>(2)</sup> pe dominantă scării moi (constă din septima dominantă + nona mică). C-dur: V C-moale: V

Cel de nonă mică e folosit de regulă fără fundamentală (în acest caz samănă cu a- de septimă micșorată de pe gr. VII al scării moi) și servește ca bun mijloc de modulațiune în tonalități îndepărtate, deoarece prin schimbarea enarmonică (v. ac.) a uzora din tonurile lui, el poate aparține la diferite tonalități.



C-moale: V A-moale: V Fis-moale: V

3) A- alterate sint crescute<sup>(1)</sup> având terță mare și cvintă crescută și micșorate<sup>(2)</sup> având tot terță mare însă cvintă micșorată. Ambele recer rezolvire (eventual și pregătire). Alterația suitoare obvine de regulă în vocea superioară, cea coboritoare de regulă în bas.



C-dur: V I

— **Inmulțirea** (duplicarea) și **reducerea tonurilor**. În armoniile pentru mai multe voci unele dintre tonurile acordului trebuie luate mai de multeori. Regula e: în prima linie duplicăm fundamentală (în unison sau octavă), apoi cvinta și în fine terța (în acordul dur, avînd putere expresivă f. mare nu o duplicăm decît numai din considerații deosebite). Tonurile disonante nu vin duplicate. Reducerea tonurilor unui acord o facem cînd numărul vocilor e mai mic ca al tonurilor acordului. Regula e: în prima linie reducem cvinta, apoi fundamentală, mai rar terța (aceasta e redusă cu preferință în acordul dominant) și cîte odată și septima și nona. — **Stări și poziții**. Fiecare ton din acord poate obveni atît în bas, cît și în oricare din celelalte voci. Dela tonul, ce se află în bas depinde starea acordului. Acordurile de 3 sunete au 3 stări: s — **directă** <sup>(1)</sup> cînd în bas e tonul fundamental al acordului, **resturnarea primă** <sup>(2)</sup> cînd în bas e terța și **resturnarea 2-a** <sup>(3)</sup> cînd în bas e cvinta acordului. La acordurile de septimă și nonă mai e și **resturnarea 3-a** <sup>(4)</sup> cînd

(1) (2) (3) (4) (5)

C-dur: V V V V C-moale: V

e septima în bas și **resturnarea 4-a** <sup>(5)</sup> cînd e nona în bas. **Poziția** acordului depinde dela tonul, ce se află în vocea superioară. La acordurile de 3 sunete sînt 3 poziții: p — **octavei** <sup>(1)</sup> cînd tonul cel mai înalt din acord e octava lui, p — **terței** <sup>(2)</sup> cînd terța acordului e în vocea superioară și p — **cvintei** <sup>(3)</sup> cînd cvinta e tonul cel mai înalt. La acordurile de septimă și nonă este și p — **septimei** <sup>(4)</sup> și p — **nonei** <sup>(5)</sup>.

(1) (2) (3) (4) (5)

C-dur: I I I F-dur: V V

Acordurile în starea directă le numim și a — **fundamentale** (*germ. Stammaccorde*), iar cele resturnate **derivate** (*germ. abgeleitete Accorde*).

**Acord frânt** (*germ. gebrochener Accord*) v. Arpeggiu.

**Acord de împrumut** v. Împrumut.

**Acord de trecere** (*germ. Leitaccord*) = acordul consonant s. disonant (mai ales cel de septimă dominantă), ce servește în modulațiuni (v.) ca trecere în tonalitatea cea nouă.

**Acord principal** (*germ. Hauptaccord*) = acordul consonant de pe gr. I al scării, numit și **acord tonic**; apoi cele 3 acorduri consonante, ce reprezintă tonalitatea (cel tonic, dominant și subdominant).

**Acordare, a acorda** (*it.* **accordare** *germ.* **stimmen, Stimmung**) =

1) stabilirea, pe baza diapazonului (v.), a raportului armonic, ce trebuie să existe între tonurile unui instrument. La pian acordarea e făcută prin cvinte și octave sau prin acorduri perfecte; coardele violinei (violă și celo) sînt acordate în cvinte perfecte, ale contrabasului în cvarte perfecte etc. 2) Acordarea uniformă sau aducerea în consonanță a tuturor instrumentelor pe baza diapazonului. În orhestră toate instr. sînt acordate după tonul a<sup>1</sup> dat de oboi (v.).

**Acordeon** (*fr.* **accordoir**) v. Diapazon.

**Acordor** (*it.* **accordatore, fr.** **accordeur**) = cel care acordează un instrument muzical și în special pianul.

**Acsion** = irimosul »Cuvine-se cu adevărat« cîntat în bis. noastră la liturgie imediat după »Pre tine te lăudăm«; e un imn de laudă către Născătoarea de D-zeu.

**Act** (*it.* **atto**) = o parte mai mare dintr'o operă sau piesă dramatică. Opera mare franceză e împărțită de regulă în 5, cea italiană în 3 acte. Azi această împărțire nu mai e respectată. **A**— sînt împărțite în scene (v. ac.). Actului I îi premerge cîte odată o introducere numită **prolog** (v.).

**Acte de cadence** *fr.* = cadență (v.).

**Acteur, actrice** *fr.* = actor, actriță (v.).

**Actor, actriță** = persoana, care prevede un rol în o piesă drama-

tică (operă). Actorii muzicali, numiți și **cîntăreți de operă**, trebuie să fie și cîntăreți buni și să aibă și joc de scenă (v.).

**Acțiune dramatică** = complexul tuturor întîmplărilor, ce poetul le pune pe scenă pentru a escita interesul publicului și a provoca diferite senzațiuni și stări sufletești.

**Acustică** = știința despre sunet; **sală a**— = sală, ce, avînd rezonanță bună, e foarte favorabilă producțiilor muzicale și declamatorice.

**Acut** (*it.* **acuta, acuto**) = înalt, ascuțit.

**Adagietto** *it.* = adagio scurt (v. Adagio 2).

**Adagio** *it.* = 1) rar, trăgănat; **a**— **assai, a**— **di molto** = foarte rar (term. de mișcare), 2) piesă în tempo rar, ce aparține, ca frază, la altă piesă mai mare (sonată, simfonie etc.).

**Adaptare** v. Acomodare.

**Addoiorato** *it.* = dureros, trist (term. de espr.).

**Ad arbitrium** *lat.* = după plac (v. Ad libitum).

**A deux mains** *fr.* = pentru 2 mîni (la piese pentru pian).

**Adirato, con ira** = mînios, iute, agitat (term. de espr.).

**Ad libitum** *lat.* = după plac, se referă: 1) la partii, pe cari eze-cutantul le poate eze-cuta mai iute sau mai încet, fără privire la tact, tempo și valoarea notelor, ci după gustul seu propriu, 2) la partii vocale s. instrumentale dintr'o compoziție pentru mai

multe voci, ce pot fi lăsate afară fără a conturba melodia s. armonia compoziției. Es. **Flauto ad libitum** = cu sau fără flaut etc.

**Ado** presc. = *adagio* (v.).

**Ad una corda** *it.* = pe o coardă (v. *Una corda*).

**A-dur, la major** (*it.* la *maggiore*, *fr.* la *majeur*) = scara și tonalitatea dură cu armatură de 3♯ (fis, cis, gis), paralelă cu **Fis-moale**.

**Aeolic** v. *Eolic*.

**Affabile** *it.* = afabil, plăcut (term. de *espr.*).

**Afectat** = măiestrit, esagerat, forțat; contrarul dela naiv, natural.

**Affettuoso** *it.* = cu patimă, foarte sentimental (term. de *espr.*).

**Affretando** *it.* = grăbind (v. *Accelerando*).

**Afnitate** v. Înrudirea tonalităților.

**Agevole** *it.* = ușor, sprinten (term. de *espr.*).

**Aggiustamente** *it.* = precis în tact.

**Agilitate** (*it.* *agilità*) = ușurința cu care un cîntăreț s. instrumentist poate ezeceuta pasagii grele, triluri, scări cromatice etc. învingînd toate greutatele tehnice.

**Agitato** *it.* = agitat, mișcat; **allegro a-** = foarte repede și puternic (term. de *espr.*).

**Air** *fr.* = arie (v.).

**Ais, la-diez** (*it.* la *diese*) = tonul a suit prin ♯ (v. *Alterțiuni*).

**Ais-dur, la-diez-major și ais-moale, la diez minor** = tonalități neîntrebuințate în practică; în locul lor: **Hes-dur și moale**.

**Al** v. *A*.

**Album muzical** = colecție de piese muz. ușoare, de diferiți autori.

**Alfabet, notațiune alfabetică, sistem alfabetic** = notațiunea, în care tonurile sînt numite cu 7 litere din alfabet: **c, d, e, f, g, a, h**, în opoziție cu notațiunea **aretină** s. **monosilabică** (v. **Monosilabele aretine**). A fost introdusă în muz. bis. de papa **Grigorie cel mare** (secl. 7), din care cauză e numită și **notațiune gregoriană**. Prin secl. 17 a fost adoptată de Germani fiind și azi în uz nu numai la dînșii, ci și la popoarele, cu cari sînt în atingere imediată. În Italia, Franca, România etc. e folosit exclusiv sistemul monosilabic.

**Al f.** presc. = *al fine* (v.).

**Al fine** *it.* = până la fine (v. și *Da capo*).

**Allicvoté, tonuri a-** = tonuri armonice (v. *Armonice*).

**Alliula** = »lăudați pe Domnul«, cuvînt folosit în cîntări bis. parte ca introducere, parte ca refren sau încheiere.

**A livre ouvert** *fr.* = de pe foaie (v. *A prima vista*).

**Alla, all'** *it.* v. *A*.

**Alla ballata** *it.* v. *A ballata*.

**Allabreve** *it.* = prescurtat, înseamnă: 1) tempo dublu mai repede, 2) tactul de  $\frac{2}{2}$ , însemnat de regulă cu  $\text{C}$  (v. *Tact*).

**Alla camera** *it.* = în stilul muzicii de cameră (v. *Stil*).

**Alla marcia** *it.* = în tempo de marș.

**Alla mente** *it.* = de rostul, improvizat (v.).

**Alla polacca** *it.* = în tempo polonezei (v.).

**Alla russe** *it.* = în stilul muzicii naționale rusești.

**Alla siciliano** *it.* v. Siciliano.

**Alla turca** *it.* v. Turca.

**Alla zingara** *it.* = țigănește.

**Alla zoppa** *it.* = șchiopătînd, comic.

**Allargando** *it.* = lărgind mișcarea și intenzitatea (term. de espr.).

**Allegramente** *it.* = repede, vioi (term. de mișcare).

**Allegretto, allegretto** *it.* = piesă muz. în tempo repejor; face parte din alte piese mai mari.

**Allegretto** *it.* = repejor (mișcare între andante și allegro).

**Allegro** *it.* = repede, vioi (term. de mișcare); are mai multe nuanțe:  
A — assai = foarte repede.

A — con brio = vesel-strălucitor.

A — con foco (fuoco) = vesel, cu foc.

A — di molto = foarte iute.

A — giusto repede-măsurat, nu prea.

A — maestoso = nu prea repede și cu expresiune înaltă.

A — ma non troppo s. ma non tanto = nu prea repede.

A — moderato = repede-moderat.

A — vivace = foarte repede, etc.

**Allegro** *it.* (*germ.* Allegro s. Hauptform) = o compoziție, ce aparține la așa numitele forme libere (v. Formă); formează de regulă fraza primă din compozițiile ciclice (v. și Forma principală).

**Allemande** *fr.* = dans vechi german (Ländler v.) în tact de  $\frac{2}{4}$ ,  $\frac{3}{4}$  sau  $\frac{3}{8}$  de caracter vesel, fiind și azi favorit în Șvabia, Bavaria și Svițera. A fost introdus și în

balet (v.), iar în suită (v.) formează de regulă fraza primă.

**Allentando, allentato** *it.* = răzînd, domolind mișcarea și intenzitatea (term. de espr.).

**Allo, all<sup>o</sup>** *presc.* = Allegro (v.).

**Al loco** = la loc, ca mai înainte.

**All'oct, all'ott, all'gva<sup>~~~~</sup>** *presc.* = all'ottava (v.).

**All'ottava** *it.* = 1) în octavă, adecă pasagiul, deasupra căruia e pus acest semn, trebuie cîntat cu o octavă mai sus de cum e scris, 2) scris pe portativul unui instrument (în locul notelor lui) arată, că acel instrument are să meargă în octavă cu altul.

**All' unisono** *it.* = în unison, adecă o voce (s. instrument) are să ezeceute aceleași note, ce le are altă voce, ce stă aproape de ea.

**Alphorn, Alpenhorn** *germ.* = o specie de buciom (v.) uzitat la păstorii din Alpi (în Elveția).

**Al (a) piacere** *it.* = după plăcere (v. Ad libitum).

**Al (dal) segno** *it.* = dela semn; până la semn (v. Segno).

**Alt (it. alto)** = vocea femeiească mai adîncă, cu estenziunea f — g<sup>2</sup> (v. Registre 2). Timbrul seu e puternic, plin, potrivit pentru roluri dramatice; pentru agilități (v. ac.) e mai puțin potrivit ca soprano. E împărțit în adînc numit *contra alt (it. alto-, contr'alto-deciso)* și înalt (*it. contralto moderato s. commodo, mezzo-contralto*), sau în a — prim și secund.

**Alta** *it.* v. Octava,

**Al tempo** *it.* v. A tempo.

**Altera** [a], **alterat** = a schimba, a modifica înălțimea tonului prin semnele de alterațiune; **acorduri alterate** v. **Acord**; **tonuri alterate** = tonurile, a căror înălțime a fost schimbată prin semnele de alterațiune, în opoziție cu cele nealterate, numite **naturale**. (v.). Tonul alterat suitor cere rezoluție tot suitoare și întors.



**Alterațiuni, semne de alterațiune** (it. *Alterazioni*, germ. *Versetzungszeichen*) = semnele, prin cari modificăm înălțimea tonurilor. Sint: 1) **crucea** s. **diezul** ( $\sharp$ ) sue cu  $\frac{1}{2}$  ton, 2) **bemolul** ( $\flat$ ) coboară cu  $\frac{1}{2}$  ton, 3) **becarul** ( $\natural$ ) nimicește efectul crucii și al bemolului, restituind tonul la înălțimea sa originală. Crucile și bemolii îi întrebuițăm în 2 feluri: a) sau îi punem la începutul fiecărui portativ imediat după cheie, în care caz aparțin unei tonalități anumite și constituie **armatura** (v.) tonalității, în care e scrisă piesa, iar efectul lor se estinde asupra tuturor notelor respective din piesa întreagă, sau b) înaintea notelor singuratiche, în lăuntru piesei și atunci efectul lor se estinde numai asupra notelor de pe același loc, cari urmează până la finea tactului respectiv. Alterațiunile din armatură sint numite și **esențiale**, iar celelalte **accidentale**. Afară de alterațiunile amintite, numite în general și a — simple,

mai sint folosite cîte odată și alterațiuni, cari schimbă înălțimea tonurilor cu cîte un ton întreg. Acestea le numim **aduple** și sint: 4) **crucea dublă** s. **diezul dublu** ( $\sharp\sharp$  s.  $\times$  = **crucea spaniolă**), 5) **bemolul dublu** ( $\flat\flat$ ) și 6) **becarul dublu** ( $\natural\natural$ ). Acestea în practică nu obvin ca armatură. — În notațiunea **alfabetică** (v.) tonurile suite simplu primesc la numirea lor originală adausul **is** (fis, cis, gis, etc.), cele coborîte simplu **es** (fes, ces, etc.); excepție face **es** în loc de **ees** și **as** în loc de **aes**). Cele suite dublu primesc adausul **isis** (fisis etc.) iar cele coborîte **eses** (fesces etc.). În notațiunea **monosilabică** (v.) tonurile suite simplu primesc adausul **diez** (fa-diez, do-diez etc.) iar cele coborîte **bemol** (fa-bemol, do-bemol etc.). Cele suite dublu **dublu-diez** (fa-dublu-diez etc.) iar cele coborîte **dublu-bemol** (fa-dublu-bemol etc.). Tonurile restituite primesc adausul **becar** (h-becar s. sibecar etc.).

**Altist, altistă** (it. *altista*) = cîntărețul sau cîntăreața care cîntă **alt**.

**Alt'ottava** it. v. **Octava**.

**Amabile** it. = amabil, plăcut (term. de espr.).

**Amator** (fr. *amateur*) = 1) diletant (v.), 2) cel care, fără a fi însuș artist, iubește și sprijinește arta.

**Ambitus** lat. = estenziune (v.).

**A mezza voce** it. = cu jumătate voce, cu vocea reținută.

**Amin** = »așa să fie»; cuvînt cu care

se încheie cele mai multe rugăciuni.

**A-moale, la-minor** (*it.* la minore, *fr.* la mineur, *germ.* A-moll.) = tonalitatea moale fără armatură (cu senzibila *gis*), paralelă cu C-dur (v. ac. și Scară).

**A-moll** *germ.* = A-moale (v.).

**Amorevole, amoroso** *it.* = gingaș, intim, cu dragoste (term. de espr.).

**Amoroso** *it.* v. Amorevole.

**Amphion** *gr.* = la vechii Greci un artist, care cu vocea și lira sa fermeca nu numai pe om, ci și animalele și stîncile.

**Analiză** în muzică = aprecierea unei compoziții din punct de vedere al formei, melodiei, armoniilor, modulațiilor etc.

**Ancie** (*fr.* anche, *germ.* Zunge) = limbă, lame fine, de trestie sau de metal, cari, aplicate la unele instrumente muzicale, prin vibrațiunea lor servesc parte pentru a produce tonurile, parte pentru a provoca vibrațiunea aerului din tubul instrumentului, prin ce se produce tonul. Sînt: 1) *libere*, făcute totdeauna din metal, cari fiind puse în mișcare prin un curent de aer, ce vine din nește foi (v.), produc tonul (d. e. la armoniu), 2) *lovinde*, făcute din trestie (pentru clarinetă etc.) sau din metal (pentru orgă). Ele provoacă vibrațiunea aerului (și prin aceasta producerea tonului) prin acea, că se lovesc necontenit de marginea unui scoc, ce le acoperă. Aceste 2 specii sînt

numite a— simple, 3) *duple*, cari constau din 2 lame de trestie astfel așezate, că lasă între ele ceva loc gol, prin care pătrunde aerul suflat de instrumentist, dar marginile lor, fiind foarte apropiate între sine, se ating și se desfac neîntrerupt și ușor, provocînd astfel vibrațiunea coloanei de aer, respective producerea tonului. Sînt aplicate la oboi și la fagot.

**Ancora** *it.* = înc'odată (v. Da capo).

**Andante** *it.* = 1) în pas (term. de mișcare), 2) o compoziție în tempo liniștit, ce de regulă face parte din alte compoziții (sonată etc.).

**Andante cantabile** *it.* = compoziție cu melodie bogată, executată în tempo liniștit (v. și Cantabile).

**Andante con moto** *it.* v. Andantino.

**Andantino** *it.* = ceva mai puțin încet ca *andante* (term. de mișcare); câte odată și numele unei compoziții în acest tempo (v. Andante).

**Andno** *presc.* = andantino (v.).

**Andte** *presc.* = andante (v.).

**Anglaise** *fr.* = dans național englez în tact de  $\frac{2}{4}$ , de caracter vesel.

**Anima** *it.* = inimă; *con-* = cu inimă, vesel (term. de espr.).

**Animato** *it.* = animat, însuflețit (term. de espr.).

**Animo** *it.*, *con-* = animat (v. Animato).

**Animoso** *it.* v. Animato.

**Ansamblu** (*fr.* ensemble) = 1) conc lucrarea mai multor voci s. instrumente *solo* într'o compoziție (d. e. în oratoriu, operă etc.),



2) însuş compoziția scrisă pentru mai multe voci (instrumente) solo, 3) consonanța, unitatea, rotundimea în ezechutarea unei piese pentru mai multe voci s. instrumente.

**Ansatz germ.** = lipirea și apăsarea buzelor instrumentistului de îmbucătură (v.) la instrumentele de suflat.

**Anschlag germ.** = lovirea cu degetele a tastelor instrumentelor cu claviatură pentru a produce tonul, precum și însuş felul cum e produs tonul la aceste instrumente.

**Antifoane (gr.)** = stihuri culese din psalmi sau alte cântări biblice cîntate alternativ de ambele străni. Conțin preamărirea și mărturisirea numelui lui D-zeu sau și lămurirea serbătorii și sînt de mai multe feluri. Fiecare glas (v.) își are seria sa de a — cîntate de obicei pe melodia stihovnei (v.).

**Antologie muzicală** = colecție de piese muz. alese.

**Anticipație (lat. anticipatio, germ. Vorausnahme)** = întrarea unuia sau a mai multor tonuri din acordul următor, înaintea aceluia acord. În stilul strict e interzisă.



**Aparatul vocal.** Organul vocal e un instrument de suflat de construcție ingenioasă. Constă din aparatul respirator, tonal și re-

sunător. Aparatul respirator îl formează plumînille, a căror funcționare poate fi asemănată cu a foilor din orgă s. armoniu. Din ele vine curentul de aier prin resuflătoare (traheă) în aparatul tonal, adecă în laringe. Acesta e adevăratul organ, în care se produce tonul. Aici se află 2 membrane foarte elastice întinse orizontal, numite coarde vocale (v.). Cînd inspirăm ele se desfac pentru a permite aierului intrarea în plumîni; voind însă să vorbim sau să cîntăm, deci să producem tonuri, coardele se apropie una de alta, din care cauză aierul, ce vine din plumîni, le face să vibreze și astfel se produce tonul. Însă tonurile produse prin vibrațiunea aierului, provocată de vibrațiunea cordelor vocale, sînt lipsite de putere și timbru. Aceste calități ale tonului depind dela aparatul de rezonanță (v. Rezonanță) format din părțile interni ai pieptului, gîtului, cerului gurii, nasului și craniului (din dreptul frunții). Dela construcția mai mult sau mai puțin favorabilă a părților acestor organe depinde adevărata voce (v. și Registre, Timbru și Voce).

**A piacere it.** v. Ad libitum.

**A poco a poco it.** = din ce în ce.

**Apogiatură (it. appoggiatura, germ. Vorschlag)** = ornament constător din o notă, ce precede nota reală (v. Real) la distanță de 1 grad în sus sau în jos. E de 2 feluri: 1) lungă

s. **accentuată** <sup>(1)</sup> avînd de obicei valoarea notei, prin care e reprezentată (la note prelungite prin punct e de regulă mai lungă ca nota reală). Escrisă s. cu note mărunțele sau curente și are putere expresivă mare. In compoziție e foarte mult folosită atît în stilul strict cît și în cel liber; 2) **scurtă**

scriere <sup>(1)</sup>



eexecutare



**Aplicatură** v. Degetație.

**Appassionato** *it.* = cu pasiune (term. de espr.).

**A prima vista** *it.* (*fr.* a première vue) = a ezeceuta o piesă la prima vedere (v. Prima).

**A punto d'arco** *it.* = cu vîrfu arcușului.

**A quatre mains** *fr.* = pentru 4 mîni (v. A quattro).

**A quattro** *it.* = pentru patru; a qu — *mani* = pentru 4 mîni (la piese pentru pian); a qu — *parti* s. *voci* = pentru 4 voci (partide); a qu — *soli* = pentru 4 voci (instrumente) solo.

**Aranjare** (*fr.* arranger) = întocmirea unei piese muzicale pentru alt instrument, fără a-i schimba melodia.

**Arbitrio** *it.* = arbitriu; a suo a — =

s. **neaccentuată** notată totdeauna cu note mărunțele. Valoarea ei este mult mai mică, ca a notei, prin care e reprezentată. E iarăș de 2 feluri: **simplă** <sup>(2)</sup> reprezentată totdeauna prin o notă de optime cu cîrligul tăiat și **duplă** <sup>(3)</sup> reprezentată prin șasesprezecimi în combinații diferite.

după voință, termin ce obvine mai ales la cadențe (v.), indi cînd că ezeceutarea ei e lăsată la gustul ezeceutantului (v. și Ad libitum).

**Arc** = 1) arcuș (v.), 2) linia curbă, ce servește la legarea notelor (v. Legătură).

**Arc** presc. = Arco (v. Coll'arco).

**Arcato** *it.* v. Coll'arco.

**Arco** *it.* = 1) arcuș, 2) coll'arco (v. ac.).

**Arcuș** (*it.* arco, *germ.* Bogen) = unealtă muzicală, cu care atingem coardele unor instrumente (instrumentele cu arcuș) pentru a le face să sune. Constă dintr'un băț de lemn de regulă de **fernambuc** (v.), de capetele căruia e întinsa o șuviță de pâr de cal. Părul îl ungem cu colofon (v.), pentru ca să prindă

mai bine de coarde. Părțile sînt: **bagheta** s. **bățul**, **părul** (pentru violină, violă și celo: fin, de culoare albă, pentru cbas: negru, mai gros), **vîrful** și **broasca** s. **călcîiul**, ce cu ajutorul unui **șurub** poate fi mișcat în sus și în jos, servind a întinde părul după trebuință. Mișcarea arcușului într'o direcțiune o numim **trăsătură** (v.).

**Ardeleana** = dans rom. de caracter gingaș-vioi. E dansat în părechi stînd față 'n față și ținîndu-se de mîni. Melodia constă de regulă din 2 perioade de cîte 8 tacte în tact de  $\frac{2}{4}$ , în mișcare moderată (M. M.  $\bullet$  = 96). În dans sînt adesea combinate mai multe melodii singuraticе. **A** — are diferite numiri după ținuturi, ca **abrudeana**, **someșana** etc. fiecare diferind în cîntă în privința jocului. Nu-i identică cu **învîrtita** (v. ac. și Joc).

**Ardente** *it.* = cu foc (v. Foco).

**Ardito** *it.* = îndrîzneț, animat, iute (term. de espr.).

**Aretine** v. Monosilabele aretine.

**Arhivă muzicală** = suma tuturor colecțiilor de compoziții, ce formează proprietatea unei societăți muzicale, precum și toate actele referitoare la viața și activitatea ei; însuș locul unde acestea sînt păstrate.

**Aria** *it.* = arie (v.).

**Aria di bravura** *it.* = arie de bravură (v.).

**Aria di concerto** *it.* = arie de concert (v.).

**Aria di chiesa** *it.* = arie bisericască.

**Arie** (*it.* aria, *fr.* air) = piesă de caracter curat liric, pentru o voce solo cu acomp. de orchestră. Se deosebește de cîntec atît prin estenziune cît și prin acompaniament (cîntecul e de regulă acompaniat de un singur instr., pianul, sau cel mult de un număr restrîns de instrumente) și prin forma sa mai îngrijită. Obvine mai ales în operă, oratoriu etc.

**Arie de bravură** s. de **coloratură** (*it.* aria di bravura) = arie care cuprinde pasagii grele (v. Pasaj), cadențe, triluri, rulate etc., avînd scopul de a scoate la iveală dexteritatea cîntărețului (v. și Coloratură).

**Arie de concert** (*it.* aria di concerto) = arie de bravură (v.) destinată pentru concerte, în opoziție cu aria din operă.

**Arietta** *it.* = arie mai mică.

**Arioso** *it.* = cîntare mai scurtă, ce formează trecerea dela arie la recitativ (v. ac.).

**Armatură** s. **signatură** (*germ.* Vorzeichenung) = semnele de alterațiune, ce aparțin unei tonalități. **A** — o scriem nu numai la începutul piesei imediat după cheie, ci și la începutul fiecărui portativ (v. și Alterațiuni). Ordinea crucilor și bemolilor în armatură e:



Sînt totdeauna 2 tonalități cu armatură egală; acestea le numim

paralele (v. Paralel). Avînd armatura putem găsi tonalitatea în modul următor: La **tonalitățile dure cu cruci** crucea ultimă din armatură este pentru gr. VII (senzibila) din scară; mergînd deci dela acesta cu un grad în sus căpătăm tonica scării. Es. In armatura de 3 cruci (fis, cis, gis) ultima e gis, tonul gis va fi prin urmare gr. VII al scării, deci tonalitatea va fi **A-dur**, La **tonalitățile dure cu bemoli** regula e: numirea tonalității e egală cu a bemolului penultim din armatură. Es. In armatura cu 3  $\flat$  (hes, es, as) penultimul  $\flat$  e es, deci tonalitatea cu 3  $\flat$  e **Es-dur**. Dacă avem numele tonalității și voim să-i găsim armatura folosim aceeași procedură, însă întors. **Tonalitățile moi** le aflăm mai ușor cu ajutorul **tonalităților paralele**. E de observat, că, în ce privește tonalitățile moi, armatura cuprinde numai alterațiunile formei **antice** a scării moi; cele ale formei **armonice** și **melodice**, nefiind todeuna de lipsă, le punem numai în lăuntrul piesei de cîte ori e lipsă de ele (v. și Scară și Tonalitate).

**Armonic** (*it. armonico*) = ce sună bine; **combinațiune a** = combinațiune de mai multe tonuri (v. Acord); **coarde a** = coar-

dele violinei și ale celorlalte instr. cu arcuș; **instrumente a**— (**polifone**) = instr., ce pot emite mai multe tonuri de odată; **intervale a** = intervalele, a căror tonuri sună de odată, în opoziție cu cele **melodice** (v. ac.).

**Armonică** (*lat. harmonica*) = 1) instrument compus din clopoțele de sticlă puse în vibrațiune prin frecarea cu degetul sau cu un arcuș. Mai tirziu clopoțelele au fost înlocuite cu pähare, ca cele de vin, cari, pentru a le acorda sînt umplute mai tare sau mai puțin cu apă. Frecate cu degetul umed produc tonurile; 2) instrument mic cu claviatură, la care tonurile sînt produse de ancii libere (v.), a căror vibrație e provocată prin curentul de aer produs de un foi (ca la armoniu), 3) instrument mic, tot cu ancii libere, puse însă în mișcare prin suflat, numit și **armonică de gură**; e mai mult instr. pentru copii.

**Armonice, tonuri armonice superioare** (**parțiale** s. **alicvot**) = tonurile secundare superioare, ce însoțesc un ton principal. Dacă lovim d. e. coarda pianului, ce dă tonul **C** din octava mare, acesta nu sună singur, ci e însoțit încă de următoarea serie de tonuri:

Tonul principal      tonurile armonice super.

Unele din aceste tonuri pot fi distinse și cu urechia liberă, altele numai cu ajutorul unor aparate (**resonatori**), iar cele însemnate cu + sînt neclare. Seria tonurilor a— e uniformă la toate tonurile. Pe ea se bazază **scara naturală** a instrumentelor de suflat (v. Instrument muzical III.), cari în forma lor primitivă (fără aplicarea găurilor, ventilelor etc. în tubul instrumentului) nu pot emite decît numai seria tonurilor a— Tot pe acestea se bazază și **flageoletele** (v.) la instrumentele cu arcuș. Tonurile a— mai joacă rol însemnat și în armonii (din ele derivă chiar unele acorduri: cel dur, cel de septimă dominantă și cel de nonă mare) și în formarea timbrului (v.) instrumentelor.

**Armonico** *it.* = armonic (v.).

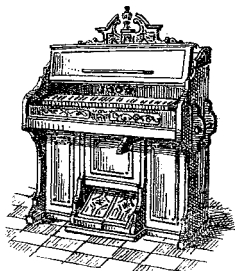
**Armonie** (*it.* armonia, *germ.* Harmonie) = 1) rezultatul combinării mai multor tonuri într'un acord, 2) raportul de consonanță dintre mai multe melodii auzite de odată, 3) raportul dintre singuraticile părți ale unei compoziții între sine și față de ideea principală, 4) **știința armoniei** (*germ.* Harmonielehre), adică aceea parte din știința muzicală, care cuprinde regulile despre formarea acorurilor, legile încatenării lor, despre modulațiuni etc.; ea formează baza **studiului compozițiunii**. 5) acord (v.) În acest senz deosebim a— **consonantă**, **disonantă** tec., 6) **muzică de armonie** (v.).

**Armonios** (*it.* armonioso) = armonic (v.); **melodie a—** = melodie, ce poate primi armonii bogate; **instrument a—**, **voce a—** = instrument, voce cu timbru plin, rotund, bogat în tonuri armonice (v. Armonice).

**Armoniza** [a] (*germ.* harmonisieren) = a providea o melodie cu armoniile potrivite. În acest scop trebuie stabilită tonalitatea melodiei, modulațiile etc., ceea-ce nu-i totdeauna prea ușor.

**Armoniu** (*germ.* Harmonium) = instrument, ce are forma unui dulap mic. E compus din un rînd de **ancii** (v.) de metal (libere), ce stau în legătură cu o **claviatură**, ca a pianului.

Vibrarea anciiilor, cari produc tonurile, e provocată prin curentul de aer produs de



Armoniu

nește foi (burdufi). Foi sînt puși în mișcare prin apăsarea cu picioarele pe 2 tălpițe numite **pedale** (v.). Volumul e de 4—5 octave (C—c<sup>4</sup>). Ca și orga, cu care seamănă în unele privințe, are mai multe **registre** (v. ac. și Orgă). Față de pian are avantajul, că tonurile sună totdeauna cu lungimea prescrisă. De aceea

e f. acomodat la instrucție în școală și la acompaniarea corului. În bisericile apusene mai mici înlocuește orga.

**Arp.** presc. = arpeggiato.

**Arpa** *it.* = arpă v.

**Arpă, harfă** (*it. arpa, germ. Harfe*) = instrument cu coarde multe puse în mișcare prin pișcarea cu degetele. Era cunoscut deja la cele mai vechi popoare orientale, avînd deosebite numiri. Are în general forma triunghiului și e de deosebite mărimi. Fiind un instrument foarte frumos, prin perfecționările ce i s'au făcut mai ales în secl. 18 și 19, a devenit un instrument de concert foarte favorit. E de 2 feluri: a) **simplă s. ordinară**, a cărei coarde dau numai tonuri diatonice; tonuri cromatice pot fi produse numai prin învîrtirea cheii dela cîte o coardă, b) **cu pedală**, acordată diatonic în **Es-dur**. Estenziunea e de aproape 5 octave. Are 7 pedale (v. ac.) puse în mișcare cu picioarele. Prin ele pot fi obținute toate schimbările cromatice ale tonurilor, dînd astfel posibilitatea de a cînta în diferite tonalități și a modula dintr'o tonalitate în alta. Mai are și cîte o pedală pentru **forte** și **piano**, **crescendo** și **decrescendo**. Notațiunea e scrisă pe 2 portative în cheia violinei și a basului (ca la pian).

**Arpanetta** *it.* = arpă mică.

**Arpegg.**, **arpio**, **arp.** presc. = arpeggiare, arpeggiato, arpeggio (v.).

**Arpeggiare, arpeggiato, arpeggio** *it.* = arpeggiare, arpegiat (v.).

**Arpeggiare, arpegiat** (*it. arpeggiare, arpeggiato*) = ezeccutarea tonurilor unui acord nu de odată, cum sînt scrise, ci succesiv (ca la arpă). E însemnată prin linia } pusă înaintea, sau prin **arp.**, **arpio** scris deasupra acordului respectiv. E aplicată la instr. cu claviatură (mai ales la pian) și la cele cu arcuș (violină etc.).



**Arpegii, acorduri arpegiate** (*it. arpeggi, germ. gebrochene Accorde*) = acorduri, a căror tonuri nu sînt ezeccutate de odată ci succesiv. În acompaniament produc efecte melodice frumoase.



**Arpinella** *it.* = arpă mică.

**Arpist** = cel care cîntă din arpă.

**Arsis** *gr.* = ridicarea mîinii la bate-rea tactului; partea neaccentuată din tact; contrarul e **thesis** (v. ac. și Accent).

**Artă** = știința și putința de a crea ceva frumos. **Arta muzicală** v. Muzică.

**Articulare** *it.* = articulare (v.).

**Articolato** *it.* = articulat (v. Articulare).

**Articolazione** *it.* = articulare (v.).

**Articulare** (*it. articolare, articolazione*) = 1) esprimarea corectă și respicată a textului în cîn-

tare, 2) observarea strictă a manierelor *legato*, *staccato* etc.

**Artist** = cel care se ocupă cu arta.

**As, la-bemol** = tonul a coborît prin  $\flat$  (v. Alterațiuni).

**Asas, la-duplu-bemol** = tonul a coborît prin  $\flat\flat$ .

**As-dur, la-bemol-major** (*it.* la *bemolle maggiore*, *fr.* la *bémol majeur*) = tonalitatea dură cu 4  $\flat$ , (hes, es, as, des), paralelă cu F-moale.

**As-moale** (*it.* la *bemolle minore*, *germ.* *As-moll*) = tonalitatea moale cu 7  $\flat$ ; în practică e înlocuită prin Gis-moale (v.).

**As-moll** *germ.* = As-moale (v.).

**Aspirare** (*it.* *aspirare*) = în cântare greșala de a introduce sunetul h între singuraticile vocale ale unui cuvînt. Es. A-ha-ha-min în loc de A-a-a-min.

**Assai** *presc.* = assai (v.).

**Assai** *it.* = foarte, obvine în combinație cu termeni de mișcare etc. Es. *largo assai* = foarte rar, *allegro assai* = foarte repede etc.

**Assoluto** *it.* = absolut, liber; *prima donna assoluta* = prima cântăreață într'o trupă de operă.

**Astupat, tonuri astupate** s. înădușite = tonurile obținute la instrumentele naturale (v.) de suflat prin astuparea pavilionului cu mîna. Tonurile produse astfel nu numai că sună cu  $\frac{1}{2}$  sau chiar cu 1 ton întreg mai jos, obținînd astfel o serie de tonuri, ce nu sînt cuprinse în scara naturală a instrumentului sau corigînd intonațiunea tonurilor neclare din această scară, ci ele

capătă și un timbru deosebit, sunînd ca și cînd s'ar auzi de departe (v. și Înădușit, Corn și Ecou).

**A suo arbitrio** *it.* v. *Arbitrio*.

**A. T. s. a. t.** *presc.* = a tempo (v.).

**A tempo** *it.* = în tempo de mai înainte (v. Tempo).

**A tre** *it.* = pentru trei (voci s. instrumente).

**A tre corde** *it.* = pe 3 coarde.

**A tre mani** *it.* = pentru 3 mîni.

**A tre parti, — voci** *it.* = pentru 3 partide (voci).

**Att.** *presc.* = attacca v.

**Attacca, a— subito** *it.* = a continua imediat, a merge înainte fără întrerupere. E scris de obicei la finea unei fraze mai mari dintr'o compoziție indicînd trecerea imediată la fraza următoare.

**Atto** *it.* = act (v.).

**Audace** *it.* = îndrîzneț, cu inimă (term. de *espr.*).

**Audițiune** = producție artistică dată în cerc restrîns (de regulă numai de cîte un singur artist).

**Augmentățiune** = mărirea valorii notelor (în canon, fugă etc.).

**Aumentando** *it.* = a spori în mișcare și intențitate (term. de *espr.*).

**A una corda** *it.* v. *Una corda*.

**Autentic** v. *Tonalități bis*.

**Automat** (*gr.*) = Aparat, ce prin ajutorul unui mecanism de ciasornic ezeută singur diferite piese muzicale.

**Autor** (*lat.*) = compozitor (v.).

**Auz muzical** = însușirea simțului auzului de a distinge tonurile după înălțimea lor precisă. Sînt

oameni, cari auzind un ton oarecare, nu-l pot reproduce cu înălțimea sa adevărată. Despre aceștia se zice în limbajul comun, că cîntă falz. Acest defect însă nu provine totdeauna din cauza lipsei de auz muzical, ci și din anumite defecte ale organului vocal. **Voce falză** poate avea și o persoană, care are auz muzical

foarte fin (v. și Falz). Prin studiu intensiv și rațional auzul muz. defectuos se poate perfecționa.

**Ave, Ave Maria** *lat.* = »fi salută Marie«, cîntare bis. catolică.

**A vista, a prima vista** *it.* = la prima vedere (v. Prima).

**A voce sola** *it.* = pentru o voce solo.

**A vue** *fr.* = a vista (v.).

## B

**B** *germ.* = hes (v.).

**B.** *presc.* = basso (v.).

**Baghetă** = bățul cu care batem tactul; bețele cu cari se bate doba.

**Bal** (*it. ballo, germ. Ball*) = dans, petrecere cu dans.

**Baladă** (*it. ballata, dela ballare* = a juca) = 1) cîntec de caracter liric-epic, în care textul tratează mai mult subiecte istorice, narrative. Samănă cu romanța, cu care e adeseori confundată; 2) piesă curat instrumentală de caracter analog.

**Balalaika** = instrument rusesc în forma lautei, cu 3—4 coarde de intestine, întrebuințat la acompaniarea cîntecelor.

**Balerină** (*it. ballerina*) = dansatoare.

**Balet** (*it. balleto s. ballo, fr. ballet*) = reprezentație de dans, dans dramatic-teatral jucat pe bină de mai multe persoane, în care prin mimică, gesticulațiuni și dans sînt exprimate acțiuni, sentimente și situații serioase sau comice. Poate fi independent: b —

de acțiune (*fr. b. d'action*) sau să facă parte din operă: b — de operă (*fr. opéra b.*) sau din comedie: b — de comedie (*fr. comédie b.*).

**Ballata** *it.* = baladă (v.).

**Ballo** *it.* = dans; tempo di b — = tempo de dans.

**Bandă** (*it. banda*) = 1) muzica militară precum și ori ce muzică, în care pe lingă instrumentele de suflat sînt și instrumente de percusiune; 2) înșasă grupă instrumentelor de percusiune: doba mare și mică, cinelele etc.

**Bărbier** (*germ. Kinnhalter*) = aparat aplicat violinei pe locul unde e apăsată de bărbie.

**Barcarolă** (*it. barcarola, barcarolla*) = 1) cîntecul gondolierilor din Veneția de caracter melancolic-sentimental, în tact de  $\frac{3}{4}$  sau  $\frac{6}{8}$ , de regulă în tonalitatea moale. E acompaniat de chitară, mandolină etc.; 2) compoziție instrumentală de caracter analog.

**Bariton** (*it. baritono*) = 1) bas înalt,



vocea bărbătească, ce stă între tenor și bas numită și **bas prim**. Ede 2 feluri: **basso-baritono** (*it.*), care înclină mai mult spre bas, avînd estenziunea: **As** —  $e^1$  (sau **G** —  $f^1$ ) și **tenore-baritono** (*it.*), ce samănă cu tenorul eroic, avînd estenziunea: **Hes** — **ges**<sup>1</sup> (sau **A** —  $g^1$ ); 2) sacshornul în **B**, (**Hes**) (v. Sacshorn).

**Baritonist** = cel care cîntă bariton.

**Bas** (*it. basso*) = 1) cea mai adîncă dintre cele 4 categorii ale vocii omenești. Intrebuințază de regulă numai registrul de piept. Are următoarele nuanțe: a) **basso profundo** s. **serio** (*it.*) = bas profund cu estenziunea: **F** —  $d^1$ ; e acomodat pentru partii serioase, cu note mai lungi, în mișcare mai lină, b) **basso-buffo-parlante** (*it.*) = bas mai mlădios, pentru partii comice, avînd estenziunea: **G** —  $es^1$  (sau **F** —  $f^1$ ). În țările nordostice ale Europei (mai ales în Rusia) se găesc voci de bas cu o estenziune enormă în jos (până la **C** din oct. mare și mai jos) numit **contrabas**. Aceste voci, cărora le lipsește registrul înalt aproape de tot, sînt potrivite numai pentru tonuri lungi, și sînt întrebuințate numai în cor, unde produc efecte uimitoare. (În corul metropolitan din Iași în România, este un basist, Teodorescu, care poate da tonul  $1A$  (= din contra-octava); 2) în studiul armoniei vocea cea mai de jos, ce servește ca bază armoniilor. De aci acest studiu e numit și **bas general** (v.); 3)

instrumentele, cari în orhestră țin locul basului (celo, cbasul etc.); 4) jumătatea stîngă a claviaturii pianului etc.

**Bas cifrat, bas general** (*germ. bezifferter Bass, Generalbass*) = rîndul de note, scris de regulă în cheia basului, în care fiecare notă e provezută cu una sau mai multe cifre. Aceste cifre indică intervalele, din cari au să rezulte armoniile, cu cari basul trebuie completat. Această metodă e practică în școalele de muzică la studiul armoniei (v. Armonie) pentru ezercitarea elevilor în aflarea și aplicarea acordurilor, modulațiilor și a altor combinații armonice. D. e. nota fără cifră arată acordul consonant în stare directă, cifra 6 arată acelaș acord în resturnarea primă,  $\frac{6}{4}$  = acordul consonant în resturnarea 2-a etc.

**Bas general** v. Bas cifrat.

**Basist** = cel care cîntă bas (cu vocea sau cu un instrument).

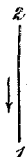
**Bassgelge** *germ.* = contrabas (v.).

**Basso** *it.* = bas, contrabas (v.).

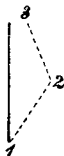
**Bate** [a] **tactul**, a da **tactul** (*it. battere il tempo, germ. Takt schlagen*) = mișcările, ce le face dirigentul unui cor sau orhestre cu bagheta (v.) sau cu mîna liberă, pentru ca să marcheze tactul și mișcarea (v. ac.). Acestea sînt: în jos (**thesis** v.), în sus (**arsis** v.) și **laterale** (la tactele compuse). Tactul trebuie bătut astfel, ca din direcțiunea, în care se mișcă bagheta, să putem observa ușor fiecare parte din tact.

Mișcările acestea sînt numite **figuri de tact** și sînt:

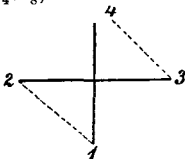
a) pentru tacte de 2 părți ( $\frac{2}{2}$ ,  $\frac{2}{4}$ ,  $\frac{2}{8}$ ):



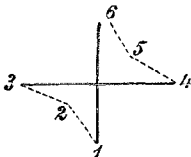
b) pentru tacte de 3 părți ( $\frac{3}{2}$ ,  $\frac{3}{4}$ ,  $\frac{3}{8}$ ):



c) pentru tacte de 4 părți ( $\frac{4}{2}$ ,  $\frac{4}{4}$ ,  $\frac{4}{8}$ ):



d) pentru tacte de 6 părți ( $\frac{6}{4}$ ,  $\frac{6}{8}$ ):



La tacte mai mari și la cele mici măsura o batem ca la tacte simple, din cari sînt făcute (v. și Tact).

**Battuta** *it.* = bătaie, tact (v. A battuta).

**Bătuta** = joc voinicesc jucat de o grupă de feciori numiți în general **călușeri** (v.). Melodia, comună la toate figurile și mai pretutindeni aceeași, constă din 2 perioade de câte 8 tacte, cu reprize, în tact  $\frac{1}{2}$ , în mișcare repede (**M. M.**  $\bullet = 160$ ). Jocul constă din o **introducere** și din 4—6 figuri precedate de o **preumblată**. Jucătorii stau față în față în 2 coloane drepte, fiecare avînd băt în mîină. După figura **introducătoare** fac **dimpreună** cu vătavul **preumblata** pe **periodul prim** al melodiei. Pe **repetiția** acestui **period**, în **decursul** căreia feciorii **continuă** **preumblata**, vătavul, care stă în **fruntea** coloanelor, arată figura. Aceasta e apoi **repetită** de 2 ori de toți pe **periodul al 2-lea** al melodiei. Astfel e **continuat** **jocul** până la fine. **B** e jucată de obicei după **călușer** (v. ac. și Joc).



**Bază** (*it.* **fondamento**) = în armonii vocea cea mai adîncă, inferioară, numită în general **bas** (v.); tonul fundamental al acordului.

**Bazen** v. **Imbucătură**.

**Bebizațiune** = sistem de solfegiare (v.) pe silabele: **la, be, ce, de, me, fe, ge**, (folosit prin secl. 17 în Austria superioară).

- Becar** s. semn de restituire (*fr.* bé-carré, *germ.* Auflösungszeichen) = semnul  $\sharp$ , prin care tonurile alterate prin  $\sharp$  sau  $\flat$  sînt restituite la înălțimea lor originală (v. Alterațiuni).
- Becken** *germ.* = cinele (v.).
- B-dur** *germ.* = Hes-dur (v.).
- Begleitung** *germ.* = acompaniament (v.).
- Bellezza** *it.* = frumseță, frumseța tonului.
- Bellicoso** *it.* = rezboinic (v. Marziale).
- Bemol** s. semn de coborîre (*it.* be molle, *germ.* B., Erniedrigungszeichen) = semnul  $\flat$ , care servește la coborîrea tonurilor cu cîte  $\frac{1}{2}$  ton (v. Alterațiuni).
- Ben, bene** *it.* = bine; **b-legato** = bine legat, **b-marcato** = bine marcat, accentuat, **b-tenuto** = bine ținut.
- Beneplacito** *it.* v. A bene placito.
- Berceuse** *fr.* = cîntec de leagăn (v.).
- Biblioteca muzicală** = colecție de compoziții și alte opuri muzicale precum și locul unde acestea sînt păstrate.
- Bină** (*germ.* Bühne) = locul mai înalt din salele de teatru și operă unde joacă actorii (v. și Scenă).
- Biografie muzicală** = descrierea vieții și activității unui artist-muzicant.
- Bis** *it.* = de 2 ori (v. Repetiție).
- Bizantină, cîntare** s. muzică **b-** = cîntarea uzitată în biserica orientală (v. Psaltichie și Muzică).
- Blasinstrumente** *germ.* = instr. de suflat.
- Blechinstrumente** *germ.* = instr. de suflat făcute din tinichea galbănă (alamă).
- B-moll** *germ.* = Hes-moale (v.).
- B molie** *it.* = bemol (v.).
- Bobizațiune** s. bocedizațiune = sistem de solfegiare pe silabele: **bo, ce, di, ga, lo, ma, ni** (numite și silabe belgiene) uzitat în Belgia prin secl. 16—17.
- Bocca** *it.* = gură, îmbucătură (v.).
- Bocca chiusa** *it.* = cu gura închisă (v.).
- Bocet** = cîntec melancolic, tînguitor, prin care poporul plînge pe cel mort.
- Bogen** *germ.* = arc și arcuș (v.).
- Bolero** (*sp.*) = dans național spaniol de caracter vesel, în tact de  $\frac{3}{4}$ , acompaniat de regulă de cîntare, castanete sau chitară. A trecut și în muzica dramatică.
- Bombardon** = instr. de alamă din familia sacshornilor, care în orchestră susține basul (v. Sacshorn).
- Bourée** *fr.* (*it.* borea) = dans francez învechit, de caracter vioi, în tact de  $\frac{2}{4}$ . Samănă cu gavota (v.).
- B-quadrat** (*lat.*) = becar (v.).
- Br.** presc. = braciă (v.).
- Braccio** *it.* = braț (v. Violă).
- Braciă** v. Violă.
- Bratsche** *germ.* = braciă (v.).
- Bravo** (*it.* bravo, brava) = minunat, escelent, expresie prin care publicul își manifestă satisfacțiunea față de prestațiunea frumoasă a unui artist.
- Bravissimo** *it.* v. Bravo.
- Bravour** *fr.* = bravură (v.).
- Bravură** (*it.* bravura, *fr.* bravour) = dexteritate tehnică foarte des-

voltată, virtuozitate (v. și Arie de bravură și Piesă de bravură).

**Brevis** *lat.* = nota  sau  numită și notă de 2 tacte (v. Mensură și Note).

**Brillante** *it.* = splendid, cu espresione vie.

**Brio** *it.* = vioiciune; **con** — = cu vioiciune, cu vîlvă (term. de espr.).

**Briu** = joc rom. dansat sau numai de feciori în coloană, ținîndu-se pe după cap s. pe după mijloc, sau și cu fete. Muzica constă din 2 perioade de câte 8 tacte, în tact  $\frac{1}{2}$  de  $\frac{3}{4}$ , în mișcare repede (M. M.  $\bullet = 160$ ).

**Broască** s. călcîi = partea inferioară dela arcuș (v.).

**Broancă** = numire poporală a contrabasului (v.).

**Brodărie** (*fr.* broderie) în general ori-ce ornament melodic; (v. Ornament); în special: o notă melodică secundară (v.), ce intrerupe nota unui acord la distanță de secundă inferioară sau superioară.



**Bruststimme** *germ.* = voce de piept (v. Registre și Voce).

**Buccina, buccinum** *lat.* = la Romani un instrument de metal, ce servia pentru signale în rezel. Din el derivă buciumul nostru (v.).

**Bucin** v. Bucium; a bucina = a sufla din bucium.

**Bucium** s. bucin (la Romani buccinum) = instrument de suflat

compus din un tub lung de peste  $1\frac{1}{2}$  metr., făcut din coajă de tei sau din doage subțiri de lemn de tei sau de paltin învălitate în coajă de cireș. La capătul de jos e binișor lărgit, iar în cel de sus e vîrită o țeve strîmtă, ce servește ca îmbucătură (v.). Tubul întreg e ceva încovoiat. Ca toate instrumentele de suflat în forma lor primitivă, b— nu poate emite decît seria tonurilor armonice (v.). Tonul e puternic, de un timbru melancolic, dulce. Ca și la Romani așa și la noi



Bucium

în timpurile vechi servia ca instr. de signal în rezel și era întrebuițat la festivități publice. Azi însă abia îl găsim pe la păstorii dela munte (mai ales în România). B— din Bucovina are tubul drept, fiind de aproape 3 m. de lung, întocmai ca tulnicul (v.) uzitat în Munții apuseni în Transilvania. Instr. analoage există și la alte popoare (v. Alphorn).

**Buciumaș** (*lat.* buccinator) = cel care suflă din bucium.

**Buf** (*it.* buffo, buffa) = comic, operă b— = operă comică.

**Buffo** *it.* = buf (v.).

**Buffona** *it.* = piesă comică, farsă, poză.

**Buffone** *it.* = bufon, cîntăreț pentru roluri comice în operă.

**Bugelhorn** s. Bûgelhorn *germ.* v. Bugle.

**Bugle** *fr.* = instrumente de alamă cu clape, azi înlocuite prin saes-horni (v. ac.).

**Buhai** = instrument popular întrebuințat în România de colindători când umblă cu „plugușorul“ în ajunul anului nou. Constă din o botă (cofă, putinică) goală, legată la gură cu o piele de oaie, argăsită, întinsă bine. Prin mijlocul pieii trece o șuviță de păr de cal, care, udată cu



Buhai

apă, e trasă succesiv cu mâna, prin ce se produce un vuet, care samănă cu mugetul taurului (buhai).

**Bumb** sau **cui** = cuiul înfipt în partea din drept a corpului instrumentelor cu arcuș, de care e legat cordarul (v. Violină).

**Burla**, **burlesca** *it.* = glumă, poznă, farsă.

**Burlesco** *it.* = glumeț, comic (term. de espr.).

**Burletta** *it.* = farsă muzicală.

## C

**C**, do (ut) = tonul c; gradul prim în sistemul muzical de azi; tonul fundamental al scării C-dur și C-moale; tonul cu care se începe fiecare octavă (v. Sistemul octavelor); semnul măsurii de  $\frac{4}{4}$ .

**C** = semnul tactului de  $\frac{2}{2}$  (v. Allabreve).

**C**. presc. = coll, colla, con (v.).

**Caccia** *it.* = vînătoare; corno di c = corn de vînătoare (v. Corn).

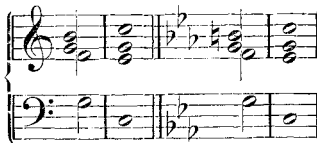
**Cacofonie** = disarmonie, combinațiune de tonuri contra legilor armoniei; contrarul e eufonia.

**Cad.** presc. = cadență (v.).

**Cadena di trilli** *it.* = lanț de triluri (v. Tril).

**Cadență** *it.* *cadenza*, *fr.* *cadence*) = 1) combinațiune melodică sau armonică, care, cuprinzând în sine impresia repausului, formează

sfirșitul unei fraze (v.). E de mai multe feluri: a) **C** — **perfectă** s. **finală** care, dînd impresia terminării complete, nu reclamă continuarea mai departe a piesei. Ea constă din **acordul dominant** (mai ales cel de septimă dominantă) cu repausul pe **acordul tonic**, ambele în stare directă. Acordul tonic trebuie să cadă pe partea accentuată a tactului.



C-dur: V I C-moale: V I

Ca cadență finală, ea trebuie să stabilească pe deplin tonalitatea, în care se termină piesa. Spre

acest scop e de regulă desvoltată prin alte acorduri. Acestea sînt cu deosebire acordul subdominant (înlocuit cîte odată prin gr. II-lea în resturnarea 1-a) și cel tonic pus în resturnarea 2-a

(care, avînd particularitatea de a-se impune ca atare într'un mod deosebit, este f. potrivit mai ales cînd, în urma multor modulațiuni [v.], tonalitatea a devenit dubioasă).

C-dur: IV I<sup>6</sup> V I C-moale: IV I V I

b) C — imperfectă cînd repausul e făcut pe acordul tonic dar sau acesta sau acordul dominant e resturnat.

C-dur: V I V I

c) C — ruptă, evitată, înșălătoare cînd acordul tonic e înlocuit cu alt acord.

C-dur: V VI V III

d) Semicadența e repausul făcut pe dominantă.

e) C — plagală s. bisericească e

un adaus la c — finală și constă din acordul subdominant (mai ales în resturn. 2-a) și acordul tonic. E făcută de regulă din note mai lungi sau e executată în tempo mai rar. Obvine de obicei în compoziții bis.

perf. bis.

f) C — frigidă e semicadența constătătoare din acordul d—f—a cu repausul pe acordul e—gis—h. (v. Frigidă). 2) Pasaj ceva mai lung constătător din rulade, triluri etc., scris de obicei cu note mărunțele, fără tact. Urmează de regulă după o fermată (v.) și premerge cadenței finale (v.), eventual stă chiar între părțile acesteia. Eze-

cutarea depinde dela gustul interpretului, ceea-ce de altfel e făcut evident prin espr. *ad libitum* (v.) scrisă la începutul cadenței. In decursul ei acompaniamentul încetează.

**Cadenza di bravura** *it.* = cadență de bravură (v. Cadență 2).

**Cadril** (*fr.* *Quadrille*) = un fel de *contradans* (v.) de origine franceză. E dansat de mai multe părechi, stînd față'n față în două coloane. Constă din 5 figuri numite: *Pantalon*, *Eté*, *Trenis*, *Pastourelle* și *Chassé-croisé*, la cari mai vine și cîte un *galopp* sau *Finale*. Muzica e de caracter vioi și constă din reprize de cîte 8 tacte, în tact de  $\frac{2}{4}$  iar pentru fig. 3-a  $\frac{3}{8}$  s.  $\frac{6}{8}$ . Tempo e la fig. 1 și 3 moderat, la celelalte repede.

**Calando** *it.* = răirirea treptată a mișcării și slăbirea intensității (term. de espr. = cu *diminuendo*).

**Căldare** v. *Timpană*.

**Calitatea tonului** v. *Timbru*.

**Calmato** *it.* = liniștit (term. de espr.).

**Căluș** s. scăunaș (*it.* *ponticello*, *germ.* *Steg*) = o bucățică de scindură pusă pe tabla de rezonanță a instrumentelor cu arcuș (între găurile *f*), preste care trec cele 4 coarde.

**Călușeri** = grupă de feciori sub conducerea unui *vătav*, cari în timpul Paștilor sau Rusaliilor umblă prin sate și orașe jucînd diferite jocuri voinicești (cu deosebire *călușerul*) și in general grupele de tineri, cari în petrecerile rom. la sate și orașe se produc cu jocuri de acestea. C—

sînt costumați la fel (în port național), pe cap poartă căciuli negre de blană de miel, împodobite cu o peană de curcan, la picioare au zurgălăi, iar în mină poartă băț (v. și *Joc*).

**Călușerul** = joc voinicesc jucat de *călușeri* (v.). Melodia, comună la toate figurile și mai preste tot aceeaș, constă din 2 perioade de cîte 8 tacte, cu reprize, în tact de  $\frac{2}{4}$ , în mișcare moderată (*M. M.*  $\text{♩} = 96$ ). Jocul constă din 8 (în ținutul Brașovului din 12) figuri precedate de *preumbată*. Jucătorii, cari au băț în mină, stau în cerc la distanță de 1—2 pași unii de alții avînd pe vătav în mijloc. Singuraticiele figuri sînt e executate în aceeaș ordine, ca la *bătută* (v. ac. și *Joc*).

**Cameră** (*it.* *camera*) = espresie ce obvine în combinație cu alte cuvinte: muzică de c—, concert de c— etc.

**Campana** *it.* = clopot.

**Campanella** *it.* = clopoțel.

**Cancan** *fr.* = un fel de *contradans* francez constătător din gesturi și mișcări destrăbălate.

**Canon** (*gr.*) = regulă, normă, e o compoziție armonică în formă contrapunctică, care constă din o singură melodie luată succesiv și imitată strict de cătră mai multe voci, în vreme ce melodia dată se continuă încă. In scris e reprezentat de regulă numai prin o singură voce, în care întrarea vocilor celorlalte e indicată prin semne anumite ( $\S$ ,  $\mathcal{J}$ ) sau prin litere.



În acest caz canonicul e închis (*lat. canon firmus*). Poate fi însă scris și în partitură, atunci e deschis (*lat. c. — apertus*). Dacă numărul și întrarea vocilor următoare nu-i indicată e enigmatic (*lat. c. — enigmaticus*). Când se termină prin o cadență (cu toate vocile de odată) e încheiat, liber, în caz contrar e infinit, perpetuu deoarece vocile singuratic, după ce au terminat melodia, o pot lua de nou.

**Canonic** = în stilul, în forma canonicului.

**Canonică** = studiul matematic al tonurilor, în care raportul dintre ele e fixat prin numeri.

**Canonul** (*gr.*) în bis. orient. e o împreunare de mai multe imne, numite tropare, combinate după o regulă anumită. În el e preamărită învierea Domnului, crucea, s. Treime, Născătoarea de D-zeu etc. Constă din 9 ode (piesne), cari înfățișază ierarhia cerească împărțită în 9 cete. Poate însă consta și numai din 3 s. 2 ode. Cele 9 ode sînt împărțite prin ectenii în 3 părți, simbolizînd s. Treime și împărțirea celor 9 cete îngeresți în 3 trepte. Primul tropar din fiecare odă e numit irmos (*v.*), ultimul **catavasie** (*v.*). E cîntat sau pe melodia troparelor sau are melodie proprie.

**Cantabile** *it.* = cantabil, în formă

de cîntec, intim, cu ton dulce și expresiune gingașă (*v.* și *Andante cantabile*).

**Cantată** (*it. cantata*) = compoziție vocală cu acomp. de orhestră. Constă din arii, duete, terțete și coruri. Are mai mult caracter dramatic. E bisericească și lumească. Din cea bisericească s'a dezvoltat oratoriul (*v.*).

**Cantatilla, cantatina** *it.* = cantată mică.

**Cantatore, cantatrice** *it.* = cîntăreț, cîntăreață (*v.*).

**Cantăreț** *it.* = cînt, cîntec, cîntare.  
**Cantilena** *it.* = compoziție mică, ce samănă cu cîntecul.

**Canto** *it.* = 1) cînt (*v.*), 2) partida conducătoare, vocea care are melodia (sopranul s. tenorul) în compoziții armonice (*v.* și *Discant*).

**Canto a capella** *it.* = cînt fără acompaniament instr. (*v.* A capella).

**Canto armonico** *it.* = cînt armonic, pentru mai multe voci.

**Cantor** (*it. cantore*) = cîntăreț bisericesc. În România = psalt (*v.*).

**Cantorat** = oficiul de cantor.

**Cantus** *lat.* = cînt (*v.*).

**Cantus firmus** *lat. (it. canto fermo)* = 1) coral (*v.*), 2) în studiul contrapunctului vocea, care are melodia principală, față de care vocile însoțitoare se mișcă în formă contrapunctică.

**Canzone, canzonetta** *it. (fr. chanson, chansonette)* = cîntec, cîntecel (canțonetă).



**Cap** (*it. capo*) = 1) partea din sus de gîtul unor instrumente cu coarde, ce are de regulă forma marelui; 2) punctul și ovalul (●○), din cari sînt făcute notele.

**Cap de operă** (*it. capo d'opera*, *germ. Meisterstück*) = lucrare artistică de valoare deosebită; lu-crarea de căpetenie a unui artist.

**Capelă** (*it. capella*) = 1) locul rezervat corului în biserică, 2) numirea colectivă a tuturor cîntă-reților sau instrumentiștilor, cari conlu-cră la ezechutarea unei piese muzicale și mai ales grupul de instrumentiști, cari compun o or-hestră.

**Capelist** (*it. capellista*) = cel care face parte dintr'o capelă (v.).

**Capelmaistru** (*germ. Kapellmeister*) = conducătorul unei capele (v. ac. și Măiestru).

**Capo** *it.* = cap, capăt, început; da c— = dela început.

**Capo d'astro** *span. (it. capo tasto)* = prag (v.).

**Capo d'opera** *it.* = cap de operă (v.).

**Capriccioso** *it.* = capricios (term. de espr. = cu *ad libitum* v.).

**Capriciu** (*it. capriccio, fr. caprice*) = compoziție instrumentală fără formă hotărîită, făcută după capriciul compozitorului (v. și Fantazie).

**Caracter** = însușirea particulară a unei compoziții. Tonalitatea și forma sînt factorii principali, dela cari depinde caracterul ei. (v. și Caracterul tonalităților).

**Caractere muzicale** = numirea colectivă a tuturor semnelor folosite în notațiune (v.).

**Caracteristică, ton caracteristic** = 1) senzibila (v.); 2) tonul sau tonurile, prin cari se deosebește o tonalitate de alta. D. e. **A-moale** se deosebește de **C-dur** prin tonul gis, iar **C-dur** de **A-moale** prin tonul g; **D-dur** se deosebește de **G-dur** prin cis, iar **G-dur** de **D-dur** prin c. Tonalitățile, ce diferă între sine prin mai multe tonuri, au o c— **principală** și una sau mai multe **secundare**. D. e. **E-moale** se deosebește de **C-dur** prin fis și dis, dintre cari dis e c— principală (deoarece, ca senzibilă a scării, ne conduce necondiționat în tonica acesteia), iar fis (ce aparține armaturii) e secundară; **A-dur** față de **C-dur** are pe gis ca c— principală și pe cis și fis ca secundare, iar **C-dur** față de **A-dur** are pe f ca c— principală și pe c și g ca secundare.

**Caracterul tonalităților.** Fiecare tonalitate își are caracterul seu particular. Despre aceasta ne putem convinge dacă aceeaș melodie o cîntăm transpusă în mai multe tonalități. Ea se va deosebi nu numai prin înălțimea corespunzătoare tonalității, în care o cîntăm, ci și prin expresiunea sa. Pentru fiecare compoziție e o anumită tonalitate, în care ea își ajunge mactumul expresiunii. Tonalitățile dure (majore) au în general caracter vesel, limpede, hotărît, bărbătesc, cele moi (minore) melancolic, duos, ceva cam întunecat, șovăitor, gingaș, femeesc. Tonalitățile cu ♯ sînt cu atît mai clare, mai strălucitoare,

cu cît au mai multe tonuri suite, cele cu puatit mai nobile, întunecate, cu cît au mai multe tonuri coborîte. Caracterul particular al fiecărei tonalităţi a fost stabilit cam în modul următor: **C-dur**: exprimă veselie, naivitate; **G-dur**: linişte idilică, iubire veselă; **D-dur**: victorie, eroism, pompă; **A-dur**: claritate, bucurie, gingăşie, încredere divină; **E-dur**: veselie potenţată, înfocare; **H-dur**: vehemenţă, mînie, pasiune; **F-dur**: linişte, moderaţiune; **Hes-dur**: iubire, devotament, dor; **Es-dur**: evlavie, iubire, pompă; **As-dur**: seriozitate, amărăciune, desperare; **Des-(Cis)-dur**: durere, deliciu, religiozitate; **Ges-(Fis)-dur**: victorie, festivitate. — **A-moale**: sinceritate, melancolie, religiozitate; **E-moale**: iubire, împăcare, lamentare; **H-moale**: răbdare, plîngere; **Fis-moale**: năcaz, dor de linişte; **Cis-moale**: nemulţămire, desperare; **Gis-(As)-moale**: trudă, teamă, durere; **D-moale**: tristeţea, patimă înăbuşită; **G-moale**: emoţiune, amar; **C-moale**: dor şi jale, durere; **F-moale**: lamentare, durere, lacrimi; **Hes-(Ais)-moale**: nemulţămire, supărare; **Es-(Dis)-moale**: teamă, sfială, groază.

**Caricato** *it.* = încărcat, esagerat, caricat.

**Carillon** *fr.* = carilon (v.).

**Carillon** (*fr. carillon, germ. Glockenspiel*) = instr. compus dintr'o ramă în formă de liră, pe care se află mai multe lame de metal acor-

date diatonic sau cromatic, cari sînt lovite cu 1—2 ciocănaşe. Tonul e deschis, pătrunzător. E aplicat în muzicile militare pentru a întări melodia. În orhestră serveşte mai ales pentru efecte pitoreşti.

**Cartello, cartellone** *it.* = programa operelor, ce vor fi reprezentate într'un sezon (v.).

**Cassa** *it.* = doba mare (v. Dobă).

**Castanete** (*it. castagnetti*) = instrument format din 2 bucăţi de lemn în forma scoicii, cari, lovite una de alta, servesc la marcarea ritmului în unele dansuri spaniole şi italiene. În orhestră sînt întrebuiţate pentru efecte pitoreşti.

**Catavasio** (*gr.*) = irmosul dela sfîrşitul fiecărei ode din canon (v.).

**Catenă de triluri** = succesiunea neintreruptă a mai multor note trilate (v. Tril).

**Catena (cadena) di trilli** *it.* = catenă de triluri (v.).

**Caval**, **fluer ciobănesc** = fluer mai mare întrebuiţat de ciobani. Constă din un tub de lemn de paltin sau de alun de 70—80 cm. lung, cu un diametru de 1½ până la 2 cm., la capătul de jos ceva mai îngust. În jumătatea inferioară are 5—6 găuri împărţite în 2 grupe: 3—3, 3—2. La unele tubul e împodobit cu creştături, (cele de pe c — din ilustraţie sînt luate de pe fluerul lui Iancu păstrat în muzeul



Caval

național din Sibiiu), iar la ambele capete e învălit în coajă de cireș sau în piele, ca să nu crepe. Tonul e moale, dulce, melancolic. În Muntenia și în Bănat e numit *flueroi* (v. și Fluor).

**Cavaletto** *it.* = căluș (v.); a c — = lângă căluș (v. Ponticello).

**Cavata, cavatina** *it.* = arie scurtă și simplă, fără coloraturi (v.) și repetiri. Face parte din operă (v. Arie).

**C. A.** presc. = coll arco (v.).

**C. B.** presc. = coll basso (v.).

**C. D.** presc. = colla destra (v.).

**C-dur, do-major** (*it. do maggiore, fr. ut majeur*) = tonalitatea dură fără armatură, numită și tonalitate normală, paralelă cu A-moale (v. Scară).

**Celere** *it.* = repede (term. de mișcare).

**Celist** = cel care cântă din celo (v.).

**Celo** (*it. cello, fr. violoncelle*) = contrabasul mic, instr. cu arcuș (v. Instr. muz. IV. 1.) derivat din viola di gamba (v. Violă). Are aceleași părți ca violina (v.). La cântare instrumentistul, care trebuie să șadă, îl ține între genunchi. Coardele (de intestine, cele 2 mai adânci învălitate în sîrmă de metal) sînt acordate în cvinte, cu o octavă mai jos ca viola, reprezentînd tonurile C, G, d, a. Volumul e de 3 1/2 octave: C—g<sup>2</sup>. Notățiunea e scrisă în cheia basului, pentru tonurile înalte în a tenorului sau a violinei. Aplicatura e ca la violină. Timbrul, de espresiune nobilă, melancolică, samănă cu al vocii

bărbătești. În cvartetul de instr. cu arcuș formează vocea fundamentală, basul; în orhestră e tratat sau independent sau merge în unison sau în octavă cu cbasul. Ca instr. de concert e foarte plăcut.

**Cembalo** *it.* = clavecin (v.).

**Cercul cvintelor** (*germ. Quintenzirkel*) = mișcarea cercuală în urma căreia, plecînd dela tonul fundamental al tonalit. C-dur sau A-moale, prin cvinte sau cvarte, putem găsi toate tonalitățile folosite în practica muzicală.

a) pentru tonalitățile dure:

C	
1 ♮ F	G 1 #
2 ♮ Hes	D 2 ##
3 ♮ Es	A 3 ##
4 ♮ As	E 4 ##
5 ♮ Des	H 5 #
6 ♮ Ges	}
6 # Fis	

b) pentru tonalitățile moi:

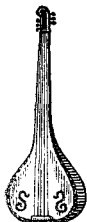
A	
1 ♮ D	E 1 #
2 ♮ G	H 2 ##
3 ♮ C	Fis 3 ##
4 ♮ F	Cis 4 ##
5 ♮ Hes	Gis 5 #
6 ♮ Es	}
6 # Dis	

**Ces, do bemol** = tonul c coborît prin ♭ (v. Alterațiuni).

**Ces-dur, do-bemol-major** (*it. do bemolle maggiore*) = tonalitatea

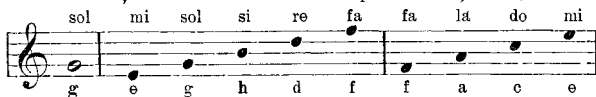
dură cu 7 ♯; în practică e înlocuită prin H-dur.

**Ceteră** (*lat.* și *it.* *cithara*) = unul din cele mai vechi instrumente cu coarde. Lada de rezonanță are forma inimii, gîtul e foarte lung, cu tastiera împărțită în diviziuni. Coardele, în număr de 3—6, sînt puse în mișcare cu o peană. Azie instrumentul predilect al bărbierilor.



Ceteră

Are o mulțime de variații. În graiul și în cîntecele poporului rom. c— e egal cu violina, numită în unele părți și *laută*. (\*Ceteră doagă uscată\*). De aci: *ceteras* = *lăutar*.



E întrebuțată la scrierea notelor pentru violină, pentru cele mai multe instr. de suflat, pentru vocile femeiești și pentru tenor (care însă cîntă cu o octavă mai



în această cheie sînt scrise notele pentru bas și în general pentru toate instrumentele. cari țin basul în compoziție (celo,

**C. F.** *presc.* = *cantus firmus* (v.).

**Chaconne** *fr.* v. *Ciaconna*.

**Chanson** *fr.* = cîntec (v.).

**Chansonette** *fr.* = cîntec scurt, cîte odată cu text comic sau frivol.

**Chant** *fr.* = cînt, cîntare.

**Chef** *fr.* = șef, dirigent (v.).

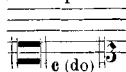
**Chef d'attaque** *fr.* = șef de atac (v. Șef).

**Chef d'orchestre** *fr.* = șef de orchestră, capelmaistru (v.).

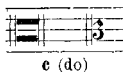
**Cheie** (*lat.* *clavis*, *it.* *chiave*, *fr.* *clef*, *germ.* *Schlüssel*) = 1) semnul, care, pus pe portativ, arată locul fiecărui ton. Sînt: a) *c*— violinei, numită și *g*, stă pe linia 2-a a portativului și indică tonul *g*<sup>1</sup> (= din octava simplu liniată).

jos de cum e scris); b) *c*— *basului* sau *f*, indicînd tonul *f* (din octava mică); e pusă pe linia 4-a a portativului.

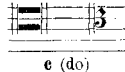
cheia sopranelui



cheia altului



cheia tenorului



În timpul mai nou folosirea acestei chei e restrînsă numai la scrierea notațiunii unor instrumente; 2) partea aceea a clapelor (v.), pe care apasă degetele și înșasă clapele (v.); 3) la instrumentele cu coarde: **cuiele** (v.) ce servesc la întinderea (acordarea) coardelor. La pian, arpă etc. aceste cuie sînt învîrtite prin mijlocirea unei unelte de fier, ce are forma T, numită tot cheie (v. *Accordoir*).

**Chenonic** (*gr.*) în psaltichie = priecasnă (v.).

**Cheruvic** v. *Heruvie*.

**Chiave** *it.* = cheie (v.).

**Chiesa** *it.* = biserică; **concerto** di ch — = concert bis., etc.

**Chitară** (*it* chitarra, *span.* guitarra) = instr. cu coarde născut în Spania în secl. 12 din instr. arab **El-Aud**, de unde a fost respîndit apoi în Italia etc. Corpul ei samănă cu al violinei, tablele sînt însă de tot oable, iar obedele de 2 ori mai înalte. În mărime stă între violă și celo. Gitul e destul de lung și ceva cam lat. Dintre cele 6 coarde, ce reprezintă tonurile **E, A, d, g, h, e<sup>1</sup>**, 3 sînt de intestine, iar 3 de mătășă învălită în sîrmă. La cîntare coardele sînt pișcate cu degetele. Notațiunea e scrisă în cheia violinei. E mai mult instrument acompaniator.

**Chitarist** = cel care cîntă din chitară.

**Chiuțuri** s. **strigături** (în *România hore*) = versurile glumețe ori satirice recitate (nu cîntate) de

feciori în decursul jocului. Sînt de multeori improvizate momentan (v. și *Joc*).

»Pe sub mîna  
Că-i Romîna«.

»Dragu-mi cu cine joc,  
Că miroas'a busuioc«.

»Eu la joc, mîndra la joc  
Și oala curge la foc«.

**Chor** *germ.* = cor. (v.).

**Choral** (*germ.*) = coral (v.).

**Chordirektor** *germ.* = director de cor, dirigent (v.).

**Chorführer** *germ.* = șef de atac (v. Șef).

**Chorregent** *germ.* (*lat.* *regens chori*) = dirigentul corului unei biserici.

**Chorton** s. **Orgelton** *germ.* = acordarea obicinuită mai demult la orgă. Era cu 1 ton mai sus ca a celorlalte instrumente (v. *Kammerton*). Azi însă și orga se acordează la fel cu celelalte instrumente. (v. *Diapazon*).

**Chroma** *lat.* (*it.* *croma*) = 1) nota de optime; 2) semnele cromatice (v. *Cromatic* și *Alterțiuni*)

**Ciaconna** *it* (*fr.* *chaconne*) = dans învechit italian în tact de  $\frac{3}{4}$  sau  $\frac{4}{4}$ , în mișcare lină; e aplicat în operă și în balet.

**Ciasuri** v. *Oare*.

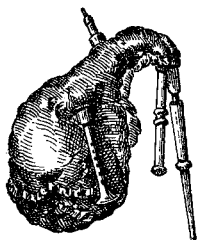
**Cifre**. În muzică întrebuițăm atît cifre romane cît și arabe. Cele romane indică gradele (I—VIII) scării diatonice (v. *Scară*) precum și pozițiile (I—VII sau IX) la instrumentele cu arcuș. Cele arabe sînt folosite: a) în **basul cifrat** (v.) la cifrarea acordurilor, b) ca esponent pe lîngă numirile

tonurilor spre a arăta octava, căreia aparțin (v. Sistemul octavelor), c) în exercițiile pentru instr. cu claviatură sau cu coarde arată degetul, care trebuie pus pe tastă sau pe coardă (v. Degetație), d) deasupra unor figuri melodice arată din câte note constau (v. Triolă, Cvintolă etc.).

**Cifrare** v. Cifre.

**Cimbale** (*it.* piatti, *fr.* cymbales, *germ.* Becken) = instrument, ce samănă cu cymbalum al Romanilor. Constă din 2 discuri de bronz rotunde, în mijloc bulbucate. Prin mijloc trece o curea, care servește drept mîner. La margine discurile sînt subțiri, spre centru tot mai groase. Sunetul lărmuitor, aspru, e produs prin lovirea discurilor unul de altul. Insoțește totdeauna doba mare, cu care împreună marchează ritmul. Cimbalele mici sînt numite *cinete* (v.).

**Cimpoi** (*it.* cornamusa, *fr.* musette, *germ.* Dudelsack, Sackpfeife) =



Cimpoi

instrument de origine străveche cunoscut deja la Ebrei, Greci, Romani etc. Constă din un burduf de piele de capră, pe care instrumentistul îl

plîntate 2—3 tuburi de lemn, de lungime diferită, provezute la capătul din lăuntru cu ancii (v.). Unul din aceste tuburi, în România numit *caravă* (*lat.* calamus, *germ.* Schalmel), fiind provezut cu 3—7 găuri (eventual și 1—2 clape), dă o serie de 8—10 tonuri și servește la producerea melodiei. Celelalte, numite *hanguri* (*germ.* Summer, Hummeln), nu au găuri și dau numai câte un singur ton, mai adînc, neîntreput, ținînd astfel acompaniamentul (cel mai mare dă fundamentală iar celalalt cvinta). Burduful e strîns încet în brațe pentru a produce o comprimare mai mare a aerului, care năvălind spre tuburi le face să sune. În Franția era într-o vreme instrument de salon. Azi îl găsim mai ales în Spania, Italia etc. ca instr. de distracție al țaranului, iar la noi ca instr. popular în unele ținuturi muntoase, mai ales însă ca instr. de curiozitate în mîinile vre-unui muzicant ambulant. C. — a dat ideea inventării organelor (v. Orgă).

**Cinete** (*it.* cinelli) = cimbalele mici (v. Cimbale).

**Cinci** [5] = 1) în cifrarea acordurilor: cvinta acordului și acordul de cvintă (v. Acord); 2) în aplicatură (v.): degetul al 5-lea; 3) semnul cvintolei (v.);  $\frac{5}{4}$  = semnul tactului miest combinat din tactul de  $\frac{2}{4}$  și  $\frac{3}{4}$  (v. Tact).

**Cînt**, *cîntare* (*lat.* cantus, *it.* canto, *fr.* chant, *germ.* Gesang) = emiteria tonurilor, ezeutarea unei

melodii cu vocea. E sau **natural**, adică neperfecționat prin ștudiu sau **artistic**, perfecționat după regulile expresiunii și declamațiunii (v. ac.); 2) ori ce compoziție muzicală destinată pentru vre una din cele 4 categorii ale vocii omenеști, cu sau fără acomp. instrumental.

**Cînta** [a] = a ezecuta o melodie cu vocea și, în înțeles mai larg, cu orice instrument muzical (a cînta din fluer, din vioară, a cînta la pian etc.). Espresia »*a juca la pian*« (dela germ. *Klavierspielen*), uzitată pe alocurea, sună ciudat romînește. În poezia poporală încă aflăm espresii ca »*cîntă din fluer*« sau »*cu fluerul*«. Țăranul mai zice și »*zi una din vioară*«, »*zice cu fluerul*« etc.

**Cînt ambrozian** (*lat. cantus ambrosianus*) v. Coral.

**Cîntare** = cînt, cîntec, melodie (v.).

**Cîntare bisericească** = cîntarea uzitată în biserică (v. Glas și Muzică).

**Cîntăreț** (*germ. Sänger*) = cel care cîntă (v.); c — de artă nu e destul să fie înzestrat dela natură cu voce deosebită, ci aceasta trebuie să și-o perfecționeze prin ștudiu sistematic și îndelungat. O voce cît de bună, însă neperfecționată prin ștudiu, n'are valoare artistică. C — sînt de mai multe categorii: c — de cameră = cîntăreț aplicat la vre-o curte domnească. Cîte odată însă e și numai titlu de onoare; c — de concert = cîntăreț, care se produce numai în concerte (în opo-

ziție cu cel dramatic); c — **dramatic** = cîntărețul, care ține un rol în operă. Pe lîngă arta cîntului (v. Cînt), trebuie să poseadă și pe cea dramatică (v. Actor).

**Cînt armonic** (*it. canto armonico*) = cîntul pentru mai multe voci, în opoziție cu cîntul monodic (v.).

**Cînt coral** (*germ. Chorgesang*) = cîntul în cor (v.), în opoziție cu cel solo (v.).

**Cînt de coloratură** (*germ. Coloraturgesang*) v. Coloratură.

**Cînt figurat** sau colorat (*lat. cantus figuralis*) = cîntul cu note de valori diferite, în opoziție cu cîntul plan (v. și Figurat).

**Cînt gregorian** (*lat. cantus gregorianus*) v. Coral.

**Cînt melismatic** v. Melisma.

**Cînt monodic** sau melodic (*lat. cantus monodicus*) = cîntul numai pentru o voce, în opoziție cu cîntul armonic (v.).

**Cînt plan** (*lat. cantus planus*) = coral (v.); e numit astfel fiindcă constă numai din note cu valoare egală, în opoziție cu cîntul figurat (v.).

**Cînt silabic** = cîntul, în care fiecare ton își are silaba sa din text, ca d. e. în coral sau în recitativ (v. ac.), în opoziție cu cîntul melismatic (v.).

**Cîntec** (*it. canzone, canzonetta, fr. chant, chanson, germ. Lied*) = compoziție destinată vocii omenеști, cu sau fără acompaniament, în care muzică și poezie se unesc, pentru ca într'o formă naturală, simplă, nemăiestrită, să dea espresie sentimentelor

omenești. Cu privire la formă e sau **strofic**, cînd toate strofele din text sînt cîntate pe aceeaș melodie, sau fiecare strofă are melodia sa separată, corespunzînd conținutului textului. **C**— e împărțit în 2 grupe mari: **poporal** și **artistic**. Ambele pot fi de cuprins **religios** sau **lumesc**. **C**— **poporal** e cîntecul strofic, de caracter liric, născut în popor, în care țăranul își exprimă sentimentele sale de dor și jele, dragoste, iubire de biserică și neam etc. într'o formă simplă, curată, naivă. Izvorît din sufletul poporului, el e oglinda fidelă a vieții sale spirituale, a frii sale. Text și melodie, cari de obicei se nasc deodată, stau în cea mai strînsă legătură. Compozitorii, ca și poeții acestor cîntece remîn vecinic necunoscuți. Ca ori ce poezie sau melodie, așa și **c**— **p**. în prima fază a sa e produsul unui individ, care de multe ori îl improvizează la horă, la nunți și alte ocazii. Cîte odată e adus din afară prin muzicanți ambulanți etc. Însă cîntecul născut astfel trece în masele poporului, mulțimea și-l apropiază, îl netezește și-l acomodează așa, ca să fie accesibil tuturor. În chipul acesta cîntecul primește o formă stabilă și devine tezaur comun. Fiecare popor își are cîntecele sale. Gradul lor de perfecțiune stă în raport direct cu gradul de cultură al poporului respectiv. La popoarele cu cultură muz.

înaintată, ca d. e. Italienii și Germanii, a fost mult influențat de muzica artistică. De altfel această influență a fost reciprocă. — **Cîntecele poporale romînești**. Poporul rom., foarte iubitor de cîntare, are o comoră avută și prețioasă de cîntece. Ele se disting prin bogăția și frumseța melodiei, însușiri în general proprii muzicii cu caracter oriental, și prin regularitatea și varietatea ritmului propriu muzicii popoarelor din Apus. În privința tonalității prezintă o varietate bogată. Genul dur și moale și mai ales cel moale, adoptat în muzica modernă, formează în general baza cîntecelor noastre. Ca particularitate, aceste genuri în cîntecele noastre se prezintă foarte des în formă de tonalitate dublă. Adecă singuraticele perioade, cari alcătuiesc melodia unui cîntec, încep în tonalitatea dură, dar termină în paralela moale. Sau fiecare period începe și termină în tonalitatea moale, modulînd însă la mijloc în paralela dură. Unele se bazază pe scara națională (care e făcută din scara moale armonică prin ridicarea gradului IV, v. Scara), iar unele, mai ales sub influința cîntării bisericești, au ca bază vr'una din **tonalitățile vechi** (v. Tonalități bis.). Mai e de observat, că unele cîntece (mai ales în Bănat), drept influență a muzicii sîrbești, nu fac cadența finală pe tonică, ci pe dominantă, ca **semicadență**.



Cîntecele noastre le împărțim în 2 grupe mari: 1) religioase, la cari aparțin colindele, cîntecele de stea (v. ac.) și alte cîntări la diferite sărbători și 2) lumești. Aceste din urmă le împărțim în doine, cîntece și cîntece de joc. a) *Doina* se caracterizază în general prin melodie duioasă, trăgănată, în mișcare lină, compusă din tot felul de figuri melodice și ornamente (rulade, triluri etc.) întrerupte ici-colea de tonuri lungi. Frazele și perioadele sînt neregulate, ritmul de asemenea, din care cauză împărțirea în tact nu o putem face în mod regulat și uniform. În această privință o putem număra între compozițiile libere de tact (v. Formă). Și dacă totuș o împărțim în tact cînd o scriem, o facem mai mult pentru orientarea în cetirea notelor ei (v. Tact). Tecstul e mai ales de cuprins duios, jalnic. Sînt însă multe doine, ce nu-s cîntate cu tecst, fiind destinate instrumentelor și mai ales fluerului și cavalului (v. ac.), instrumentele predilecte ale țaranului, cari, prin timbrul lor dulce, melancolic, sînt pare-că anume făcute pentru doină sau doina pentru ele. b) *Cîntecul*, spre deosebire de doină, se caracterizază prin tact și ritm regulat. Frazele și perioadele sînt simetrice, apropiindu-se în această privință de cîntecele de joc, de cari se deosebesc mai ales prin mișcarea mai liniștită, prin figurile melo-

dice constătătoare din note ceva mai lungi și prin ritmul propriu melodilor destinate în general cîntării, iar nu dansului. Tactul e de regulă cel cu păreche (mai ales  $\frac{2}{4}$ ), mai rar cel fără păreche. Cîte odată mai găsim și c—, al căror ritm particular pretinde tact micșt ( $\frac{5}{4}$  sau  $\frac{3}{4}$  combinat cu  $\frac{2}{4}$ ). Tecstul, de cuprins diferit, e astfel aplicat, că fiecare vers e repetiț sau pe melodia întregă sau, mai adeseori, pe cele 2 fraze ale fiecărui period, încheind cîte odată cu un refren. c) *Cîntecele de joc* sînt cîntecele, de cari poporul se servește la dans. Sînt în general destinate instrumentelor, cu toate că unele au și tecst (hora). Ritmul e bine pronunțat, frazele și perioadele de simetrie absolută. Constat de obicei din 2 perioade de cîte 8 tacte, cu reprize. Tactul e la toate cel de  $\frac{2}{4}$  cu excepția horei (v.), al cărei ritm particular cere tactul de  $\frac{3}{8}$ . Mișcarea e la unele moderată, la altele vioaie sau repede, după caracterul jocului. După numirile jocurilor cîntecele din această grupă iau diferite numiri speciale, ca *ardeleană*, *brîu*, *de doi*, *hațegană*, *horă* etc. (v. ac. și Joc). — Până nu demult era credința, că cîntecele populare ale noastre nu-s accesibile armoniilor muzicii moderne și cu atît mai puțin acomodate saloanelor și concertelor. De aceea de o parte, iar de alta din cauza lipsei de compozitori, carisă-și îndrepteze privirea asupra acestor

cîntece, ele au fost lungă vreme trecute cu vederea de către instituțiile și oamenii, cari la noi s'au ocupat cu arta muzicii. Esperiența făcută însă de cîțiva ani încoaci a dovedit contrarul. Iar azi avem deja cîteva colecții frumoase de cîntece, aranjate (mai ales pentru cor, pentru o voce solo cu acomp. instrumental sau pentru pian) de G. Muzicescu (Iasi), G. Dima (Brașov), I. Mureșan (Blaj), D. G. Kiriac (București) etc. — Cîntecele populare rom. nu trebuie confundate cu cîntecele în general de soiul romanțelor ușoare, de colorit cozmopolit sau național-străin, cari formează repertoriul predilect și de modă al publicului dela orașe fără deosebire de neam și cari, chiar de vre-un compozitor rom. făcute și de multeori frumoase ca muzică, afară de textul românesc, nu au nimic comun cu cîntecele noastre. Cîntece ca »Știtu«, »Sărmană frunză«, »Remii sănătoasă«, »Suspunuri crude« etc., cărora unii le dau titlul de »cîntece vechi romînești« ori chiar »melodii populare«, dar în tot cazul străine de inima și gustul țaranului, adevăratul creator și depozitar al muzicii noastre naționale, cel puțin pentru veacul în care trăim, nu pot fi considerate ca cîntece populare rom. — O altă categorie o formează așa numitele cîntece în spirit popular (*germ.* Volkstümliche Lieder), cari deși nu sînt născute direct în popor, totuși, atît prin

forma lor, cît și prin ideea muzicală, ce exprimă, se apropie foarte tare de cîntecele populare.

**Cîntec bahic** (dela zeul Bacchus) v. Cîntec de masă.

**Cîntec de leagăn** (*fr.* berceuse, *germ.* Wiegenlied) = piesă scurtă, vocală sau instrumentală, de caracter lin, legănat, sămănînd cu cîntecele, cu cari se adorm copiii.

**Cîntec de masă** (*germ.* Trinklied) = cîntec de caracter vesel, în care e preamărită beutura și mai ales vinul; cîntece ezecutate de muzicanți pentru distracția oaspeților în decursul mesei la nunți, oștețe etc.

**Cîntece de stea** = cîntece populare de cuprins religios, în cari e descrisă nașterea lui Cristos. Sînt cîntate de grupe de copii sau feciori numiți *irozi* s. *crai* (v.) în sărbătorile Craciunului. Melodia e în general scurtă, compusă adeseori numai din cîte un period sau chiar numai din o singură frază de cîteva tacte. Textul nu e repetit, ca în colinde (v.), iar refrenul lipsește. Melodiile unora samănă cu ale colindelor, altele însă samănă a cîntece rel. germane. Această împrejurare e o dovadă mai mult, că cîntecele de categoria aceasta, dimpreună cu *irozii* sînt de origine apusană, derivînd din așa numitele *misterii* (v.). Un c. frumos e »O ce veste minunată« cunoscut pretutindenea.

**Ciocănașe** (*germ.* Hammer) = 1) bucățele de lemn, în formă de ciocane, căptușite cu piele fină și

așazate deasupra capătului din-derept al tastelor claviaturii pianului. Lovind tasta cu degetul c— se ridică și atingînd un moment coarda, o face să sune; 2) bețișoarele învălite la un capăt cu vată, cu cari sînt lovite coardele țimbalei.

**Cis, do-diez** = tonul c ridicat prin  $\sharp$ ; **cisis** = tonul c ridicat prin  $\sharp\sharp$  (v. Alterațiuni).

**Cis-dur, do-diez-major** (*it. do diese maggiore*) = tonalitatea dură cu 7  $\sharp$ , neîntrebuințată în practică; în locul ei: **Des-dur**.

**Cis-moale, do-diez-minor** (*it. do diese minore, germ. Cis-moll*) = tonalitatea moale cu armatură de 4  $\sharp$  (fis, cis, gis, dis), paralelă cu **E-dur**.

**Cis-moll** *germ.* = Cis-moale (v.).

**Cithara** *it.* = ceteră (v.).

**Cîrlig, cîrligel, steguleț** = semnul  $\curvearrowright$   $\curvearrowleft$  prin care sînt reprezentate notele de  $\frac{1}{8}$ ,  $\frac{1}{16}$  etc.

**Cl.**, clar. *presc.* = clarinetto (v.).

**C. l.** *presc.* = col legno (v.).

**Clape** s. chei (*lat. claves, germ. Klappen*) = acele părți mobile ale unor instr. de suflat, cu ajutorul cărora închidem sau deschidem găurile, ce se află în corpul instrumentului.

**Clarinetă** (*it. clarinetto, fr. clarinette*) = instr. de suflat făcut din lemn de abanos s. grenadi. Tubul drept și cam de  $\frac{3}{4}$  m. lung constă din 5 părți: pliscul provezut cu o ancie lovindă (v.), para, care e un tub mai scurt, fără găuri, 2 părți mijlocii provezute cu până la 20 găuri, dintre cari 12 aco-

perite cu clape, pentru degetele ambelor mîni și pavilionul. C— cuprinde seria cromatică de tonuri dela d — f<sup>s</sup> sau a<sup>s</sup>. Tonurile înalte au timbru strigător, neplăcut, dar registrul de mijloc e moale, nobil, apt pentru cel mai puternic *ff* precum și pentru cel mai fin *pp*, din care cauză c— e întrebuințată nu numai în orhestră, ci și ca instr. de concert. Din cauza aplicaturii (v.) greoaie se recer c— în diferite diapazoane. Cele mai uzitate sînt: c— în **C** (are ton deschis dar pișcător, țiuitor), în **A**, care sună cu o terță mică mai jos de cum sînt scrise notele (are ton mai moale) și în **B**, sunînd cu o secundă mai jos; are ton plăcut, plin, stînd mai aproape de timbrul vocii omenestii. E cea mai preferită de instrumentiști. Notațiunea e scrisă în cheia violinei. Mai sînt și alte varietăți: c— alt, c— bas etc.

**Clarinetto** *it.* = clarinetă (v.).

**Clarino** *it.* = trompetă (v.).

**Claro** *presc.* = clarino (v.).

**Clartto** *presc.* = clarinetto (v.).

**Clasic** = perfect, desevisit; compoziție c— = creațiune muzicală perfectă, care, atît cu privire la conținut, cit și la stil și formă, poate servi ca model pentru toate vremurile; **compozitori** c— sînt prin urmare acei puțini măiestri mari ai vremurilor trecute, cari au creat opere muzicale de valoare neperitoare.



Clarinetă

**Clavecin** (*fr.*) = pianul în forma sa primitivă.

**Claviatură, tastatură** (*lat. claviatura, clavarium*) = rîndul întreg al tastelor unor instr. (pianul, orga etc.) cari, apăsate cu degetele, mijlocesc producerea tonurilor. La **orgă** (v.) e de 2 feluri: manualul constător din 1—3 claviaturi și pedala destinată piccioarelor. C— unei octave constă din 7 taste inferioare (albe), pentru tonurile fundamentale (diatonice) și 5 superioare (negre), mai scurte și mai ridicate, pentru tonurile derivate (cromatiche). La pian c— cuprinde de obicei 7 octave, la orgă și armoniu 4—5.

**Clavicord** (*it. clavicordo*) = o specie de clavecin (v.).

**Clavicembalo** *it.* = clavecin (v.).

**Clavier** *germ.* = pian (v.).

**Clavier - Auszug** *germ.* = estras pentru pian (v.).

**Clavis** *lat.* = cheie, clapă (v.).

**Clef** *fr.* = cheie (v.).


**Clopot** (*it. campana, germ. Glocke*) = instr. de metal în forma unui con gol (coșniță), avînd atîrnată din lăuntru, în mijloc o limbă tot de metal, care lovind în marginile opuse ale lui, îl face să sune. C— pot fi fabricate așa, ca să dea tonuri anumite. Ale catedralei din Sibiu, 4 la număr, dau acordul d-moale în poziția octavei (d—f—a—d.) Cele mai mari c— le are Rusia (cel din Moscova, numit **Țar kolokol**, cîntărește 220.800 kgr.). C— e aplicat cîte odată și în muzica dramatică.

**Clopoțel** (*it. campanella*) = clopot micuț.

**C-moale, do-minor** (*it. do minore, fr. ut mineur, germ. C-moll*) = tonalitatea moale cu 3 ♭ (hes, es, as; senzibila:  $\frac{b}{h}$ ), paralelă cu **Es-dur**.

**C-moll** *germ.* = C-moale (v.).

**Co.** presc. = come (v.).

**Coadă** = linia verticală a notelor .

**Coardă** *it. corda, germ. Saite*) = fir subțire, care întins pe un instr. muz. servește la producerea tonurilor. Înălțimea tonului dat de coardă depinde dela lungimea, grosimea și tenziunea ei. Sint: **de intestine** (de miel, pisică etc.) pentru instr.-le cu arcuș, chitară, arpă etc., **de metal p. pian, țimbală** etc. și **de mătasă**. Cele pentru tonurile grave sînt învălite în sîrmă de metal.

**Coarde vocale** = cele 2 membrane elastice așazate orizontal la capătul superior al laringelui, cari puse în mișcare prin aerul, ce vine din plumîni produc vocea omenească (v. și Aparatul vocal).

**Cobuz** = instr., de care se face amintire în poezia populară, fără a fi cunoscut mai deaproape. Unii îl aduc în legătură cu cobza, alții îl consideră ca un fluer.

**Cobză** = instr. cu coarde uzitate mai ales la lăutarii din România. Constă din o ladă f. bombată, făcută din doage de paltin, avînd gîtul de tot scurt și cuierul lăsat tare pe spate. Coardele, în număr de 10, sînt pișcate cu o peană

de gîscă. E es-  
cluziv instrum.  
acompaniator.  
Derivă probabil  
din laută (v.).

**Coda it.** = coadă  
și codă (v.).

**Codă (it. coda)** =  
frază finală, cu ca-  
re termină unele  
compoziții.

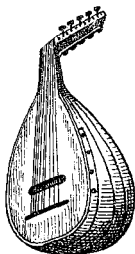
**Col, colla, coll' it.**  
= cu.

**Col arco it.** = cu  
arcușul; e contrarul dela pizzi-  
cato (v.).

**Col basso it.** = cu contrabasul în  
unison sau în octavă (v. și  
Partitură).

**Col canto it.** = cu cîntul, adică  
acompanierea să se acomodeze  
vocii principale, melodiei în pri-  
vința mișcării.

**Colinde** = cîntece populare-reli-  
gioase cîntate la ferestritele cre-  
dincioșilor de grupe de feciori,  
numiți **colindători**, în seara aju-  
nului »Nașterii Domnului«. Ob-  
iectul lor îl formează mai ales  
diferitele legende despre nașterea  
lui Cristos. Sînt însă și c— de  
cuprins curat lumesc. C— for-  
mează trecerea dela cîntarea  
bisericească la cea lumească  
dîmpreună cu **cîntecele de stea**  
(v.). Melodiile sînt scurte, adeseori  
numai din o singură frază de  
cîte 4—8 tacte, urmată de un  
refren. Fiecare vers din text  
e cîntat pe melodia întrea (v.  
și Cîntec).



Cobză

! Trei păstori se întîlniră !  
Raza soarelui  
Floarea soarelui

! Și așa se sfătuiră !  
Raza soarelui  
Floarea soarelui etc.

(v. »Douăsprezece cîntece de școală«  
caietul I de T. Popovici. Sibiu).

**Colla destra it.** = cu mîna dreaptă.

**Colla parte it.** = cu vocea prin-  
cipală (v. Col canto).

**Colla punta dell'arco it.** = cu vîrf  
arcușului.

**Colla sinistra it.** = cu stînga.

**Col legno it.** = cu lemnul arcu-  
șului (a atinge coardele, nu cu  
părul, ca de obicei).

**Coll'ottava it.** = cu octava (v.  
Octava).

**Coloare** = timbru (v.). Numirea  
vine dela obiceiul de a asemăna  
timbrul instrumentelor cu **colo-  
rile**, d. e. tonul flautului e alb etc.

**Colofon** (în România: **saciz**) =  
rășină preparată, cu care ungem  
arcușul, pentru ca să provoace  
mai ușor vibrarea coardelor.

**Coloratură** = în cîntul artistic și  
de bravură împodobirea unor  
note din melodie cu pasagii bri-  
lante, cadențe, triluri, rulate etc.  
**Cîntul de c—** recere tehnică de-  
plină a vocii (v. și Arie de bra-  
vură).

**Col sordino it.** = cu surdina (v.  
ac. și Înădușit).

**Columbaro** = dans uzitat în Istria  
în tact de  $\frac{2}{4}$  sămănînd cu hora.

**Comă** v. Comma.

**Combinațiune, tonuri de c—** = to-  
nurile secundare, ce se nasc cînd

2 tonuri de înălțime diferită, numite **primare**, sună deodată. Sînt de 2 feluri: 1) **sumare** născute din suma vibrațiunilor tonurilor primare, sînt prin urmare mai înalte ca acestea. Le putem auzi numai la instr. cu timbru bine marcat și numai în registrul grav, 2) **diferențiale** născute din diferența de vibrațiuni dintre tonurile primare, deci stau mai jos ca acestea. Pot fi auzite mai ales în registrul înalt.

**Come** *it.* = ca; **c— prima** = ca mai înainte; **c— sopra** = ca mai sus; **c— sta** = cum stă scris (fără ornamentări și în tempo prescris).

**Comedie** = piesă teatrală de cuprins comic.

**Comes** *lat.* = răspunsul în fugă (v. ac.).

**Comic** în muzică e caracterizarea situațiilor vesele, glumețe prin tonuri. Mijloacele de a exprima comicul sînt tonalitatea, ritmul și alte artificii de efect. **C—** e obținut mai ales în muz. vocală, unde textul vesel, hazliu capătă prin tonuri expresiune comică mai mare.

**Comma** *gr.* = interval foarte mic, neperceptibil de ureche, care în muzica grecească veche era folosit la împărțirea și calcularea matematică a raportului dintre intervale. Tonul întreg era împărțit în 9 **c—**, dintre cari 5 veniau pe semitonul diatonic s. mare și 4 pe cel cromatic sau mic (v. ac.).

**Commodo** *it.* = comod (term. de espr.).

**Componist** *germ.* = compozitor (v.).

**Compositeur** *fr.* = compozitor (v.).

**Composition** *fr.* și *germ.* = compoziție.

**Composto** *it.* = compus.

**Compoziție** (*it.* *composizione*, *fr.* și *germ.* *Composition*) = 1) știința despre încopciarea și dezvoltarea logică a ideilor muzicale, arta de a face piese muzicale. Cuprinde în sine **armonia**, **formele muzicale** (contrapunctul, fuga etc.), **instrumentațiunea** etc.; 2) ori ce piesă muz. fără privire la formă, stil, caracter etc. Astfel avem **c— vocale**, **instrumentale**, apoi **religioase**, **dramatice** etc. (v. și Instrumental și Vocal).

**Compoziții ciclice** v. *Forme ciclice*.

**Compozitor** (*it.* *compositore*, *fr.* *compositeur*, *germ.* *Componist*, *Tonsetzer*, *Tondichter*) = cel care face compoziții. **C— clasici** v. *Clasic*.

**Compune** [**a**], (*fr.* *composer*, *germ.* *componiren*) = a face o compozițiune, a practica arta compoziției.

**Compus** v. *Compune*; **intervale c—** = intervalele mai mari ca octava; **tacte c—** v. *Tact*.

**Con** *it.* = cu.

**Con abbandono** *it.* = cu resignațiune; — **anima** = cu inimă, însuflețit; — **discrezione** = cu discrețiune, tainic; — **dolore** = cu durere; — **eleganza** = cu eleganță; — **espressione** = expresiv; — **forza** = cu putere; — **fretta** = cu grabă; — (*coll'*) **ottava** = cu

octava; — *passione* = cu pasiune, pătimas; — *sentimento* = cu sentiment; — *sordino* = cu aplicarea surdinei; — *spirito* = cu spirit; — *tenerezza* = cu gingășie; — *tristezza* = cu jale; — *un dito* = cu un deget; — *variazioni* = cu variațiuni etc.

**Concert** (*it. concerto*) = 1) piesă muz. mai mare pentru 1 sau mai multe instrumente solo cu acomp. instrumental. Constă din 3 fraze principale (*Allegro*, *Andante* sau *Adagio* și *Allegro* sau *Rondo*). Aparține la formele ciclice (v.); 2) ori-ce reprezentație muzicală. În acest sens avem: c— *vocal* compus numai din piese vocale, c— *instrumental* constător din piese instrumentale, c— *bisericesc* numai cu piese bisericești, c— *de cameră*, *simfonic* etc.

**Concert bisericesc** (*it. concerto di chiesa, fr. concert spirituel*) = 1) reprezentație muzicală cu piese de cuprins religios, dată în biserică; 2) piese, ce samănă cu concertul (v.) fiind scrise mai ales pe text din psalmi, pentru soli și cor cu acomp. instrumental. Prin compozitorii ruși a fost introdus și în biserica rusască, de unde apoi a trecut în România și în parte și la noi. Aceste c— însă sînt scrise a capella (muzica instrumentală din nenorocire ne fiind admisă în biserica orientală). Ele constau din 3—4 fraze principale. În biserica rusască formează, ca muzică, cea mai însemnată

parte din liturgie. În România au fost introduse de G. Muzicescu, care însuși a scris 2 frumoase: 1-ul **Concert** (premiat la expoziția univ. din Paris 1889) constător din 4 fraze (*Andante*, *Allegro*, *Adagio* și *Allegro-moderato*), și al 2-lea **Concert** compus din 3 fraze (*Allegro*, *Andte-sostenuto* și *Allegro*).

**Concert spirituel** *fr.* = concert bis. (v.).

**Concerta** [a] = a da concert, a lua parte activă într'un concert.

**Concertando** *it.* = concertant (v.).

**Concertant** = 1) cel care dă un concert; 2) vocea principală, care poartă melodia; 3) vocile cari împrumută alternativ melodia în o compoziție, în opoziție cu cele secundare s. *ripiene* (v. *Ripieno*).

**Concertino** *it.* = concert mic.

**Concertist** = cel care concertează.

**Concertmeister** *germ.* = măiestru de concert (v.).

**Concerto** *it.* = concert (v.).

**Concerto di chiesa** *it.* = concert bis. (v.).

**Condac** (*gr.*) = cîntare bis., care cuprinde pe scurt însemnătatea sărbătorii. E cîntat pe melodia troparului (v.).

**Conducător** = șef, dirigent (v.); ton c— = senzibilă (v.).

**Conduce** [a] v. *Dirigia*.

**Conducerea vocilor** (*germ. Stimmführung*) = mișcarea vocilor în frazele armonice conform regulilor prescrise (v. *Mișcare* 2).

**Conservator** (*it. conservatorio, fr. conservatoire*) = școală supe-

rioară de muzică, în care sînt predate toate cunoștințele teoretice și practice necesare unui artist muzicant, fie compozitor, dirigent, cîntăreț sau instrumentist. Italia e leagănul c—, avînd mai în fiecare oraș cite unul (numite și licee s. colegii muzicale). Cel mai vechi și mai însemnat e c— din **Neapole** (înființat în 1537). C— renumite sînt încă în: Paris (Francia), Madrid (Spania) **Bruxelles** (Belgia), Praga (Boemia), Viena (Austria) **Lipsca**, Berlin, Frankfurt (Germania) New-York (America) ect. În România încă sînt 2: unul în **București** (1834, reorganizat în 1864) și unul în **Iași** (1835, reorganizat în 1860).

**Consonanță** (*it.* consonanza) = combinațiune armonică de 2 s. mai multe tonuri, care produce impresie deplin satisfăcătoare asupra auzului. Contrarul e **disonanța** (v. și Acord și Interval).

**Contra** *lat.* și *it.* = contra; obvine în combinație cu alte cuvinte.

**Contra-alt** (*it.* contr'alto) = vocea de alt mai adîncă (v. Alt).

**Contra-bas** (numiri populare: broancă, gordună; *it.* contrabasso, *germ.* Bassgeige) = cel mai mare din familia instr.-lor cu arcuș (v. Instr. muz. IV. 1). Are forma violinei, fiind însă aproape de 2 m. de mare. Are 4 coarde acordate în cvarte, cari dau tonurile:  ${}_1E$ ,  ${}_1A$ , D, G. Volumul e de  $2\frac{1}{2}$  octave ( ${}_1E$ —a). Aplicatura e aproape ca la violină. Notele sînt scrise în cheia

basului, sunînd însă cu o octavă mai jos de cum sînt scrise. Dimpreună cu celo formează baza orchestrei. Arcușul e mai scurt și mai puternic ca al violinei. — Numirea de c— e aplicată în general și instrumentelor de suflat, cari produc tonuri foarte adînci precum și vocii de bas (v.), care posedă astfel de tonuri.

**Contrabasis** = cel care cîntă din contrabas.

**Contrabasso** *it.* = contrabas (v.).

**Contradans** (*it.* contradanza, *fr.* contre-danse) = dans social de origine engleză, de caracter vesel, cavaleresc. Constă din 5—6 figuri numite **ture**, fiind jucat de regulă de cîte 4 părechi postate în formă de patruunghi. Muzica constă din reprize de cîte 8 tacte, în tact de  $\frac{2}{4}$ ,  $\frac{3}{8}$  s.  $\frac{6}{8}$ . Din el s'a dezvoltat **cadriul** (v.).

**Contra-octava** v. Sistemul tonurilor.

**Contrapunet** (*lat.* contrapunctus, *it.* contrapunto) = însoțirea unei melodii date de altele sau arta de a încopcia 2 sau mai multe melodii independente în un întreg armonic. Deosebim: 1) c— simplu cînd vocile, mergînd independent și în armonii simple, păstrează permanent aceeaș ordine, 2) c— **duplu** cînd vocile sînt resturnate (adecă cea superioară devine inferioară și invers) fără ca prin aceasta să fie vătămăta frumuseța și corectitatea frazei (v. Inversiune). C— poate fi **egal** cînd notele melodiilor însoțitoare au valoare egală cu ale melodiei date



(de aici numirea **contrapunct**, dela *lat. punctum contra punctum* = notă contra notă), **neegal** cînd fiecărei note din melodia dată îi corespund cîte 2, 3 etc. din melodiile însoțitoare, **înflorit** (*lat. c. floridus*) cu note de valori diferite, **sincopat** cînd melodiile contrapunctice sînt reprezentate prin note sincopate etc. **C.** reprezintă în compoziție **fraza curată** (v.), **stilul strict** (sever), care e adevăratul stil bisericesc (v. Stil).

**Contrapunctic** = după regulile contrapunctului (v.).

**Contrapunctist** = cel care compune după regulile contrapunctului, cu alte cuvinte: **muzicant** s. **compozitor** rutinat.

**Contrar**, **mişcare contrară** v. **Mișcare** 2.

**Contra-subiect**, **c. temă** = în fugă melodia, ce o percurge vocea, care a spus tema, în timpul cînd aceasta e luată de către altă voce (v. Fugă).

**Contra-timp** (*it. conratempo*) = 1) partea neaccentuată din tact (v. Accent), 2) întîrzierea unei voci, provocată de legătură (v. Legato) sau sincopare (v. Sincopă).

**Contra-tonuri** v. **Contra-octava**.

**Contra-violon** *it.* = **contrabas** (v.).

**Copertă** = petec de postav, cu care acoperim timpanele, ca să producem înădușirea sunetului lor (v. Surdină).

**Coperto** *it.* = **acoperit**; **timpani coperti** = cu timpanele acoperite (v. ac. și Copertă).

**Cor** (*it. coro, germ. Chor*) = 1) asocierea mai multor voci omenești

cu scop de a cînta împreună o compoziție scrisă pentru una sau mai multe voci, cu sau fără acomp. instrumental. Deosebim: **c. de bărbați** constător de regulă din 4 voci (tenor I și II, bariton și bas), **c. de femei** compus numai din voci femeiești (sau de copii) și **c. micst** combinat din vocile bărbătești și femeiești (sopran, alt, tenor și bas) (v. și Partitură); 2) ori ce compoziție scrisă pentru cor; 3) locul rezervat corului în biserică; 4) la pian cele 2 s. 3 coarde, ce dau unul și acelaș ton, fiind lovite de odată de acelaș ciocănaș; 5) la orgă tuburile (flue-rele), ce corespund la aceeaș tastă din claviatură; 6) totalitatea cîntăreților sau instrumentiștilor, cari fac parte dintr'un cor sau dintr'o orhestră, compusă mai ales din instr. de suflat (muzica militară etc.); 7) totalitatea instrumentelor de suflare, cari aparțin la aceeaș familie (v. și Dirigent).

**Cor fr.** = corn (v.).

**Coral** (*lat. cantus choralis, germ.*

**Choral**) = cîntarea introdusă în biserică apusană de papa **Ambroziu** († 397) și reformată de papa **Grigorie cel mare** († 604) (v. și Cantus firmus și Cînt plan).

**Corda** *it.* = coardă (v.); a una **c.** v. **Una corda**.

**Cordar** (*germ. Saitenhalter*) = scînduricea de lemn de abanos legată în partea inferioară a instrumentelor cu arcuș, provezută cu 4 gauri, în cari sînt prinse capetele de jos ale coardelor.

**Cordometru** (*gr.*) = aparat de metal

folosit la măsurarea grosimii coardelor.

**Coreografie** (*gr.*) = arta de a fișa mișcările (pasul) dansului prin anumite semne, întocmai ca tonurile prin note.

**Corist** (*germ.* Chorsänger) = cel care face parte din un cor (v.).

**Cor mut** (*germ.* Brummchor) v. Cu gura închisă.

**Corn** *it.* corno, *fr.* cor, *germ.* Horn) = instr. de suflat cunoscut deja la cele mai vechi popoare. În forma sa primitivă e un simplu corn de bou, scobit (astfel îl găsim și la noi ca instrument de signal folosit de păstori etc.) sau un tub lung de metal, îndoit (la Romani avea forma semicercului), dînd de regulă numai cite un ton și servind în general pentru signale. În formă perfecționată constă din un tub lung (al cornului în C e de 5·258 m.), îndoit mai de multeori în formă de cerc și provezut cu îmbucătură și pavilon. E de 2 feluri: 1) c — natural s. de vînătoare (*it.* corno da caccia, (*fr.* cor de chasse, *germ.* Waldhorn) la care tonurile sînt produse numai prin puterea suflării și așezarea buzelor instrumentistului pe îmbucătură. Poate emite numai seria tonurilor naturale s. armonice (v.). Dar și dintre acestea unele sînt neclare. Această greșală e în parte reparată prin introducerea palmei îndoite în pavilon. Prin acest procedeu, nu numai că intonațiunea unora dintre tonuri poate fi coreasă, ci pot fi obținute și alte

tonuri noauă (deoarece întreaga scară naturală poate fi coborîtă cu  $\frac{1}{2}$  s. chiar cu 1 ton). Tonurile produse în chipul acesta sînt numite **tonuri astupate s. înădușite** (v.), în opoziție cu celelalte, numite deschise. Pentru a-l putea folosi în mai multe tonalități a fost cu timpul perfecționat prin **tuburi adiționale s. de schimb**, cari, introduse în mijlocul tubului instrumentului, provoacă diferite transpuneri, coborînd sau suind astfel scara naturală a lui; 2) c — cu pistonii s. ventile (*it.* corno cromatico, *fr.* cor à pistons s. à cylindres) născut din c — natural prin aplicarea a 3 ventile, cu ajutorul cărora coloana de aer din tubul instrumentului poate fi lungită și scurtată ușor și repede, obținînd astfel întreaga scară cromatică a tonurilor: g — c<sup>3</sup>. Azi e aproape escluziv folosit. Cele mai folosite sînt c — în F, E și Es. Timbrul e mai mult melancolic. Tonurile **astupate**, întrebunțate și la acest c —, au timbru înădușit, trist, foarte potrivit pentru efecte dramatice. Notele sînt scrise pentru ambele instrumente în cheia violinei și totdeuna în C-dur. În orchestră sînt aplicate c — în 2 diapazoane: c — bas (*it.* corno basso) și c — alt (*it.* corno alto), ambele împărțite în cite 2 voci. Ca instr. solo nu prea e folosit.

**Corn de signal** (*fr.* cor de signal) = 1) goarnă (v.); 2) instrument micuț din corn sau din metal pentru signale.

**Corn englez** (*it.* corno inglese *fr.* cor anglais) = o specie de oboi (v.); e puțin folosit.

**Cornet** (*it.* cornetto, *fr.* cornet, *germ.* Posthorn) = instrument de suflat din alamă, care de altfel n'are nimic comun cu cornul, ci samănă mai mult cu trompeta, tubul e însă cu mult mai scurt (al trompetei în C e de 2·629 m., iar al cornetului în C = 1·314 m.). Ca c— natural dă numai seria tonurilor armonice (v.), fiind folosit mai ales ca corn de signal al poștei. Perfectionat însă în c— cu pistonii (*fr.* cornet à pistons, *germ.* Ventil-Cornett) a devenit în curînd unul din cele mai însemnate instr. în muz. militară, stînd alături cu trompeta. Tonul, de un timbru vesel, popular, respunde ușor și sigur. Nu este însă așa puternic, ca al trompetei. În privința emiterii de pasagii repezi, scări diatonice și cromatice, triluri și alte ornamente aproape rivalizază cu flauta și clarineta. Cele mai bune sînt c— în B. Notele sînt scrise în cheia violinei.

**Cornet à cylindres** *fr.* = cornet cu pistonii (v. Cornet).

**Cornetto** *it.* = cornet (v.).

**Cornetist** = cel care cîntă din cornet.

**Cornist** = cel care suflă din corn.

**Corno** *it.* = corn (v.).

**Corno da caccia** *it.* = corn de vînătoare (v. Corn).

**Corno cromatico** *it.* = corn cu pistonii (v. Corn).

**Corno inglese** *it.* = corn englez (v.).

**Coro** *it.* = cor (v.).

**Coroană** s. fermată *it.* corona, *germ.*

Fermate, Ruhepunkt) = punctul de repaus, semnul  $\frown$  care îl punem deasupra unei note sau pauze, ce voim să țină timp mai îndelungat. Ea întrerupe pentru moment ritmul și mișcarea piesei. Prelungirea nu e determinată, ci depinde mai ales dela chibzuiala ezeccutantului și dela caracterul piesei. În regulă generală nota cu c— ține dublu cît e valoarea ei. În cadențe (v.) servește ca semn de repaus pentru vocile acompaniatoare, pînă cînd cadența s'a terminat. Pusă deasupra unei linii de tact arată un repaus mai lung sau mai scurt.

**Corp** (*lat.* corpus) = forma esterioră a unui instrument muzical.

**Cosacca** *it.* (*fr.* cosaque) = dans național al cazacilor de caracter melancolic, în tact de  $\frac{3}{4}$ , în mișcare moderată; e introdus și în balet; **alla c—** = în tempo ca c—.

**Cotillon** *fr.* = dans social francez (din timpul lui Ludovic XIV) azi introdus pretutindenea. E jucat de mai multe părechi și constă din mai multe ture (v.). Cu el se încheie de regulă balul.

**Coulè** *fr.* (*germ.* Schliefer) = 1) legat (v. ac.), 2) ornament constător din 2 note scrise mărunt, ce premerg notei reale, adică o specie de apogiatură dublă (v.).

**Coupè** *fr.* = staccato (v.).

**Couplet** *fr.* = cuplet (v.).

**Courante** *fr.* (*it.* corrente) = dans

francez învechit, în tact de  $\frac{3}{4}$  s.  $\frac{3}{4}$ ; a fost introdus în suită (v.).

**Cracovienne fr.** (*germ. Krakowiak*) = dans polonez din ținutul Crocoviei, în tact de  $\frac{3}{4}$ , de caracter vesel. Jocul e de regulă însoțit de cântare din partea jucătorilor. A fost introdus și în balet.

**Crai v.** Irozi.

**Crembalum lat.** = instrument roman identic cu drimba (v.).

**Cres.** s. *cresc.* presc. = crescendo (v.).

**Crescendo it.** = crescînd, termin de espr., prin care indicăm creșterea treptată a intenzității, cu care trebuie executat un pasaj de note. E însemnat și prin <. Contrarul e **decrescendo** (v.).

**Crescut** = atribut dat intervalelor, cart sînt cu  $\frac{1}{2}$  ton mai mari, ca cele mari sau perfecte (v. Interval).

**Critică muzicală** = aprecierea unei compoziții s. alteilucrări muzicale analizînd-o din toate punctele de vedere și arătînd în mod obiectiv părțile rele și bune ale ei.

**Croche fr.** = nota de optime.

**Croma it.** = nota de optime.

**Cromatic (it. cromatico, fr. chromatique)** = colorat (*Chroma gr.* = culoare), în semitonuri, progresînd în sus sau în jos tot cu cîte un semiton. (Numirea vine de acolo, că în vechime schimbările cromatice erau însemnate cu culoare roșie sau galbină). Obvine în combinație cu alte cuvinte: **scară c—**, **semiton c—**, **semne c—** (v. ac.).

**Cruce, diez s.** semn de suire (*gr. diesis, it. diese, fr. dièse, germ. Kreuz*) = semnul  $\sharp$ , care suie tonurile cu  $\frac{1}{2}$  treaptă; **c—duplă** semnul  $\sharp\sharp$  s.  $\times$ ; suie cu 1 ton întreg (v. Alterațiuni).

**C. s. pres.** = colla sinistra (v.).

**Cu gura închisă (it. bocca chiusa)** = acompaniarea cu gura închisă a unui solo vocal (v. și Cor mut).

**Cui** = 1) bumb (v.); 2) cheile instrumentelor cu coarde (v. Cheie).

**Cuier (germ. Wirbelkasten)** = partea aceea a instrumentelor cu coarde, în care sînt înfipite cheile.

**Cuplet (fr. couplet)** = strofă, cîntec de cuprins umoristic, ale cărui strofe sînt cîntate toate pe aceeaș melodie.

**Curat (germ. rein)** = perfect (v.); **fraza curată (germ. der reine Satz)** în studiul compoziției e stilul strict, fraza muzicală lucretă cu observarea strictă a regulilor armoniei, modulațiunii etc. (v. și Contrapunet).

**Cvartă** = 1) în sistemul diatonic al 4-lea ton socotit dela tonul fundamental; 2) interval constător din 4 grade diatonice (c—f, g—c etc.). E de 3 feluri: **perfectă** (constătătoare din  $2\frac{1}{2}$  tonuri), **crescută** (din 3 tonuri întregi) numită și **triton** (v.) și **micșorată** (din  $1\frac{3}{4}$  tonuri) (v. Interval).

**Cvartdecimă** = interval de 14 grade diatonice.

**Cvartet (it. quartetto)** = piesă muz. pentru 4 voci s. instrumente principale (v.). Cel instrumental, numit și **quatuor**, e scris de

regulă pentru 2 violine, violă și celo, în forma sonatei.

**Cvintă** = 1) în sistemul diatonic al 5-lea ton socotit dela tonul fundamental; 2) interval constător din 5 grade diatonice. E de 3 feluri: **perfectă** (constă din 3 $\frac{1}{2}$  tonuri), **crescută** (din 4 tonuri întregi) și **micșorată** (din 2 $\frac{2}{3}$  tonuri); 3) coarda E a violinei.

**Cvintdecimă** = interval din 15 grade diatonice.

**Cvinte auzite** = cvintele paralele, cari în mișcarea vocilor (v.), deși sînt evitate, totuș urechia le simte.

**Cvintet** (*it.* quintetto) = piesă mu-

zicală pentru 5 voci s. instrumente principale. Cel instrumental, numit mai ales **quintuor**, e scris de regulă în forma sonatei (v. și Cvartet).

**Cvintolă** (*lat.*) = o grupă melodică de 5 note de valoare egală, ce corespunde cu privire la durată la 4 note de aceeaș valoare. Es.



**Cymbalum** *lat.* = instrument roman constător din 2 discuri de metal, cari lovite unul de altul produceau sunetul (v. și Cimbale).

## D

**D, re** = tonul d, al 2-lea grad în sistemul diatonic.

**D.** presc. = dreapta (v.).

**Da, dal** *it.* = dela.

**Da capo** *it.* = dela început; — al fine s. — **sin' al fine** = a repeți dela început până la semnul fine (v. ac.).

**Da capo sin al segno, poi segue la coda** *it.* = dela început până la semn (♯ sau ⊕), apoi urmează coda (v.).

**Daina** s. **dainos** = numirea cîntecelor populare ale Litvanilor.

**Daira, dairo** = tamburina turcească (v. Tamburină).

**Dai** *it.* (contras din da și il) = dela; **d— segno** = a repeți începînd dela semn (♯ s. ⊕).

**Damenizațiune** = solmizațiune cu

întrebuințarea silabelor **da, me, ni, po, tu, la, be** (v. Solmizațiune).

**Dämpfer** *germ.* = surdină (v.).

**Dans** v. Joc.

**Dărăbană** = dobă (v.).

**D. c.** presc. = da capo (v.).

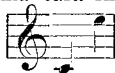
**D-dur, re-major** (*it.* re maggiore, *fr.* re majeure) = tonalitatea dură cu armatură de 2 ♯ (fis, cis), paralelă cu H-moale.

**Debut** (*fr.* debut) = prima pășire a unui artist în public, a unui actor pe scenă.

**Debuta** [a] = a păși pentru prima oară înaintea publicului.

**Debutant** (*fr.* débutant) = cel care se prezintă prima oară în public.

**Decimă** = interval de



10 grade diatonice.

**Decimolă** = figură melodică constitătoare din 10 note egale, cari valorează numai cît o singură

parte din tact. E însemnată de obicei cu cifra 10 pusă sub arcul, ce leagă notele figurii.



**Deciso** *it.* = decis, hotărît (term. de espr.).

**Declamando** *it.* (*fr. déclamé*) = declamat, dînd textului accentul cuvenit (v. și Declamațiune).

**Declamațiune** (*it. declamazione*) = exprimarea corectă a textului în cîntare, dînd fiecărei silabe accentul cuvenit, ca în vorbire. În **recitativ** e de importanță principală. În general concordanța dintre prozodie și accentul muzical.

**Decresc, decrs.** *presc.* = decrescendo (v.).

**Decrescendo** *it.* = decrescînd, arată slăbirea gradată a intenzității; e însemnată și prin  $\gg$ . Contrarul e **crescendo** (v. și Nuanțe).

**Deficiendo** *it.* = slăbind (term. de espr. = cu diminuendo).

**Degetație** s. aplicatură (*it. manica, fr. doigts, germ. Applikator, Fingersatz*) = felul cum sînt întrebuințate degetele la producerea tonurilor pe instr. muzicale. Mai simplă e **d-** la instrumentele de suflat, mai grea e la cele cu arcuș (violină etc.), deoarece la acestea claritatea și frumseța tonului depinde f. mult dela felul, cum sînt aplicate degetele pe coarde; mai complicată e la instr. cu claviatură

(pian etc.). În exerciții și în piese de studiu **d-** e însemnată prin cifre. Astfel d. e. la violină, întrebuințînd numai cele 4 degete ale mîinii stîngi (fără degetul mare), **d-** cuprinde cifrele următoare: 1 = arătătorul, 2 = degetul mijlociu, 3 = inelarul și 4 = degetul mic. La pian sînt întrebuințate toate degetele ambelor mîni, deci cifra 1 = degetul mare, 2 = arătătorul etc. **D-** în **furculiță**, (*germ. Gabelgriff*) aplicată la unele instr. de suflat (fluer, flaut etc.) constă în aceea, că d. e. tonul  $f^2$  îl obținem așa, că deschidem gaura pentru  $fis^1$ , dar acoperim pe cea pentru  $e^1$ .

**Del, dell', della, dello** *it.* = dela.

**Delicato** s. con delicatezza *it.* = delicat, gingaș (term. de espr.).

**Delirando** *it.* = pasionat, selbatec (term. de espr.).

**Démanchement** *fr.* = încrucișarea mînilor cînd cîntăm la pian.

**Démancher** *fr.* = schimbarea poziției (v.) la instrumentele cu arcuș.

**Derivat** (*germ. abgeleitet*), acord **d-** = acordul pus în diferite resturnări, spre deosebire de cel în **stare directă** (v. Acord); **scări** (tonalități) **d-** = scările

diatonice cu cruce și bemoli, în opoziție cu **C-dur** și **A-moale** numite **normale** (v. Scară); **tonuri d** — tonurile născute prin ridicare sau coborîre (prin  $\sharp$  s.  $\flat$ ), în opoziție cu cele **naturale** (v.) etc.

**Des, re-bemol** = tonul **d** coborît prin  $\flat$  (v. Alterațiuni).

**Descordare** = 1) distrugerea acordării obicinuite la instrumentele cu coarde (v. Acordare); 2) acordarea unui instr. altfel ca de obicei (v. Scordato).

**Descordat** v. Descordare.

**Descriptiv, muzică d** — muzică prin care sînt descrise s. imitate lucruri și aparițiuni din natură, în opoziție cu **muzica absolută** (v. Absolut și Desemn muz.).

**Des-dur, re-bemol-major** (*it. re be molle maggiore, fr. ré bémol majeur*) = tonalitatea dură cu armatură de 5  $\flat$  (hes, es, as, des, ges), paralelă cu **Hes-moale**.

**Desemn muzical** (*germ. Tonmalerei*) = descrierea, imitarea lucrurilor sau aparițiunilor din natură prin tonuri. D. e. cîntecul paserilor, vuetul furtunei, murmurul apei, liniștea nopții, zgomotul luptei etc. Compozițiile de genul acesta sînt numite **tablouri muzicale** (v.).

**Deslegare** v. Rezolvire.

**Dessin** *fr.* = prima schițare a unei compoziții.

**Destra** *it.* = dreapta (ad. mîna).

**Determinato** *it.* = hotărît, determinat (term. de espr.).

**Détonnation, détonner** *fr.* = distonare (v.).

**Dextra** *lat.* v. Destra.

**Di it.** = de.

**Diafonie** (*gr.*) = disonanță neplăcută, cacofonie (v.); apoi și interval disonant.

**Dialog** (*it. dialogo, fr. dialogue*) = 1) convorbire între 2 persoane. În opere comice și în operete indică textul vorbit, în opoziție cu cel cîntat; 2) compoziție pentru 2 voci (instrumente) în care ambele își împrumută alternativ melodia principală (v. Duet).

**Diapazon** (*gr.*) = 1) în sistemul muzical grecesc: intervalul de octavă; 2) **estenziunea s. volumul** (v. ac.) unei voci sau unui instrument; 3) tonul **a<sup>1</sup>** (*fr. diapason, germ. Stimmton, Kammerton*) stabilit în Paris 1858, cu 437-5 vibrațiuni (duple) pe secundă, numit și **ton normal** (v.), care e luat ca bază la acordarea instrumentelor (v. și Chorton), precum și însuș instrumentul ce dă acest ton. Acesta are 2 forme a) sau e un tub micuț de metal cu ancie, la care tonul **a<sup>1</sup>** (la unele **c<sup>2</sup>** sau amîndoaună) e produs prin suflare, sau b) e o furcuță de oțel cu 2 coarne lungi, egale, terminate într'un mîner scurt (*germ. Stimmgabel*), la care tonul e produs prin pișcarea coarnelor cu degetele sau prin lovirea lor de un obiect vîrtos; 4) instrumentul micuț compus din 4 tuburi de metal separate, cari dau tonurile **g, d<sup>1</sup>, a<sup>1</sup>, e<sup>2</sup>**, servind începătorilor la acordarea violinei; 5) instrumentul micuț numit și **acordeon** (v.) care, cuprinzînd în sine toate acordurile tonali-

tăților diatonice uzitate în practică, servește dirigentului corului la aflarea acestor acorduri; 6) raportul armonic dintre tonurile principale ale unui instrument (v. Acordare).

**Diatonic** = dela un ton la altul, prin tonuri întregi și semitonuri; **scară d** — scară ale cărei grade stau în raport de tonuri întregi și semitonuri (v. Scară). În sistemul diatonic modern tonurile au 7 numiri (v. Ton).

**Diplă** s. **diplă** = instr. cu 2 sau 3 coarde și cu arcuș folosit la poporul nostru mai demult. Azi numele acesta e dat în unele locuri violinei (v.).

**Dièse** *it.* (*fr.* dièse) = diez (v.).

**Diez** v. Cruce.

**Diferențial, tonuri d** — v. Combinațiune.

**Diletant** = iubitor de artă, cel care se ocupă cu arta numai din plăcere, fără a avea pretenții de artist.

**Diligente, con diligenza** *it.* = cu diligență, sîrguitor (term. de espr.).

**Diludium** *lat.* v. Interludium.

**Diluendo** *it.* = stingîndu-se (term. de espr. = cu **perdendo**).

**Dim.**, **dimin.** *presc.* = diminuendo (v.).

**Diminuendo** *it.* = diminuare, răzirea treptată a mișcării și slăbirea intenzității (term. de espr.).

**Diminuțiune** (*it.* *diminuzione*) = reproducerea, imitarea melodiei principale, însă în note mai scurte (d. e. în loc de pătrare optimi etc.). E uzitată mai ales în contrapunct (v.).

**Di molto** *it.* = foarte mult, d. e.

**Allegro** **d** — foarte repede.

**Dinamică** (*gr.*) = știința despre intenzitatea (v.) tonurilor și efectele ei în muzică; **semne d** — v. Nuanțe.

**Dinamometru** (*gr.*) = aparatul cu care e calculată puterea de întindere, ce o pot suporta coardele.

**Diplă** v. Diblă.

**Director de muzică** (*it.* *direttore, maestro di capella, fr.* *directeur de musique*) = dirigent (v.). La capele mai mari sînt de regulă 2 dirigenți, dintre cari primul e numit **capelmaistru** (v.) iar al 2-lea **d** —.

**Dirigent** = cel care conduce executarea prin mai multe persoane (cor, soliști, orchestră) a unei piese muzicale. Deosebim: **d** — de cor (*germ.* *Chordirigent*), **d** — de orchestră numit mai ales **capelmaistru** etc. **D** — e sufletul corului sau orchestrei. Dela el depinde în prima linie interpretarea corectă a unei compoziții. Un **d** — bun trebuie să cunoască compoziția, ce are să fie executată, până în cele mai mici amănunte, căutînd să scoată la iveală toate efectele frumoase ce ea ofere. Să nu se mulțămiască cu studiarea superficială și cu executarea brută, monotună, ci prin întonarea corectă, prin tact și nuanțări potrivite să caute a da viață compoziției. Fără îndeplinirea acestor condiții interpretarea e fără efect și compoziția e batjocurată. La un cor (v.) lucrul de căpetenie e disciplina.



Fiecare corist trebuie să fie cu atențiune deplină la dirigent. Pentru coristul **conștiencios** în timpul ezeutării unei piese nu există nici un fel de preocupăție afară de semnele dirigentului (v. și Dirigia).

**Dirigia** [a] (*it. dirigere, fr. diriger, germ. dirigiren, leiten*) = a conduce ezeutarea unei piese la care iau parte activă mai multe persoane. **Dirigiarea** o facem cu ajutorul **baghetei** (v.) ținută în mîna dreaptă. Cu ea arătăm tactul, mișcarea (tempo), gradul de intenzitate (la pasagii **forte** mișcărilor vor fi mai largi, mai puternice, la **piano** mai mici, mai ușoare; la **crescendo** din ce în ce mai largi și viceversă), întrarea singuraticelor voci sau instrumente etc. Cîte odată folosim și brațul stîng precum și alte semne convenționale stabilite între dirigent și cîntăreți: privirea, expresia feții, mișcarea capului etc. (v. și Dirigent).

**Dis, re-diez** = tonul d ridicat prin # (v. Alterațiuni).

**Disarmonie** = relațiunea dintre 2 sau mai multe tonuri ce nu stau în raport armonic între sine. Se deosebește de **disonanță** (v.) prin aceea, că aceasta, pe lîngă anumite condițiuni (v. Acord), e admisă în muzică, producînd efecte adeseori foarte frumoase, pe cînd d—, nefînd bazată pe nici o regulă, e totdeauna neplăcută, deci neadmisibilă. Contrarul e **armonia** (v.).

**Discant** (*lat. discantus*) = vocea

cea mai înaltă, sopranul (v.); la pian jumătatea dreaptă din claviatură (cea stîngă e numită bas).

**Discordanță** = disarmonie, cacofonie (v.).

**Discret, con discrezione it.** = discret, tainic, reținut, term. de espr. ce se referă mai ales la acompaniament, care trebuie să fie discret, lin, ca solistul să poată eși bine la iveală.

**Disis, re-duplu-diez** = tonul d suit prin x cu un ton întreg (v. Alterațiuni).

**Dis-moale, re-diez-minor (it. re diese minore, fr. ré dièse mineur, germ. Dis-moll)** = tonalitatea moale cu armatură de 6 # rareori folosită; în locul ei **Es-moale**; paralela e **Fis-dur**.

**Disonanță (it. dissonanza, fr. dissonance)** = combinațiune armonică de 2 s. mai multe tonuri, care asupra auzului nostru nu produce impresie deplin satisfăcătoare. D— e folosită în muzică pe lîngă anumite condiții (v. Acord, Pregătire și Rezolvire) și nu trebuie confundată cu **disarmonia** s. **cacofonia** (v.). Contrarul e **consonanța** (v.).

**Distinto it.** = respicat, clar: d— voce = cu voce clară.

**Distonare, a distona (it. distonare, stonare, fr. détonner)** = a cînta cu ceva mai sus s. mai jos de cum trebuie. Acest defect provine parte din lipsa de auz muzical (v.), dar mai ales din anumite defecte ale organului vocal (v.), apoi din întonarea prea forțată, esagerată și alte obiceiuri rele. Cîntăreți cu

voci puternice, cari au acest defect, fac întreg corul să distoneze, căzînd sau suindu-se cu  $\frac{1}{2}$  ton sau chiar mai mult.

**Dito** *it.* = deget.

**Div.** presc. = divisi (v.).

**Divertissement** *fr.* (*it.* **divertimento**) = piesă mică scrisă pentru unul sau mai multe instrumente; apoi numirea unui balet mic introdus între actele unei opere sau piese teatrale.

**Divisi** *it.* = împărțit, cuvînt scris de obicei în partii pentru violină, în cari 2 violini, cîntînd de pe aceeași foaie, pasagiile cu tonuri duble au să le împartă între sine, așa ca una să ezeceute notele deasupra, iar cealaltă cele dinjos.

**Divoto, divotamente** *it.* = devotat, serios (term. de espr.).

**D-moale, re-minor, (it. re minore, fr. ré mineur, germ. D-moll)** = tonalitatea moale cu 1 ♭ (hes) ca armatură (senzibila e cis), paralelă cu F-dur.

**D-moll** *germ.* = D-moale.

**Do** (în loc de ut) v. C.

**Dobă** (*it.* tamburo, *fr.* tambour, *germ.* Trommel) = instrument de percuziune ce dă un sunet zgomotos, duruitor, fără înălțime anumită. E compusă din un cilindru gol de lemn s. de metal, avînd deasupra și dinjos înținsă cîte o piele de vițel argăsită. E de 3 feluri: 1) d— mare (*it.* cassa, *gran tamburo*) cu diametrul cam de 1 m. E lovită cu un măișor învălit în piele. În muzicile militare servește la marcarea

ritmului, din care cauză e deregulă însoțită de cimbale (v.). În orhestră se potrivește pentru producerea anumitor efecte particulare (d. e. imitarea tunetului etc.), deși în muzica modernă se face mare abuz de întrebuințarea acestui instrument barbar, ca mai toate instrumentele de percuziune (v. Instrument muz.). Sunetul e reprezentat prin nota c scrisă în cheia basului, 2) d— comună (*it.* t— rulante) are cilindru lung, de lemn. Sună înădușit, 3) d— militară cu cilindru scurt, de metal. Sunetul e deschis, din cauza celor 2 coarde de intestine întinse pe pielea inferioară. E bătută cu 2 beți-gașe numite **baghete** (v.). În armată e folosită pentru signale. În orhestră marchează ritmul.

**Do-bemol** v. Ces.

**Do-bemol-major** v. Ces-dur.

**Docsologia cea mare** = cîntare bis. de laudă la adresa lui D-zeu-Tatăl, carele din nemărginita sa bunătațe a trimis pe unul născut fiul seu, să ne mîntuiască. »Mărire ție, celui ce ne-ai arătat nouă lumină» etc. E una dintre cele mai frumoase cîntări în bis. noastră.

**Do-diez** v. Cis.

**Do-diez-major** v. Cis-dur.

**Do-diez-minor** v. Cis-moale.

**Doi** [2] = 1) în basul general intervalul de secundă; 2) în aplicatură (v.) degetul al 2-lea.

**Doină** v. Cîntec.

**Doini** [a] = a cînta o doină.

**Doinitor** = cel care cîntă doine, cîntăreț.

**Dol.** presc. = dulce (v.).  
**Dolce** *it.* = dulce, gingaș, lin, (term. de espr.).  
**Dolendo, dolente** *it.* = cu durere, trist (term. de espr.).  
**Doloroso** *it.* = cu durere (term. de espr.).  
**Do-major** v. C-dur.  
**Dominantă** (*lat.*) = în sistemul muz. de azi gradul V din scara diatonică. E de 2 feluri: **superioară**, care e adevărată d— și **inferioară** (socotită dela gr. VIII în jos) numită și **subdominantă**. D— e după tonică cea mai însemnată; în ea se cuprinde todeauna **modulațiunea** (v.); **acord dominant** e acordul făcut pe d— (v. Acord și Scară).  
**Do-minor** v. C-moale.  
**Doppelgriff** *germ.* (*fr.* double corde) = pe 2 coarde (v.).  
**Doppelschlag** *germ.* = grupet (v.).  
**Donă** (*it.* *donna*) = cîntăreață; prima d— = prima cîntăreață, care în operă cîntă partile principale.  
**Dorică** (*gr.*) = în sistemul muz. al Grecilor vechi tonalitatea bazată pe octava e—e<sup>1</sup> (v. Tonalități grecești); în muzica veche bisericească această tonalitate se bazază pe octava d—d<sup>1</sup> (v. Tonalități bis.).  
**Dramă muzicală** (*it.* *dramma per musica*) = dramă cu muzică, operă și mai ales opera mare, serioasă, în opoziție cu cea comică.  
**Dreiklang** *germ.* = acordul de 3 sunete (v. Acord).  
**Drimbă** (*lat.* *crembalum*, *germ.* *Brummeisen*, *Maultrommel*) =

instr. micuț făcut din oțel. Are forma potcoavei, cu capetele brațelor prelungite. Intre brațe e o limbă tot de oțel. D— e pusă între dinți, iar limba e mișcată cu degetul. E de origine foarte veche și respîndită pretutindena mai ales ca instr. pentru copii.

**Dritta** *it.* v. Destra.

**D. s.** presc. = dal segno (v.).

**Due** *it.* = doi; d— **volte** = de 2 ori (v. Bis).

**Duet** (*it.* *duetto*) = piesă pentru 2 voci s. instrumente principale (solo) cu sau fără acomp. instrumental. D— instrumental e numit de regulă **duo** (v. și Cvarțet, Terțet etc.).

**Duettino** *it.* = duet mic.

**Duo** *it.* = duet (v.).

**Duodecimă** = intervalul constător din 12 grade diatonice.

**Duolo** *it.* = durere, con d— = cu durere (term. de espr.).

**Dur** (*lat.* *durus* = tare, dur, aspru, *it.* *maggiore*, *fr.* *majeur*) = numirea unuia din cele 2 genuri principale ale sistemului muzical modern. Contrarul e **moale** (v. ac. și Gen și Caracterul tonalităților).

**Duraccord** *germ.* = acord dur (v. Acord).

**Durată** s. **valoare** = timpul recerut la ezeutarea unui ton. D— tonurilor e reprezentată prin figurile **notelor** (v.), iar a tăcerilor prin ale **pauzelor** (v. Note și Pauze). Și anume: nota întreagă ține până numărăm

(batem) 4, jumătatea până numărăm 2 etc. Tot astfel și pauzele. Însă durata arătată prin figurile notelor și ale pauzelor e numai relativă. În mod ab-

solut ea e determinată prin tact și tempo (v.).

**Durus** *lat.* = dur (v.).

**Dux** *lat.* = subiectul, tema principală din fugă (v.).

## E

**E**, mi = 1) tonul al 3-lea în sistemul diatonic socotit dela tonul c; 2) coarda cea mai înaltă a violinei numită și **cvintă**.

**E**, êd (înaintea unei vocale) *it.* = și.

**Ebenholz** *germ.* = abanos (v.).

**École** *fr.* = școală.

**Ecou** (*it. ecco*) = reflectarea sunetului așa, ca să poată fi auzit de nou. În muz. dramatică găsim adeseori imitații pline de efect ale acestui fenomen. Constă în general în aceea, că o grupă de tonuri sau o frază scurtă e repetită, însă mai slab, mai dulce, ca și când s'ar auzi de departe. La instr. cu coarde e produs cu ajutorul surdinei (v.), la corn (v.) prin astuparea pavilionului cu mâna etc.

**Ectenie** (*gr.*) = rugăciunile rostite de preot în serviciul divin, la cari corul răspunde cu »Doamne miluște-ne«, »Ție Doamne«, »Amin«.

**E-dur**, mi-major (*it. mi maggiore*, *fr. mi majeur*) = tonalitatea dură cu armatură de 4 # (fis, cis, gis, dis), paralelă cu **Cis-moale**.

**Efect** (*it. effetto*) = impresiunea, influința ce face o piesă muz. asupra ascultătorului.

**Egal** (*it. eguale*) = de acelaș fel;

voci e = voci cu timbru egal (numai bărbătești sau numai femeiești).

**Egalitate** = unitatea, ce trebuie să eziste în timbrul unei voci s. instrument în diferitele registre (v.). **Egalizarea** registrelor vocii e pentru un cântăreț bun de mare importanță și reclamă studiu intensiv și îndelungat (v. și Falzet).

**Eingang** *germ.* = intrare, introducere (v.).

**Einklang** *germ.* = unison (v.).

**Einleitung** *germ.* = introducere (v.).

**Eis**, mi-diez = tonul e cu # (v. Alterațiuni).

**Elegie** (*lat.*) = cîntec de doliu de caracter melancolic, plîngător.

**Elegiaco** *it.* = elegiac, trist, dureros (term de espr.).

**Elemente** (*it. elementi*, *fr. éléments*) = cunoștințele muzicale începătoare, cuprinzînd mai ales cunoștințele necesare la ezecutarea unei piese (notele, pauzele, intervalele, tactul, tempo, scările, solfegiarea etc. v. »Elemente din Teoria muzicii« de A. Sequens, Caransebeș).

**Elevato**, con elevazione *it.* = cu elevație, cu înălțare sufletească, sublim (term. de espr.).

**Elicon** v. Helicon.

**Embochure** *fr.* = îmbucătură (v.).

**Emfază** [cu] (*it. enfasi, fr. emphase*) = cu intonațiune puternică, expresiv.

**E-moale**, mi-minor (*it. mi minore, fr. mi mineur, germ. E-moll*) = tonalitatea moale cu armatură de 1 # (fis; senzibila dis), paralelă cu G-dur.

**E-moll** *germ.* = E-moale.

**Enarmonic** (*it. enarmonico*), tonuri e— = tonurile ce după numire și interval se deosebesc, în sunet însă sînt egale, d. e. hes — ais, ces — h, es — dis etc.; acorduri e.— = acordurile cari cuprind tonuri enarmonice; schimbare e— = înlocuirea unui ton prin altul cu care e enarmonic. Astfel de schimbări sînt făcute cîte odată în compoziții fie din punct de vedere practic fie din alte motive tehnice (v. și Enarmonism).

**Enarmonism** = înlocuirea unui ton s. acord prin cel enarmonic cu el. E foarte bun mijloc de modulațiune (v.) în tonalități îndepărtate (v. Acord).

**Encora** *it. v. Ancora.*

**Energico**, con energia *it.* = energetic, cu putere (term. de espr.).

**Enfasi** *it.* = emfază (v.).

**Enfatico** *it.* = cu emfază (v.).

**Ensamble** *fr.* = ansamblu (v.).

**Entr'acte** *fr.* = între acte, piesă muz. executată între actele unei piese dramatice.

**Entrada** s. intrada *it.* = introducere (v.).

**Entrée** *fr.* = introducere (v.).

**Entuziasm** (*it. entusiasmo*) = însuflețire.

**Entusiastico** *it.* = cu însuflețire (term. de espr.).

**Eolică** (*gr.*) = tonalitate veche grecească bazată pe octava a — a<sup>1</sup>; în secl. 16 a fost introdusă și în muz. bis. apusene. (v. Tonalități bis. și grecești).

**Epic**, stil e— = stilul liniștit, nobil uzitat în compoziții vocale de cuprins narativ, eroic.

**Epizod** (*it. episodio*) = acțiune, întâmplare secundară, o frază muzicală de importanță secundară intercalată între părțile principale ale unei compoziții (= cu *intermezzo* v.).

**Equabilmente** *it. v. Simile.*

**Eroic** (*it. eroico, eroicamente*) = cu vitejie, cu putere, însuflețit (term. de espr.).

**Erotic**, cîntec e— = cîntec de dragoste. Poporul rom. are foarte multe și frumoase (v. Cîntec).

**Es** = în notațiunea alfabetică suflaca adausă la numirile tonurilor coborîte prin ♭ (v. Alterațiuni).

**Es** (în loc de ees), mi-bemol = tonul e cu ♭ (v. Alterațiuni).

**Es-dur**, mi-bemol-major (*it. mi bemolle maggiore, fr. mi bémol majeur*) = tonalitatea dură cu 3 ♭ ca armatură (hes, es, as), paralelă cu C-moale.

**Esercizio** *it.* = ezericiu (v.).

**Eses** = 1) tonul e cu ♭; 2) suflaca adausă la numirile alfabetice ale notelor provezute cu bemol dublu (v. Alterațiuni).

**Es-moale**, mi-bemol-minor (*it. mi bemolle minore, fr. mi bémol*

mineur, *germ.* Es-moll) = tonalitatea moale cu 6 ♭, arareori folosită; paralela e Ges-dur.

**Es-moll** *germ.* = Es-moale (v.).

**Espirando** *it.* v. Morendo.

**Esponent** = cifrele mici, cari puse pe lângă numirea tonurilor indică octava căreia aparțin, d. e. a<sup>1</sup> = a din octava simplă liniată, <sup>1</sup>C = c din contra-octava etc. (v. Sistemul tonurilor).

**Espressiv** (*it.* *espressivo*) = pronunțat, accentuat (v. *Espressione*).

**Espressivo, con espressione** *it.* = expresiv (v.).

**Espressione** (*it.* *espressione*) e în muzică nu numai executarea corectă a unei compoziții din punctul de vedere al înțonațiunii, a valorii notelor, mișcării și a altor semne prescrișe, ci ea constă mai ales în unele mici, aproape necontrolabile abateri dela regula rigidă, făcute de executant cu scop de a da viață, a mări efectul compoziției. Astfel: scoaterea la iveală a notelor și pașagiilor principale prin introducerea de accente melodice și ritmice (v. *Accent*) potrivite, variațiunea în mișcare și intențitate etc.

**Estemporare** (*lat.* *ex tempore*, *germ.* *aus dem Stegreife*) = a cânta (cu voce sau cu un instrument) fără a-se fi pregătit de mai înainte și fără note (dearostul), a improviză (v.).

**Estenziune** (*lat.* *ambitus*) = distanța dela tonul cel mai înalt până la cel mai adânc, ce poate emite o voce s. un instrument. E—obiceiuită a vocilor omenești e

urm.: **Sopranul** c<sup>1</sup>—a<sup>2</sup> și mai mult; **Sopranul mijlociu** h—g<sup>2</sup>; **Altul** a—f<sup>2</sup>; **Contraaltul** f—e<sup>2</sup>; **Tenorul I** c—a<sup>1</sup>; **Tenorul II** H—g<sup>1</sup>; **Baritonul A**—f<sup>1</sup>; **Basul F**—e<sup>1</sup> (v. și *Registre* și *Volum*).

**Estetică** = știința despre frumos; ea e filozofia artelor.

**Estinguendo** *it.* stingându-se (term. de *espr.* = cu *perdendo*).

**Estinto** *it.* = stins (v. *Estinguendo*).

**Estras pentru pian** (*germ.* *Clavier-Auszug*) estragerea, aranjarea unei piese mai mari instrumentale s. vocal-instrumentale pentru pian. E—cuprinde numai vocile principale (la piesele vocale și partile cîntate); cele secundare nu sînt luate în considerare.

**Estrem, voci e—** = vocea cea mai adîncă (basul) și cea mai înaltă (sopranul s. tenorul I) dintr'o compoziție.

**Eté** *fr.* = figură din cadrul (v.).

**Etude** *fr.* = studiu (v.).

**Etui** *fr.* = cutia în care sînt păstrate instrumentele muz.

**Eufonic** (*it.* *eufonico*) = sonor, armonios, plăcut auzului.

**Eufonie** (*it.* *eufonia*) = sonoritate, armonie. Contrarul e *cacofonia* (v.).

**Eufoniu** (*germ.* *Euphonion*) = instr. de alamă cu 3 ventile, în C, B sau A. Volumul cuprinde seria cromatică D—a<sup>1</sup>. E folosit în muzica militară.

**Euterpe** = muza artei muzicale la cei vechi; după tradiție inventătoarea flautului.

**Ex capite** *lat.* = dearostul, a cânta fără note.

**Exécutant** *fr.* = ezeccutant (v.).

**Exécution** *fr.* = ezeccutare (v.).

**Exercice** *fr.* = ezeccuție (v.).

**Exodium** *lat.* = final, fraza ultimă dintr'o compoziție.

**Ezeccuta** [a] = a cînta o piesă muz. (vocală sau instr.) așa după cum e scrisă și conform intenției autorului ei (v. Ezeccutant).

**Ezeccutant** = cel care ezeccută o piesă muz. E— bun nu numai că observă cu strictetă valorile notelor, tactul, mișcarea și alte semne de espreșiune indicate de autor, ci trebuie să pătrundă în spiritul compoziției, dîndu-i espreșiunea cuvenită (v. Espreșiune).

**Ezeccutare** (*fr. exécution, germ.*

**Vortrag**) = predarea, ezeccutarea unei compoziții (v. Ezeccuta).

**Ezeccuție** (*fr. exercice*) = 1) deprinderea practică în cîntarea notelor; 2) mici compoziții făcute cu acest scop, cuprinzînd ezeccuții de scări, octave, intervale, arpegii, triluri, staccato, legato etc. Ele au scopul nu numai a desvolta dexteritatea tehnică, ci și a familiariza pe ezeccutant cu toate mijloacele de espreșiune. E— există pentru toate speciile de instrumente, mai ales însă pentru pian sînt foarte multe.

## F

**F, fa** = tonul al 4-lea în sistemul diatonic socotit dela tonul c.

**F.** sau **f.** presc. = forte (v.).

**Fa** v. F.

**Fa-bemol** v. Fes.

**Façade** *fr.* = față (v.).

**Facile** *it.* = ușor, neafectat (term. de espr.).

**Factură** (*fr. facture*) = construcția unei compoziții.

**Fa-diez** v. Fis.

**Fa-diez-major** v. Fis-dur.

**Fa-diez-minor** v. Fis-moale.

**Fag.** presc. = fagot (v.).

**Fagot** (*it. fagotto*) = instr. de suflat făcut din lemn. Tubul, aproape de 2 m. de lung, e frînt în două și provezut cu 8 găuri și multe clape. În capătul superior e în-

fiptă o țeve în formă de s. Capătul superior al acesteia e provezut cu o ancie (v.) de trestie, formînd îmbucătura (v.). Volumul e de 3 octave ( $\frac{1}{2} B - b^1$ ). Tonurile grave samănă cu ale hangului cimpoiului (v). În ansamblul instrumentelor de suflat cu ancie (clarinete, oboi etc.) formează basul, dar în orestră timbrul seu moale, dulce se potrivește f. bine cu toate instrumentele. E de 3 feluri, dintre cari însă sînt folosite numai 2: **f.** obicinuit, care e cel mai folosit. Tonurile sînt notate așa cum sună și anume cele adînci în cheia basului, cele înalte în a tenorului; **contra f.** folosit rar. Stă cu o octavă sub cel

obicinuit. Ambele se prezintă în acelaș raport, ca celo cu cbasul.

**Fagotist** = cel care cîntă din fagot.

**Falz** (*it. falso*) = contrar legilor acustice sau regulere muzicale; **coardă f** = coardă ce, din cauza neegalității grosimii sale, nu dă ton curat; **instrument f** = instrument care dă tonuri false din cauza construcției sale defectuoase; **ton f** = ton care nu stă în raport armonic cu celelalte; **voce f** = vocea care nu poate reproduce corect tonurile. Acest defect vine parte din cauza **auzului muzical** (v.) defectuos, parte din cauza slăbiciunii sau altor defecte ale organului vocal (v. și Distonare).

**Falzet** (*it. falsetto*) = după unii: vocea de cap, în opoziție cu cea de piept, după alții: registrul mijlociu, între vocea de piept și cea de cap. E una din cele mai grele probleme ale artei cîntului de a face, ca trecerea dela registrul de piept la **f** să se facă ușor și neobservat. **Egalizarea registrelor** (v. Egalitate) e mai ușoară la vocile femeiești, mai grea și numai în parte realizabilă la tenor (basul de obicei nu folosește **f**) (v. și Registre).

**Falzetisti** (*it. alti naturali, tenori acuti*) = cîntăreții (bărbați) cari pot cînta ușor **falzet** (v.). Înainte de secl. 17 **f** cîntau partiile de sopran și alt în corurile bisericesti în bis. catolică, deoarece femeile nu erau admise să cînte, iar pentru copii învățarea notelor era prea grea.

(O altă categorie de cîntăreți erau **castrații**, cari în urma castrării și la etatea de bărbat își conservau vocea femeiască ce au avut-o ca copii și cari timp îndelungat au jucat mare rol în muzică.

**Fa-major** v. F-dur.

**Fa-minor** v. F-moale.

**Fanfară** (*fr. fanfare*) = 1) compoziție scurtă de caracter vioi pentru muzica cavaleriei; 2) compoziție de acelaș caracter scrisă pentru instrumentele de vîntătoare, în tact de  $\frac{6}{8}$ ; 3) bandă compusă numai din instrumente de alamă (fără flaute și clarinete).

**Fantastico** *it.* = fantastic, liber (term. de espr.).

**Fantazie** (*it. fantasia, fr. fantaisie*) compoziție instrumentală fără formă hotărîtă. De multe ori e o improvizație (v.) liberă sau pe o melodie oarecare (v. și Formă).

**Fantesia** *it.* = fantazie.

**Farce** *fr.* = farsă (v.)

**Farsă** (*it. farsa fr. farce*) = piesă teatrală scurtă în care predomină comicul de rînd, fiind înțreșută cu cîntece (cuplete) în cari se cuprind diferite glume sau sînt satirizate anumite persoane sau stări sociale.

**Far fiasco** *it.* v. Fiasco.

**Fastoso, fastosamente** *it.* = sărbătoresc, strălucit (term. de espr.).

**Față, fațadă** (*fr. façade*) = partea dinainte dela orgă.

**F-dur, fa-major** (*it. fa maggiore, fr. fa majeur*) = tonalitatea dură cu armatură de 1 ♯ (hes), paralelă cu D-moale.



**Feldmusik** *germ.* = muzica militară.

**Fermente** *it.* = ferm, hotărît, puternic (term. de espr.).

**Fermată** (*it. fermata*) v. Coroană.

**Fermeza** (*con*) *it.* = cu tărie (v. Fermente).

**Fernambuc** = lemn din Brazilia de culoare roșietică folosit la fabricarea arcușurilor.

**Feroce** *it.* = furios, iute, selbatec (term. de espr.).

**Fes, fa-bemol** = tonul f cu  $\flat$  (v. Alterațiuni).

**Festival** s. **festivitate muzicală** = producțiune muzicală în stil mare dată cu concursul mai multor artiști sau societăți muzicale din incidentul unei serbări naționale, a unui eveniment artistic etc.

**Festivamente, festivo, con festività** *it.* = festiv, serbătoresc, vesel (term. de espr.).

**FF** sau **ff** *presc.* = fortissimo (v.); **fff** = fortissimo posibil.

**Fiasco** *it.* = cădere; **far f** = a face fiasco, se zice despre o operă sau despre un artist, care n'a obținut succes, n'a plăcut publicului.

**Fiducia, con f** *it.* = cu încredere, îndrîzneț (term. de espr.).

**Fifre** *fr.* = fluer, apoi și o specie de flaut.

**Figură** (*it. figura*) = 1) grupă de note. Sînt: **f-melodice** = grupe de note cari au aceeași armonie ca bază, constînd din notele acordului întretășute cu broderii, note pasagere etc. (v. ac.); **f-ritmice** făcute din grupe de note de durată mică, din punct de

vedere metric independente, făcînd parte din o grupă melodică mai mare; **f-armonice** = grupele de note ce rezultă din frîngerea unui acord (v. Arpegii). Mai multe **f**-de acestea formează un **rînd de figuri**. Unele dintre **f**-melodice și ritmice au numiri speciale, d. e. triole, cvintole, sincope etc. (v. Ornamente); 2) formele notelor, ale pauzelor, cheilor etc.; 3) părțile singuratiche din dansurile mai mari, cum e cadrulul, romana, călușerul etc.; 4) unui autori întrebuițază acest cuvînt și în senz de **motiv** (v.).

**Figurat** = împodobit; **cînt f** = cîntul constător din note de valori diferite, în care sînt aplicate diferite figuri și ornamente (v. ac).

**Figurant** = persoana care apare pe scenă fără să vorbească sau să cînte ceva (v. și Statist).

**Figuri de tact** (*germ. Taktfiguren*) = figurile cari arată cum să batem tactul (v. Bate).

**Filarmonic** = iubitor de muzică; **societate f** = societate care cultivă muzica (v. Reuniune de muzică).

**Final** (*it. finale*) = fraza ultimă cu care se încheie o piesă mai mare, cum e sonata, simfonia, un act din operă etc.; **notă f** = nota cu care se sfîrșește o compoziție și mai ales **tonica** (deoarece în cadența finală ea formează nota ultimă).

**Finale** *it.* = final (v.).

**Fine** *it.* (*fr. fin*) = fine, sfîrșitul unei compoziții. Acest cuvînt e

scris de regulă la sfârșitul unei părți dintr'o compoziție (însă nu la cea din urmă) pentru a arăta, că acolo are să termine compoziția (v. și Repetție și Da capo).

**Finito** *it.* = terminat, gata.

**Fiorito** *it.* = împodobit; **canto f** — = cînt figurat (v.) **cadenza fiorita** = cadență împodobită cu multe ornamente (v. Cadență 2).

**Fioritura** *it.* = ornamentare (v. Ornamente).

**Fis**, **fa-diez** = tonul f cu  $\sharp$  (v. Alterațiuni).

**Fisarmonică** (*gr.*) = armoniu (v.).

**Fis-dur**, **fa-diez-major** (*it.* fa diese maggiore, *fr.* fa dièse majeur) = tonalitatea dură cu armatură de 6  $\sharp$  (fis, cis, gis, dis, ais, eis), paralelă cu Dis-moale.

**Fisis** (fisis), **fa-duplu-diez** = tonul f ridicat prin  $\times$  cu un ton întreg (v. Alterațiuni).

**Fis-moale**, **fa-diez-minor** (*it.* fa diese minore, *fr.* fa dièse mineur, *germ.* Fis-moll) = tonalitatea moale cu 3  $\sharp$  ca armatură (fis, cis, gis; senzibila eis), paralelă cu A-dur.

**Fis-moll** *germ.* = Fis-moale (v.).

**Fistula** *lat.* = fluier.

**Fistula** [a] (*germ.* fistuliren) = a cînta falzet (v.).

**Fl.** *presc.* = flauto sau fiageolet (v.).

**Fiageolet** (*it.* fiagioletta, *fr.* fiageolet) = 1) tonurile armonice, de un timbru particular, ce pot fi produse pe instrumentele cu arcuș. **F** — sînt mai ales pe violină de efect deosebit și sînt produse prin atingerea ușoară (nu apăsarea) cu degetul a coar-

delor libere sau scurtate și prin trăsătură de arcuș puternică și egală. Sînt **naturale** produse prin atingerea ușoară cu degetul a coardei în punctele de împărțire (jumătate, pătrar etc.) și **artificiale**. Acestea le producem așa, că scurtăm coarda apăsînd-o pe puncte cu degetul prim, iar cu unul dintre celelalte degete o atingem fin la locul potrivit. În notațiune sînt însemnate cu **O** (nulă, zero) sau cu **flautino** (deoarece **f** — samănă foarte bine cu tonurile flautului); 2) o specie de flaut f. mic azi eșit din uz.

**Flaut**, **flaută** (*it.* flauto, *fr.* flûte, *germ.* Flöte) = instrument de suflat cunoscut deja la cele mai vechi popoare (Egipteni, Greci, Romani etc.). Constă din un tub cilindric de lemn de abanos sau grenadil (acesta fiind ceva mai moale nu pleznește așa ușor ca abanosul). Sînt însă și de argint, fildeș etc. ceea-ce de altfel nu are nici o influință particulară asupra timbrului. Tubul e împărțit în 4 părți separabile: **capul cu gura**, 2 **părți mijlocii** <sup>Flaut</sup> provezute cu 6-7 găuri deschise și mai multe găuri acoperite cu clape și piciorul. Tonul e produs prin suflarea în gură, care e tăiată în latura instrumentului (aceasta constituie deosebirea ezențială dintre **f** — și fluier), din care cauză la cîntare instrumentul stă în poziție transversală față de corpul instrumentistului. De aici numirea de

**flaut (fluor) transversal** (*germ.* *Querflöte*). Estenziunea e de 3 octave. Timbrul e moale, dulce, sămănând bine cu al fluierului. Tonurile răspund f. ușor (primele din registrul de jos sînt slabe), iar în privința repejunii cu care pot fi emise arpegii, scări cromatice, triluri, intervale îndepărtate etc. e aproape neîntrecut de celelalte instr. de suflat. Cîte odată însă intonațiunea nu-i destul de curată. E de 2 feluri: a) **f—mare** (numit în general **flaut**) e făcut în mai multe diapazoane dintre cari cel mai uzitat e **f— în C**, avînd estenziunea **c<sup>1</sup>—a<sup>3</sup>** (unele încep numai dela **d<sup>1</sup>** de unde numirea falsă, ce le dau unii de **f— în D**). Tonurile, notate în cheia violinei, sună cum sînt scrise. În orchestră ocupă loc de frunte, iar ca instr. de concert încă e foarte favorit. **F— celelalte** (în **Des** și în **Es**) sînt transpozitorii (v.); b) **f— mic** s. **octav** numit și **piculină** (*it.* **flauto piccolo**, **ottavino**) stă cu o octavă mai sus ca **f— mare** (**d<sup>2</sup>—a<sup>4</sup>**). E cel mai înalt dintre instr. întrebuițate azi în orchestră. Registrul mijlociu, care e cel mai folosit, stă cu 2 octave deasupra sopranului mijlociu. Tonurile din registrul de jos sînt de tot slabe, cele din registrul înalt f. ascuțite și aspre. Aplicatura e ca la **f— mare**. Nu are însă acest instrument nimic din timbrul poetic al aceleia. De aceea în orchestră e folosit sau numai pentru a în-

tări melodia, mai ales în pasagii de forte, sau și mai cu samă pentru producerea de efecte particulare, cum e imitarea șuerului furtunei etc. (v. și Fluor).

**Flautando it.** = fin, gingaș, term. de espr. care la instrumentele cu arcuș arată, că arcușul să meargă pe coarde în apropierea punții (sau chiar deasupra ei) și nu ca de obicei. Prin aceasta tonurile capătă un timbru mai moale, fin, ce sămănă cu al flautului (v. și Glissato).

**Flautino it.** = 1) flautul mic (v. Flaut); 2) term. de espr. pentru flageolette (v. Flageolet).

**Flautist** = cel care cîntă din flaut.

**Flauto it.** = flaut (v.).

**Flauto piccolo** = flautul mic (v. Flaut).

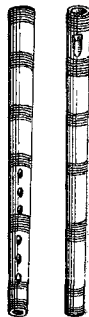
**FleBILE it.** = trist, plîngător (term. de espr.).

**Flessibile it.** = flexibil, mlădios (term. de espr.).

**Flöte germ.** = flaut.

**Fluer, fluieră** (*lat.* **fistula**, *it.* **flauto**, **piñfaro**, *fr.* **flûte**, *germ.* **Pfeife**) = instrument

de suflat cunoscut din cea mai îndepărtată vechime mai la toate popoarele. Au fost timpuri cînd se bucura de mare trecere la muzicanți, formînd o familie întregă de instr., cari reprezentau toate categoriile de voci. Cu timpul însă flautul (care nu-i decît un **f—** cu gură



Fluor

laterală), prin perfecționările ce a primit, i-a luat locul. Azi e folosit numai de popor. La poporul rom. formează instrumentul predilect al țăranului și tovarășul indispensabil și nedespărțit al ciobanului. În forma cum îl găsim la noi **f**— constă din un tub rotund de lemn de tei, paltin, prun (acestea sînt cele mai trainice) sau de alun, la capătul de jos puțin mai îngust. Lungimea variază între 25—40 cm. Capătul de sus al tubului e astupat cu un dop, care lasă numai o deschizătură mică numită în unele locuri **vrană**, prin care pătrunde în tub aierul suflat de instrumentist. Aceasta formează **gura** (v.) instrumentului. Vranei îi răspunde o gaură patruunghiulară tăiată în tub imediat după dop numită **lumină** (în unele locuri ochi). În jumătatea inferioară, pe partea opusă luminei, tubul are 5—6 găuri, cari acoperite cu degetele servesc la modificarea tonului, care de altfel depinde și dela intensitatea suflării. Estenziunea e cam de 2 octave. Unele semitonuri sînt produse prin astuparea numai de jumătate a vreunei găuri, sau e întrebuințată așa numita **degetație în furculiță** (v. Degetație). În ambele cazuri înălțimea tonului se modifică încîtva. Tonul e moale, duios. La unele tubul e împodobit cu creștături. Valahii din Moravia și Silezia îl numesc **fuiara**. **Ca-valul** (v.) e un fluer mai mare.

**Flueraș** = cel care cîntă din fluer.

**Flueroi** = fluer mare (v. Caval).

**Flügel** *germ.* = pianul cu coadă (v. Pian). Numirea vine probabil dela împrejurarea, că forma instrumentului samănă cu o aripă întinsă. Azi sînt numite așa mai ales planele cu coadă lungă, cari, avînd ton f. puternic, plin, sînt preferite în concerte, de unde și numirea de **Conzert-flügel**; **Stutzflügel** = pian cu coada mai scurtă.

**Flûte** *fr.* = flaut.

**F-moale**, **fa-minor** (*it.* fa minore, *fr.* fa mineur, *germ.* F-moll) = tonalitatea moale cu armatură de 4 ♭ (hes, es, as, des; senzibila: ♯e), paralelă cu **As-dur**.

**F-moll** *germ.* = F-moale (v.).

**Foalele** = numirea cimpoiului la Romîni din Istria.

**Foco**, **fuoco** *it.* = foc; **con f.**, **focoso** = cu foc, vioi (term. de espr.).

**Focosso**, **fuocosso** *it.* v. Foco.

**Foglietto** *it.* foaia pe care sînt scrise notele pentru violina primă, în care sînt indicate cu note mărunțele toate intrările celorlalte instrumente obligate, servind astfel la dirigiare în loc de partitură.

**Foi** = burdufi de piele plini cu aier cu ajutorul cărora e produs curentul necesar la intonațiunea unor instrumente (cimpoiul, orga, armoniul etc.).

**Fondamento** *it.* = bază (v.).

**Formă** = prezentarea esterioră a compoziției. Cu privire la **f**— compozițiile sînt împărțite în

2 grupe mari: 1) libere de tact (*germ. taktfreie Compositionen*) și 2) cari observă tactul (*germ. takthaltige Compositionen*). Cele dintii pot fi pure sau micste, după cum conțin în întregime (coralul și preluđiul liber) sau numai în parte melodii fără tact (fantazia, recitativul și dintre cîntecele rom. doina). Compozițiile, cari observă tactul sînt iarăș de 2 feluri: a) în stil strict numite și forme stricte sau polifone la cari aparțin toate speciile de contrapunct, imitațiile, canonul și fuga, b) în stil liber numite și forme libere sau omofone. La acestea aparțin: cîntecul, variațiunea, menuetul, forma principală și rondoul. Fiecare din aceste forme poate obveni sau ca piesă de sinestătătoare, sau să facă parte din alte piese mai mari instrumentale (sonată, simfonie etc.) sau vocale cu acomp. instrumental (cantată, oratoriu etc.).

**Forma principală s. Allegro** (*germ. Hauptform, Allegroform*) = o compoziție ce aparține la **formele libere** (v. Formă), făcînd de regulă parte din alte compoziții mai mari (sonată, simfonie etc.). Constă din 2 părți principale. **Partea I** cuprinde: **Tema** (ideea) **principală**, căreia îi urmează o frază intermediară numită **preparațiune**; aceasta formează trecerea la a 2-a temă, numită **fracă mijlocie**, care apare în dominantă sau paralela tonalității principale. Urmează apoi

**fracă de încheiere** tot în tonalitatea frazei premergătoare. **Partea II** începe cu o **fantazie liberă** asupra ideilor singuratică din partea I sau și asupra altor idei noaue. După ea apare a 2-a oară **tema principală** urmată de o scurtă **preparațiune**, apoi iarăș o **fracă mijlocie**, însă de astădată în tonalitatea principală și în fine **fracă finală** prelungită cîteodată cu o **codă** (v. și Sonată).

**Forme ciclice** (*germ. Cyklische Formen*) = numirea compozițiilor mari instrumentale scrise în general în forma sonatică (v. Sonată) cum e sonata, simfonia, cvartetul etc.

**Formele muzicale** (*germ. musikalische Kunstformen*) v. Formă.

**Formele notelor** = formele date notelor pentru a determina lungimea tonurilor ce reprezintă (v. Note).

**Formele pauzelor** v. Pauze.

**Formenlehre** *germ.* = studiul formelor muzicale (v. Formă).

**Forță** *it.* forza = putere.

**Forțare** = trecerea unui cîntăreț preste limitele vocii sale, încercarea de a cînta un ton cu putere mai mare decît aceea de care dispune. Tonurile **forțate** sînt nenaturale și neplăcute.

**Forțat** (*it.* forzando) = 1) esagerat (v. Forțare); 2) accentuat (v. Forzando).

**Forte** *it.* presc. *f* = tare, puternic, term. de espr. care arată, că pasagiul deasupra căruia e pus trebue cîntat cu înțonație puternică (v. și Nuanțe).

**Fortepiano** *it.* presc. *fp* = tare-slab, term. de espr. care arată, că tonul prim trebuie întonat cu putere, celelalte însă nu.

**Fortepiano** (*fr.* fortbien) = numere mai veche a pianului.

**Forte possibile** s. forte-fortissimo *it.* presc. *fff* = cât se poate de puternic (v. Nuanțe).

**Fortissimo** *it.* presc. *ff* = foarte puternic (term. de espr.). (v. Nuanțe).

**Forza** *it.* = forță (v.); con *f* = cu putere; con *tutta la f* = cu toată puterea (term. de espr.).

**Forzando, sforzando, rinforzando** *it.* presc. *fz.*, *sfz.*, *rfz.* = accentuat, forțat, term. de espr. scris mai ales deasupra notelor sau acordurilor singuraticie, cari trebuie întonate cu mai multă putere (v. Accent).

**Forzato** *it.* = forțat, accentuat (v. Forzando).

**Fp.** presc. = fortepiano (v.).

**Française** *fr.* = numele unui dans rotund mai vechi francez, de caracter vioi, în tact de  $\frac{6}{8}$ . Constă din mai multe ture, ca și contradansul (v.).

**Franchezza** *it.* con *f* = cu francheță, îndrăzneț (term. de espr.).

**Frază** (*germ.* Satz) = 1) o parte dintr'un period (v.). Perioadele simple (din câte 8 tacte) constau din câte 2 *f* simetrice de câte 4 tacte, terminind de regulă cu o cadență imperfectă sau semicadență. Astfel de *f* le numim regulate; celelalte sînt neregulate (v. și Motiv și Period); 2) părțile mai mari (constătătoare

din mai multe perioade) ce fac parte din o compoziție mai lungă. În acest senz avem: 1) principală, secundară, mijlocie și finală (v. Forma principală și Fugă); 2) cele 4 părți ale sonatei, simfoniei (Allegro, Adagio, Scherzo s. Menuet, Rondo s. Finale) etc.; 3) modul cum sînt aplicate regulile compoziției din punct de vedere melodic sau armonic. În acest senz deosebim *f* curată s. strictă și *f* liberă (v. și Stil și Contrapunț).

**Frazare** (*fr.* phraser, *germ.* frasiren) = executarea corectă a unei compoziții din punctul de vedere al expresiunii. În *f* trebuie să se distingă bine începutul și sfîrșitul fiecărei fraze. Ea corespunde punctuațiunii în ceteră și e de mare importanță în executare.

**Frédon, frédonnement** *fr.* 1) lanț de triluri (v.); 2) vîjuitură, murmur.

**Fredona** [a] (*fr.* frédonner) = a cînta o melodie fără a-i pronunța textul și fără a da tonurilor intenzitatea cuvenită.

**Frescamente, fresco** *it.* = sprinten, vioi (term. de espr.).

**Fretta** *it.* = grabă; con *f* = grăbit (term. de espr.).

**Frigică** (*gr.*) = tonalitate veche grecească bazată pe octava: *d* — *d*<sup>1</sup>; cea întrebuintată în muzica bis. veche e cu 1 ton mai sus: *e* — *e*<sup>1</sup> (v. Tonalități bis. și grecești).

**Frint** v. Arpegiare.

**Frivolo** *it.* = frivol, ușoratic (term. de espr.).

**Fugă** (*lat.* și *it.* fuga, *fr.* fugue,

*germ.* Fuge) = aceea dintre formele polifone (v. Formă), care, din cauza mijloacelor tehnice și spirituale necesare la tractarea artistică a ei, e considerată ca cea mai grea și mai înaltă problemă a compozițiunii muzicale. F— e o compoziție pentru 2 sau mai multe voci, în care o melodie principală numită **temă** s. **subiect** e luată mai întâi de o voce, apoi rînd pe rînd de a 2-a, a 3-a etc. și condusă, în formă imitativă, prin toate aceste voci după regulile contrapunctului (v.). Vocile, cari au parcurs tema, poartă mai departe o melodie proprie, însă strict după regulile armonice și melodice, formînd astfel un fel de **contra-temă** față de melodia principală. Prin urmare în f— fiecare voce se prezintă ca voce principală (v. Principal) și nu servește numai simplu pentru completarea armoniilor. F— constă din 3 părți: I **Espunerea**, care cuprinde 1) **Tema** s. **subiectul** (*lat.* dux, *germ.* Hauptsatz) e melodia spusă de o voce, trecînd apoi succesiv la celelalte voci. Ea constituie ideea principală a întregii compoziții. 2) **Respunsul** (*lat.* comes, *germ.* Gefährte) e imitarea (repețirea) strictă sau cu mici abateri a temei de către altă voce, în unison sau la distanță de cvintă, cvartă etc. 3) **Contra-tema** (*germ.* Gegensatz) e melodia, ce o percurge vocea, care la început a avut tema, în timpul cînd aceasta e cîntată de a 2-a voce. Ea trebuie

să formeze contrast cu tema atît în privința melodică cît și ritmică. 4) **Fraza incidentală** s. **mijlocie** (*germ.* Zwischensatz) e fraza care, sămănînd încetiva cu tema, are scopul de a întîrzia reluarea acesteia. 5) **Repercusiunea** (*lat.* repercussio, *germ.* Wiederschlag) = ordinea în care tema și respunsul sînt redate de către diferitele voci (cînd f— e pentru 3—4 voci). II **Desvoltarea** (*germ.* Durchführung) constă din 1) **imitații** stricte sau libere a temei și a respunsului, în unison sau pe diferite intervale (prin mișcare contrară, augmentațiune, diminuțiune etc.); 2) **desvoltarea parțială**, care constă din imitarea singuraticelor figuri sau pasagii mici din temă și respuns pe diferite grade și în diferite forme. 3) **Streta** (*it.* stretto, *germ.* Engführung) constă în aceea, că respunsul se apropie tot mai mult de temă, adecă întră mai înainte de a-se fi terminat tema. III **Incheierea** constă de regulă din 1) **pedală** (*germ.* Orgelpunct), în care ies la iveală singuraticile figuri și pasagii din temă și 2) **cadența finală**, în care de obicei toate vocile, ce până aci alergau neconținut unele după altele (de aci numirea de **fugă**), se întrunesc, obosite oarecum de drumul parcurs. După numărul vocilor avem f— pentru 2, 3, 4 etc. voci (cea mai uzitată e cea p. 4 voci). După intervalul, în care apare respunsul avem: f—

- în unison, secundă, terță, cvartă etc. (cea mai uzitată e cea cu răspunsul în cvintă). După numărul temelor e: f — simplă, dublă etc. După instrumentele cărora e destinată e: vocală și instrumentală. În fine după felul cum sînt aplicate mijloacele de compoziție avem f — strictă, liberă, prin augmentațiune, diminuțiune, contrară etc.
- Fugat** (*germ.* fugiert) = lucrat în forma fugii; **stil f** — stilul uzitat în fugă (v. ac.).
- Fugato** *it.* = compoziție, ce samănă cu fuga (v.), însă nu-i tratată strict după regulile ei.
- Fughetta** *it.* = fugă mică, simplă.
- Fuiara** = fluer (v.).

- Füllstimmen** *germ.* = vocile secundare (v. Secundar și Ripieno).
- Fundamental, ton f** — sau **fundamentală** = tonul pe care e clădită o scară (v. Tonică) sau un acord (v.).
- Funeral, funebru** (*it.* funerale, *fr.* funèbre) = trist, jalnic, destinat pentru înmormîntări; d. e. marș f —, cîntări f — etc.
- Fuoco** *it.* v. Foco.
- Fucoso** *it.* v. Focoso.
- Furia** *it.* = furie; **con f** — = furios, minios, selbatec (term. de espr.).
- Furibundo** *it.* = furibund, turbat (term. de espr.).
- Furioso** *it.* v. Furia.
- Furore** *it.* = furie, entuziasm; **a face furoare** = a secera aplauze vii.
- Fz.** presc. = forzando (v.).

## G

- G**, sol = tonul al 5-lea în sistemul diatonic socotit dela tonul c; **cheia g** = cheia violinei (v. Cheie).
- G.** presc. = gauche (v.).
- Gabelton** *germ.* = tonul dat de diapazonul, care are forma furcuței (v. Diapazon).
- Gabelgriff** *germ.* = degetație în furculiță (v. Degetație).
- Gaida** = cimpoiul la Romîni din Bitinia și Moravia.
- Gagliarda** *it.* = dans învechit italian de origine romană (de unde și numirea de **romanesca**), de caracter vesel, în tact de  $\frac{3}{4}$ ; samănă cu menuetul (v.).
- Gagliardo** *it.* = vesel, sprinten (term. de espr.).

- Gaillarda** *it.* v. Gagliarda.
- Gajamente, gajo** *it.* (*fr.* gaiement) = vesel, sprinten (term. de espr.).
- Gajo** *it.* v. Gajamente.
- Galant, stil g** — = stilul ușor, liber, lumesc, în opoziție cu cel legat, contrapunctic, bisericesc; **fugă g** — = fugă liberă.
- Galante** *it.* = galant, plăcut (term. de espr.).
- Galop** s. galopadă (*it.* galoppo, *fr.* galop) = dans rotund, de caracter vioi, resfățat, în tact de  $\frac{2}{4}$ , în mișcare repede.
- Gamă** (*gr.* gamma, *fr.* gamme) = 1) sistemul tonal vechi, în care tonurile erau numite cu 7 litere din alfabet a, b, c, d, e, f, g.



La acestea s'a pus înainte încă un ton (prin G. d' Arezzo) numit  $\Gamma$  (= gamma); 2) în timpul mai nou: volumul instrumentelor de suflat, scara întregă a tonurilor, ce o poate emite un atare instrument; 3) în Franția și România: scară (v.); 4) ezerceții pentru instr. de suflat.

**Gambă** (*it.* viola di gamba, *germ.* Kniegeige) = instr. cu arcuș întrebuințat mai de mult, avind 5—6 coarde. Din ea derivă celo (v.) fiind ca și acesta ținută între genunchi (*gamba* = genunche) la cîntare.

**Garbo** *it.*, con g— = cu eleganță, grațios (term. de espr.).

**Garnitură** = la instr. de suflat totalitatea clapelor, la cele cu coarde totalitatea coardelor.

**Gauche** *fr.* prese. g. = stînga (v. Sinistra).

**Gavotă** (*it.* gavotta, *fr.* gavote) = dans francez vechi, de caracter vioi-grațios, în tact de  $\frac{2}{4}$ , compus din 2 perioade repețite. A fost introdus în unele compoziții pentru pian (sonată, suită) și în balet.

**G-dur**, sol-major (*it.* sol-maggiore, *fr.* sol majeur) = tonalitatea dură cu 1  $\sharp$  ca armatură (fis), paralelă cu E-moale.

**Gebrochene Accorde** *germ.* = acorduri arpegiate (v. Arpegii).

**Geige** *germ.* = numirea colectivă a tuturor instrumentelor cu coarde și arcuș și în special a violinei (v. și Gigue).

**Gen** (*lat.* genus, *it.* genere, *fr.* genre, *germ.* Tongeschlecht) =

1) în sistemul muz. grecesc ordinea cum se succed tonurile în lăuntru octavei. E de 3 feluri: diatonic constător din 5 tonuri întregi și 2 semitonuri, cromatic compus din 12 semitonuri (diatonice și cromatice) și enarmonic, care cuprinde toate gradele, ce există în lăuntru intervalului de octavă, produse cu ajutorul alterațiunilor; 2) genul dur și moale pe care se bazază tonalitățile folosite în muzica modernă. (v. și Scară și Caracterul tonalităților.)

**General**, bas g— v. Bas cifrat, pauză g— v. Pauze; probă g— v. Probă.

**Generalbass** *germ.* = bas general (v.).

**Generoso** *it.* = generos, nobil (term. de espr.).

**Gentile** *it.* = nobil, grațios (term. de espr.).

**Genus** *lat.* = gen (v.).

**Ges**, sol-bemol = tonul g coborît prin  $\flat$  cu un semiton (v. Alterațiuni).

**Gesang** *germ.* = cînt, cîntec (v.).

**Gesangverein** *germ.* = reuniune de cîntări (v.).

**Ges-dur**, sol-bemol-major (*it.* sol bemolle maggiore, *fr.* sol bémol majeur) = tonalitatea dură cu armatură de 6  $\flat$  (hes, es, as, des, ges, ces), paralelă cu Es-moale.

**Gesticulațiune** = mișcarea mînilor, care împreună cu mina (= schimbarea feții) constituie mimica (v.), de care se servesc oratorii și actorii pentru a exprima anumite acțiuni și stări sufletești.

**Gigue** *fr.* (*it.* giga) = 1) dans vechi francez de caracter vioi, în tact de  $\frac{4}{4}$ ,  $\frac{3}{2}$ ,  $\frac{6}{8}$  sau  $\frac{12}{8}$ , în mișcare repede. A fost introdus în compoziții pentru pian; 2) un fel de instrument cu coarde uzitate în secl. 12 și 13 (de aci derivă numirea germană Geige. v.).

**Ghitară** v. Chitară.

**Giocoso, giojoso** *it.* = vesel, glumeț (term. de espr.).

**Gloviale** *it.* = vesel, prietenos (term. de espr.).

**Gis, sol-diez** = tonul g ridicat prin  $\sharp$  cu un semiton (v. Alterațiuni).

**Gis-moale, sol-diez-minor, (it. sol dièse minore, fr. sol dièse mineur, germ. Gis-moll)** = tonalitatea cu armatură de 5  $\sharp$  (fis, cis, gis, dis, ais; senzibila fisis), paralelă cu H-dur.

**Gis-moll** *germ.* = Gis-moale (v.).

**Gît (germ. Hals)** = partea superioară, ceva cam lungă și îngustă a instrumentelor cu coarde, pe care e fixată puntea (v.). Capătul de sus are de regulă formă spirală (melc) și e numit cap (v.).

**Giusto** *it.* = just, corect (term. de espr.); scris în legătură cu vorba *tempo adegă tempo* g-arată, că mișcarea are să o precizeze executorul, ținând samă de caracterul piesei.

**Glas** = 1) voce (v.); 2) melodiile uzitate în biserica orientală. Sînt 8 glasuri: 4 principale (autentice) și 4 secundare (plagale). Fiecare are de regulă 3 melodii mai mult sau mai

puțin diferite, cari la noi sînt numite: **însuș glasul, melodia stihovnei și melodia troparului.** Pe aceste melodii sînt cîntate cîntările bis. cu puține excepții. Glasurile, cunoscute în general sub numirea de **cîntare bizantină s. psaltichie**, au fost mai întîi stabilite de s. **Damaschin** (secl. 8) pe baza sistemului muzical grecesc. Însă în decursul vremurilor au suferit multe modificări atît în privința tonalităților cît și în privința melodiei, și forma în care le găsim azi în bisericile diferitelor popoare de legea ortodoxă e datorită în mare parte gustului, firii și mai ales culturii muzicale a acestor popoare (v. și Tonalități bis. și Muzică).

**Glissando** *it.* (*fr.* glissé) = luncind; în compoziții pentru pian acest cuvînt e scris deasupra pasagiilor constatătoare numai din succesiuni (scări) diatonice pe tastele albe, indicînd ezeutarea foarte repede a acestor pasagii. Aceasta o facem numai cu un deget (de regulă cel mare, cel arătător sau cel mijlociu) și nu conform degetației obicinuite.

**Glissato s. glissicato** *it.* = 1) neted în ezeutare, fără accent pronunțat; 2) la instr. cu arcuș arată, că notele trebuie cîntate cu arcușul în apropierea punții (v. Flautando).

**Glockenspiel** *germ.* = carilon (v.).

**G-moale, sol-minor (it. sol minore, fr. sol mineur, germ. G-moll)** = tonalitatea moale cu armatură

- de 2 ♮ (hes, es; senzibila fis), paralelă cu **Hes-dur**.
- G-moll germ.** = G-moale (v.).
- Goarnă** (fr. cor de signal, germ. Signalhorn) = instr. de suflat ce servește în armată pentru signale. Constă din un tub de alamă, lung, conic, îndoit numai odată, sămănînd cu trompeta. Lipsindu-i ventilele și orice alte întocmiri nu poate da decît seria acelor tonuri din scara naturală (v. Armonice), cari răspund ușor și anume: 2, 3, 4, 5, 6 și 8 (c, g, c<sup>1</sup>, e<sup>1</sup>, g<sup>1</sup>, c<sup>2</sup>). G— în-trebuințată în armata austriacă e de regulă în F, cea din România și Germania în Hes s. As.
- Gordună** v. Contrabas.
- Gornist** = soldatul care în armată da signalele cu goarna.
- Gracioso it.** = grațios, drăgălaș (term. de espr.).
- Grad** (it. grado, germ. Klangstufe) = numirea tonurilor în scară (v.).
- Gradevole it.** = grațios, plăcut (term. de espr.).
- Grado it.** = grad (v.).
- Gran-cassa it.** = doba mare (v. Dobă).
- Grande it.** (fr. grand, grande) = mare.
- Grandezza it.** = grandetă sublimitate; con g— = sublim, înalt, grandios (term. de espr.).
- Grandioso it.** = grandios, sublim (term. de espr.).
- Grave it.** = grav, serios, demn (term. de mișcare între Adagio și Lento).
- Gravità it.** = gravitate, seriozitate; con g— = serios, demn (term. de espr.).

**Grazia it.** = grație, con g— = cu grație, plăcut (term. de espr.).

**Graziosamente, grazioso it.** v. Grazia.

**Grenadil** = o specie de abanos (v.) de colorare roșietică. Din el sînt făcute arcușurile, iar în timpul mai nou și flaute, clarinete etc., deoarece față de abanos are avantajul, că nu pleznește așa ușor.

**Griffbrett germ.** = punte, tastieră (v.).


**Gropetto it.** = grupet (v.).

**Grundton germ.** = ton fundamental (v. ac.).

**Grupet** (it. grupetto, germ. Doppelschlag) = ornament înfățișat de regulă prin semnul ∞ pus deasupra unei sau între 2 note. În cazul prim constă din 3 note ornamentale, ce precedează nota principală (nota alăturată de sus, nota principală și cea alăturată de jos). În cazul al 2-lea e executat după nota principală primă (din valoarea căreia luăm și durata necesară la executarea ornamentului) și constă de regulă din 4 note (mai ales cînd nota principală următoare nu e de înălțime egală cu cea primă).



Coborîrea sau suirea notei supe-

riore sau inferioare din ornament e indicată prin semnul de alterație pus dinjos sau deasupra semnului:  etc. Cîteodată ornamentul e înfățișat prin note mărunțele.



**G-Schiüssel** *germ.* = cheia violinei (v. Cheie).

**Guitarra** *it.* = chitară (v.).

**Guerriero** *it.* = rezboinic (term. de espr.).

**Gură** (*it.* bocca, *germ.* Mundloch) = tăietura (gaura) rotundă sau lungăreață făcută în partea superioară a tubului unor instrumente

de suflat (flaut și fluer), care servește la întonarea instrumentului (v. Îmbucătură).

**Gust** (*it.* gusto, *germ.* Geschmack) = facultatea de a judeca în chestiuni de artă; a interpreta cu gust o piesă muz. = a da fiecărui pasaj, fiecărui ton espresia cuvenită, producînd astfel efectul cel mai mare posibil (v. și Espresione).

**Gusto** *it.* = gust (v.).

**Gustoso** *it.* = cu gust (term. de espr.) v. Gust.

**Guter Takttheil** *germ.* = timp tare (v.).

## H

**H**, si = tonul al 7-lea din sistemul diatonic socotit dela tonul c.

**Habanera**, **havanera** = cîntec spaniol de origine din Havanna, în tact de  $\frac{3}{4}$ , în mișcare moderată.

**Hackebrett** *germ.* = țimbală (v.).

**Halber Ton**, **Halbton** *germ.* = semiton (v.).

**Hang** = la cimpoi tubul sau tuburile cari dau numai cîte un ton continu, servind ca acompaniament melodiei, precum și însuș tonul produs de aceste tuburi (v. Cimpoi). De aci espresia a ținea hangul = a acompania, a secunda.

**Harfă**, harpă v. Arpă.

**Harmonia** *gr.* = armonie (v.).

**Harmonielehre** *germ.* = ștudiul armoniei (v. Armonie).

**Harmoniemusik** *germ.* = muzică de armonie (v.).

**Harmonico** *it.* = armonic (v.).

**Harmonisiren** *germ.* = a armoniza (v.).

**Harmonium** *germ.* = armoniu (v.).

**Harfa** *lat.* = arpă (v.).

**Harpeggio** *it.* v. Arpeggio.

**Hart** *germ.* = dur (v.).

**Hațegana** = dans rom. de origine din jurul Hațegului (Transilvania); e o variantă a învîrteii (v.).

**Hauptform** s. Allegro-Form *germ.* = forma principală (v.).

**H-dur**, si major (*it.* si maggiore, *fr.* si majeur) = tonalitatea dură cu 5  $\sharp$  ca armatură (fis, cis, gis, dis, ais), paralelă cu Gis-moale.

**Helicon** (*gr.*) (*germ.* Contrabass) = instr. de suflat făcut din alamă

în formă de tubă (v.) sau în formă de cerc (în care caz instrumentistul îl poartă pe după gât cînd cîntă din el). E introdus în toate muzicile militare, unde împreună cu bombardonul (v.) susține basul.

**Heruvic** (*gr.*) = cîntarea sau imnul Heruvimilor. Ne îndeamnă a preamări pe D-zeu în 3 fețe, după cum o fac aceasta Heruvimii. E cîntat la liturgie în timpul ducerii darurilor la altar.

**Hes, si-bemol** = tonul h coborît prin ♭ cu 1 semiton (v. Alterațiuni).

**Hes-dur, si-bemol-major** (*it.* si bemolle maggiore, *fr.* si bémol majeur, *germ.* B-dur) = tonalitatea dură cu armatură de 2 ♭ (hes, es), paralelă cu G-moale.

**Heses, si-duplu-bemol** = tonul h coborît prin ♭♭ cu 1 ton întreg (v. Alterațiuni).

**Hes-moale, si-bemol-minor** (*it.* si bemolle minore, *fr.* si bémol mineur, *germ.* B-moll) = tonalitatea moale cu armatură de 5 ♭ (hes, es, as, des, ges; senzibila ♮ a), paralelă cu Des-dur.

**Hipo** (*gr.*) = sub, prepoziție care în combinație cu numirile tonalităților autentice din sistemul muz. grecesc dă numirile tonalităților plagale ale acestui sistem (v. Tonalități grecești).

**His, si-diez** = tonul h suit prin ♯ cu 1/2 ton (v. Alterațiuni).

**Hisis, si-duplu-diez** = tonul h suit prin × cu 1 ton întreg (v. Alterațiuni).

**H-moale, si-minor** (*it.* si-minore, *fr.* si-mineur, *germ.* H-moll) = tonalitatea moale cu armatură de 2 ♯ (fis, cis; senzibila ais), paralelă cu D-dur.



**Hoboe** *germ.* = oboi. (v.).


**Homophonía** *gr.* = omofonie (v.).


**Homophonie** *germ.* = omofonie (v.).

**Homophonus** *lat.* = omofon (v.).

**Hora** *lat.* = oară; *horae regulares* = serie de rugăciuni și cîntări destinate pentru anumite oare din zi în bis. apusană, în felul oarelor (v.) uzitate în bis. orient.

**Horă** = dans social rom. de caracter moderat-nobil. Dansatorii ținîndu-se de mîna formează un cerc mare, mișcîndu-se la dreapta, la stînga, înainte și înapoi. Muzica constă din 2 sau mai multe perioade de cîte 8 tacte cu reprize. Ritmul ei particular de  și mai ales 

(ritmul  întrodus de unii e falz) recere tactul de  $\frac{6}{8}$  în miș-

care repede (M. M.  = 160).

Tactul de  $\frac{6}{8}$  în care sînt sorise unele h — e greșit. Fiecărui ritm îi corespunde 1 respective 2 pași. În unele ținuturi cuvîntul h — înseamnă cîntec (v.) și mai ales cîntec de joc, apoi însuș jocul. În România mai sînt numite astfel și strigăturile (v.) rostite în decursul jocului (v. și Joc).

**Hori** [a] = a cînta; a zice chiuituri (v.).

**Horn** *germ.* = corn (v.).

**Hymnus** *lat.* = imn (v.).

**Hypo** *gr.* v. Hipo.

## I

**Icos** (*gr.*) = cîntare bis. în care se cuprinde însemnătatea sîrbătorii sau lauda sfîntului, însă mai pe larg ca în **condac** (*v.*).

**Idee** = o frază muzicală mică sau și numai un **motiv** (*v.*) ce servește compozitorului ca bază la compunerea unei piese muzicale.

**Ieremiadă** s. **lamentațiune** = cîntec plîngător, tînguitor (dela plîngerile profetului Ieremia).

**Il** = articolul italian; **il tempo crescendo** = mișcarea să devină din ce în ce mai repede.

**Îmbucătură** (*it.* imbocatura, *fr.* embouchure, *germ.* Mundstück) = partea aceea a instrumentelor de suflat, care servește la intonațiunea instrumentului (*v.* Instr. muz. III). Are diferite numiri: **bazen** (*germ.* Kessel) la instr. de alamă, **gură** (*it.* bocca, *germ.* Mundloch) la flaut și fluier, **plisc** (*germ.* Schnabel) la clarinetă etc., **ancie** s. **limbă** (*it.* lingua, *linguetta*, *germ.* Rohr, Rohrblatt) la oboi și fagot etc.

**Imitație** (*it.* imitazione, *fr.* imitation, *germ.* Nachahmung) = repetiția unei figuri s. fraze de cătră altă voce (prin aceasta se deosebește de **secvență**. *v.*) pe același grad sau pe grade (intervale) diferite. Melodia dată e numită **antecedent**, iar reproducerea ei **consecvent**. Poate fi 1) **strictă** cînd intervalele din consecvent sînt egale cu cele din antecedent nu numai cu privire

la specie ci și la mărime (*d. e.* unei terțe mari îi corespunde tot terță mare etc.); ea necesitează de multeori modulații (*v.*); 2) **liberă** cînd intervalele sînt reproduse în consecvent păstrînd numai specia (*d. e.* unei terțe mari îi corespunde una mică etc.) sau făcînd cîte o abatere și în această privință (*d. e.* unei secunde îi corespunde o terță etc.). Ambele pot fi: în **mișcare directă**, **contrară**, **retrogradă** (dîndrept înainte), prin **augmentațiune**, **diminuțiune** etc.

**Imn** (*lat.* hymnus, *it.* inno, *germ.*

**Hymne**) = cîntec de laudă la adresa lui D-zeu; apoi cîntece destinate pentru anumite festivități publice, cum sînt i-**naționale**. În ele e implorat darul lui D-zeu asupra patriei, regelui («Gott erhalte») sau altor persoane; sau sînt de cuprins patriotic, național sau revoluționar («Marseillele a Francezilor, »Deșteaptă-te Romîne! al nostru etc.). Ca muzică i— constă de regulă din o frază compusă din 2 perioade de cîte 8 tacte în tempo maestos, fiind destinat masselor (cor, orhestră); partii de **solo** obvin rar.

**Impaziente** *it.* = impacient (term. de espr.).

**Imperioso** *it.* = poruncitor, despotie (term. de espr.).

**Impetuosamente**, **impetuoso**, **con impeto** *it.* = vehement (term. de espr.).

**Imponente** *it.* = impunător, cu accent bine marcat (term. de espr.)

**Impresar** (*it.* impresario, *germ.* Unternehmer) = întreprinzător de concerte sau teatru; directorul unei trupe de operă; cel care compune textul unei opere.

**Imprimarea notelor** e făcută sau prin scobirea în table de aramă sau cositor, sau prin litografiere. În timpul mai nou însă mai ales prin tipuri mobile (ca cele de tipar).

**Impromptu**, improvisation *fr.* = improvizație (v.).

**Improviza** [a] (*it.* improvvisare, *germ.* improvisiren) = a compune o improvizație asupra unei teme date. (v. Improvizație).

**Improvizație** (*it.* improvisazione, *fr.* impromptu) = 1) compoziție improvizată cu ocazia ezecutării ei (fără a se fi pregătit și fără a fi fost scrisă de mai înainte); 2) compoziții mai mici pentru pian sau orgă fără formă hotărâtă, avînd apariția unei improvizații (v. Fantazie).

**Improvizator** (*it.* improvvisatore) = cel care știe bine improviza (v.). Buni i... sînt mai ales organiștii.

**Împrumut**, acorduri de î... = acorduri străine tonalității, cari însă, din cauza că nu se rezolvesc în tonica tonalității la care aparțin, nu produc modulațiune (v.). Es.



**Înădușit** (*germ.* gedämpft) e numit tonul a cărui intenzitate naturală a fost redusă. Aceasta o facem prin întocmiri anumite, d. e. prin surdină (v.) la instr. cu arcuș, prin pedala stîngă la pian (v.), prin palma vîrită în pavilionul unor instrumente de suflat etc. (v. și Astupat și Corn).

**Înălțimea** tonului depinde dela numărul vibrațiilor corpului sunător în timp de 1 secundă (v. Ton). Cu privire la î... tonurile sînt împărțite în mai multe octave. (v. Sistemul tonurilor).

**Încheiere** = final; cadență (v.).

**Încrucșare** numim în studiul armoniei cazul cînd o voce inferioară trece deasupra altei voci mai înalte, d. e. cînd basul are note mai înalte ca tenorul etc. E admisă numai în formele contrapunctice între vocile, ce stau aproape una de alta și mai ales între cele mijlocii.

**Indeciso** *it.* = nedecis, îndoielnic (term. de espr.).

**Infernale** *it.* = infernal, înfricoșat, selbatec (term. de espr.).

**Infinitus canon** *lat.* = canon infinit (v. Canon).

**Înflorit** (*it. fiorito, germ. verziert*) = împodobit cu diferite figuri și ornamente (v. Figurat).

**Înflorituri** = ornamente (v.).

**Inganno** *it.* = cadență înșălătoare (v. Cadență).

**Inimă** (*fr. âme*) = bețișorul de lemn înțepenit între pod și tabla de rezonanță la instr. cu arcuș.

**Inno** *it.* = imn (v.).

**Innocente** *it.* = inocent, naiv, nemăiestrit (term. de espr.).

**In partito** *it.* = în partitură; canone — = canon deschis (v. Canon).

**Inquieto** *it.* = neliniștit (term. de espr.).

**Înrudirea tonalităților** = relațiunea dintre tonalități bazată pe relațiunea mai apropiată sau mai depărtată a tonurilor. Aceasta își are baza în tonurile armonice superioare (v. Armonice). Gradul de înrudire între tonalități îl stabilim după numărul tonurilor comune: 1) Tonalitățile cari au toate tonurile comune sau se deosebesc numai prin 1 ton sînt înrudite în gradul prim, d. e. cu **C-dur** stau în gr. prim de înrudire: **G-dur**, **F-dur**, **A-moale** și **C-moale** (aceasta în forma antică se deosebește de **C-dur** prin 3, în forma armonică prin 2, iar în cea melodică numai prin 1 ton). Cu **A-moale** sînt înrudite în gr. prim: **E-moale**, **D-moale**, **C-dur** și **A-dur**. 2) Tonalitățile cari se deosebesc prin 2 tonuri sînt înrudite în gr. 2-lea, d. e. **C-dur** cu **D-dur** (prin **G-dur**), cu **Hes-dur** (prin **F-dur**), cu **E-moale** (prin

**G-dur** sau **A-moale**) etc. Gradul de înrudire îl putem afla ușor cu ajutorul **cvintelor** sau **cvar-telor**. Cu cîte cvinte s. cvar-te în sus sau în jos stă o tonalitate de alta, în atîtălea grad de înrudire se află. Tonalitățile înrudite în gr. prim sînt numite tonalități **relative**. I — are mare însemnătate în modulațiune (v.).

**Instrument muzical** (*lat. instrumentum, it. strumento, stromento*) = ori-ce unealtă folosită în muzică pentru producerea tonurilor. Cel mai perfect și mai frumos, dar totodată și mai gingaș i — e **vocea omenească** (v. Aparatul vocal). Ea a și condus la inventarea instrumentelor în general. I — le împărțim în 4 clase mari: I. I — **autofone** cari înseși produc tonul, fiind lovite unele de altele, ori cu un ciocănaș etc. Sînt făcute din lemn sau din metal și sînt: clopotul, carillonul, triunghiul, cimbalele (cinelele), castanetele, tam-tam etc. II. I — **cu membrană** la cari mediul producător de ton sînt una sau două membrane (piei) întinse pe cadre de lemn sau de metal de diferite forme și mărimi. Aici aparțin: timpanele, dobele, tamburina etc. III. I — **de suflat** la cari tonul e produs prin vibrațiunile aerului, ce se află într'un loc închis (tub, țeve, dulap), cari vibrațiuni sînt provocate de curentul de aer introdus din afară. Sînt de 3 categorii: 1) I — **cu tăietură** (v. Gură) la cari aparțin flue-rul și flautul mare și mic. 2) I —



**cu ancii (v.):** clarineta, sacsofonul, oboiul și fagotul. 3) **I— cu baze** (v.) numite și **i— de alamă s. de tinichea.** La acestea vibrațiile coloanei de aer sînt provocate direct prin buzele instrumentistului. Buzele, lipite bine de îmbucătură (v.), vibrează sub influința respirației. Gradul de întindere al buzelor și lungimea coloanei de aer vibratoare (care depinde și dela intenzitatea suflării) determină înălțimea tonului. Toate instr. din această categorie în forma lor primitivă pot emite numai **seria tonurilor naturale s. armonice (v.)**, de unde și numirea de **instr. naturale (v.)**. Pentru a-le putea folosi în mai multe tonalități, respective pentru a putea obține seria diatonică sau cromatică întreagă de tonuri, unele din aceste instrumente au fost prevăzute cu **tuburi adiționale s. de schimb (v.)** de diferite lungimi, cari, adăugîndu-le după trebuință la tubul instrumentului, îi schimbă înălțimea scării. Mai tîrziu au fost aplicate găuri acoperite cu clape, iar în timpul mai nou **ventile s. pistonii (v.)** cu ajutorul cărora coloana de aer poate fi modificată (scurtată sau lungită) foarte ușor și fără a provoca întrerupere în cîntare, obținînd astfel scara cromatică completă, rezultată din combinarea diferitelor scări naturale. Astfel sînt construite: cornetul, cornul, trompeta, trombonul, tuba, bombardonul etc. folosite azi în or-

hestră. E de observat, că timbrul (v.) instrumentelor aparținătoare acestei clase nu depinde dela materialul din care sînt făcute, ci dela lungimea, lărgimea și forma tubului, dar mai ales dela felul cum sînt produse vibrațiile aerului în tubul acestor instrumente. — O categorie separată formează instr. de suflat prevăzute cu **claviatură (v.)**. La acestea curentul e produs prin foi (v.). Aici aparține: orga, armoniul etc. IV. **I— cu coarde** la cari tonul e produs prin vibrațiile unor fire numite **coarde (v.)**, cari, ca și membranele, devin elastice numai dacă sînt întinse bine. Sînt de 3 categorii: 1) **I— cu arcuș** a căror coarde sînt puse în mișcare cu ajutorul unui **arcuș (v.)**. Toate au cîte 4 coarde de lungime egală. La acestea aparțin: violina, viola, celo și contrabasul. 2) **I— cu coarde pișcate** la cari tonul e produs prin pișcarea (atingerea momentană) coardelor cu degetele sau cu un plectru. Astfel sînt: arpa, mandolina, cobza, chitara etc. 3) **I— cu coarde lovite** cu nește ciocănașe manuate de către ezeccutant (țimbală) sau puse în mișcare prin un mecanism de claviatură (pianul). — **I— le mai împărțim în monodice** cari pot emite numai tonuri succesive și **polifone** cari pot emite mai multe tonuri de odată, d. e. orga, armoniul, pianul etc. — **Caracterizare generală.** În orchestra modernă locul prim ilocupă **i— cu arcuș**; elesînt

sufletul muzicii instrumentale. Pot ținea tonul cât de lung și sînt capabile pentru toate gradele de intențitate. Timbrul e strălucitor, pătrunzător, tehnica simplă dar admirabilă, din care cauză nici un fel de instr. nu le întrece în privința repejunii, cu care se pot succede tonurile. Locul al 2-lea îl ocupă **i — de suflat**. Și acestea pot ținea tonul lung, cu putere egală, sînt mult mai puternice ca cele cu arcuș; n'au însă tehnica bogată și flexibilă a acestora, nuanțările nu pot fi obținute în toată libertatea, intonația nu-i așa precisă. Timbrul e mai aspru, mai hotărît, convingător, bărbătesc, dar tocmai de aceea mai puțin poetic, fin și nobil d. e. ca timbrul violinei etc. Le convine mai mult stilul muzicii vocale și sînt exclusiv **monodice**, pe cînd cele cu arcuș sînt în parte capabile și de polifonie. În orchestră **i — cu arcuș** poartă ideea muzicală, desemnul melodic, pe cînd celelalte dau mai mult coloritul piesei. Instrumentele din cl. I și II numite în general și **i — de percusiune** nu-s capabile pentru succesiuni melodice. Scopul lor principal e să marcheze ritmul, să măriască energia, să facă zgomot. Dar mai ales sînt potrivite pentru producerea de efecte pitorești. Unele dau ton determinat (clopotul, carilonul, timpanele), altele nu (dobele, cimbalele, tamburina etc.). Toate sînt de origine orientală. Grecii și Romanii nu

le-au folosit. În Europa au fost introduse mai ales prin Arabi.

**Instrumental, muzică i —** = muzică destinată instrumentelor, în opoziție cu cea **vocală** (v. Vocal). Formele curat instrumentale sînt: duo, trio, cvartetul, uvertura, sonata, simfonia etc.

**Instrumentare** (*it.* **stromentare**, *germ.* **instrumentieren**) = aranjarea unei piese muz. pentru unul sau mai multe instrumente. La **i —** trebuie să ținem samă de caracterul, volumul și timbrul singuraticelor instrumente (v. și Instrumentație).

**Instrumentație** (*fr.* **instrumentation**, *germ.* **Instrumentierung**) = aceea parte din **știința compozițiunii** care se ocupă cu descrierea și cunoașterea însușirilor instrumentelor muz., precum și cu aplicarea lor cu efect în orchestră și în compoziție în general (v. și Instrument muz.).

**Instrumente de alamă** s. de tinichea (*germ.* **Blechinstrumente**) = instr. de suflat făcute din tinichea galbină (v. Instr. muz. III. 3.).

**Instrumente naturale** (*germ.* **Naturinstrumente**) = instrumentele de suflat în forma primitivă (fără aplicarea găurilor, tuburilor adiționale, ventilelor etc.), cari nu pot emite decît seria tonurilor naturale s. armonice (v. Armonice). Astfel sînt: buciumul, cornul natural, trompeta naturală, signalul de poștă, goarna militară etc. (v. și Instr. muz. III. 3.).

**Instrumentist** = cel care cîntă din un instrument.

**Intendant** (*it. intendente, fr. intendant de musique*) = administrator (la teatrele de curte); directorul unui teatru s. opere; director de muzică, capelmastru (v. ac.).

**Intenzitate** = puterea tonului. Ea depinde dela puterea, cu care e provocată vibrațiunea corpului sunător (respective dela lărgimea vibrațiunilor sale), dela mediul prepagator, distanță etc. Gradul de i- e însemnat prin anumite semne numite semne dinamice s. nuanțe (v.).

**Interludium** *lat.* = intermediu (v.) intercalat între 2 corale.

**Intermediu** (*it. intermezzo, fr. intermède, germ. Zwischenspiel*) = 1) piesă scurtă instrumentală intercalată între părțile altei piese, sau o simplă frază, ce servește ca trecere dela o parte

la alta a unei compoziții; 2) piese instrumentale mai scurte executate între actele unei piese teatrale; 3) mici scene de solo, adesea de cuprins comic, constătătoare din arii, duete etc., intercalate între părțile unei opere mari, servind ca recreație pentru cîntăreți și public; 4) opere sau melodrame mici numai pentru 2 persoane.

**intermezzo** *it.* = intermediu (v.).

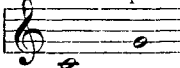
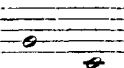
**Interval** (*lat. intervallum, it. intervallo*) = raportul de înălțime dintre 2 tonuri sau distanța dela un ton până la altul. Tonul de jos e numit **ton fundamental s. fundamentală**, iar celalalt **ton superior**. Calcularea intervalelor o facem după numărul gradelor diatonice, ce le cuprind. Plecînd dela tonul c avem i- următoare:

1. Primă	2. Secundă	3. Terță	4. Cvartă
			
Repețirea aceluiaș grad	Distanța dintre 2 grade alăturate	Distanța de 3 grade	Distanța de 4 grade
5. Cvintă	6. Seestă	7. Septimă	8. Octavă
			
Distanța de 5 grade	Distanța de 6 grade	Distanța de 7 grade	Distanța de 8 grade

De obicei calculăm numai până la octavă; secundă, nona e luată ca secundă, decima ca terță etc. Dacă tonurile unui i- urmează în ordinea


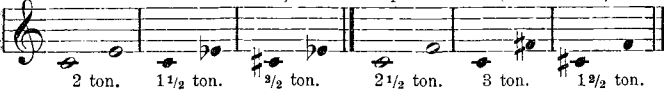

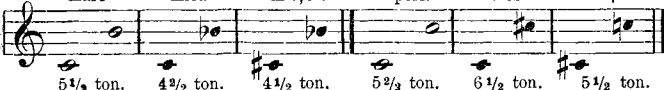


obicinuită, e **suitar s. superior**, în caz contrar e **coborîtor s. inferior**.

cvintă sau cvintă super.	cvintă infer.
	

Cu privire la mărime i— le împărțim în: perfecte, mari, mici, crescute și micșorate. La această

împărțire ne servim de **semiton**, și tonul întreg (v. ac.). I— folosite în practică sînt următoarele:

<b>Prime</b>			<b>Secunde</b>		
perfectă (unison)	crescută	mare	mică	crescută	
					
<b>Terțe</b>			<b>Cvarte</b>		
mare	mică	micșorată	perf. cresc. (triton)	micșor.	
					
<b>Cvinte</b>			<b>Secste</b>		
perf.	cresc.	micșor.	mare	mică	cresc.
					
<b>Septime</b>			<b>Octave</b>		
mare	mică	micșor.	perf.	cresc.	micșor.
					

I— perfecte, mari și mici le numim **regulate**; toate celelalte sînt **neregulate** (acestea în **melodie** [v.] obvin numai excepțional). Dacă tonurile unui i— sună succesiv, e **melodic**, iar dacă sună de-odată, e **armonic**. I— armonice le împărțim în 1) **consonante** cari ne dau o combinație armonică deplin satisfăcătoare. Din ele sînt făcute

**acordurile consonante** (v. **Acord și Consonanță**). Sînt de 2 feluri a) **consonanțe depline** la cari aparțin toate i— perfecte și b) **consonanțe nedepline** la cari aparțin terțele și secstele mari și mici; 2) **disonante** cari nu ne dau o combinație armonică deplin satisfăcătoare. Aici aparțin secundele și septimele, precum și toate i— crescute și micșorate.

**I**— pot fi resturnate s. întoarse. Resturnarea o facem așa, că transpunem fundamentala intervalului cu o octavă mai sus (eventual tonul superior cu o octavă mai jos). La resturnare i— se schimbă în ordinea următoare: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8. adecă 8, 7, 6, 5, 4, 3, 2, 1. adecă prima resturnată ne dă octavă, secunda septimă, etc. Mai e de observat, că i— perfecte la resturnare rămân tot perfecte, cele mari însă se prefac în mici, cele crescute în micșorate și întors.

**Intimo it.** = intim (term. de espr.).

**Întonare, înțonațiune (it. intonare, intonazione)** = emiterea tonurilor cu vocea sau cu un instrument; a **înțona un cântec** = a-l cânta.

**Intrada, entrada it.** = introduce (v.).

**Întrare (it. intrada)** = introduce (v.).

**Întreg, notă, pauză i— v.** Note și Pauze, **tact i—** = tactul de  $\frac{4}{4}$  (v. Tact).

**Întroduce (it. introduzione, germ. Einleitung, Introduction)** = 1) fraza muzicală, mai scurtă sau mai lungă, ce premerge unei piese; 2) uvertura (v.) în operă; 3) ansamblul (v.) vocal (cor, soli) ce urmează în operă imediat după uvertură.

**Inversiune (lat. inversio)** = 1) resturnarea vocilor în contrapunctul duplu (v.); 2) întoarcerea ordinei în care se succed tonurile într'o frază (adecă me-

lodia dată e repetată, însă înderept înainte); 3) repetiția mai de multeori a unor cuvinte din textul unei compoziții vocale reclamată de ritm sau de mersul melodiei.

**Învîrtita** = dans rom. de caracter vesel. Muzica constă din 2 reprize de câte 8 tacte, în tact de  $\frac{2}{4}$ , în mișcare repede (**M. M.** ♩ = 132). **Hațegana** e o variantă a ei (v. și Joc).

**Ionică (gr.)** = tonalitate bis. bazată pe octava c—c<sup>1</sup> (egală cu **C-dur** din sistemul muz. modern). (v. Tonalități bis.).

**Irato, con ira it.** = mînios, furios (term. de espr.).

**Ironico it.** = ironic term. de espr.).

**Irmos (gr.)** = primul tropar din fiecare odă a canonului (v. Canonul). Pe melodia sa sînt cîntate toate troparele următoare. În liturgie i— e cîntat la praznice în locul acționului (v.), însă pe melodii deosebite.

**Irresoluto it.** = nedecis, șovăitor (term. de espr.).

**Is** = sufixa ce o adaugem la numirile alfabetice ale tonurilor ridicate prin  $\sharp$  (v. Alterațiuni).

**Ison (gr.)** = acompaniamentul uzitat în psaltichie (v.) Constă din un singur ton (fundamentală, dominantă sau alt ton din scara, pe care e bazată cîntarea) continuu (un fel de pedală, v.) cîntat pe vocala a sau o de către unul sau mai mulți indivizi numiți **isonari**, în vreme ce psaltul (v.) cîntă cîntarea.

**Istesso it.** = acelaș, aceeaș; **l'istesso tempo** = acelaș tempo (v. ac.).

**Istorie muzicală** = știința care ne arată fazele de dezvoltare ale

artei muzicale la diferitele popoare dela începutul ei până în prezent (v. Muzică).

**Istrumento it.** = instrument (v.).

## J

**Jeu, fr.** = joc, numirea dată registrelor din orgă s. armoniu. **Es. j— de flûtes** = registrul de flaut, **j— céleste** = vocea îngerilor, **j— de voix humaine (lat. vox humana)** = vocea omenească, **grand j— s. plain j—** = joc mare, adică: cu toate registrele (v. și Orgă).

**Joc s. dans (it. danza, fr. danse, germ. Tanz)** numim atît jocul în sine cît și muzica ce-l însoțește. **Muzică de joc** e prin urmare muzica, care prin ritmul seu exprimă și însoțește mișcările mimice ale jocului. Ritm (tact, tempo etc.) precis și melodie frumoasă, însoțită de armonii simple sînt deci cerințele de căpetenie ale sale. **J—** datează deodată cu omenirea. La început melodia era cîntată din gură, iar ritmul era marcat cu diferite instrumente de lovit (doba, tamburina, castanetele etc.). Acest obicei e și azi practicat în jocurile naționale ale unor popoare orientale și sud-europene. Mai tîrziu însă melodia a fost dată instrumentelor. Din muz. de dans s'au dezvoltat prin secl. 16—18 mai multe forme muzicale (suita, sonata, simfonia etc.). Chiar și

muz. dramatică (opera, baletul etc.) își are baza în muz. de joc. — **Jocurile românești.** Poporul rom. are un repertor bogat și frumos de jocuri, cîntarea și jocul fiind distracțiile predilecte ale sale. Jocurile noastre le putem împărți în 2 grupe: **sociale și voinicești.** 1) **Jocurile sociale** sînt jocurile petrecerilor obicinuite. Sînt totdeauna dansate de bărbați și femei, respective feciori și fete și sînt de 2 feluri: a) **de coloană** la cari toți dansatorii, ținîndu-se de mînă sau de preste mijloc, formează o coloană sau cerc. La acestea aparțin **hora, briul** (în unele locuri), **roata** etc. și b) **în părechi** la cari dansatorii, grupați în părechi (un fecior și o fată), joacă sau izolat sau aranjați în rînduri. Aici aparțin **ardeleana** (cu variantele ei: **abru-deana, someșana** etc.), **învirtita, (hațegana), țarina, de doi, (pe picior, logojana)** etc. E de observat, că în unele din aceste jocuri feciorul joacă cu cîte 2—3 fete deodată. Jocurile din această grupă constau în general din mișcări cînd line, grațioase, cînd vicioase, însă nu esaltate, din în-

vîrtirea părechilor, sau numai a fetii (pe sub mină) etc 2) **Jocurile voinicești** sînt jocuri de bravură ezechutate numai de anumite grupe de feciori. Constau din o serie de figuri, unele foarte complicate și grele de ezechutat. Originea acestor jocuri de sigur trebuie căutată în vremurile bătrîne, patriarhale, cînd bărbații petrecînd mai mult la munte cu turma, și mai ales feciorii, la sunetul lin și duios al fluerului sau cavalului își căutau distracția în diferite jocuri, emulînd între sine în privința frumseții și complicațiunii figurilor ce ezechutau. Multe din aceste jocuri frumoase au dispărut, iar altele sînt pe cale. Astfel jocurile **blînda**, **poșovaica**, **ursa**, **momirul** etc., cîndva binecunoscute mai ales în părțile muntoase din jurul Caransebeșului, azi abia le mai știe juca cîte un bătrîn; generația tineră în mare parte nu le mai cunoaște. În Ardeal mai respîndite sînt **călușerul** (obiicnuit și în România) și **bătuta** și în parte și **romanul** (v. ac.). Azi aceste jocuri sînt jucate de grupe de feciori numiți în general **călușeri** (v.), cari costumați la fel se produc prin sate și orașe la anumite sărbători. De cîțiva ani încoaci, în urma obiceiului foarte laudabil al tinerimii dela orașe de a-se produce cu aceste jocuri admirabile în petrecerile de caracter mai poporal, mai ales călușerul și bătuta au început a-se respîndi și în Bănat și Un-

garia, pretutindenea făcînd fala noastră și provocînd admirația streinilor. — În privința muzicii dansurilor rom. sînt amănunte la art. **Cîntec**. Aici mai e de adaus, că instrumentele, ce preved această muzică (afară de fluer și caval, folosite mai ales în petrecerile improvizate, de caracter mai familiar, cum sînt d. e. **șazătorile**) sînt în general cele întrebuințate în muzica modernă, adecă instrumentele de arcuș (violina etc.) și cele de suflat (clarineta, flauta și toate instr. de alamă). E prin urmare greșit, cînd, confundînd muzica romînească cu a popoarelor orientale în general, compozitori streini (și romîni), întocmind pentru orhestră un cîntec de joc romînesc, întroduc în accompaniament, ca **element indispensabil**, instrumente de percusiune uzitate în muzica popoarelor respective, și mai ales **tamburina** (v.), care la noi nu-î nicăiri cunoscută și practică ca instrument muzical național. În general instrumentele de percusiune (v. Instr. muz.) în muzica noastră nu pot avea mai multă îndreptățire și nici nu pot fi prin urmare aplicate în alt senz, de cum sînt ele aplicate în muzica modernă preste tot. În special tamburina poate fi aplicată în muz. noastră numai într'un singur caz și anume în **călușeri**. E știut adecă, că **călușerii** poartă la picioare zurgălăi. Aceștia servesc în parte și pentru

marcarea ritmului jocului. Deci voină a reproduce fidel acest joc prin muzică, aceasta o putem face, în lipsa unui instrument propriu, prin tamburină, însă la nici un caz lovită, ci numai scuturată. A întrebuița acest instrument în ori ce cîntec de joc fără excepție, și mai ales lovindu-l, e abuz.

**Joc de scenă** = mișcărilor ce le face actorul (v.) pe scenă (v. Gesticulațiune și Mimică).

**Jongleur fr.** = numirea dată în Franția în evul mediu muzicanților ambulanți; mai tîrziu e numirea batjocuritoare a far-sorilor, comedianților etc.

**Jumătate v.** Note și Pauze.

**Justesse fr.** = justeță, claritate; **j— de la voix** = claritatea vocii; **j— de l'oreille** = auzul muzical (v.) curat.

**Justeță** = claritatea tonului (v. Justesse).

## K

**Kadenz germ.** = cadență (v.).

**Kammer germ.** = cameră (v.);

**K— Konzert** = concert de cameră; **K— Musik** = muzică de cameră (v.); **K— Musiker** = muzicant de cameră; **K— Sänger** = cîntăreț de cameră (v.); **K— Stil** = stil de cameră (v. Stil); **K— Ton** = diapazon (v.) etc.

**Kapelle germ.** = capelă (v.).

**Kapellmeister germ.** = capelmaistru (v.).

**Kenonic (gr.) v.** Chenonic.

**Klammer germ.** = acoladă (v.).

**Klangfarbe germ.** = culoarea tonului, timbru (v.).

**Klanggeschlecht germ.** = gen (v.).

**Klangstufe germ.** = grad, treaptă (v.).

**Klappenhorn germ.** = corn cu clape, azi eșit din uz.

**Klaviatur germ.** = claviatură (v.).

**Klavier germ.** = pian (v.).

**Klavier-Auszug germ.** = extras pentru pian (v.).

**Klein germ.** = mic (k—e Octave, k—e Secunde etc.).

**Kleiner Dreiklang (Moll-Dreiklang) germ.** = acord moale (v. Acord).

**Kleines Orchester germ.** = orhestră mică (v. Orhestră).

**Klinginstrumente germ.** = instr. de percusiune. (v. Instr. muz.).

**Kniegeige germ.** = gambă (v.).

**Komma gr. v.** Comma.

**Kontretanz germ.** = contradans (v.).

**Kopf germ.** = cap (v.).

**Kopfstimme germ.** = voce de cap (v. Voce).

**Kreuz germ.** = cruce (v.).

**Kunst germ.** = artă (v.).

## L

**La it. și fr.** = articolul feminin.

**La v. A.**

**La-bemol v. As.**

**La-bemol-major v. As-dur.**

**La-diez v. Ais.**

**La-diez-major și minor v. Ais-dur**



**Lage** *germ.* = poziție (v.).  
**Lagrimoso** *it.* = plîngînd (v. Lamentabile).  
**La-major** v. A-dur.  
**Lamentabile** *it.* = lamentînd, plîngînd (term. de espr.; recere mișcare lină).  
**Lamentațiune** v. Ieremiadă.  
**Lamentoso** *it.* v. Lamentabile.  
**La-minor** *it.* v. A-moale.  
**Ländler** *germ.* = dans *germ. f.* favorit în Austria, în tact de  $\frac{3}{4}$  s.  $\frac{3}{8}$  de caracter vioi. Italienii și Francezii îl numesc *tyrolienne* (v.).  
**La prima volta** s. **prima volta** *it.* = prima oară (v. Repetiție).  
**Largamente** *it.* = larg, plin (term. de espr.; recere mișcare largă și espr. puternică).  
**Largh.** *presc.* = larghetto (v.).  
**Larghetto** *it.* = rărișor, destul de întins (term. de mișcare).  
**Largo** *it.* = larg, întins; 1— **assai** = foarte întins (term. de mișcare).  
**La secunda volta** s. **secunda volta** = a 2-a oară (v. Repetiție).  
**Laude** = o serie de stihuri luate din psalmii 148, 149 și 150, în cari se cuprinde lauda lui D-zeu. »Toată suflarea să laude pe Domnul« etc. Sînt cîntate la utrenie după **luminătoare** (v.), legîndu-le de obicei cu cîte o stihiră (v.).  
**Lauf, Läufer, laufende Figur** *germ.* = pasaj (v.).  
**Lăută** (*lat. testudo, it. liuto, fr. luth*) = instr. f. vechi inventat în Persia și adus de Arabi în Spania, de unde apoi s'a respîndit și în Franca, Italia etc. Corpul

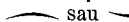
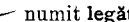
ei constă din o ladă bombată, ce are forma unei jumătăți de bostan și e făcută din doage de arțar. Gîtul e lung, la capătul superior întors pe spate; aci se află cheile, de cari sînt legate coardele (unele aveau 2 gîturi). Puntea e împărțită în diviziuni. Are 24 coarde, dintre cari 14 trec preste un căluș (v.). Acestea sînt apăsate cu degetele dela mîna stîngă (pe diviziunile punții) iar cu degetele mîinii drepte sînt atinse **pizzicato** (pișcate). Celelalte 10 coarde trec pe lîngă căluș și susțin numai acompaniamentul. Notațiunea e făcută cu cifre (nu cu note) pe un portativ de 6 linii, fără cheie și fără armatură, fiind numită **tabulatură**. Până la finea secl. 18 a fost cel mai lăjit și favorit instr., fiind aplicat și în orhestră. A fost însă scos din uz prin perfecționarea pianului. Teorba, mandolina, mandora, pandura etc. sînt toate derivate din 1—. La noi nu-i nicăiri cunoscută cu toate că cuvîntul **lăută** (lăută, lăutar, lăutaș), ce trăiește pretutindenea în graiul poporului, dovedește că acest instrument a ezistat cîndva și la noi. Azi această numire e dată în general **violinei** (v.), iar cuvîntul **lăutar** (lăutaș) muzicantului, care cîntă cu violina (v. și Cobză).

**Lăutar** (în Bănat **lăutaș**) = violinist, muzicant; **taraf de lăutari** = muzică compusă din instr. cu arcuș (v. Lăută).

**Leader** *engl.* = conducător, dirigent (v.).

**Leçons** *fr.* = lecțiuni (v. Ezerעיטן).

**Leg.** *presc.* = legato (v.).



**Legare, legarea tonurilor** (*it.* legato, *germ.* binden, schleifen) = executarea unei grupe de tonuri fără să se simtă nici cea mai mică întrerupere între ele, ca și când ar curge unul în celalalt. În notațiune e însemnată prin  sau  numit legătură.

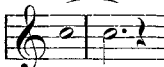
În cântare și la instrumentele de suflat tonurile legate le executăm pe aceeaș suflare, la cele cu arcuș pe aceeaș trăsătură a arcușului etc. (v. și Legătură).

**Legat** (*it.* legato) v. Legare.

**Legato** *it.* = legat (v.).

**Legatissimo** *it.* = foarte legat (v. Legare).

**Legătură** (*it.* legatura, ligatura) = semnul  s. . Înseamnă: 1) pus deasupra duor note cu înălțime egală, că numai nota primă trebuie exprimată, pe când a 2-a, neesprimînd-o ca notă de sinestătătoare, apare numai ca prelungire a

notei prime  (v. Note); 2) deasupra unei

grupe de note, ce arată tonuri diferite înseamnă executarea legată (v. Legare) a notelor respective; 3) deasupra unei grupe de note provezute cu puncte de staccato v. Portament.

**Legendă** (*it.* leggenda) = în literatură o povestire din viața sfinților; în muzică: o compoziție

de caracter serios, povestitor înrudită cu balada și romanța (v.).

**Leggiero** *it.* = ușor, nesilit, liber (term. de espr.).

**Legno** *it.* = lemn (v. Col legno).

**Leitaccord, Leitharmonie** *germ.* = acord de trecere (v.).

**Leifer** *germ.* = scară (v.).

**Leitton** *germ.* = ton conducător (v.).

**Leno** *it.* = obosit, fără vlagă (term. de espr.).

**Lento** *it.* = lin 1— assai sau 1— di molto = foarte lin (v. Tempo).

**Lesso, lesto** *it.* = sprinten, ușor (term. de espr.).

**Liberamente** *it.* = liber, ușor (term. de espr.).

**Libitum** v. Ad libitum.

**Libretto** *it.* = livret (v.).

**Lied** *germ.* = cîntec (v.).

**Liederkrantz** *germ.* v. Gesangverein.

**Liederspiel** *germ.* = vodevil (v.).

**Liedertafel** *germ.* = reuniune pentru cultivarea cîntului de bărbați (cor de bărbați).

**Lidică** (*gr.*) = în sistemul muz. grecesc tonalitatea bazată pe octava c—c<sup>1</sup>. Cea întrebuintată în muz. veche bis. e cea bazată pe octava f—f<sup>1</sup> (v. Tonalități bis. și grecești).

**Ligato** *it.* v. Legato.

**Ligatura** *it.* = legătură (v.).

**Ligne** *it.* = linie (v.).

**Limbă** = 1) ancie (v.); 2) îmbucătura (v.) dela oboi și fagot.

**Limită** = tonul extrem mai înalt și mai adînc ce poate da o voce sau un instrument (v. și Estenziune).

**Linie** (*it.* ligne). În notațiune liniile

sînt aplicate în mai multe feluri :  
 1) **1— notei** = linia verticală adăusă la capul notelor mai mici ca nota întreagă (♩ etc.); 2) **1— tactului** = linia verticală trasă pe portativ spre a despărți tactele (v. Tact); 3) **1— de încheiere** constă din 2 linii verticale trase pe portativ și anume: dacă ambele sînt subțiri arată numai sfîrșitul unei părți mai mari din o compoziție (eventual schimbarea tactului sau a tonalității în decursul unei compoziții); la sfîrșitul compoziției a 2-a linie e groasă; 4) **liniile portativului și cele ajutătoare** (v. Portativ) etc.

**Linia tactului** (*germ.* Taktlinie) v. Linie.

**Liniensystem** s. **Notensystem** *germ.* = portativ (v.).

**Liră** (*gr.*) (*lat.* testudo) = cel mai vechi instrument al Grecilor vechi. Consta din o ladă de rezonanță micuță (sau din o țastă de broască pe care era așezată o scîndură). În ea erau înfipse 2 brațe în forma coarnelor, legate între sine prin o traversă de lemn. Intre aceasta și lada de rezonanță erau întinse 4—11 coarde, cari prin pișcarea cu degetele sau cu un plectru produceau tonurile. La cîntare era ținută între genunchi. În decursul timpului s'au dezvoltat din 1— diferite instrumente cu arcuș cum sînt: **lira barbarina**, **1— da braccio**, **1— da gamba** (*it.*) etc.



**Liric** = în muzică ca și în poezie genul, al cărui fond e viața intimă sufletească, sentimentele și cugetările. Aici aparțin: cîntecul, aria, imnul, oda, elegia etc.

**Liscio** *it.* = simplu, neted (term. de espr.).

**L'istesso** (*lostesso*) **tempo** = același tempo (v. Istesso și Medesimo).

**Liturgie** (*gr.*) = serviciul divin, în care se sevirșește s. cuminecătura.

**Liuo** *it.* = laută (v.).

**Livret** (*it.* libretto) = textul unei opere sau unei compoziții mai mari (oratoriu, cantată etc.) precum și cîrticica în care e extras textul acestor compoziții.

**Lo.**, loc. presc. = loco (v.).

**Loco** s. **luogo** *it.* = la loc; e scris de regulă la locul de unde, după un pasaj **All'8va**, notele vin executate cu înălțimea obicinuită, adecă cum sînt scrise.

**Longa** *lat.* v. Mensură.

**Lo stesso** *it.* v. L'istesso.

**Luogo** *it.* v. Loco.

**Lumesc**, cîntec 1— v. Cîntec; muzică 1— v. Muzică.

**Luminătoare** (*sfetilă*) = cîntare bis. care cuprinde cererea pentru lumina darului ceresc și luminarea minții spre preamărirea lui D-zeu. Adeseori cuprinde și preamărirea luminătorilor credinței (sfinților) sau (mai ales cele din Dumineci) promisiunea Mintuitorului de a trimite apostolilor pe Duhul sft, precum și însaș trimiterea acestora la vestirea evangheliei. Ecîntată la utrenie imediat înaintea laudelor (v.).

## M

- M.** presc. = 1) mano (v.); 2) mezza s. mezzo (v.).
- Ma it.** = dar, însă; **Allegro m. non troppo** = repede însă nu de tot.
- Madrigal (it. madrigale, madriale)** = cîntec, cîntec de dragoste. In secl. 14 erau numite astfel mici poezii în formă liberă constătătoare din 4—16 versuri. De origine din Provence (Francia), au trecut și în Italia, Germania etc. In secl. 15 această numire a fost dată și la mici compoziții corale pentru 3—7 voci de cuprins lumesc și în fine și unor compoziții instrumentale de caracter analog. A fost aplicat și în formele stricte (v. Formă) ale stilului bisericesc; tot din el s'a dezvoltat și stilul muzicii de cameră (v. Stil).
- Maestoso it.** = maiestos (term. de espr.; recere mișcare moderată și espresiune puternică).
- Maestro it.** = măiestru (v.).
- Maggiore it.** = 1) major (v.); 2) ca titlu deasupra unei fraze dintr'o compoziție în tonalitatea moale, arată trecerea în tonalitatea dură. Contrarul e minore (v.).
- Măiestru (it. maestro, germ. Meister)** = artist, compozitor, apoi dirigent, capelmaistru.
- Măiestru de concert (germ. Konzertmeister)** = primul violinist din orhestră. Face adeseori instrucția și dirigiază orhestra în absența capelmaistrului.
- Main fr.** = mîină.
- Majeur fr.** = major (v.).
- Major (it. maggiore, fr. majeur)** = mare, dur (v.).
- Malinconico it.** v. Melancolico.
- Mancando it.** = scăzînd (term. de espr. = cu diminuendo. v.).
- Mandolină (it. mandolina, mandola, mandora)** = instr. italian ce samănă cu lăuta (v.), fiind însă mai mic și cu coarde mai puține (4—6) pișcate cu un plectru. Servește la acompaniarea cîntecelor.
- Manica it.** = degetație (v.).
- Manieră (it. maniera)** = ornament (v.) și cu deosebire **staccato**, **legato**, **staccato-legato** (portament), **arpeggiato** etc.; **m. afectată (it. maniera affettata)** = afectarea esagerată, neplăcută în executarea unei piese.
- Manieră de atac (fr. manière d'attaque, germ. Anschlag)** = modul cum sînt atăcate tastele instrumentelor cu claviatură pentru a produce tonul.
- Mano it.** = mîină; **m. destra** presc. **m. d.** = mîina dreaptă; **m. sinistra** presc. **m. s.** = mîina stîngă.
- Manual (lat. manuale)** = claviatura dela orgă (v.) destinată minilor, în opoziție cu **pedala** (v.) destinată picioarelor. Constă din 1—3 claviaturi.
- Marcato it.** = marcat, accentuat (term. de espr.). La note singuratic e însemnat de regulă prin **^**, **>**, **<** sau prin **sf**, **sfz**, **rf** etc. (v. Accent).

**Marcia** *it.* = marș (v.); **tempo di m—** = în tempo de marș (v. Marciale).

**Marciale** *it.* = în tempo de marș. Nu trebuie confundat cu **marziale** (v.) = rezboinic.

**Mare**, major = atribut întrebunțat la clasificarea intervalelor regulate (v. Interval).

**Marș** (*it.* **marcia**, *fr.* **marche**) = compoziție destinată a regula pașul unei mulțimi (miliție etc.). E caracterizat prin melodie simplă, cu ritm puternic. Tactul e cel de  $\frac{2}{4}$  (cîte odată  $\frac{3}{4}$  sau chiar  $\frac{6}{8}$ ). Constă de regulă din 2 reprize de cîte 8 tacte, la cari e adaus de obicei și un trio tot din 2 reprize de cîte 8 tacte, însă în o tonalitate relativă (cu preferință în subdominantă tonalității principale). E de mai multe feluri: **m— de paradă** (în pașul obicinuit), **m— repede**, **rezboinic**, **triumfal** (în paș mai repede), **m— funebral** (în tempo moderat) etc.

**Marșă armonică** v. Secvență.

**Martellato** *it.* = izbit, maniera **staccato** ezeccută la violină prin izbirea puternică a arcușului de coardă.

**Marziale** *it.* = marțial, rezboinic (term. de espr.; recere mișcare repede și accent puternic).

**Masur**, **Masurek** *germ.* = mazurecă (v.).

**Măsură** v. Tact.

**Matineu muzical** (*fr.* **matinée musicale**) = reprezentăție muzicală dată în timpul zilei (mai ales

dimineata), în opoziție cu cea dată seara numită **serată** (v.).

**Maxima** *lat.* v. **Mensură**.

**Mazurcă** (*germ.* **Masurek**, **Masur**, **Mazurka**) = dans de origine poloneză foarte favorit și respîndit pretutindeni. Muzica, de caracter vioi, sentimental, constă din 2 reprize de cîte 8 tacte, în măsură de  $\frac{3}{4}$ .

**Medesimo tempo** *it.* = acelaș tempo (v. *L'istesso tempo*).

**Mediantă** (*lat.*) = gradul III (m— superioară) și VI (m— inferioară) din scara diatonică.

**Meistersänger** *germ.* = poeții-cîntăreți din clasa burgheză în Germania, cari după apunerea **Minnesänger-ilor** (v.) cultivau arta poeziei și a muzicii, însă mai mult din punct de vedere profesional, avînd chiar școale proprii. Cu reformațiunea, în urma căreia cîntecul poporal începe a se desvolta tot mai tare, acest soi de artiști a dispărut.

**Melancolico** s. **malinconico** *it.* = melancolic, trist (term. de espr.; recere mișcare lină).

**Melisma** *gr.* = melodie, cîntec, ornament; **cînt melismatic** = cîntul în care pe o silabă din text vin mai multe tonuri, în opoziție cu **cîntul silabic** (v.); apoi cîntul, în care sînt aplicate diferite ornamente (v. **Cînt figurat**).

**Melodic** (*it.* **melodico**) = bine sunător, plăcut, bogat în melodie; **interval** m— v. **Interval**; **instrument** m— s. **monodic** = instru-

ment care poate emite numai tonuri succesive, în opoziție cu cele **polifone** cari pot emite mai multe tonuri de odată (v. Instr. muz.).

**Melodică** (*gr.*) = știința despre melodie (v.).

**Melodie** (*gr. melos*) = în general: o succesiune de tonuri singurate, în special: o succesiune de tonuri combinate după regulile estetice și ritmice așa, ca să exprime o idee muzicală. **M**—formează partea principală a oricărei compoziții. În ea e cuprinsă tonalitatea piesei. Reprezentantul veritabil al melodiei e vocea omenească. Orice **m**—constă din 2 sau mai multe **perioade**, acestea constau din câte 2 sau mai multe **fraze** compuse iarăși din mai multe  **motive** (v. ac.).

**Melodioso** *it.* = melodios, plăcut (term. de espr.) (v. și Cantabile).

**Melodramă** (*it. melodramma*) = piesă dramatică în care recitarea textului e însoțită de muzică instrumentală. **Muzica** are deci numai rol secundar și sau însoțește declamațiunea textului, ilustrând-o prin tonuri mai de aproape, sau intră numai între pauzele recitării, reproducând câte o frază muzicală scurtă sau și numai câteva acorduri. Aceasta e deosebirea esențială dintre **m**— și operă sau operetă. Scene melodramatice obvin și în opere mai mari.

**Meno** *it.* = mai puțin; obvine în combinație cu alți termeni d. e.

**m**— forte = nu așa tare, **m**— allegro = nu prea repede etc.

**Même mouvement** *fr.* = același tempo (v. L'istesso tempo).

**Mensură** (*lat. mensura, germ. Mensur*) = măsură, înseamnă 1) determinarea timpului prin valorile notelor, tact și tempo; 2) raportul de lungime și lărgime al tuburilor instrumentelor de suflat și mai ales raportul matematic dintre lungimea, grosimea și tenziunea coardelor și dintre lungimea punții, respective mărimea și construcția corpului instrumentului; **cînt mensural** (*lat. cantus mensuralis, it. canto misurato*) = cîntul ce s'a dezvoltat prin secl. 13. Constă în aceea, că tonurilor li s'a dat lungime diferită, în opoziție cu coralul (v.) uzitat până aci, în care toate tonurile aveau durată egală. Din el s'a dezvoltat cu încetul **cîntul figurat** (v.) și mai târziu (secl. 16) **tactul**, așa cum îl aflăm în muzica de azi; **note mensurale** = notele de valori diferite și mai ales notele uzitate în cîntul mensural, din cari s'au dezvoltat notele de azi. Acestea sînt 1) **maxima** (≡) = nota cea mai lungă, în valoare de 8 tacte (respectiv 8 bătăi), 2) **longa** (≡) = nota lungă, de 4 tacte, 3) **brevis** = nota de 2 tacte, 4) **semibrevis** (◇) = nota de 1 tact. Din aceasta derivă **nota întreagă** (≡) din sistemul de azi, 5) **minima** (nota de jumătate de azi), 6) **semi-**

minima (nota de pătrar de azi),  
7) fusa (nota de optime de azi),  
semifusa (nota de șesespzecime  
de azi). Semnele pauzelor au  
trecut din notațiunea mensurală  
aproape neschimbate în nota-  
țiunea de azi (v. Note).

**Menuet** (*it. menuetto, fr. menuet*)  
= dans francez foarte favorit  
în secl. trecut, azi însă învechit.  
Muzica constă din 2 reprize de  
cîte 8 tacte, în tact de  $\frac{3}{4}$ , în miș-  
care moderată. Mai târziu i-s'a  
adaus și un trio (v.) tot din 2  
reprize de cîte 8 tacte, însă  
în o tonalitate relativă (v.). Unii  
autori l-au introdus în sonată și  
în simfonie ca frază de sine-  
stătătoare. Aparține la formele  
libere (v. Formă).

**Muuetto** *it.* = menuet; *tempo di*  
*m-* = în tempo muuetului (v.).

**Messa** *it.* v. Missa.

**Messa voce, messa di voce** *it.* =  
creșterea și decreșterea succe-  
sivă a tonului, cîntarea unui ton  
lung cu crescendo și decrescendo.  
Obvine mai ales la finea frazelor  
sau ca preparare a cadenței (v.)  
și e însemnată cu < >.

**Messinginstrumente** s. Blechinstru-  
mente *germ.* = instrumente de  
alamă (v.).

**Mesto, mestoso** = trist, mîhnit  
(term. de espr.; recere mișcare  
lină).

**Measure** *fr.* = măsură, măsură (v.).

**Metalic, voce m-** = voce sonoră,  
puternică.

**Metrică** (*gr.*) = știința regulilor  
versificațiunii; în muzică știința  
despre ritmul muzical (v. Metru).

**Metronom, ritmometru, crono-  
metru** (*gr.*) = aparat ce servește  
la precizarea mișcării. Terminii  
folosiți în muzică pentru de-  
terminarea mișcării (v. Tempo),  
ori cît sînt de mulți și variați,  
nu dau decît o indicare aprocsi-  
mativă a ei. De aici se esplică  
și confuziunea, ce o observăm  
adeseori cu privire la înțelesul  
și aplicarea acestor termini în  
practică. Deja în secl. 18 s'au  
încercat unii a inventa anumite  
aparate, prin cari să se poată  
stabili cu precisiune mișcarea  
în care trebuie executată o piesă  
muzicală. Cel dintîi, care a con-  
struit un astfel de aparat, a fost  
vestitui matematic și acustician  
francez **Saveur**. Pe urmele lui  
au încercat și alții, pînă ce în  
a. 1816 i-a succes lui **J. N. Mälzel**  
în Viena să construiască un astfel  
de aparat, care, putînd fi aplicat  
cu succes, să fie adoptat pretu-  
tindenii. Metronomul lui Mälzel  
constă din un dulap de lemn  
micuț, în forma piramidei. În el  
e o pendulă provezută la capătul  
de jos cu o greutate și sprijinită  
în partea inferioară pe o osie,  
așa ca să poată ușor oscila. Un  
mecanism, ca la ciasornic, pune  
pendula în mișcare. Pe partea  
opusă, mai lungă a pendulei sînt  
168 creștături (începînd dela 40  
pînă la 208) numite **grade** (cîte  
odată aceste grade sînt indicate  
pe o fâșie de hîrtie lipită pe  
dulap dîndereptul pendulei) și o  
**lînte** de metal mobilă, care, după  
cum o urcăm sau o coborîm pe

pendulă, mărește sau reduce numărul oscilațiilor ei în timp de o minută. (Pendula oscilează într'o minută de atâtea ori, cît arată gradul, pe care e pusă lintea). Un clopoțel regulat prin un cui provezut cu nrii 2, 3, 4 și 6, ce se află în laturea dulapului, marchează singuraticele tacte. Aplicarea e următoarea: Scriem d. e. la începutul piesei M. M. ♩ = 60. (M. M. = Mälzel-Metronom). Aceasta înseamnă că nota de pătrar are să țină atîta timp, cît ține o oscilațiune simplă a pendulei, dacă lintea e pusă pe gr. 60. Sau M. M. ♪ = 60 înseamnă, că valoarea notei de jumătate are să corespundă cu timpul cît pendula oscilează odată, lintea fiind pe gr. 60. Adecă în acest caz mișcarea va fi dublu așa repede ca în cazul precedent. Dar cu toată precisiunea sa m—, fiind un instrument curat mehanic, nu poate fi aplicat cu succes totdeauna. De aceea aflarea mișcării potrivite, conformă cu caracterul piesei, rămîne în prima linie la priceperea ezeccutantului, ținînd de sine înțeles samă de toate semnele prescrise în acest scop de compozitor. Cele 5 categorii de mișcare raportate la metronom (după A. B. Marx) se prezintă astfel:

Largo	coresp. cu M. M.	♩ = 50
Andante	„ „ „ „	♩ = 60
Moderato	„ „ „ „	♩ = 90
Allegro	„ „ „ „	♩ = 120
Vivace	„ „ „ „	♩ = 160.

**Metru** (*lat. metrum*) = în poezie: măsurarea silabelor cuvintelor după lungime și scurțime, în muzică: împărțirea ritmică a unui rînd de tonuri după accent și valoarea tonurilor singuraticice, după tact, tempo și caracterul compoziției (v. și Ritm).

**Mez.** presc. = mezza, mezzo (v.).

**Mezza, mezzo** *it.* = de jumătate.

**Mezza manica** *it.* (*fr.* deuxième position) = poziția a II-a la violină etc. (v. Poziții 2).

**Mezza orchestra** *it.* = cu jumătate de orhestră, term. de espr. care arată în partitură, că pasagiul, la care se referă, trebuie cîntat numai cu jumătate din instrumentele cu arcuș, ce compun orchestra.

**Mezza voce** presc. m. v. sau *mzv.* *it.* = cu jumătate voce, cu vocea reținută.

**Mezzo** *it.* = de jumătate, mijlociu; m— forte presc. *mf* = de jumătate forte; m— forte piano presc. *mf p* = a începe *mf* continuînd apoi *p*; m— piano presc. *mp* = piano de mijloc.

**Mezzo soprano** *it.* = sopranelul mijlociu (v. Sopran).

**Mf.** presc. = mezzo forte (v. Mezzo).

**Mfp.** presc. = mezzo forte piano (v. Mezzo).

**Mi** v. E.

**Mi-bemol** v. Es.

**Mi-bemol-major** v. Es-dur.

**Mi-bemol-minor** v. Es-moale.

**Mic, minor** = atribut întrebuintat la clasificarea intervalelor regulate (v. Interval).



**Mi-diez** v. Eis.

**Mi-major** v. E-dur.

**Mi-minor** v. E-moale.

**Mimică** (*gr.*) = arta de a exprima diferite stări sufletești prin mină (= schimbarea feții) și prin gesticulațiuni. Oratorii, actorii și cîntăreții dramatici se servesc mult de ea. În balet (*v.*) joacă rol principal (*v.* Pantomimă și Joc de scenă).

**Minima** *lat.* v. Mensură.

**Minnesänger** (*Minnesinger*) *germ.* = poeții-cîntăreți cari în Germania cultivau poezia și muzica în eră cavalerismului (secl. 13 și 14). Erau din familii nobile și princiare. Luînd ca model pe trubadurii (*v.*) francezi, acești poeți-cîntăreți făceau versuri, pe cari apoi le cântau pe melodii făcute tot de ei, acompaniindu-se cu vioara sau cu chitara. În aceste cîntece era cîntată iubirea, virtutea și frumseța femeii, vitejia, iubirea de patrie sau frumsețele naturii. Unele erau de cuprins religios. Ele au contribuit mult la emanciparea cîntului lumesc de sub forma și caracterul bisericesc, ce avea până aci. Sînt și colecții scrise. După apunerea **M**— acest gen de artă a fost cultivat de așa numiții **Meistersänger**-i (*v.*), cari însă practicîndu-l mai mult

din punct de vedere profesional, l-au adus la decadență.

**Mineur** *fr.* = minor (*v.*).

**Minor** (*it.* minore, *fr.* mineur) = mic, moale (*v.*).

**Minore** *it.* = 1) minor (*v.*); 2) scris ca titlu deasupra unei părți dintr'o compoziție în tonalitatea dură arată trecerea în tonalitatea moale (minoră), iar într'o compoziție în tonalitatea moale, în care obvine o frază mijlocie în tonalitatea dură, arată revenirea la tonalitatea originală. Contrarul e *maggiore* (*v.*).

**Mișcare** (*lat.* motus, *it.* movimento, *germ.* Bewegung) = 1) gradul de repejune cu care ezeptăm o piesă muzicală (*v.* Tempo); 2) raportul de mișcare al tonurilor unei voci între sine (**m**— melodică) și față de altă voce (**m**— armonică). A) Ca **m**— melodică e de 4 feluri: a) **diatonică** tot prin intervale de secundă, b) **sărită** prin intervale mai mari. c) **ritmic-egală** prin note de aceeaș valoare și d) **ritmic-neegală** prin note de valori diferite. B) Ca **m**— armonică e de 3 feluri: a) **directă** (*lat.* motus rectus) împărțită în **paralelă** cînd 2 voci merg în aceeaș direcțiune și la aceeaș distanță și asemenea cînd merg în aceeaș direcțiune, dar nu la aceeaș distanță:



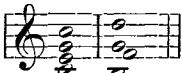
b) oblică (*lat. motus obliquus*) cînd o voce stă pe loc, în vreme ce cealaltă se mișcă în sus sau în jos:



c) contrară (*lat. motus contrarius*) cînd ambele voci merg în direcțiune contrară:



În armonii pentru mai multe voci sînt aplicate deodată mai multe mișcări:



Aici sînt folosite 3 mișcări: paralelă (între sopr. și ten.), contrară (între bas, ten. și sopr.) și oblică (între alt și toate celelalte voci).

**Misterii** = drame religioase uzitate în bis. occidentală în evul mediu. Subiectul lor îl formau nașterea, patimile și învierea lui Cristos, apoi legendele religioase. Erau reprezentate în bis. de către preoți în limba latină la Crăciun, Paști etc. Tecstul era parte recitat (dialog), parte cîntat. Cu timpul degenerînd au fost scoase din bis. Cîntecele de stea, irozii (v.) etc. ale noastre sînt remășițe ale misterior, întroduse la noi parte din Apus, prin Germani, parte din Resărit, prin Greci (conf. Enciclop. rom. III. 295).

**Misterioso** *it.* = misterios, tainic (term. de espr.).

**Misura** *it.* = măsură, tact (v.).

**Mixolidic** (*gr.*) = în sistemul muzical grecesc tonalitatea bazată pe octava H—h; în muzica bis. veche această tonalitate e bazată pe octava g—g<sup>1</sup> (v. Tonalități bis. și grecești).

**M. M.** presc. = Mälzel-Metronom (v. Metronom).

**Mod** (*lat. modus, germ. Tonart*) = tonalitate; moduri bisericești = tonalități bis. (v.).

**Mod., modto** presc. = moderato (v.).

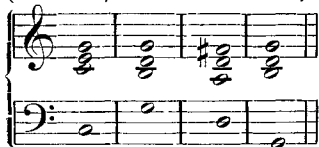
**Moderato** *it.* = moderat (mișcare între andantino și allegretto); **allegro m.** = repede-moderat, nu prea repede.

**Modulațiune** (*it. modulazione, germ.*

**Modulation, Ausweichung**) = trecerea din o tonalitate în alta.

Constă din întroducerea în tonalitatea veche a acordului, care cuprinde în sine tonurile caracteristice ale tonalității, în care voim să modulăm, numit **acord de tranziție**, și din rezolvirea acestui acord în tonica tonalității respective. Unul și același acord poate aparține la mai multe tonalități. Dela locul ce ocupă un acord în tonalitate depinde și importanța lui. D. e. acordul G-dur (g—h—d) are 5 înțelesuri: în tonalit. G-dur e acord tonic, în C-dur și C-moale e acord dominant, în D-dur e acord subdominant, iar în H-moale e acordul de pe gr. VI. Această împrejurare indică calea cea mai simplă de a modula. D. e. dacă

voim să trecem din C-dur la G-dur luăm acordul dominant al tonalității prime (g—h—d) și schimbându-i înțelesul, adică considerându-l ca acord tonic al tonalității G-dur, îl punem în legătură cu acordul dominant (d—fis—a) al acestei tonalități.



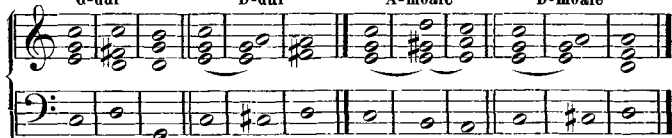
C-dur: I    G-dur: V  
G-dur: I    V    I

G-dur

D-dur

A-moale

D-moale

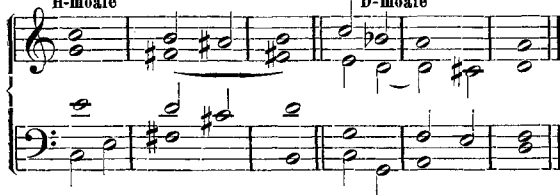


sau: Dela C-dur la:

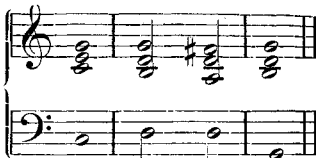


H-moale

D-moale



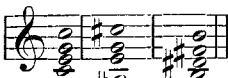
Pentru ca m— să se impună mai tare acest acord e luat de regulă în resturnarea 2-a.



De altfel m— o putem face de pe oricare grad al scării fie direct, fie prin acorduri intermediare:

Dela C-dur la:

Ca acord de tranziție e folosit acordul dominant și mai ales cel de **septimă dominantă** (v.), iar la modulații în tonalități îndepărtate e folosit și acordul de nonă mică fără fundamentală, apoi enarmonismele (v.) etc.



C-dur: H-dur:  
I V I



C-dur: H-moale:

V V I V I

**M** — e de 2 feluri a) **pasageră** când imediat după rezolvirea acordului de tranziție în tonica tonalității celei nouă părăsim această tonalitate, sau întorcându-ne îndrept la tonalitatea de mai înainte, sau modulind mai departe la altă tonalitate:



C-dur: G-dur: C-dur: C-dur: G-dur: D-dur:  
I V I V I I V I V I

b) **definitivă** când e dezvoltată | prin o **cadență**:



Ordinea modulațiunii unei compoziții e în regulă generală următoarea: Compozițiile în tonalitatea dură modulează la mijloc în tonalitatea dominantei superioare, întorcându-se apoi iar la tonalitatea originală. Cele în tonalitatea moale modulează cu preferință în paralela dură. În privința modulațiunii cîntecelor românești v. art. Cîntec.

**Modus lat.** = tonalitate (v. Mod);  
m- **authenticus** = tonalitate autentică;  
m- **dorius** = tonalitatea dorică,  
m- **phrigius** = tonalitatea frigică etc. (v. ac. și Tonalități bis.);  
m- **major** = tonalitatea dură (majoră);  
m- **minor** = tonalit. moale (minoră).

**Moll germ.** = moale (v.).

**Molto, di molto it.** = mult, foarte, expresie întrebuințată în legă-

tură cu terminii de espr., d. e. **Allegro m— s. m— Allegro** = foarte repede, **m— crescendo** = creșterea puternică a intensității.

**Monodic, instrument m— v. Melodic.**

**Monodie (gr.)** = cîntare pentru o voce, melodie.

**Monodramă (it. monodramma)** = melodramă (v.) predată numai de o persoană.

**Monosilabele aretine s. guidonice** = monosilabele ut (c), re (d), mi (e), fa (f), sol (g), la (a), si (h) introduse de călugărul Guido d'Arezzo în Italia la începutul secl. 11 pentru numirea tonurilor. Ut a fost schimbat mai târziu cu do fiind mai sonor. Aceste numiri, zise și solmizațiune, sînt și azi întrebuințate în Italia, Franța, România etc. La noi sînt în uz numirile alfabetice practicate la Germani începînd din secl. 17 încoace (v. Alfabet).

**Monstru, concert m— = concert**, la care ia parte un număr neobiceiuit de mare de cîntăreți și instrumentiști. Așa d. e. la concertul ținut în 1869 în orașul Boston (America) au luat parte 10.000 cîntăreți și 1000 instrumentiști, iar ceva mai târziu în palatul de cristal din Londra (Anglia) a fost un asemenea concert, la care au participat 8000 cîntăreți și 250 instrumentiști.

**Mor. presc. = morendo (v.).**

**Morando it. = întîrziind, trăgă-nînd (term. de espr.).**

**Mordent (it. mordente, germ. Pralltriller)** = ornament constătător din 2 s. 4 note ezeutate înaintea notei principale. E de 2 feluri: 1) superior, care poate fi simplu însemnat prin semnul ~ și dublu însemnat prin ~~~.

2) inferior, care iarăș poate fi simplu însemnat prin ~ și dublu însemnat prin ~~~.

The image displays two musical examples of mordent ornaments. Each example consists of two staves: the upper staff is labeled 'scriere' (writing) and the lower staff is labeled 'ezecutare' (performance).  
 The first example shows a treble clef staff with a single note (G4) followed by a mordent ornament above it. The performance staff shows the note G4 followed by a trill of four notes: G4, A4, G4, and F#4.  
 The second example is identical to the first, but the mordent ornament is placed below the note.

Ambele ornamente pot primi și alterațiunii.



**Morendo** *it.* = murind (term. de espr. = cu perdendo).

**Mormorando, murmurando, it.** = murmurind, neclar (term. de espr.)

Motive de 1 tact



Motive de 2 tacte



Dacă melodia se începe cu tact necomplet notele aceluia tact aparțin la motivul prim; atunci mo-

tivul nu se termină la sfârșitul tactului, ci pe nota sau pauza corespunzătoare din acel tact:



Două sau mai multe motive dau o frază (v.), două sau mai multe fraze un period (v.), iar două sau mai multe perioade compun o melodie (v.). *M.* mai e numită și ideea muzicală, tema, ce formează baza unei compoziții mai mari (v. ac.).

**Moto** *it.* = mișcare, tempo (v.); *m.* precedente, *m.* primo =

mișcarea de mai înainte, dela început.

**Motus** *lat.* = mișcare; *m.* rectus mișcarea directă; *m.* obliquus = mișcarea oblică; *m.* contrarius = mișcarea contrară (v. Mișcare).

**Mouvement** *fr.* = tempo (v.).

**Movimento** *it.* = tempo (v.).

**Mp** *presc.* = mezzo piano (v. Mezzo).

**Mosso** *it.* = mișcat (term. de mișcare); **meno** *m.* = mai puțin mișcat, mai rar; **più** *m.* = mai mișcat, mai vioi.

**Motiv, figură, ritm** (*it. motivo*) = grupa de 2, 3 sau mai multe note (cite odată și numai una singură), cari formează partea cea mai mică unitară dintr'o melodie. Corespunde de regulă unui tact (de aici definiția dată de unii: *m.* e conținutul melodic al unui tact); poate însă să se estindă și preste 2 tacte.

**M. s. presc.** = mano sinistra (v. Mano).

**Mundstück** *germ.* = îmbucătură (v.).

**Musette** *fr.* = 1) cimpoi (v.); 2) numirea unui dans de caracter vioi, în tact de  $\frac{6}{8}$  scris pentru cimpoi; 3) numirea unor compoziții scurte, în tact de  $\frac{6}{8}$ , provezute cu un bas continuu, în formă de pedală pe dominantă sau pe tonică, (întocmai ca hangul cimpoiului).

**Musikdirektor** *germ.* = director de muzică (v.).

**Musikfest** *germ.* = festival (v.).

**Musikverein** *germ.* reuniune de muzică (v.).

**Mutare, mutațiune** (*lat. mutatio*) = schimbarea vocii în timpul pubertății (între anii 15—17 ai etății), în urma căreia vocea copiilor se preface din sopran sau alt în voce bărbătească (tenor s. bas). Cauza sînt anumite schimbări fiziologice, ce se produc în laringe în timpul pubertății. Sub durata mutațiunii vocea e răgușită, aspră. Cîntarea în acest timp e interzisă, deoarece ușor poate avea urmări rele pentru voce.

**Muze** (*lat. muzae*) = cele 9 zine protectoare ale artelor și științelor la Grecii și Romani. Au fost fiecele lui Zeus. Sînt: **Klio** (m— epopeei și istoriei) **Melpomene** (m— tragediei), **Thalia** (m— comediei), **Kalliope** (m— poeziei eroice) **Euterpe** (m— poeziei lirice), **Erato** (m— poeziei de dragoste), **Terpsichore** (m— dansului), **Urania** (m— astro-

nomiei) și **Polyhymnia** (m— cîntecului, innurilor).

**Muzic** (*it. musico, germ. Musiker*) = cel care practică muzica: cîntăreț, virtuos, compozitor, dirigent etc.

**Muzică** (*lat. musica*) la Grecii vechi era numirea colectivă a tuturor artelor, ce stăteau sub protectoratul muzelor (poezia, oratoria, dansul și muzica propriu zisă). Dela întroducerea creștinismului această numire a fost dată esclusiv artei tonurilor. **M—** e prin urmare aceea artă, care se servește de tonuri pentru exprimarea sentimentelor și emoțiilor sufletesti, respective pentru exprimarea frumosului. Deși materialul muzicii îl formează tonurile, totuș acestea numai bazate pe frumseța melodică, armonică și ritmică devin adevărate mijloace de expresiune muzicală. Deci elementele esențiale ale muzicii sînt **melodia, armonia și ritmul** (v. ac.). **M—** o împărțim în **teoretică** (teoria elementară, melodică, armonia, formele muzicale, acustica, istoria, estetica etc.) și **practică** (compoziția și executarea). După conținut **m—** o împărțim în **bisericească** folosită în serviciul divin pentru ridicarea sentimentului religios și **lumească**, care stă cu cea bis. pe aceeaș treaptă ideală, dar, avînd alt cerc de simțiri, ne înfățișază lumea din afară cu toate contrastele ei de bucurie și tristeță, fericire și durere etc. Cu privire la mij-

loacele prin cari e exprimată **m— e vocală** (cîntecul, aria, duetul, terțetul, cîntul coral și în general toate piesele scrise **a capella**) și **instrumentală** destinată unuia sau mai multor instrumente (v. Instrumental și Vocal). Ambele pot fi combinate (oratoriul, opera etc). După scopul mai apropiat e **bisericească, teatrală s. dramatică, de cameră, militară** etc. (v. ac.) — **Istorie.** A) Era cea mai **veche**. Putem afirma, că muzica există de odată cu omenimea. Deja Egiptenii, Chinezii și Inzii aveau anumite sisteme muzicale și un număr relativ mare de instrumente, unele destul de perfecționate (lira, flauta etc). La toate aceste popoare muzica era folosită atît în cultul divin cît și la festivități publice. Sistem muzical al Egiptenilor a trecut la Evrei, la Arabi și la Greci. Evreii, pe lîngă muzica instrumentală, au dat și celei vocale atențiune mai mare. Însă dintre toate popoarele vechi mai însemnați sînt Grecii. La ei muzica era egală în rang cu celelalte arte și, nu numai că era admisă la toate sărbările naționale, ci erau aranjate și concursuri muzicale. Grecii aveau un sistem muzical destul de perfecționat. Astfel d. e. intervalele erau calculate din punct de vedere matematic, ceea-ce a dat naștere sistemului cromatic, pe lîngă cel diatonic uzitat la popoarele mai vechi, precum și

diferitelor moduri (v. Tonalități grecești) etc. Aveau apoi și un număr relativ mare de instrumente destul de perfecționate. — Romanii au cultivat mai mult muzica de suflat. — B) Era **creștină**. Deodată cu creștinismul și muzica ia o dezvoltare mai mare. Primele cîntări ale creștinilor erau psalmii, cîntați pe melodiile uzitate la Evrei (**Psalmodia**). În curînd însă au fost compuse și alte melodii bazate pe sistemul muzical grecesc. — **In bis. orientală** ca întemeietori ai muzicii bisericești sînt citați sf. Atanasie, Efreim Sirul, Vasile cel mare, Andrei Criteanul etc. În secl. 8 sf. **Damaschin** alege din melodiile cunoscute pînă aci pe cele mai frumoase și corespunzătoare, compunînd și el însuș mai multe melodii. Pentru conservarea nealterată a acestora introduce un sistem de notațiune bazat pe notațiunea neumatică (v. Neume). Cîntările stabilite le adună într'o carte numită **octoicil mare**, care și azi e în uz în bis. orient. (Se susține de altfel, că octoicil ar fi existat și mai înainte). Opt melodii bazate pe tonalitățile grecești (v.), numite **tonuri** (glasuri), sînt stabilite ca modele pentru toate cîntările. În secl. 12 **Ioan Cucuzel** introduce o notațiune nouă însă mult mai complicată. Cîntarea bis., numită și **psaltichie**, stabilită prin această notațiune a servit ca normă în biserica orientală în general. În secl. 17 a fost făcută în



Constantinopol o nouă reformă prin simplificarea încîtvă a notațiunii obscure a lui Cucuzel. — Dar psaltichia adoptată de singuraticile bis. orient. a suferit, de sine înțeles, oarecari schimbări în decursul timpului, schimbări izvorite din firea, temperamentul și cultura respectivelor popoare. Negreșit că cel mai mare progres a fost realizat în **Rusia**. Aici a fost conservată psaltichia veche până prin secl. 14, cînd se formează o cîntare bis. proprie, iar în secl. 17, a fost introdusă și cîntarea corală. O pleiadă de compozitori distinși crează mai ales în secl. 19 un repertor bisericesc bogat și frumos, scris într'un stil serios, demn, liniștit. Intre aceștia la locul de frunte stă **Bortnianski**, care a compus o mulțime de cîntări și concerte bis. (v.) pentru 4 și mai multe voci. Dela începutul secl. 19 cîntările bis. scrise cu notațiunea veche încep a fi transcrise cu note moderne, fiind sprijinită această acțiune salutară atît de singuraticile societăți instituite anume spre acest scop, cît și de sf. sinod și domnitori. — În **România**. Date istorice despre psaltichia folosită în timpurile cele mai vechi nu sînt. **Dim. Cantemir** spune că **Vasile vodă** ar fi introdus în bis. cîntarea slavă adusă din **Sirbia** și **Bulgaria**, cunoscută sub numirea de **cîntare bulgară** s. **sîrbă**. Pe timpul fanarioților s'a înstăpînit psaltichia graeciască din

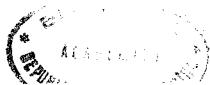
Constantinopol. Inșă la începutul secl. trecut metropolitul **Ungro-Vlachiei Dionisie Lupul**, înființînd o școală de cînt. bis., dă ordin dascălului acestei școale, **Macarie**, bun cunoscător al psaltichiei, să scrie cîntările bis. romînește, după psaltichia mai nouă. Acesta publică în 1823 în **Viena** trei cărți: **Anastasimatarul**, **Irmologiul** și **Teoreticonul**, iar în 1827, din ordinul domnitorului **Grig. Ghica**, **Tomul de Utrenie** în **București**, cari încurînd deveniră normă pentru cînt. bis. în ambele principate. Poetul și cîntărețul **Anton Pan**, care a fost și muzicant rutinat, desvoaltă pe urma lui **Macarie** activitate mare pe terenul cîntării bis. Operele sale, 8 la număr, le publică între 1841.—48. Se zice, că cîntarea lui nu-i atît de dulce și nu coresponde gustului romînesc în așa măsură ca a lui **Macarie**. Psaltichia lui **Pan** a fost adoptată mai ales în **Muntenia** (**Pan** fiind prof. de cînt. bis. la seminarul din **București**), pe cînd a lui **Macarie** s'a susținut mai ales în **Moldova**. De atunci încoaci au fost făcute mai multe încercări de reforme înșă fără vre-un rezultat real. În timpul mai nou, prin corurile înființate mai ales pe lîngă bisericile catedrale din **București** și **Iasi** etc. și subvenționate de stat, a fost introdusă și cîntarea corală (compoziții de **Muzicescu**, **Ștefănescu** etc. și o parte însemnată din reper-

torul bis. rusești). Acum cîțiva ani **G. Muzicescu**, († 1903) prof. și dir. la conservatorul din Iași, în colaborare cu 2 dintre cei mai iscusiți prof. de psaltichie, a transcris cu notațiunea modernă *melodiile celor 8 glasuri, ale liturgiei etc.*, punînd astfel bază începutului transcrierii întregii psaltichii cu această notațiune. Lucrarea sa, publicată în 11 volume (1883—98), a prezentat-o în 1898 sf. Sinod spre a o aproba ca manual de instrucție în seminarii. E de regretat însă, că sf. Sinod nu a aprobat-o. Căci prin aceasta, în loc ca, profitînd de ocaziune, să pună la cale transcrierea tuturor cîntărilor psaltichiei cu notațiunea modernă, un mare paș spre progres, s'a declarat principial pentru susținerea și pe mai departe a notațiunii vechi, care pentru timpurile de azi e o adevărată bazaconie (v. și Notațiunea psaltichiei). — În **Bucovina** e în uz cîntarea greacă veche, în unele locuri și cea bulgară. — Cîntarea bis. a noastră are aceeaș bază comună cu cîntarea veche a bisericii orientale. Însă cărțile bis. uzitate la noi, nefiind provezute cu notațiune, melodiile bis. s'au păstrat numai prin tradiție, trecînd din gură 'n gură dela o generație la alta. În această situație n'a putut fi ferită de schimbările datorite mai ales cantorilor, aproape unicii susținători ai cînt. bis. la noi din cele mai vechi

timpuri până aproape de prezent, precum și de alte influințe esterne. Prima urmare a acestei situații e, că cînt. bis. s'a abătut dela cea veche. Aceasta însă numai în parte poate fi de regretat. Căci, deși mai ales în urma capriciilor cantorilor de pe vremuri, cari cu puține excepții erau, ca și cei de azi, oameni fără școală și mai ales fără școală muzicală, s'au strecorat în cînt. bis. unele elemente nepotrivite, totuș e și aceea adevărat, că, mai ales în urma elementelor introduse din muz. populară, această cîntare a primit oarecare colorit **național**, condiția de căpetenie a cîntării în bisericile cu caracter național. A 2-a urmare e, că azi în fiecare ținut, ba aproape în fiecare comună se cîntă altfel și astfel nu avem o cîntare **uniformă**, cum ar trebui să fie. În Ardeal în unele locuri găsim melodii cunoscute sub numirea de **melodii bulgare**. Acestea sînt mai ales melodiile respîndite de **A. Pan**, care fiind un timp cantor la bis. sf. Nicolae din Brașov, a introdus aci psaltichia sa, care în parte se mai susține și azi în bisericile din acest oraș însă fără notațiune. De asemeni aflăm în unele locuri și cărți de psaltichie, respîndite de bună seamă tot de Pan, însă fără a fi fost aplicate cîndva în bis. În Banat și Ungaria, în urma ierarhiei sirbești, cînt. bis. sîrbă e și azi în uz. Cu în-

ființarea seminarilor în cele 3 eparhii (Sibiiu, Arad și Caransebeș) acestea au devenit totodată și școale de cînt. bis. pentru candidații de preoți și învățători. Cînt. bis. în aceste seminarii a fost învățată tot după tradiția veche. \* În 1890 apare în Sibiiu prima colecție publicată de **D. Cunțan**, prof. de cînt. bis. la seminarul Andreian de aci, intitulată »Cîntările bisericești după melodiile celor 8 glasuri«. Colecția, scrisă la îndemnul metropolitului **Șaguna**, cuprinde melodiile bis. (unisono) uzitate în general în bis. din Sibiiu. Dela apariția ei servește ca manual de instrucție în acest seminar. În 1902 a apărut de același autor o altă colecție mică, »Cîntările funebre«, armonizate pentru 4 voci de bărbați, iar în anul acesta a 2-a colecție de cînt. bis. intitulată »Strana«, publicată de **T. Lugojan**, prof. de muz. la seminarul din Arad, fiind introdusă ca manual de instrucție în seminarul de acolo. Cuprinde cînt. bis. uzitate în general în părțile Aradului. În catedralele celor 3 eparhii și în alte bis. de pe la orașe au fost succesiv introdusă și cîntarea corală, iar în prezent avem și mai multe coruri bisericești țărănești cu deosebire în Bănat. — În Occident ca întemeetorul muzicii bisericești e considerat ep. **Ambrozii** (secl. 4). Sistemul muzicii introdus de el e bazat pe cele 4 moduri autentice grecești.

Mult mai însemnate sînt însă reformele papei **Grigorie cel mare** (secl. 6). Pe lîngă modurile autentice introduce și cele 4 plagale, în locul tetra-cordurilor introduce sistemul octavelor, tonurile le numește cu literile prime ale alfabetului: A, b, c, d, e, f, g, aplicînd totodată și notațiunea neumatică (v. Neume). Reformele sale au fost apoi dezvoltate în școalele de cînt din Fulda etc. Pe la începutul secl. 10 începe a-se desvolta și cîntul armonic. Melodiile sînt acompaniate în octavă, apoi în cvintă sau cvartă. Deci primele armonii erau octavele, cvintele și cvartele paralele. Cu încetul au fost introduse și alte intervale. În mișcarea paralelă octavele și cvintele nu mai sînt admise și locul lor îl ocupă mai ales terțele și secstele, iar pe lîngă mișcarea paralelă sînt folosite și altele și cu deosebire cea contrară. **Guido d'Arezzo** (995—1050) inventează portativul, iar combinînd notațiunea veche alfabetică cu cea neumatică pune bază notațiunii moderne (notațiunea lineară). — În secl. 12 și 13 cu dezvoltarea cîntului figurat e aflată și notațiunea mensurală sau măsurată; vocile se înmulțesc, iar consonanțele încep a fi deschilinite de disonanțe, cu alte cuvinte principiile armoniei încep a fi sistematizate. În secl. 14—15 teoria progesează mult; se încep formele contrapunctice,



canonul, fraza în 4 voci, cari mai ales în Belgia, Italia, Franca etc. ajung la cel mai înalt grad de măiestrie. — Timpul de înflorire al cîntecului lumesc de artă prin trubadurii francezi și **Minnesänger**-ii germani. Primele urme ale cîntului popular. Instrumentele muz. sunt perfecționate și cu deosebire orga (introdusă în bis. occident. deja prin secl. 9—10). Inventarea imprimării notelor cu tipuri mobile prin **Ottavio Petrucci** (1502). — C) **Era nouă**. Domi-națiunea Italiei; întemeierea **școlii venețiane**; cultivarea madrigalului și a cîntului în mai mult ca 4 voci. — **Școala din Roma**, în care stilul strict bisericesc își ajunge apogeul (Palestrina etc.). În Germania sînt produse ceva mai tîrziu asemenea rezultate (Orlando di Lasso etc.). — Inceputul stilului dramatic în Florența și Veneția; **Monteverde** († 1640) crează opera, recitativul și muzica instrumentală. Perfecționarea basului general, crearea concertului bis. Amestecarea stilului strict bisericesc cu stilul de concert. — Ivirea și înflorirea **școlii neapolitane**; opera ajunge la înflorire prin **Porpora** etc., pe cînd muz. bis. începe să decadă; își ajunge însă apogeul în Germania în oratoriul creat de **Seb. Bach** și **Händel** (secl. 18). — Prima operă în Germania. — Reformarea stilului operei în Franca prin **Lully** și ivirea operei comice

franceze. — Timpul de înflorire al virtuozității vocale și instrumentale. — D) **Perioda clasică** (1700—1827). Toate formele muzicale ajung la perfecțiune. — **Școala vieneză**; **J. Haydn** crează cvartetul și simfonia; muzica instrumentală se avîntă la rezultate strălucite. **W. A. Mozart** întrunește în sine toate formele și stilurile muzicale, fiind privit ca punctul de culminațiune al artei la Germani. — Prin **L. v. Beethoven** muz. curat instrumentală a ajuns la cei mai înalt grad de perfecțiune. — Timpul de înflorire al cîntecului de artă prin **Fr. Schubert**. — Crearea operei romantice prin **Weber** etc. — Direcția nouă romantică reprezentată prin **Mendelssohn** și **Schumann**. — Direcția cea mai nouă reprezentată prin **R. Wagner** și **Fr. Liszt**.

**Muzică de armonie** s. armonie (*germ.* Harmoniemusik) = muzică constătătoare numai din instr. de suflat. Se deosebește de **fanfară** (v.) prin aceea, că are și flaute și clarinete.

**Muzică de cameră** (*germ.* Kammermusik) = muzică instr. destinată pentru localități mai mici (sale de concert, saloane), în opoziție cu cea destinată a fi executată în biserică s. în teatru. Aici aparțin sonata, duo, trio, cvartetul (v. ac.) și în general piesele pentru un număr restrîns de instrumente solo. Stilul în care e scris acest gen de muzică e numit **stil de cameră** (v. Stil).

**Muzică de program** (*germ. Programm-Musik*) = muzică curat instrumentală în care compozitorul caută să exprime anumite idei, situații sau reprezentări prin tonuri, în opoziție cu **muzica absolută** (v. Absolut).

**Muzică de salon** (*germ. Salonmusik*) = muzică scrisă în stil ușor, brillant, fără mari pretenții în privința adâncimii ideilor muzicale, avînd mai ales scopul de a da executantului ocazie să-și arate dexteritatea tehnică. Aici aparțin fantazia, variațiunile etc.

**Muzică militară** (*germ. Militärmusik*) = 1) muzică scrisă pentru instrumente de suflat și de percușiune (v. Instr. muz.), fără instr. cu arcuș; 2) înșăș orchestra militară, compusă din instrumente de suflat de lemn (flaute, clarinete, oboi) și de metal (cornuri, cornete, trompete, tromboni, tube și bombardoni) și din instrumente de percușiune (1 dobă mare, 1—2 mici și 1—2 părechi de cimbale).

**M. v. s. mzv.** presc. = mezza voce (v.).

**Mzv** presc. = mezza voce (v.).

## IN

**Nachahmung** *germ.* = imitație (v.).  
**Narrante** *it.* = povestind (term. de espr.).

**Național, muzică națională** = muzică care, ca product spiritual al unui popor, corespunde în privința melodiei, ritmului, tonalității etc. cu temperamentul, obiceiurile și cultura poporului respectiv. Elementul n — iasă mai bine la iveală în cîntecele populare (v. Cîntec).

**Natural, tonuri n—, intervale n—, scări n—** = tonurile, intervalele și scările fără alterațiuni (d. e. tonurile scării C-dur); **tonuri n—** mai numim și seria tonurilor armonice superioare (v. Armonice); seria acestor tonuri dă **scara naturală** a instrumentelor de suflat (v. Instr. muz. III.

și Instrum. naturale); **rezolvire n—** v. Rezolvire.

**Naturale** *it.* = natural, simplu, nemăiestrit (term. de espr.).

**Negligente** *it.* = negligent, ușoratic (term. de espr.).

**Neume** (*gr. neuma, neoma* = semn, *lat. notae romanae*) = notațiunea fără portativ introdusă în muzica bis. de papa Grig. cel mare († 604). Constă din puncte, virgule, linii drepte și curbe, cîrlike etc. în diferite pozițiuni. Din această notațiune foarte complicată derivă notațiunea și mai încurcată a psaltichiei întrebuințate și azi în bis. din România etc. În Occident a fost înlocuită în secl. 10 prin notațiunea **linneară**, iar în secl. 12—13 prin cea **mensurală** (v. Mensură). Ca

resturi din notațiunea aceasta pot fi considerate semnele  $\infty$  și  $\infty$  întrebuințate în notațiunea de azi pentru indicarea ornamentului numit **grupet** (v. și **Muzică**).

**Nobile** *it.* = nobil, demn, serios (term. de espr.).

**Nocturnă** (*it. notturno, fr. nocturne*) = muzică de noapte, serenadă; înseamnă 1) compoziție de caracter blând, liniștit, scrisă în forma sonatei pentru instrumente cu arcuș sau de suflat, sau și pentru cîntare cu acomp. instrumental; 2) compoziție scurtă, din o singură frază, scrisă pentru pian, de caracter fantastic.

**Non** *lat.* și *it.* = nu; *n.* molto, *n.* troppo = nu prea, nu prea mult.

**Nonă** = 1) al 9-lea ton socotit dela tonul fundamental; 2) interval disonant constător din 9 grade diatonice. În practică obvine în 3 feluri:



Acord de *n.* v. Acord.

**Nonet** (*it. nonetto*) = compoziție pentru 9 instrumente solo (2 viole, violă, cello, flaută, clarinetă, oboi, fagot și corn) scrisă în forma sonatei (v.).

**Normal, ton n.** = tonul  $a^1$  după care sînt acordate instrumentele (v. Diapazon); **scară (tonalitate)** *n.* s. fundamentală = scara (tonalitatea) C-dur și A-moale compuse numai din tonuri naturale

(fără alterațiuni). Ele servesc ca model la construirea celorlalte scări (cu  $\sharp$  și  $\flat$ ) numite **derivate** (v. ac. și **Scară**).

**Notă caracteristică** (*lat. nota caracteristica*) v. Caracteristică.

**Notă senzibilă** (*fr. note sensible*) v. Senzibilă.

**Notae romaneae** *lat.* = neume (v.).

**Notațiune** = totalitatea semnelor folosite în muzică, prin cari reprezentăm în scris o piesă muzicală. Aici aparțin notele, pauzele, portativul, cheile, semnele tactului, alterațiunile, semnele și terminii de mișcare și de nuanțare etc.

**Notațiune alfabetică** v. Alfabet.

**Notațiune lineară** = notațiunea folosită azi. Numirea vine dela împrejurarea, că la scrierea notelor ne servim de **sistemul linear** (v. Portativ), în opoziție cu *n.* neumatică și a psaltichiei (v.).

**Notațiune mensurală** v. Mensură.

**Notațiunea monosilabică** v. Monosilabele aretine.

**Notațiune neumatică** v. Neume.

**Notațiunea psaltichiei** = notațiunea aplicată în psaltichie (v.) și folosită și azi în unele bis. de legea orient. Bazată pe notațiunea neumatică (v. Neume), a suferit în decursul vremilor multe schimbări, devenind o adevărată confuziune. În bis. din România e și azi în uz (v. și **Muzică**).

**Note** = semnele prin cari reprezentăm tonurile în scris. Au în general forma unor ovale goale sau pline (○ ●), cărorale adaugem

și câte o linie verticală eventual și câte 1 sau mai multe cîrlige. Dela forma notei depinde valoarea ei. N. întrebuințate azi derivă din notele mensurale (v. Mensură) și sînt următoarele:

o nota întreagă (lat. *semibrevis*).

o nota de jumătate (lat. *minima*).

o nota de pătrime (lat. *semiminima*).

o nota de optime (lat. *fusa*).

o nota de șasesprezecime (lat. *semifusa*).

o nota de treizecișidoime (lat. *subsemifusa*).

o nota de șasezecișipătrime.

În muzica bis. găsim cîteodată și nota  $\equiv$  s.  $\lceil$  numită **notă de 2 tacte întregi** (lat. *brevis*). — Notele pot fi prelungite prin 1 sau 2 puncte adause în urma lor. Punctul prim prelungește nota cu  $\frac{1}{2}$  din valoarea ei, iar al 2-lea cu  $\frac{1}{3}$  din valoarea punctului prim, respective cu  $\frac{1}{4}$  din valoarea notei. D. e.  $\text{♩} =$

$\text{♩}, \text{♩} = \text{♩}$  etc.;  $\text{♩} =$

$\text{♩}, \text{♩} = \text{♩}$  etc. Pre-

lungiri în alte combinații putem face cu ajutorul **legăturii** (v.). — Notele numai dacă sînt scrise în portativ provezut cu cheie (v.) arată tonuri anumite. Deși notele sînt numai semnele prin cari fixăm tonurile, totuși în practică sînt adeseori confundate cu acestea, d. e. zicem **notă senzibilă** în loc de **ton senzibil** etc. (v. și Durată).

**Note principale** (germ. *Hauptnoten*)

= 1) notele din melodie cari, aparținînd diferitelor acorduri, determină mersul armoniei în piesă; 2) notele ornamentate; 3) în senz ritmic: notele accentuate. Contrarul sînt **notele secundare și ornamentele** (v.).

**Note secundare** (germ. *Nebennoten*) = notele din melodie, cari

n'au însemnătate armonică, numite în general ornamente, în opoziție cu **notele principale** (v.). Aici aparțin notele pasagere, brodăriile, suspenziunile, anticipațiile, apoi apogiatura și toate celelalte ornamente (v. Ornament).

**Notist** = cel care scrie, copiază note.

**Notturmo it.** = nocturnă (v.).

**Novemolă** (it. *novemole*) = grupă

melodică constătătoare din 9 note egale, cari valorează numai cît o singură parte din tact. E însemnată prin  $\overbrace{\quad}^9$  pus deasupra figurii.



**Nuanțe** (*fr.* nuances) = diferitele gradațiuni ale unei colorii; în muzică: diferitele grade de intențitate ale înțonațiunii. **Semnele de nuanțare**, numite și semne dinamice, sînt: **pianissimo** *presc.* *pp* = de tot slab, **piano** *presc.* *p* = slab, **mezzo-forte** *presc.* *mf* = de jumătate tare, tărișor, **forte** *presc.* *f* = tare, puternic, **fortissimo** *presc.* *ff* = foarte puternic. Cîte odată înțilnim și *ppp* = pianissimo posibil și *fff* = fortissimo posibil. Creșterea gradată a intențității e însemnată prin  $\leftarrow$  sau prin espresia **crescendo** *presc.* **cresc.**, iar slăbirea succesivă prin  $\rightarrow$

sau **decrescendo** *presc.* **decresc.** Terminii **diminuendo** *presc.* **dimin.**, **dim.**, **calando**, **perdendo** și *presc.* **perd.**, **morendo**, **smorzando** etc. arată, pe lîngă slăbirea gradată a intențității, și rărirea gradată a mișcării.

**Nulă** (**0**) în aplicatura instrumentelor cu arcuș indică nota cîntată pe coarda liberă (fără aplicarea vre-unui deget). Flageoletele (*v.*) încă sînt însemnate prin **0**.

**Numirile tonurilor.** Tonurile sînt numite sau cu 7 litere din alfabet sau cu 7 monosilabe (*v.* Ton, Alfabet și Monosilabele aretine).

**Nuovo** *it.* = nou; **di n** = de nou (adecă a repeți).



**0**, *ossia it.* = sau; *d. e.* violino **o flauto** = violină sau flaută.

**Oare** *s.* ciasuri = serie de rugăciuni întrefășute cu cîntări, destinate pentru anumite oare din zi în bis. orientală. Sînt practicate în postul Paștilor și în ajunul unor praznice (*v.* și Hora).

**Ob.** *presc.* = oboi (*v.*).

**Obligat**, **obligată** (*it.* **obligato**) = numirea partidei (voce *s.* instrument), care într'o compoziție armonică nu poate fi lăsată afară fără a conturba armonia și în general întregitatea piesei. **Contrarul** e **ad libitum** (*v.*).

**Oblică**, **mișcare o** — *v.* Mișcare 2.

**Oboë** *it.* = oboi (*v.*).


**Oboi** (*it.* oboë, *fr.* hautbois, *germ.*

**Hoboe**) = instr. de suflat făcut din lemn de păr sau de grenadil. Constă din un tub drept, la partea inferioară ceva mai larg, provezut cu 6 găuri (dintre cari a 3-a constă din 2 găuri mai mici, foarte aproape una de alta) și 9—14 clape. Pliscul constă din o ancie dublă (*v.*). Vibrațiunile acesteia dau instrumentului un timbru pătrunzător, pișcător, ceva cam nasal. E întrebuițat atît în orhestră cît și ca instr. de concert. Notele sînt scrise în cheia violinei. Are mai multe specii. Tonul **a<sup>1</sup>** dat de **o** — mergește ca diapazon (*v.*) la acordarea instrumentelor în orhestră (*v.* și Acordare).



**Oboist** = cel care cântă din oboi (v.).

**Octavă** (*it. octava, ottava*) = 1) în sistemul diatonic al 8-lea ton socotit dela tonul fundamental; 2) interval constător din 8 gr. diatonice. E de 3 feluri: **perfectă**, constind din 5 tonuri întregi și 2 semitonuri (sau 12 semitonuri) și e consonantă, **crescută** și **micșorată**, ambele disonante (v. Interval).

**Octava, ottava it.** = octavă (v.). Acest cuvînt, reprezentat mai ales prin semnul 8<sup>va</sup> , pus deasupra sau dedesubtul unui rînd de note arată, că notele respective trebuie cîntate cu o octavă mai sus (*it. ottava alta*) sau mai jos (*it. ottava bassa*) de cum sînt scrise. Sistarea acestei maniere (v.) e de obicei arătată prin cuvîntul *loco* (v.). Când un rînd de note trebuie cîntat dimpreună cu octava, aceasta o indicăm prin **con** (*coll*) 8<sup>va</sup> (v. și All'oct., All'ottava și Con).

**Octave** (*lat. species octavae, germ. Octavgattungen*) = numirea modurilor în muzica bis. veche (v. Tonalități bis.).

**Octavflöte germ.** = piculină (v.).

**Octet** (*it. ottetto, fr. octuor*) = piesă scrisă pentru 8 voci solo. Cel instrumental e scris în forma sonatei (v.) sau pentru 4 viole, 2 viole și 2 celi, sau pentru cvartetul instr-lor cu arcuș și 3 instr. de suflat.

**Odă** (*lat.*) = cîntec de laudă. Numirea aceasta era dată la cei vechi tuturor poeziilor lirice cu excepția celor elegice. Azi e o

poezie de laudă sau admirație față de D-zeu, numită în special **imn** (v.), față de natură, sau faptele mari ale unui popor sau persoane. Muzica pentru o— e de caracter serios, demn, avînd mai mult mers recitatoric decît melodic.

**Omfonie** (*gr.*) (*germ. Einklang*) = unisonanță, cîntare în unison; apoi și cîntare cu acompaniament simplu, în care numai o voce poartă melodia, iar celelalte o sprijinesc numai din punct de vedere armonic. Ea ne dă **stilul omofon, fraza liberă** în care sînt scrise mai ales cîntecele, marșurile, jocurile etc. Contrarul e **polifonia** (v. ac. și Formă).

**Ondulare v.** Undulare.

**Op** (*lat. opus*) = piesă muzicală (v.).

**Operă** (*it. opera, dramma per musica, fr. opéra, germ. Oper*) = dramă muzicală, acțiune dramatică însoțită de muzică. Se deosebește de drama recitată prin aceea, că elementul liric preponderază celui dramatic. Constă din partii de solo (arii, cavatine, recitative etc.), duete, terțete, ansambluri, coruri și finaluri, cu sau fără acomp. instrumental și din partii curat instrumentale (uvertură, intermedii etc.). Cîte odată obvine și dans (v. Balet). Tecstul e numit **livret** (v.). După cuprins și caracter deosebim 1) **O— mare** (*it. opera seria*) de caracter serios, eric, nobil. Tecstul e întreg cîntat. Corespunde în general tragediei. 2) **O— comică** de caracter vesel, comic. Cores-

punde comediei. Are mai multe variante a) **O — comică italiană** (*it. opera buffa*) se deosebește de cea franceză și germană prin aceea, că textul întreg e cîntat, b) **opera comică franceză** (*it. opéra comique*) care nu e totdeauna de caracter vesel, dar are și text recitat (dialog), ca și cea germană. 3) **Opera semi seria** *it.* e în general de cuprins serios, avînd însă și scene comice. Formează trecerea dela operă la operetă. Varietăți sînt **opereta**, **piesa cu cîntece și vodevilul** (*v. ac.*). Un gen deosebit îl constituie **melodrama** (*v.*). Opera a fost creată în secl. 16 (*v. Muzică*).

**Operetă** (*germ. Operette*) = operă mică mai mică scrisă în stil mai ușor, liber. Textul e parte vorbit (dialog), parte cîntat.

**Opt** (8) în basul general (*v.*) intervalul de octavă; 8<sup>va</sup> v. Octava.

**Optime** v. Note și Pauze.

**Oratoriu** (*lat. oratorium, it. oratorio, azione sacra*) = piesă muzicală mare, scrisă în forma operei (uvertură, arii, recitative, ansambluri și mai ales coruri mari de expresiune dramatică puternică), de care se deosebește numai prin aceea, că lipsește acțiunea dramatică. Subiectul și-l ia de regulă din sf. Scriptură (d. e. »Mesia« de Händel, »Creațiunea« de Haydn etc.); sînt însă și de cuprins lumesc (d. e. »Anotimpurile« de Haydn etc.). **O** — e reprezentat în salele de concert, dar mai ales în biserică. Originea sa e în misterii

(*v.*). Primele începuturi datează din secl. 13—14, iar în secl. 18 ajunge la perfecțiune mai ales prin Händel (1685—1759) etc.

**Orgă** (*lat. organum pneumaticum, it. organo, germ. Orgel*) = instrument de suflat cu claviatură. E cel mai mare și mai perfecționat dintre toate instr. muzicale. E compusă din o serie întreagă de alte instr. de suflat. Mehanismul, foarte complicat și ingenios, constă din: 1) **fluere** (tuburi) de lemn și de metal, numite **voci**; 2) **claviatura** compusă din a) **manual** constător din 1—3 claviaturi pentru mini, și b) **pedală** destinată picioarelor; 3) **registre**, cari servesc la conducerea curentului de aer la diferitele voci; 4) **copula**, prin care vocile cari corespund singuraticelor claviaturi pot fi puse în legătură între sine sau și cu pedala; 5) **foii** și 6) **rezervoarele de aer**. O seamă de alte întocmiri, numite tot registre, imitează timbrul diferitelor instrumente (flauta, trompeta, instr. cu arcuș, vocea omenească etc.). Numărul tonurilor, ce pot fi produse la o orgă mare e de 9 1/2 octave ( ${}_2C =$  din subcontraoctava cu 16 1/2 vibr. până la  $g^6$ ). Numărul fluierelor (la unele în lungime de 1/4—10 metri) e foarte mare (orga din domul din Merseburg are 100 registre cu 5686 fluere). Notațiunea e scrisă ca și pentru pian pe 2 portative. Notele pentru pedală sînt însemnate cu **Ped.**, iar cele

pentru manual cu **Man.** sau cu **s. p.** = **senza pedale**. Când pedala apare în mod independent, pe lângă manual, notele ei sînt scrise pe un portativ separat. Mai înainte orga era de regulă cu 1 ton mai sus acordată, azi însă e acordată la fel cu celelalte instrumente (v. Chorton). De prin secl. 9—10 începînd, a fost introdusă în bis. occidentală unde, pe lângă ridicarea serviciului divin, a contribuit de sigur mult și la desvoltarea gustului muzical la popoarele, în bis. cărora a fost întrebuițată.

**Organe** v. **Orgă**.

**Organetto** *it.* = orgă mică.

**Organist** = cel care cîntă din orgă.

**Organo** *it.* = orgă (v.).

**Organografie** = descrierea instrumentelor muz.

**Organul vocal** v. Aparatul vocal.

**Orgel** *germ.* = orgă (v.).

**Orgelpunkt** *germ.* = pedală (v.).

**Orgelton** *germ.* v. Chorton.

**Orgue** *fr.* = orgă (v.).

**Orhestră** (*it.* orchestra, *germ.* Orchester) = 1) complexul tuturor instrumentelor muzicale, cu cari sînt executate compozițiile instrumentale scrise pentru mai multe instrumente. După categoriile de instrumente deosebim: a) o— din instrumente cu arcuș (*germ.* Streichorchester) constătoare numai din instr. cu arcuș (violina 1 și 2, violă, celo și cbas, fiecare din acestea reprezentat prin mai multe instrumente); b) o— de armonie (*germ.* Harmonie-Orchester) compusă din instr.

de suflat de lemn (flaute, clarinete, oboi și fagote) și de metal (cornuri, cornete, trompete, tube etc.) și din instrumente de percusiune (doba mare și mică, cimbale, tam-tam etc.); c) o— mare cuprinde în sine toate categoriile de instrumente; d) o— mică cuprinde pe lângă instrumentele de arcuș și cîteva de suflat de lemn (flaută și clarinetă) și un număr restrîns de instr. de suflat de alamă (de regulă 2 trompete și 2 cornuri); 2) locul dinaintea binei, mai adînc, rezervat orhestreii în teatru și operă (v. și Capelă).

**Orhestrațiune** v. Instrumentațiune.

**Ornamente** (*it.* ornamenti, *fr.* broderies, *germ.* Verzierungen) = note secundare, cari servesc la înfrumșetarea notelor principale din o melodie. Le scriem sau cu note mărunțele, dinaintea sau între notele principale, sau cu anumite semne, și le cîntăm totdeauna legate de nota principală. Unele au durată mai lungă, altele foarte scurtă. Timpul recerut la executarea lor îl luăm din valoarea notei principale. Cele mai însemuate sînt: apogiatura, trilul, grupetul, mordentul, apoi notele pasagere, brodăriile, suspenziunile etc. (v. și Maniere și Note secundare).

**Ossia** v. O.

**Ottava**, o— alta, o— bassa *it.* v. Octava.

**Otetto** *it.* = octet (v.).

**Overture** *fr.* = uvertură (v.).

**Overtura** *it.* = uvertură (v.).

## P

- P.** s. p. presc. = piano; pp = pianissimo (v.).
- Pandora** *it.* = o specie de laută (v.).
- Pantomimă** s. pantomină = dramă sau comedie fără cuvinte jucată numai prin gesticulațiuni, mină și prin diferite mișcări ale corpului. E acompaniată de obicei de muzică.
- Paralel**, mișcare p— v. Mișcare 2; scări, (tonalități) p— = scările (tonalitățile) de gen diferit cari au aceeaș armatură, d. e. C—dur și A—moale, G—dur și E—moale etc. Stau la distanță de terță mică una de alta. Avînd tonalitatea dură, paralela sa moale o găsăm cu o terță mică în jos și întors. (v. și Armatură și Tonalitate).
- Parlando**, parlante *it.* = vorbit, term. de espr. care arată, că textul trebuie mai mult recitat decît cîntat. Cîntarea scrisă pentru acest scop are pentru fiecare silabă numai câte o notă, ca în recitativ (v.).
- Paroles** *fr.* = textul unui cîntec, livretul unei opere (v.).
- Parte** *it.* (*pl. parti*) = partidă, voce (v.); **colla p—** = cu vocea principală (v. Col canto).
- Părți** s. timpi (*fr. temps, germ. Taktglieder*) = unitățile, părțile egale din cari constă un tact. Sunt accentuate s. tari și neaccentuate s. slabe (v. Accent și Tact).
- Parțial**, tonuri p— v. Armonice.
- Partidă** s. voce (*it. parte, partita, germ. Stimme*) = partea aceea din o compoziție armonică ce are să o ezeceute o anumită voce sau un anumit instrument (v. și Voce).
- Partita** *it.* = suită (v.).
- Partito** *it.* = împărțit în voci (partide).
- Partitură**, partițiune (*it. partitura, partizione, spartito, germ. Partitur*) = dispunerea (scrierea) pe mai multe portative a tuturor partidelor sau vocilor singuraticice ce constituie o compoziție polifonă, tact de tact, așa ca ochiul să poată ușor observa atît mișcarea fiecărei voci, cît și armoniile ce rezultă din ele. În p— vocile le aranjăm de regulă așa, că vocea fundamentală (basul) o punem în portativul cel mai de jos, iar toate celelalte deasupra, în raport cu înălțimea lor între sine, sau pe cîte un portativ separat, sau cîte 2 voci egale pe acelaș portativ (în acest caz notele vocii superioare au liniile în sus, iar ale vocii inferioare în jos). Și anume: 1) în piese vocale: a) sopran, alt, tenor, bas; b) sopran-alt, tenor, bas (tenorul fiind scris de regulă în cheia violinei, nu vine pe un portativ comun cu basul); c) tenor I, tenor II, bariton, bas; d) tenor I—II, bariton-bas. Portativele cari compun un rînd sînt legate

cu o acoladă; 2) în orhestră pe portativul superior: flautele, urmează clarinetele, oboiele, fagotele, cornurile, trompetele, trombonii, instr. de percusiune și în fine instr. cu arcuș. Dacă obvin partii vocale (solo, cor), acestea sînt scrise între instrumentele de percusiune și violina I. Portativele pe cari sînt scrise instr. de aceeaș categorie sînt legate cu cîte o acoladă separată. Cînd 2 voci de pe diferite portative merg timp mai îndelungat în unison sau în octavă, scriem de regulă numai una, iar pe portativul celeilalte scriem cuvintele d. e. *col violino*, *col flauto* etc., sau *all'8va* (v.). La repetirea unor fraze mai îndepărtate scriem cîte odată numai vocea superioară, iar în portativele celorlalte voci scriem cuvintele *come sopra* (v.). Cheile și armatura le scriem la începutul fiecărui rînd pe toate portativele, semnul tactului însă numai pe portativul prim al fiecărei voci. Semnele de mișcare și nuanțare le scriem sau la fiecare voce separat, ceea-ce e mai corect, sau numai la vocile extreme, eventual și numai la vocea superioară.

**Pasaj** (*it. passagio, fr. passage*) = 1) succesiune melodică în sus sau în jos (în formă de scară) constituitoare din note scurte, egale, executate de regulă repede și scrise adeseori cu note mărunțele. Poate fi *diatonic* (făcut din tonurile unei scări dure sau

moi), *cromatic* (tot din semitonuri) și *armonic* (din tonurile aceleiaș acord condus preste mai multe octave). Cite odată e compus din reproducerea mai de multeori a aceleiaș figuri melodice cu cîte un grad mai sus sau mai jos. E de regulă întrebuițat ca artificio de coloratură, cînd ezeutarea lui e lăsată la chibzuiala ezeutantului (v. și Ruladă).

**Passagio** *it.* = 1) pasaj (v.); 2) piesă de ezecrițiu compusă din pasaje.

**Pasiune** (*lat. passio, germ. Passion*) = oratoriu ce are ca subiect patimile lui Cristos, după cum sînt relate de singuraticii evangeliști.

**Passionato** *it.* = pasionat (term. de espr.).

**Pasticciu** (*it. pasticcio*) = numire dată în secl. 18 unor piese muzicale compuse din fragmente din alte piese (v. și Potpuriu).

**Pastorală** (*it. pastorello, fr. pastourelle*) = cîntec ciobănesc; numire dată 1) unor piese instr. de caracter simplu, liniștit, amintind viața dela țară; 2) unor opere mici, melodrame etc. cu subiect luat din viața țărănească.

**Pastourelle** *fr.* = 1) pastorală (v.); 2) un fel de contradans (v.).

**Pateticu** *it.* = patetic, înalt, festiv, sărbătoresc (term. de espr.).

**Pătrime** v. Note și Pauze.

**Patru** [4] = 1) în basul general (v.) intervalul de cvartă; 2) în aplicatura instrumentelor degetul al 4-lea (v. Degetație).

**Pauke** *germ.* = timpană (v.).

**Pausa** *lat.* = pauză; **p— generalis** = pauză generală (v. Pauze).

**Pauze** (*lat. pausae*) = semnele de tăcere. Au aceeași valoare ca notele și sînt:



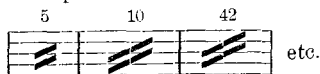
Pauza întreagă o numim și **p— de un tact**. Valoarea ei se schimbă

după mărimea tactului. **P—** mai mari de 1 tact au urm. forme:

De 2 3 4 5 6 7 8 tacte



În general **p—** de mai multe tacte le însemnăm prin 2 linii groase, trase pieziș pe portativ, punînd deasupra numărul tactelor pauzate:



**P— generală** = pauza provezută cu  $\frown$ , făcută de toate vocile și instr. ce iau parte la executarea unei piese. Are scopul de a potența așteptarea și prin aceasta a mări efectul piesei (v. și Coroană).

**Pavilion** (*fr. pavillon, germ. Schalltrichter, Stürze*) = partea inferioară, mai largă a celor mai multe instrumente de suflat. Servește pentru întărirea tonului.

**Peană** = o bucățică de lemn sau de metal sau și o peană de găscă cu care sînt pișcate coardele unor instrumente (d. e. cobza, cetera etc.).

**Ped.** *presc.* = pedală (v.).

**Pedală** (*it. pedale, germ. Pedal*) =  
1) în orgă claviatura destinată

picioarelor, în opoziție cu **manualul** (v. Orgă); 2) la pian 2 tălpițe dirijate cu picioarele. Cea dreaptă servește la ridicarea mecanismului ce apasă coardele la capătul dinainte. În acest caz coardele sună și după-ce degetele au fost ridicate de pe taste și astfel tonul devine mai puternic și mai lung. Întrebuințarea acestei **p—** e însemnată în compoziție prin **Ped.** sau  $\oplus$ , iar sistarea ei prin  $\ast$ . Cea stînga servește la mișcarea ceva spre dreapta a mecanismului ciocănașelor, așa că acestea lovesc în locul corului întreg al coardelor (v. Cor) cu una mai puțin. Astfel tonul devine mai slab, mai înădușit. Întrebuințarea acestei **p—** e însemnată prin **(a)** una corda, iar sistarea ei prin **tutte corde** s. **a tre corde**; 3) la arpă (v.) mecanismul care provoacă schimbarea diapazonului instrumentului etc.; 4) în compoziție (*lat. punctus organicus, germ. Orgelpunct*) cazul cînd deasupra basului (constătător din tonică,

dominantă sau ambele) ca ton lung, se mișcă o serie de acorduri, cari nu e de lipsă să stea în raport armonic cu el. E folosită mai ales în compoziții mai lungi (fugă, finaluri etc.) înaintea cadenței finale și cuprinde rea-

pedală pe tonică

pedală pe dominantă



sumarea momentelor principale din compoziție. Poate obveni însă și la începutul sau în mijlocul compoziției. Deasemeni poate fi și în alte voci nu numai în bas, în care caz o numim **p— transpusă**.

**Pe două coarde** (*fr.* double corde, *germ.* Doppelgriff) = întonarea de odată a duor tonuri pe instrumentele cu arcus.

**Pentru două mâini** (*it.* a due mani, *fr.* a deux mains, *germ.* Zweihändig) expresie folosită în piese pentru pian spre a arăta, că piesa e destinată a fi cîntată de o singură persoană, în opoziție cu piesele pentru patru mâini (*v.*).

**Pentru patru mâini** (*it.* a quattro mani, *fr.* a quatre mains, *germ.* Vierhändig) expresie care în piese pentru pian arată, că la ezecutarea piesei se recer 2 persoane, în opoziție cu piesele pentru două mâini (*v.*).

**Pepicior** = joc rom. uzitat în Bănat. Muzica constă din 2 reprize de câte 8 tacte în tact de  $\frac{2}{4}$ , în tempo repede (M. M. ♩ = 132). E o variantă a jocului de doi.

**Perd.** presc. = perdendo (*v.*).

**Perdendo**, perdendo si *it.* = dispărînd, pierzîndu-se, din ce în

ce mai rar și mai lin pînă cînd se pierde (term. de espr.). (*v.* Nuanțe).

**Perfect** (*germ.* rein) = deplin, curat, numirea dată în muzică consonanțelor depline. În scara diatonică, socotînd dela tonul fundamental al scării, sînt 4 intervale **p—**: prima, cvarta, cvinta și octava (*v.* Interval); acord **p—** = acordul cu cvintă perfectă (*v.* Acord).

**Period** (*gr.*) = o succesiune mai lungă sau mai scurtă de tonuri, din punct de vedere melodic și ritmic caracteristică, care exprimă o idee muzicală. Constă din 2 părți numite fraze (*v.*). Cele mai simple sînt cele compuse din 8 tacte numite **p— regulate**; celelalte sînt **neregulate**. Mai multe **p—** dau o melodie, o piesă muzicală (*v.* și Melodie și Motiv).

**Pesante** *it.* = greoi, trăgănat (term. de espr.).

**Petit** *fr.* = mic.

**Pezza** *it.* = piesă (v.).

**Pf., pft.** *presc.* = piano forte, piú forte, poco forte (v.).

**Pfeife** *germ.* = fluer (v.).

**Piacere** *it.* = plăcere (v. A piacere).

**Piacevole** *it.* = plăcut, lingușitor (term. de espr.).

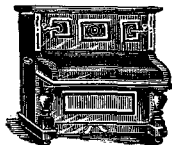
**Pian** (*it.* piano, *germ.* Pianoforte, Fortepiano, Flügel, Clavier) = cel mai respîndit dintre instrumentele polifone. Tonurile sînt produse de mai multe coarde de oțel (pentru tonurile grave învîlitate în sîrmă de aramă), al căror număr variază după mărimea instrumentului. Fiecare ton e reprezentat prin o grupă de cîte 2—3 coarde numite **coruri** (v. Cor) cu excepția tonurilor f. adînci, cari au numai cîte o coardă. Coardele sînt lovite cu nește **ciocănașe** puse în mișcare prin o **claviatură**. Ciocănașele sînt căptușite cu postav pe partea cu care lovesc coardele și sînt astfel întocmite, că după lovirea coardei cad imediat îndrept, lăsînd astfel coarda să vibreze liber mai departe. Sub coarde se află **tabla**



Pian.

**de rezonanță**, care e făcută din lemn subțire de brad de calitate cea mai bună. Coardele sînt ficsate cu cuișe de **cuișe**. Cuișele dinainte sînt mai mari și

pot fi învîrtite cu ajutorul unei chei (v. Cheie) cu scop de a acorda instrumentul. La capătul dinainte coardele sînt apăsate de un mecanism numit **surdină**, care permite sunarea fiecărei coarde numai pînă cînd degetele apasă pe taste. **Claviatura** (v.) constă din taste albe (pentru tonurile diatonice) și negre (pentru tonurile cromatice). Două tălpițe aflate sub claviatură, numite **pedale**, servesc parte pentru ridicarea surdinei, parte pentru a mișca mecanismul ciocănașelor ceva spre dreapta cu scop de a produce slăbirea tonului (v. Pedală). Întreg mecanismul p— lui e așăzat într'un dulap de lemn lucrat frumos și adeseori ornamentat. După forma și poziția dulapului p— e de mai multe feluri: a) **cu coadă** (*germ.* Flügel) are dulapul lung, în formă de pentagon, fiind așăzat în poziție orizontală pe 3 picioare, b) **p— scurtat** (*germ.* Stutzflügel) a cărei coadă e mai scurtă și c) **pianin** care are forma unui dulap comun pus în poziție verticală de unde și numirea de **pian vertical**.



Pianin.

Volumul p— mai nouă e de 7 octave (2A — a<sup>4</sup>). Notele sînt scrise pe 2 portative în cheia violinei și a basului. Deoarece p— aparține la instrumentele cu acordare temperată



(v. Temperatură), ca toate instr. cu claviatură, tonurile sale nu se pot acomoda tuturor modificărilor cromatice, ca ale instrumentelor cu arcuș sau de suflat, din care cauză nici nu se pot contopi întocmai cu tonurile acestor instr. Deasemeni nuanțele de crescendo și de-crescendo (v.) nu pot fi obținute ca la instr. amintite. Are însă avantajul polifoniei în așa măsură, că în această privință singură orga (v.) îl întrece. Tocmai în aceasta zace importanța cea mare a lui. Căci ori-ce piesă polifonă, putînd fi estrasă pentru acest instrument (v. Estras pentru pian), ne e dată posibilitatea de a cunoaște și piese, cari pe altă cale poate-că nu ne-ar fi posibil a-le cunoaște (d. e. o operă am putea-o cunoaște numai dacă ne-am duce acolo, unde ea e reprezentată). Tot din acest motiv **p**— nu numai că e cel mai potrivit instr. acompaniator, ci și ca instrument de concert ocupă locul de frunte. În forma sa de azi derivă din instr. numit **clavecîn** (v.), primind mai ales în timpul mai nou perfecționări însemnate.

**Piangendo** *it.* = plîngînd (term. de espr.).

**Pianin** (*it. piccolo, germ. Pianino*) = pian vertical. Din cauza că ocupă loc mult mai puțin ca pianul cu coadă, e uzitat mai ales în familii. (v. Pian).

**Pianissimo** *it.* presc. *pp* = foarte slab; **p**— **quanto possibile** presc.

*ppp* = pianissimo posibil (v. Nuanțe).

**Pianist** = cel care cîntă la pian.

**Piano** *it.* presc. *p* = slab, fără în-tonațiune puternică (v. Nuanțe).

**Pianoforte** s. **Fortepiano** *germ.* = pian (v.).

**Piano forte** *it.* presc. *pf* = tare-slab, adecă a începe forte, dar a continua piano (term. de espr.).

**Piatti** *it.* = cimbale (v.).

**Piccicato** *it.* v. Pizzicato.

**Piccolino** *it.* = piculină (v.).

**Picior** (*germ. Fuss*) = partea inferioară a flautei (v.).

**Piculină** (*it. flauto piccolo, germ. Octavflöte*) = flautul mic (v. Flaut).

**Pièce** *fr.* = piesă (v.).

**Piepten** v. Surdină.

**Piesă** (*it. pezza, fr. pièce, germ. Tonstück*) v. Compoziție.

**Piesă cu cîntece** (*germ. Singspiel*) = piesă dramatică în care tecstul e în general vorbit și numai singuratic momente sînt ilustrate prin muzică. **Cîntecul** e aproape singura formă muzicală aplicată în aceste piese (v. și Vodevil).

**Piesă de bravură** s. de coloratură = piesă vocală s. instrumentală în care sînt aplicate toate articuliile de coloratură (v. ac.) cu scop de a scoate la iveală des-teritatea tehnică a executantului (v. și Arie de bravură).

**Piesă de caracter** (*germ. Charakterstück*) = piesă cu caracter bine-pronunțat cum sînt d. e. jocurile, marșurile etc.

**Pietoso** *it.* = compătimitor (term. de espr.).

**Piffaro** *it.* = fluer, flaut (v.).

**Pistoni** (*fr.* pistons) v. Ventile.

**Piu** *it.* = ceva, mai; obvine în legătură cu term. de espr., d. e. p— **allegro** = mai repede, p— **mosso** (*moto*) = mai mișcat, p— **stretto** = mai grăbit, din ce în ce mai iute, p— **forte** = ceva mai tare etc.

**Pizz.** presc. = pizzicato (v.).

**Pizzicato** *it.* presc. **pizz.** = pișcat, manieră care în piesele pentru instr. cu arcuș arată, că tonurile trebuie produse prin pișcarea coardelor cu degetul și nu prin mijlocirea arcușului ca de obicei. Sistarea acestei maniere e însemnată prin **arco**, col **arco** (v.).

**Plagal** v. Tonalități bis.

**Plectru** (*lat.* plectrum) = bețișag de lemn sau de metal, cu care sînt lovite coardele unor instrumente (v. și Peană).

**Plisc** (*germ.* Schnabel) = îmbucătura clarinetei etc. (v. Îmbucătură).

**Poco, un poco** *it.* = ceva; obvine în legătură cu term. de espr., d. e. p— **allegro** = ceva mai iute, p— **forte** = ceva mai tare etc.

**Poco a poco** *it.* = din ce în ce; p— **forte** din ce în ce mai tare etc.

**Poi** *it.* = apoi, după aceea; **Da capo al segno** p— **coda** = dela început până la semn, apoi coda; p— **segue** = apoi urmează (v. și Da capo sin al segno).

**Polacca** *it.* = poloneză (v.); **alla p—** = în tempo polonezei.

**Polcă** (*germ.* Polka) = dans ro-

tund de origine boemă de caracter vioi. Muzica constă din 3—4 reprize de câte 8 tacte, în tact de  $\frac{3}{4}$ . Pe la 1842 a trecut în Germania, Franca etc., fiind și azi foarte favorit. Succesul obținut în Paris i-a atras numirea de p— **franceză**. **P. mazur** e o variantă dela Mazurcă (v.).

**Polonaise** *fr.* = poloneză (v.).

**Poloneză** (*it.* polacca, *fr.* polonaise) = dans polonez de caracter vioi-cavaleresc. Muzica constă din 2 reprize, în tact de  $\frac{3}{4}$ , în tempo de marș. Cîte odată are și un **trio** în dominantă tonalității principale sau în altă tonalitate relativă, după care urmează iarăș partea primă.

**Polifonie** (*gr.*) = în general cîntarea în mai multe voci; în special conducerea independentă a vocilor într'o piesă armonică, dînd alternativ fiecareia melodia principală sau numai părți din ea. Prin aceasta toate vocile devin principale (v. Principal) și nu servesc ca în **stilul omofon** (v. Omofonie) numai pentru sprijinirea din punct de vedere armonic a unei voci, care singură poartă melodia. **Stilul polifon** e stilul contrapunctic, fraza curată sau stilul strict (v. Stil). Compozițiile scrise în acest stil le numim și **compoziții polifone** (contrapunctul, fuga etc.).

**Pomoso** *it.* = pompos, sărbătoresc (term. de espr.).

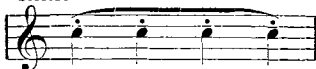
**Pon., pont., pontic.** presc. = sul ponticello (v. Ponticello).

**Ponticello** *it.* = căluș, scăunaș (v.);

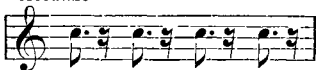
**sul p** — = la căluș, în piese pentru violină arată, că trăsătura arcușului trebuie făcută în apropierea călușului nu ca de obicei. Prin aceasta tonul capătă un timbru deosebit (v. și Cavaletto).

**Portament** (*it. portamento*) = maniera care constă din combinarea legăturii cu staccato (staccato legat). E însemnat prin  $\overset{\frown}{\dots}$ . pus deasupra notelor și arată, că notele trebuie cîntate tot întrerupte, ca la staccato (v.), însă aceste întreruperi sînt ceva mai mici. La violină sînt cîntate pe aceeaș trăsătură a arcușului etc.

scriere



ezecutare



**Portamento, portamento di voce** *it.* = purtarea vocii. În cîntare e arta de a lega tonurile astfel între sine, ca fiecare ton, pe lângă conservarea intensității și rotundizării sale, să treacă pe neobservate, să alunece în cel următor. Se deosebește de **legato** (v.) prin aceea, că trecerea dela un ton la altul nu e făcută direct ci treptat, trecînd prin toate tonurile intermediare, fără însă ca acestea să poată fi distinse. Acelaș efect îl producem d. e. la violină cînd degetul lunecă pe coardă.

**Portativ** s. sistem linear = grupa

de 5 linii paralele orizontale dimpreună cu cele 4 spațuri dintre ele. Le numărăm de jos în sus. **P** — servește pentru a scrie notele în el și în jurul lui. La scrierea notelor sub și deasupra **p** — lui folosim liniuțe ajutătoare. Notele numai dacă sînt scrise în **p** — provезut cu cheie (v.) arată tonuri anumite.



În forma sa de azi **p** — datează din secl. 11. Călugărul **Guido d'Arezzo** e cel dintîi, care întrebunțează atît liniile, în număr de 4—5, cît și spațurile (mai înainte încă au fost folosite mai întîi una apoi 2 linii etc., însă fără spațuri). Numărul liniilor a variat mult în decursul vremilor (prin secl. 13 existau **p** — și cu cîte 12 linii). Însă pe la începutul secl. 18 a fost stabilit definitiv **p** — cu 5 linii.

**Posaune germ.** = trombon (v.).

**Poziție, (fr. position, germ. Lage)** =

1) în ștudiul armoniei forma ce o ia acordul, avînd în vedere tonul din vocea superioară. Numărul **p** — lor depinde dela numărul tonurilor acordului (v. Acord); 2) în aplicatura instrumentelor cu arcuș (*it. manica*) așazarea mîinii stîngi așa, ca degetele să vină pe coarde sau la capătul gîtului (poziția I) sau ceva mai spre

căluș (poziția II—VII). În ezer-  
ciții și în piese de ștudio p— sînt

însemnate prin cifre romane (v.  
Cifre).



**Postludium** *lat.* (*germ.* Nachspiel) = o frază muzicală improvizată la orgă în timpul cînd poporul părăsește biserica.

**Potpuriu** (*fr.* potpourri) = piesă mai ales instrumentală compusă din diferite melodii cunoscute (arii, cîntece, jocuri etc.) sau și numai din părți din aceste melodii. Melodiile singuratică trebuie legate între sine prin armonii scurte, potrivite (v. și Pasticiu).

**Prag** (*it.* capo tasto, *germ.* Sattel) = bucățica de lemn de abanos sau os de elefant, mai ridicată, ce se află la capătul superior al punții instr-lor cu arcuș. Pe ea se sprijinesc coardele pentru ca să nu se atingă de punte (v. și Violină).

**Praeludium** *lat.* = preludiu (v.).

**Pralltriller** *germ.* = mordent (v.).

**Pp.** *presc.* = pianissimo; *ppp* = pianissimo posibil (v. Pianissimo).

**Precipitando** *it.* = grăbind (term. de espr. = cu *accelerando*).

**Precisione** *it.* = precisiune (v.); con p— = precis (term. de espr.).

**Precisiune** (*it.* precisione) = corectitate, ezeutarea corectă a unei piese.

**Pregătire** v. Preparațiune.

**Preludiu** (*lat.* preludium) = fraza întroducătoare a unei piese mai lungi sau mai scurte și cu deosebire a compozițiilor pentru orgă.

**Prelungirea notelor** v. Note și Legătură.

**Preparațiune** (*germ.* Vorbereitung) = la acordurile disonante: tonul ce are să formeze disonanța să se afle deja în acordul premergător, la aceeași voce, ca interval consonant. Prin p— se domolește asprimea proprie acestor acorduri. Numai acordul de septimă dominantă și cel de nonă mare și mică nu reclamă pregătire. P— trebuie făcută pe partea ușoară a tactului și să fie de durată cel puțin egală cu nota disonantă (v. și Acord).

**Premieră** (*fr.* première) = prima reprezentare a unei opere sau piese teatrale.

**Prescriere, prescripțiune** v. Armatură.

**Prescurtări** (*it.* abbreviazioni, *germ.* Abkürzungen) sînt de 2 feluri: i) în cuvinte.

A = alt.

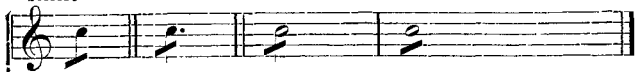
Accel. = *accelerando*.

Adgo., ado. = adagio.  
 Ad lib. = ad libitum.  
 Al f. = al fine.  
 All'oct, all'ott, all'8va = all'octava.  
 Allo. = allegro.  
 Andno. = andantino.  
 Andte. = andante.  
 Arc. = arco, coll'arco.  
 Arpegg., arpio. = arpeggio.  
 Ass. = assai.  
 A. t. = a tempo.  
 Att. = attacca.  
 B. = bas.  
 Br. = braciă.  
 C. = col, colla, con.  
 C. a. = coll arco.  
 Cad. = cadență.  
 Cal. = calando.  
 C. b. = col basso.  
 C. d. = colla destra.  
 C. l. = col. legno.  
 Clartto = clarinetto.  
 Claro = clarino.  
 Cor., co. = corno.  
 Cresc. = crescendo.  
 D. = destra, droite.  
 D. C. = da capo.  
 D. S. = dal segno.  
 Decres. = decrescendo.  
 Dim., dimin. = diminuendo.  
 Div. = divisi.  
 Dol. = dolce.  
 Espr. = espressivo.  
 F. = forte.  
 Fag. = fagot.  
 Ff, fff = fortissimo.  
 Fl. = flauto.  
 Flag = flageolet.  
 Fl. picc. = flauto piccolo.  
 Fp. = forte piano.  
 Fz. = forzando.  
 G. = gauche.

Largh. = larghetto.  
 Leg. = legato.  
 Lo. = loco.  
 M. d. = mano destra.  
 M. M. = Mälzel-Metronom.  
 M. p. = mezzo piano.  
 M. s. = mano sinistra.  
 Mez. = mezzo.  
 Mf. = mezzo forte.  
 Mod., modto. = moderato.  
 Ob. = oboe.  
 P. = piano.  
 Ped. = pedale.  
 Perd. = perdendo.  
 Pf. = più forte, poco forte.  
 Pizz. = pizzicato.  
 Pp., ppp. = pianissimo.  
 Rall. = rallentando.  
 Rf., rfz. = rinforzando.  
 Rit., ritard. = ritardando.  
 Riten. = ritenuto.  
 S., sin. = sinistra.  
 Sem. = sempre.  
 Sfz. = sforzando.  
 Sim. = simile.  
 S. s. = senza sordino.  
 S. t. = senza tempo.  
 Stacc. = staccato.  
 T. = tempo, tenor, tutti.  
 Ten. = tenuto.  
 Tr. = tril.  
 Trem. = tremolando.  
 U. C. = una corda.  
 V. = voce.  
 Vo. = violino.  
 Vcello = celo.  
 V. s. = volti subito.  
 I-ma = prima volta.  
 II-da = secunda volta.  
 I-me = primo.  
 II-do = secundo.  
 8-va = octava.

2) în note:

scriere



ezecutare



scriere



ezecutare



etc.

Grupe de note egale cari se repețesc mai de multe ori le scriem odată, iar pentru conti-

nuare punem linii groase piezișe, sau și cuvîntul *simile presc. sim.* (v. ac.).

scriere



(sau sim.)

(sau sim.)

ezecutare



etc.

**Pressante** *it.* = grăbit (term. de espr.).

**Prestissimo** *it.* = de tot repede (term. de mișcare).

**Presto** *it.* = foarte repede; **p-molto**, **p-assai** = cât se poate de repede (term. de mișcare).

**Preublata** = preublarea ce o fac călușerii între singuraticile figuri ale jocului. In decursul ei

vătavul arată figura următoare (v. Călușer, Bătuta și Romanul).

**Primă** = 1) gradul prim al scării, tonica (v.); 2) intervalul format din 2 note de pe acelaș grad. In practică obvine în 2 feluri: **perfectă** numită și **unison** (c—c, d—d etc.) și **crescută** (c—cis, d—dis etc.) (v. Interval).

**Prima** *it.* = prima; **p-vista**, **a**

- p— vista s. a vista = a cînta o piesă la prima vedere, fără a o fi studiat de mai înainte; parte p— = vocea primă etc.
- Primadonă** (*it.* prima donna) = prima cîntăreață în operă; p— absolută (*it.* p— assoluta) v. Assoluto.
- Prima vista** *it.* = la prima vedere (v. Prima).
- Prima volta** *it.* = prima oară (v. Repetiție).
- Primo** *it.* presc. I, I-o, I<sup>o</sup> = primul; tempo p— = tempo dela început; flauto p— = flautul prim; violino p— = violina primă etc.
- Primo uomo** *it.* = primul cîntăreț în operă.
- Principal, accent** p— = accentul tactului sau metric (v. Accent); cadență p— = cadența perfectă sau finală (v. Cadență); voci p— = vocile cari în compoziție împrumută alternativ melodia principală, avînd mers independent, în opoziție cu acelea cari susțin numai acompaniamentul, numite secundare s. ripiene (v. și Polifonie).
- Principale** *it.* = principal; violino p— = violina principală etc.
- Probă** (*fr.* répétition, *germ.* Probe) = ezercitarea unei piese muzicale înainte de a fi reprezentată în public, cu scop de a o putea ezeceuta bine în toate amănuntele ei; p— generală = proba ultimă înainte de reprezentarea piesei.
- Program, programă** (*it.* programma) = conspectul tuturor pieselor muzicale ce vor fi ezeceutate într'un concert. Cuprinde titlul, autorul, determinarea mai deaproape a felului piesei, instrumentul pentru care e destinată și la piesele vocale mai mici și tecstul complet al acestora.
- Programm-Musik** *germ.* = muzică de program (v.).
- Prolog** (*gr.*) = partea întroducătoare a unei piese dramatice (v. Act).
- Pronunziato** *it.* = pronunțat, accentuat (term. de espr.).
- Prozodie** (*gr.*) = accentuarea corectă a cuvintelor în vorbire.
- Psalmi** = cele 150 cîntări compuse cea mai mare parte de regele David. Dela Evrei au trecut în biserica creștină unde sînt parte cîntări parte recitați în serviciul divin.
- Psalt** = cîntăreț bisericesc (espresie uzitată în România).
- Psalterium** *lat.* = psaltire (v.).
- Psaltichie** (*gr.*) = cîntarea uzitată în biserica orientală (v. Muzică).
- Psaltire** = 1) cartea în care se cuprind psalmii; 2) instrument foarte vechi (*lat.* psalterium) ce samănă cu arpa (v.).
- Pulpit, pulpitr, pult** (*lat.* pulpitium, *germ.* Notenpult) = unealtă de lemn sau de metal, ce servește pentru a pune notele pe ea, așa ca ezeceutantul să le poată vedea ușor.
- Punta** *it.* = virf; a p— d'arco = cu virful arcușului.
- Punte** s. tastieră (*it.* tastiera, *germ.* Griffbrett) = bucășica de lemn de abanos în formă de limbă lipită pe gîtul instrumentelor cu arcuș și a unor instrumente cu coardele pișcate. Coardele,

întinse dealungul, le apăsăm pe p— cu degetele cu scop de a produce diferite tonuri.

**Punto** *it.* = punct; p— d'organo = pedală (v.).

## Q

**Quadrille** *fr.* = cadril (v.).

**Quadro** *it.* = cvartet (v.).

**Quart, Quarte** *germ.* = cvartă.

**Quartett** *germ.* = cvartet (v.).

**Quartettino** *it.* = cvartet mic, simplu.

**Quartetto** s. **quadro** *it.* = cvartet (v.).

**Quartsext-Accord** *germ.* = acordul consonant în resturnarea 2-a (v. Acord).

**Quasi** *lat.* și *it.* = aproape, cam; **andante qu— adagio** = ceva mai rar ca andante, aproape adagio etc.

**Quatre** *fr.* = patru (v. A quatre mains).

**Quattro** *it.* = patru (v. A quattro).

**Quatuor** *lat.* = cvartet instrumental (v. Cvartet).

**Querstand** *germ.* = relațiune falză (v.).

**Questo, questa** *it.* = acesta, aceasta.

**Quietto** *it.* = liniștit, domol (term. de espr.).

**Quint, quinte** *germ.* = cvintă (v.).

**Quinta modi (toni)** *lat.* = dominantă superioară (v. Dominantă).

**Quintenzirkel** *germ.* = cercul cvintelor (v.).

**Quintett** *germ.* = cvintet (v.).

**Quintetto** *it.* = cvintet (v.).

**Quintola** *lat.* = cvintolă (v.).

**Quintsext-Accord** *germ.* = acordul de septimă în resturnarea 2-a (cu terța în bas). (v. Acord).

**Quintuor** *lat.* = cvintet instrumental (v. Cvintet).

## R

**Rabbia** *it.* = mînie; con r— = cu mînie, vehement (term. de espr.).

**Răgușală** (*fr. raucité, germ. Heiserkeit*) = dispoziția bolnavă a organului vocal, în urma căreia vocea își pierde timbrul limpede, sonor, devenind aspră, înădușită, scîrțăitoare. Cauza poate fi în anumite defecte organice ale laringelui sau în aprinderi cauzate de răcială, esces în cîntare etc.

În acest caz poate fi ușor delăturată prin liniște, vorbire puțină, petrecere în aier curat, gargară rece și reținerea dela anumite mîncări și mai ales dela băuturi alcoolice (v. și Voce).

**Rall.** *presc.* = rallentando (v.).

**Rallentando** *it.* v. Ritardando.

**Rapidamente, rapido** *it.* = foarte repede și energic (term. de espr.).

**Rapsodie** (*gr. rhapsodia*) = frag-



ment; numire dată unor compoziții instrumentale în formă de fantazie (v.), compuse din diferite fragmente din alte compoziții sau cintece populare.

**Rastral** (*lat. rastrum*) = unealtă cu care putem face deodată toate 5 liniile portativului.

**Rätselcanon** *germ.* = canon enigmatic (v. Canon).

Re v. D.

**Real**, note r— v. Note principale.

**Realizare** = în studiul armoniei completarea armoniilor indicate prin cifrele ce însoțesc basul dat (v. Bas cifrat).

**Recenziune** = dare de samă despre un op sau despre o reprezentare muzicală (concert, operă etc.).

**Recitativ** (*it. recitativo, fr. recitatif*) = compoziție vocală ce stă între declamațiune și cîntare, adecă în care elementul curat muzical e redus așa, ca declamațiunea naturală a textului să iasă mai bine la iveală. Din cauza aceasta nu reclamă nici tact, nici ritm determinat. Deasemeni nu are ca bază o tonalitate anumită ci constă mai mult din o serie de modulații ce se succed repede. Pe fiecare silabă din text vine de regulă numai cîte un ton. Textul e de cuprins narativ întretășut cu reflecțiuni poetice. E scris de regulă în tact de  $\frac{4}{4}$ , fiind de 2 feluri: **simpliciu** (*it. recitativo secco s. parlante*) la care acompaniamentul e redus la simpla atingere a armoniilor, pe cari se razimă melodia și 2) **obligat** (*it. reci-*

**tativo accompagnato, obligato s. stromentato**) cu acompaniament mai bogat și mai îngrijit. R— e aplicat în piese mari dramatice (cantată, oratoriu, operă).

**Redita, reddita** *it.* = rentoarcere, repețire (v. și Replica).

**Reducere** (*lat. reductio*) = aranjarea unei piese scrise pentru un număr mai mare de instrumente, pentru mai puține instr., fără a-i schimba forma originală.

**Refren** (*fr. refrain*) = versul repețit după fiecare strofă dintr'un cîntec precum și melodia acelui vers. În cîntecele rom. r— constă cîteodată numai din 1—2 cuvinte, altădată din mai multe versuri (v. și Cîntec).

»Ști mîndro cînd ne iubiam

Amîndoi un măr mîncam.

Logojano.\*

»Tot țî-am zis mîndro mă duc

Și tu tot nu m'ai crezut.

Dragă și iar dragă

Fir de iarbă neagră,

Fir de cucuruz

Auzi mîndr'auzi.\*

**Regens chori** *lat.* = dirigentul corului bisericesc.

**Registre** (*germ. Register*) = 1) diferitele voci din orgă (v.); 2) regiunile vocii omenești. Tonurile produse de vocea omenească nu au toate acelaș timbru (v.). Acesta depinde dela locul unde se produce rezonanța (v.) în partea superioară internă a corpului precum și dela modul funcționării coardelor vocale (v. Aparatul vocal). Sint 3 registre (voci) principale: de piept, mijlociu s.

**falzet și de cap.** Acestea (după Dr. Zopf) sînt subîmpărțite în: a) **r— de piept grav:** dela tonurile cele mai adînci pînă la  $c^1$  sau  $cis^1$  (rezonanța acestor tonuri se simte în partea inferioară a pieptului dela diafragmă pînă la osul pieptului); b) **r— de piept înalt:** dela  $c^1$  sau  $cis^1$  pînă la  $fis^1$  (rezonanța se simte în partea superioară a pieptului); c) **falzetul grav,** la vocile de bărbați numit **falzet de piept:** dela  $fis^1$  pînă la  $cis^2$  (rezonanța

se simte în gît dela cheia pieptului în sus); d) **falzetul înalt,** la bărbați numit **fistulă:** dela  $cis^2$  pînă la  $fis^2$  (rezonanța se simte în partea superioară a cerului gurii) și e) **vocea de cap** (numai la vocile femeiești): dela  $fis^2$  pînă la  $fis^3$  eventual și mai sus (rezonanța se simte în cap dindereptul frunții, între ochi și creștet). În raport cu diferitele categorii ale vocii omenești registrele sînt distribuite în modul următor:

Tonurile ce le poate emite o singură voce precum și ori care alt instrument muzical le împărțim de regulă în 3 registre: **adînc** (cuprinde tonurile adînci ale vocii s. instrumentului), **mijlociu** (cuprinde tonurile mijlocii) și **înalt** (cuprinde tonurile înalte). În acest senz tonurile, cari la un instrument compun d. e. registrul mijlociu, la altul pot aparține registrului grav sau înalt și întors, după raportul de înălțime ce există între singuraticile voci sau instrumente.

**Reiner Satz** *germ.* = fraza curată (v. Curat).

**Relațiune falză** (*lat.* *relatio non harmonica*, *germ.* *Querstand*) = în armonii relațiunea ce se naște cînd schimbarea cromatică a unui ton nu e făcută în aceeaș voce ci în voci diferite.

Are efect aspru, neplăcut, de aceea nu-i admisă. Efectul devine mai puțin aspru în cazul urm.:

**Relativ** v. Tonalități relative.

**Religioso** *it.* = religios, solemn (term. de espr.).

**Repercussio** *lat.* = repercusiune (v. Fugă).


**Repertor** (*lat. repertorium, fr. repertoire*) = conspectul pieselor teatrale (opere etc.) cari vor fi reprezentate.

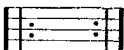
**Repetatur** *lat.* (*it. si replica*) = să se repețiască.

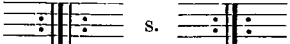

**Répéter** *fr.* = a repeți.

**Repetiție** (*it. ripetizione, fr. répétition*) = reluarea neschimbată a unei părți din o compoziție.

**Semnul de r** — obține în 3 forme:

 arată repețierea imediată a părții percurse (cea dela începutul piesei);

 arată repețierea părții următoare (cuprinsă între semnele repețiției);


 s. 

arată repețierea atât a părții premergătoare cât și a celei ce urmează. Dacă trebuie să repetim numai 1 sau 2 tacte acestea le însemnăm prin **bis** (= de 2 ori) **ter** (= de 3 ori) scris deasupra tactelor respective. Dacă o frază trebuie repetită însă nu imediat, ci numai după ce am percurt alte fraze, la începutul frazei respective punem semnul  $\text{F}$  s.  $\oplus$  iar la sfârșitul ei cuvântul *fine* sau semnul  $\frown$ . În acest caz repețierea o indicăm prin **al** (*dal*) **segno al fine** = dela semn până la fine, sau **dal**

**segno sin al**  $\frown$  = dela semn până la  $\frown$ . Cîte odată se înțimplă, că la repetire să lăsăm afară cîteva tacte dela sfârșitul frazei, înlocuindu-le cu altele. În acest caz tactele respective le însemnăm cu  $\boxed{\text{Ia v.}}$  (*prima volta* = prima oară), iar tactele cu cari le înlocuim cu

$\boxed{\text{II da v.}}$  (*secunda volta* = a 2-a oară). Acestea le scriem după semnul repețiției. Ele formează totodată trecerea la fraza următoare, în caz că piesa se continuă încă.

$\boxed{\text{Ia v.}}$   $\boxed{\text{II da v.}}$



Repețierea aceleiași figuri de note o însemnăm prin o linie groasă, piezișă, trasă pe portativ (v. Prescurtări și D'a capo).

**Répétition** *fr.* = 1) repețiție (v.); 2) probă (v.).

**Replica** *it.* = repețiție; *senza r* — fără repețiție.

**Replicato** *it.* = repețit.

**Repriză** (*it. ripresa, fr. reprise*) = repețiție; semnul de repețiție, apoi și perioadele pieselor mai ales de joc, cari sînt repețițe.

**Respirațiunea** e de mare însemnatate pentru cîntăreț. Regule: **inspiră adînc** însă fără zgomot; **expiră cu economie**, lin, succesiv și în mod egal; **nu respira în decursul unui cuvînt** sau a unei idei ori fraze muzicale; caută să cînti cît mai multe tonuri pe aceeași respi-

rație. În notațiune r— e indicată câteodată prin o virgulă (•).

**Responsorium** *lat.* = responsurile în bis. apusană (însă nu și la noi).

**Respunsuri** = sentințele scurte cu cari răspunde corul la rugăciunile preotului în serviciul divin, cum sînt »Doamne miluește-ne«, »Tie Doamne«, »Dă-ne Doamne«, »Și duhului teu« etc.

**Restricțiune** (*lat. restrictio, it. ristretto, stretta, germ. Einführung*) = în fugă cazul, cînd respunsul nu așteaptă să se termine tema, ci intră mai curînd (v. Fugă).

**Resturnare** s. întoarcere (*lat. inversio, germ. Umkehrung*) = 1) transpunerea tonului fundamental al intervalului cu o octavă mai sus sau a celui superior cu o ctavă mai jos (v. Interval); 2) starea acordului cînd în bas nu e fundamentala ci altul dintre tonurile lui (v. Acord); 3) în contrapunctul dublu transpunerea melodiei la altă voce (v. Contrapunct).

**Retardando** *it.* v. Ritardando.

**Retragere** (*fr. retraite, germ. Zapfenstreich*) = signalul prin care se dă seara de știre. soldaților să se aple în cvartirele lor.

**Retușare** (*fr. retouche*) = îndobobirea melodiei cu diferite ornamente (v. ac. și Coloratură).

**Reuniune de cînt și muzică** = so-

cietate care are de scop cultivarea muzicii.

**Reverie** (*fr. rêverie*) = piesă de caracter fantastic, visător (v. și Fantazie).

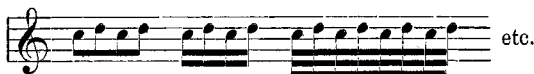
**Rezolvire** (*lat. resolutio, germ. Auflösung*) = trecerea acordului disonant în unul consonant (v. Acord).

**Rezonanță** = întărirea sunetului cu ajutorul unor corpuri rezonătoare (lemn uscat, sticlă, metal etc.). d. e. tonul diapazonului în formă de fureuță (v. Diapazon 3) îl întărim dacă capătul inferior îl sprijinim pe masă sau pe alt obiect vîrtos; tablă de r— (*fr. table d'harmonie, germ. Resonanz-Boden*) = scindura subțire de lemn ce se află sub coardele pianului, a instrumentelor cu arcuș etc., servînd la întărirea tonului. E făcută de regulă din lemn de brad uscat de tot, de cea mai bună calitate, care, avînd însușirea de a vibra foarte ușor, e cel mai potrivit material pentru întărirea tonului. Trebuie ferită de umezală, praf, pete de grăsimi etc., deoarece acestea îi slăbesc puterea de rezonanță (v. și Aparatul vocal).

**Rf, rfz, rinf** *presc.* = *rinforzando* (v.).

**Rhapsodie** *germ.* = rapsodie (v.).

**Ribattuta** *it.* = trîlul care începe încet, devenind succesiv mai repede:



**Ricercata** *it.* = fuga în care sînt aplicate toate artificiile contrapunctice (inversiunea, mișcarea contrară, restricțiunea etc.).

**Riguroso** *it.* = riguros, strict în tact și tempo (term. de espr.).

**Rilasciando, rilasciante** *it.* = în tempo succesiv mai rar (term. de espr. = cu *ritardando*).

**Rinforzando, rinforzato** *it.* = espresiv, accentuat (v. și *Forzando*).

**Ripieno** *it.* = umplut, umplutură; voci ripiene = vocile secundare cari nu au alt rol decît să duplicate vocile principale cu scop de a le întări; ripienist = cel care cîntă o voce ripienă (v. și *Secundar*).

**Ripresa** *it.* = repriză (v.).

**Risoiuto** *it.* = rezolut, energie (term. de espr.).

**Risonanza** *it.* rezonanță (v.).

**Risposta** *it.* = răspunsul în fugă (v.).

**Ristretto, stretta** *it.* = restricțiune (v.).

**Rit., ritard.** presc. = *ritardando* (v.).

**Ritardando** s. *rallentando* *it.* = răzînd, în tempo din ce în ce mai rar (term. de espr.) (v. *Tempo*).

**Riten.** presc. = *ritenuto* (v.).

**Ritenuto** *it.* = reținut, în tempo ceva mai rar (term. de espr.). Nu trebuie confundat cu *ritardando* (v.).

**Ritm** = ordinea regulată a mișcării exprimată prin tact, tempo și construcția metrică-ritmică a figurilor de tonuri. **Tactul** precizază durata fiecărui ton, tempo precizază gradul de repejune al mișcării întregului, iar în con-

strucția metrică-ritmică figurile singuratice sînt regulate în fraze, perioade și grupe de perioade, componînd un întreg organic, în conformitate cu estenziunea, accentul și mișcarea ritmică, reclamate de ideea ce trebuie exprimată precum și de principiul unității și al simetriei (v. și *Motiv*).

**Ritmică** (*gr.*) = știința despre ritm (v.).

**Ritmometru** v. *Metronom*.

**Ritornelă** (*it. ritornello, fr. ritournelle*) = fraze instrumentale cari servesc ca introducere sau încheiere la un solo vocal (arie, cîntec etc.), eventual sînt intercalate între părțile acestuia. Avînd ca bază ideea fundamentală a compoziției, scopul lor e nu numai a procura solistului timp de recreație, ci totodată și a mări expresiunea. Tot r— sînt numite și frazele e executate de cor în vreme ce solistul odihnește.

**Riverso, rivoltato** *it.* = întors, adecă ori a cînta cu foaia întoarsă, ori luînd notele din drept înainte.

**Rivoltato** *it.* v. *Riverso*.

**Rivolto** *it.* = resturnare (v.).

**Roata** = joc rom. dansat de feciori și fete. Constă din mai multe figuri e executate sub conducerea unui vătav. Caracteristic e, că comanda figurilor e făcută în versuri. Muzica e identică cu a învîrtitei (v.).

**Rol, rolă** = partea aceea dintr-o piesă dramatică, ce are să o joace un singur actor. La inter-

pretarea corectă a unui rol e delipsă ca actorul să se identifice cu personajul, pe care-l reprezintă (v. și Actor).

**Romana** = dans rom., un fel de cadril (v.) combinat în a. 1849 de I. Mureșianu în Brașov în colaborare cu prof. univ. din Iași Șt. Emilian. Constă din 6 figuri numite Rosa, Octavia, Mureșana, Augusta, Nimfa, și Amata și un rondo (v.), cu care se termină fiecare figură. Figurile singuratiche sînt combinate din diferite jocuri românești, iar muzica lor o formează diferite cîntece de joc (ardelene, învîrtite etc.) culese din ținutul Hațegului, de pe Mureș, din Bănat, de pe Someș și din Țara Oltului. Tactul e la toate de  $\frac{2}{4}$ , mișcarea e la fig. 2 repede, la celelalte moderată. Mai întîi a fost jucat în balul »Reun. femeilor« din Brașov în 1850, respîndindu-se astfel, că azi e dansată în toate petrecerile dela orașe nu numai în Ardeal ci și în Bănat. Istoricul și descrierea amănunțită însoțită de muzică a apărut în Brașov în a. 1902 sub titlul »Romana« sub pseudonimul »Tunaru din Dumbrău.«

**Romanesca** *it.* v. Gagliarda.

**Romanță** (*it.* romanza) = poezie epică-lirică de o formă simplă, elegantă, apropiindu-se mult de cîntec (la popoarele din nordul Europei = baladă. v.). Muzica e egală cu a cîntecului strofic (v. Cîntec).

**Romantic** = fantastic, miraculos;

contrarul dela clasic (v. Romanticism).

**Romanticism** = tendința către miraculos, fantastic; tendința spre deplină libertate subiectivă, descătușare de sub formele rigide ale clasicismului antic (v. și Clasic). În muzică r— a fost introdus prin Weber (opera »Freischütz«, »Oberon« etc.), iar urmașii sei Schubert, Mendelssohn, Schumann, R. Wagner) i-au asigurat definitiv existența în muzica de operă (v. și Muzică).

**Romanul** = joc voinicesc jucat de călușeri. Constă din 12 figuri. Melodia, comună la toate figurile, constă din 3—4 reprize, în tact de  $\frac{2}{4}$ , în tempo moderat pentru primele 6 figuri și repede pentru celelalte. Figura primă o încep deodată toți, fără a o fi arătat vătavul mai întîi; celelalte sînt precedate de preumblată (v.) și jucate în forma călușerului (v.), însă fără băț. Fig. 6-a e numită pipărușă, a 8-a adunata, a 9-a fuga lungă, a 10-a crucea, a 11-a călcîiul, și a 12-a berbecel (aceasta e cea mai grea de ezecutat dar și cea mai frumoasă). (v. și Joc).

**Rondino, rondoletto** *it.* = rondo mai mic.

**Rondo** *it.* (*fr.* rondeau) = piesă în care în jurul unei teme principale, care revine mai de multeori, sînt grupate mai multe teme secundare mai mult sau mai puțin variate. E întrebuițat mai ales în compozițiile ciclice (sonata, simfonia etc.) ca frază de în-

cheiere. A fost aplicat și în muz. vocală (arie), unde samănă în general cu cîntecul cu refren.

**Roulade** *fr.* = pasaj, ruladă (v.).

**Roulement** *fr.* = tremolo pe dobă și timpane.

**Rubamento di tempo** s. tempo rubato v. Rubato.

**Rubato** *it.* = rupt, răpit; tempo r\_ = tempo răpit, adecă tempo să fie cînd mai repede cînd mai lin în conformitate cu expresiunea mai veselă sau mai tristă a pasajelor singuraticice din compoziție (v. și Ad libitum și Tempo).

**Ruladă** (*fr.* roulade) = pasaj cons-

tătător din grupe de note suitoare sau coborîtoare, cîntate pe aceeaș silabă în arii și alte piese vocale. Servește ca artificiu de coloratură (v.), din care cauză e adesea scris cu note mărunțele (v. și Pasaj).

**Rulant** (*it.* rullante) = vibrător, zurăitor, ca tremolo pe dobă sau timpane.

**Rullante** *it.* = rulant; tamburo r\_ = doba mică folosită în orhestră.

**Russe** *fr.* = rusec, în mișcare proprie cîntecelor rusești; **valse** r\_ = vals în tempo foarte repede.

**Rustico** *it.* = rustic, țărănesc.

## S

**S.** presc. = segno, sinistra, solo, subito (v. ac.).

**Sackpfeife** *germ.* = cimpoi (v.).

**Sacshorni** (*germ.* Saxhörner) = instr. de alamă provezute cu ventile, inventate în Paris pe la 1842. În muzica de armonie înlocuesc buglele și oficleidele, fiind mult mai perfecționate ca acestea. Numirea aceasta li-a fost dată mai ales în Franția și Belgia (după numele inventatorului A. Sax); în Germania și la noi poartă diferite numiri. Sînt împărțiți în 2 grupe: 1) grupa înaltă cuprinde 4 instr.: a) s\_ sopran în B (în Germania numit Flügelhorn în B) are estenziune egală cu cornetul în B., b) s\_ mic în Es (în Germania numit Piccolo în

Es) întrebuițat la producerea tonurilor cari pentru s\_ sopran sînt prea înalte, c) s\_ alt în Es (Althorn în Es) are estenziune egală cu trombonul alt sau cornul în Es, d) s\_ tenor în B (Tenorhorn, Bass-Flügelhorn) al cărui volum e egal cu al trombonului tenor; 2) grupa adîncă cuprinde 3 instr.: a) s\_ bass în B (Bass-tuba, Euphonion, Baryton s. Tenorbass în B), b) s\_ bas grav (bombardon în Es) și c) s\_ contrabas (Contrabass-Tuba s. bombardonul în B grav) e cel mai adînc dintre instr. de alamă.

**Sacsophon** = instr. de metal ce samănă cu clarineta (inventat de A. Sax în Paris). Ezistă în toate diapazoanele, dela cele mai înalte până la contrabas, fiind în uz

mai ales în muz. militară franceză.

**Saison** *fr.* = sezon (v.).

**Saite** *germ.* = coardă (v.).

**Saiteninstrumente** *germ.* = instr. cu coarde (v. Instr. muz.).

**Salmo** *it.* = psalm (v.).

**Salmodia** = psalmodie (v.).

**Salonmusik** *germ.* = muzică de salon (v.).

**Saltarello** *it.* = 1) dans italian de caracter săltăreț, vioi, în tact de  $\frac{3}{4}$ . Samănă cu tarantella (v.).

**Sans** *fr. (it. senza)* = fără; s — pedale = fără pedală; s — paroles = fără cuvinte etc.

**Sarabanda** *span.* = dans spaniol de caracter serios, în tact de  $\frac{3}{4}$  s.  $\frac{3}{2}$ , mișcare moderată. E acompaniat de castanete (v.). A fost aplicat în suită (v.).

**Sase** (6) v. Cifre.

**Sasesprezecime** v. Note și Pauze.

**Sattel** *germ.* = prag (v.).

**Satz** *germ.* = frază (v.).

**Saxhorn** *germ.* = sacshorn (v.).

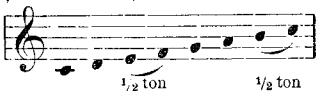
**Saxophon** *germ.* = sacsofon (v.).

**Scagnello, scanello, scanetto, ponticello** *it.* = scăunel, căluș (v.).

**Scala** *it.* = scară (v.).

**Scară** (*it. scala, fr. gamme, germ. Tonleiter*) e succesiunea gradată a tonurilor unei tonalități între marginile unei octave. E de 2 feluri: **diatonică** compusă din tonuri întregi și semitonuri și **cromatică** compusă numai din semitonuri (diatonice și cromatice). **Scara diatonică** cuprinde 5 tonuri întregi și 2 semitonuri. Cele 8 tonuri ale ei le numim **grade** și le însemnăm cu cifre

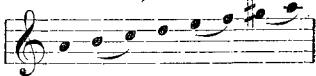
romane și cu numiri speciale: gr. I tonică (ton fundamental), gr. II dominantă schimbătoare (locțiitorul dominantei), gr. III mediantă superioară, gr. IV subdominantă, gr. V dominantă, gr. VI mediantă inferioară, gr. VII senzibilă (ton conducător) și gr. VIII octavă. Mai însemnate sînt gr. I, IV, V, VII și VIII. E de 2 feluri: 1) dură sau majoră (*germ. Dur- s. harte Tonleiter*) are semitonurile între gr. III—IV și VII—VIII):



2) moale sau minoră (*germ. Moll- s. weiche Tonleiter*) are 3 forme: a) antică (originală) are semitonurile între gr. II—III și V—VI:



b) armonică născută din cea antică prin ridicarea gr. VII cu  $\frac{1}{2}$  ton (prin aceasta gr. VII devine senzibilă):

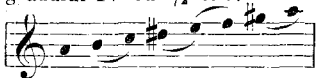


c) melodică derivată din cea armonică prin ridicarea gr. VI pe lângă al VII (cu scop de a delătura secunda crescută dintre gr. VI—VII din forma armonică):





În practică sînt întrebuițate toate 3 și anume: cea antică mai ales în formă coboritoare, cea armonică în formă suitoare și coboritoare (aceasta e cea mai folosită), iar cea melodică mai ales în formă suitoare (și numai din considerații pur melodice ca și cea antică). Fiecare scară își ia numirea mai de aproape dela tonul fundamental (C-dur, D-dur, A-moale etc.). Întrebuițînd numai tonurile naturale, putem obține numai o scară dură și anume cea clădită pe tonul c (= C-dur), iar moale pe tonul a (= A-moale). Din cauza aceasta aceste 2 scări le numim normale s. naturale, în opoziție cu celelalte, făcute cu ajutorul semnelor de alterațiune, pe cari le numim **derivate**. Cu ajutorul semnelor de alterațiune putem construi scări dure și moi pe ori ce ton (v. Tonalitate). Alterațiunile aparținătoare unei scări le scriem totdeauna la cheie. Ele formează **armatura** (v. scării). Scările cu armatură egală le numim **paralele** (v. Paralel), iar cele cu tonică comună **scări cu nume egal** (C-dur și C-moale etc.). — Unele cîntece românești (v. Cîntec), sîrbești, slovăcești, ungurești etc. au ca bază o scară deosebită, numită **scară națională**. Ea e făcută din scara moale armonică prin ridicarea gradului IV cu  $\frac{1}{2}$  ton:



În muzica veche bis. sînt întrebuițate și alte feluri de scări diatonice (v. Tonalități bis.).

**Scăunaș, scăunel** v. Căluș.

**Scem.** presc. = scemando (v.).

**Scemando it.** = dispărînd (term. de espr. = cu **perdendo**).

**Scenă** = 1) bină (v.); 2) partea dintr'un act din operă sau altă piesă dramatică, ce rezultă din schimbarea numărului actorilor pe scenă (prin înțrarea sau eșirea unuia sau altuia dintre actori).

**Scenerie** = privescerea scenei (v.), bina cu tot aranjamentul și decorațiile necesare la reprezentarea unei piese dramatice.

**Schallbecher, Schalltrichter, Stürze** *germ.* = pavilion (v.).

**Scherzando it.** = glumind (term. de espr.).

**Scherzo it.** = 1) piesă instrumentală de caracter vesel, umoristic, fără formă anumită; 2) fraza a 3-a în compozițiile ciclice (sonată etc.) constătătoare din 4 reprize, dintre cari 1-a și a 2-a se repetă iarăș după repriza 3 și 4. Tactul e de  $\frac{3}{4}$  s.  $\frac{6}{8}$ , rar  $\frac{2}{4}$ . Are caracter vesel, umoristic.

**Schimbare enarmonică** v. Enarmonism.

**Schiaginstrumente** *germ.* = instr. de percusiune (v. Instr. muz.).

**Scintilante it.** = briliant, strălucit (term. de espr.).

**Scordare, scordatura it.** (*germ.* **umstimmen**) = acordarea unui instrument (mai ales violina) altfel, nu ca de obicei, cu scop de a ezeuta mai ușor anumite

pasage din o piesă sau pentru a obține anumite efecte.

**Scordato** *it.* = discordat (v.) sau acordat altfel ca de obicei; **violino s.** — = cu violina descordată sau acordată altfel; **timpani scordati** = cu timpanele descordate (v. și Scordare).

**Score** *engl.* = partitură.

**Scripcă** = numire populară a violinei (v. și Ceteră și Laută).

**Se** *it.* = dacă; **s. bisogna** = dacă e de lipsă; **s. piace** = dacă dorești.

**Secco** *it.* = sec, uscat; **recitativo s.** v. Recitativ.

**Seconda volta** *it.* = a 2-a oară (v. Repetiție).

**Secondo** *it.* = secund (v.).

**Secstă** = 1) al 6-lea ton în sistemul diatonic scotit dela tonul fundamental; 2) interval constător din 6 garde diatonice. În practică obvine în 3 mărimi: mică, mare și crescută. Cea mare și mică aparține la consonanțele nedepline, cea crescută e disonantă (v. Interval).

**Secstolă** = figură ritmică de 6 note de valoare egală, care corespunde la 4 note de aceeaș valoare. E însemnată prin  $\overbrace{\quad\quad\quad}^6$ . Accentul cade pe nota primă (prin aceasta se deosebește de triola dublă):



**Secund** (*it.* secondo) = vocea 2-a, mai adâncă dintre 2 voci (instrumente) cu timbru egal, d. e. **sopran s.** — = sopranul mijlociu, **tenor s.** —, **bas s.** —; **violina s.** — etc.

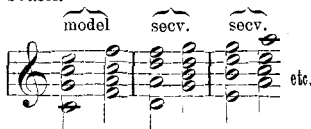
**Secunda** [a] (*germ.* secundiren) = a acompania vocea principală (melodia) cu altă voce.

**Secundă** = 1) în sistemul diatonic al 2-lea ton scotit dela tonul fundamental; 2) interval constător din 2 grade diatonice. În practică obvine în 3 mărimi: mare numită și ton întreg s. **treaptă întreagă** (c—d, g—a etc.), mică numită și semiton s. **semitreaptă** (e—f, h—c, cis—d etc.) și **crescută** (c—dis, g—ais etc.). Toate sînt disonante.

**Secund-Accord** s. **Secund-Quart-Sext-Accord** *germ.* = acordul de septimă în resturnarea 3-a (v. Acord).

**Secundar**, **tonuri s.** — = tonurile armonice superioare (v. Armonice) și de combinațiune (v. Combinațiune); **voci s.** — = vocile cari în compoziție servesc numai pentru completarea armoniilor, sprijinind numai vocea principală, care poartă melodia (v: și Omofonie și Note secundare).

**Secventă** s. **marșă armonică** (*germ.* Sequenz) = reproducerea fidelă a aceluiaș model melodic sau armonic pe diferite grade ale scării.



Se deosebește de imitație (v.) prin aceea, că modelul e repetit de cătră aceeaș voce.

**Șef** (*fr.* chef) = conducător, diri-

gent;  $\sharp$  — de atac (*fr.* chef d'attaque) = primul între coriști (în operă);  $\flat$  — de cor = dirigent;  $\sharp$  — de orchestră (*fr.* chef d'orchestre) = capelmaistru (v.).

**Seg.** presc. = segue (v.).

**Segno** *it.* = semnul  $\text{♯}$  s.  $\oplus$ ; al (d'al) s — dela semn (v. Repetiție); s — di silenzio = pauză (v.) etc.

**Segue, seque** *it.* = urmează; 1) la sfârșitul paginei arată, că piesa se continuă și pe pagina următoare; 2) deasupra unui pasaj de note e = cu simile (v.); mai înseamnă apoi și *attacca* (v.).

**Seguidilla** *span.* = dans spaniol, ce seamănă cu *bolero* (v.), în tact de  $\frac{3}{4}$  sau  $\frac{3}{8}$ , acompaniat de chitară și castanete.

**Sem.** presc. = sempre (v.).

**Semi** *lat.* = jumătate; obvine în combinație cu alte cuvinte, d. e. semiton, semicadență etc. (v. ac.).

**Semicadență** (*germ.* Halbschluss) = repausul făcut pe dominantă (v. Cadență).

**Semifusa** *lat.* v. Mensură.

**Semilună** (*germ.* Halbmond, Schellenbaum) = instr. turcesc în forma semilunei. Constă din o rudă, în vârful căreia sînt înțepenite 2 coarne împodobite cu 2 coade de păr de cal și cu o mulțime de clopoșele cari, scuturînd instrumentul, produc un sunet șgomotos.

**Semiton, semitreaptă** (*lat.* semitonium) = numirea celui mai mic interval din scară, sau distanța cea mai mică dintre 2 grade alăturate, adoptată în practica muzicii moderne (Teoria veche

admitea intervale și mai mici d. e. de  $\frac{1}{4}$  ton etc.). E de 2 feluri: mare s. diatonic făcut dintr'un interval de secundă mică (e—f, h—c, g—as etc.) și mic s. cromatic făcut din intervalul de primă prin suirea sau coborîrea unuia dintre tonurile intervalului (c—cis, g—gis, a—as etc.). Două semitonuri compun un ton întreg (v. și Comma și Ton).

**Semitonium modi** *lat.* = senzibila (v.).

**Semn de coborire** v. Bemol.

**Semn de restituire** v. Becar.

**Semn de suire** v. Cruce.

**Semne** (*it.* segni) = numirea generală a tuturor semnelor întrebunțate în notațiune (v.).

**Semne de alterațiune** v. Alterațiuni.

**Semne dinamice** s. de nuanțare (v. Nuanțe).

**Semplice** *it.* = simplu, fără înflorituri (în ezeccutare).

**Sempre** *it.* = tot astfel; s — piano = tot piano (v.); s — vivo = tot vioi etc.

**Senza** *it.* = fără; s — accompagnamento = fără acompaniare; s — fiore, s — ornamenti = fără ornamente în ezeccutare, simplu; s — replica = fără repetire; s — sordino = fără surdină (v.); s — tempo = fără tempo anumit (v. Tempo) etc.

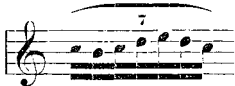
**Septet** (*it.* settetto, *germ.* Septett) = piesă vocală pentru 7 voci obligate (v.); cel instrumental e de regulă numit *septuor* (*lat.*) și e scris în forma sonatică (v. Sonată).

**Septimă** = 1) al 7-lea ton în sistemul diatonic socotit dela tonul

fundamental; 2) interval constătat din 7 grade diatonice. Obvine în 3 mărimi: mare, mică (numită și septimă principală) și micșorată. Toate sînt disonante (v. Interval); acord de s — v. Acord.

**Septimă dominantă** = acordul de septimă de pe dominantă scării dure s. moi (v. Acord.).

**Septimolă** s. **septolă** = grupă melodică constătătoare din 7 note de valoare egală, ce corespund cu privire la durată numai la 4 sau 6 note de acelaș fel.



**Septuor** lat. v. Septet.

**Sequenz** germ. = secvență (v.).

**Serată** = convenire socială de seara, spre a petrece cu muzică, dans etc. De aci s — muzicală, de dans etc.

**Seratta** it. = reprezentație de încheiere într'un sezon de operă.

**Serena** it. = cîntec de seară, serenadă (v.).

**Serenadă** (it. serena, serenata, notturno) = 1) cîntec de seară cu sau fără acomp. instrumental destinat a fi cîntat sub fereașta unei persoane iubite sau sărbătorite; 2) piesă vocală sau instrumentală cu aceeaș destinație; 3) muzică ezeccutăată seara înaintea locuinței unei persoane.

**Sereno** it. = senin, vesel (term. de espr.).

**Serioso** it. = serios, cumpătat, sărbătoreșc (term. de espr.).

**Sesta** it. = secstă (v.).

**Settima** it. = septimă (v.).

**Setzkunst** germ. = arta compoziției (v. Compoziție).

**Severamente** it. = strict, cu observarea strictă a măsurii.

**Sext-Acord** germ. = acordul de 3 sunete în resturnarea primă (v. Acord).

**Sexte** germ. = secstă (v.).

**Sextett** germ. = secstet (v.).

**Sextole** germ. = secstolă (v.).

**Sezon** = anotimp; s — muzical = timpul concertelor și reprezentațiilor de operă (de regulă Oc-tombre—April; la noi mai ales timpul carnavalului).

**Sf.**, sfz. presc. = sforzando (v.).

**Sforzando, sforzato** it. = accentuat; espresie întrebunțată mai ales deasupra notelor singuraticе, cari trebuie accentuate mai tare; e scrisă de regulă prescurtat: sf, sfz. (v. și Accent, Forzando și Rinforzando).

**Si** v. H.

**Si** it. = să, să-se; s — leva il sordino = să-se ridice surdina de pe coarde; s — replica = să-se repețiască; s — tace = să tacă; s — volte = să întoarcă foaia.

**Si-bemol** v. Hes.

**Si-bemol-major** v. Hes-dur.

**Si-bemol-minor** v. Hes-moale.

**Siciliană** (it. siciliano) = 1) dans sicilian de caracter liniștit, în tact de  $\frac{6}{8}$ , în mișcare moderată; 2) compoziție de caracter liniștit, simplu, în forma și ritmul acestui dans. Obvine ca piesă instrumentală în locul frazei adagio din sonată etc.; **Alla siciliana** =

ca siciliana: cu expresie simplă, țărănească.

**Si-diez** v. His.

**Signal** v. Corn de signal.

**Signalhorn** *germ.* = corn de signal, goarnă (v.).

**Signalist** = cel care dă signalul, gornist (v.).

**Signatură** = 1) armatură (v.); 2) cifrele cu cari e provezut basul dat în exercițiile de armonie spre a indica acordurile, cari are să le completeze elevul (v. Bas cifrat).

**Silenzio** *it.* = tăcere, pauză (v.).

**Silaba de coborîre** = silaba *es* și *eses* adausă la numirile tonurilor coborîte prin  $\flat$  sau  $\flat\flat$  (v. Alterațiuni).

**Silaba de suire** = suficsa *is* sau *isis* adausă la numirile tonurilor suite prin  $\sharp$  sau  $\times$  (v. Alterațiuni).

**Silabe aretine** v. Monosilabele aretine.

**Silabic** v. Cînt silabic.

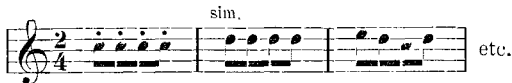
**Sim.** *presc.* = simile (v.).

**Si-major** v. H-dur.

**Simfonie** (*it.* *sinfonia*, *germ.* *Symphonie*) = mai de mult ori ce piesă pentru mai multe instru-

mente; azi piesă ciclică scrisă pentru orhestră mare în forma sonatei. Constă din 4 fraze: **Allegro** (în forma sonatică), **Andante** (s. *Adagio* etc.), **Menuet** (s. *Scherzo*) și **Allegro** (ca fraza primă) sau **Finale** (în formă de rondo). Cîteodată fraza a 2-a cu a 3-a își schimbă locul reciproc. S — e piesă strict polifonică (v. Polifonie); în ea toate instr. iau parte însemnată la dezvoltarea melodică și ritmică a ideilor muzicale, în cadrul însușirilor particulare ale lor; în ea sublimul, veselul, comicul și tragicul își află cea mai înaltă expresiune. Derivă din uvertură (v.). De aceea Italienii numesc uvertura și azi simfonie. Creatorul ei e **J. Haydn** (1732—1809) iar prin **Beethoven** (1770—1827) a ajuns la cel mai înalt grad de perfecțiune.

**Simile** *it.* = asemenea. Cînd o manieră (*staccato*, *portament* etc.), se estinde asupra unui pasaj mai lung de note. atunci semnele corespunzătoare le scriem numai deasupra notelor prime, iar continuarea manierei o indicăm prin **sim., simile:**



**Si-minor** v. H-moale.

**Sin'**, *sino* *it.* = până la; **sin' al fine** = până la fine (v. Repetiție și *Da capo sin al segno* etc.).

**Sinfonia** *it.* = simfonie (v.).

**Sincopă, sincopare** (*lat.* *syncopatio*) = contragere, în ritm e schimbarea accentului (v.) tare (*thesis*) cu cel slab (*arsis*). Aceasta o facem sau prin unirea într'o

singură notă a părții slabe cu cea tare următoare (1) sau prin legarea notei neaccentuate cu cea accentuată (2).



**Singspiel** *germ.* = operetă (v.).

**Sinistra** *it.* = stînga; **mano s** = cu mîna stîngă; (a cînta la pian).

**Sino** *it.* v. Sin'.

**Sirenă** = instr. fizical cu ajutorul căruia poate fi calculat numărul vibrațiilor tonurilor.

**Sirene** = în mitologia greciască fecioare mîndre (înfățișate ca fete cu păr lung și aripi, partea inferioară a corpului fiind acoperită cu solzi și prefăcută în

pește) cari locuiau pe țărmurile Siciliei, aproape de stîncă Scylla, și cari prin cîntecele lor frumoase atrăgeau la ele pe navigatori, pentru ca să-i omoare; **cîntecul sirenelor** s. **cîntec de sirene** = cîntec de frumseță deosebită, ademenitoare.

**Sistemul liniilor** v. Portativ.

**Sistemul octavelor** v. Sistemul tonurilor.

**Sistemul tonurilor** (*germ.* Ton-system) = suma tuturor tonurilor întrebunțate în muzică. Rîndul întreg de tonuri, dela cele mai adînci până la cele mai înalte, îl împărțim în 7—8 grupe de câte 8 tonuri numite **octave**. Tonul cu care se termină o octavă îl luăm ca ton începător al octavei următoare. (Dintre instr. **orga** poate avea până la  $9\frac{1}{2}$  octave; urechia însă poate distinge până la 11 octave). Toate octavele la olaltă dau **sistemul tonurilor**. Ele sunt:

- |                         |               |               |                    |                  |
|-------------------------|---------------|---------------|--------------------|------------------|
| 1) Subcontra oct.:      | ${}^2C-{}^2H$ | cupr. ton. cu | $16\frac{1}{2}-33$ | vibr. pe secundă |
| 2) Contra oct.:         | ${}^1C-{}^1H$ | " "           | 33-66              | " " "            |
| 3) Octava mare:         | $C-H$         | " "           | 66-132             | " " "            |
| 4) Octava mică:         | $c-h$         | " "           | 132-264            | " " "            |
| 5) Oct. simplu liniată: | $c^1-h^1$     | " "           | 264-528            | " " "            |
| 6) „ duplu              | $c^2-h^2$     | " "           | 528-1056           | " " "            |
| 7) „ de 3 ori           | $c^3-h^3$     | " "           | 1056-2112          | " " "            |
| 8) „ de 4 ori           | $c^4-h^4$     | " "           | 2112-4224          | " " "            |

**NB:** Semnele întrebunțate aici pentru indicarea octavelor le-am luat din »Neue Instrumenten-Lehre« de F. A. Gevaert. Alți autori folosesc alte semne, d. e.

C = c subcontra, C = c contra,

**C** = c mare, **c** = c mic, **c'** s. **c** = c simplu-liniat, **c''** s. **c** = c duplu-liniat etc.

Sistemul tonurilor înfățișat prin note:

Contra-oct. Oct. mare Oct. mică. Oct. simplu-lin. Oct. duplu-lin.

<sub>1</sub> Do <sub>1</sub> Re Do Re do re do<sup>1</sup> re<sup>1</sup> do<sup>2</sup> re<sup>2</sup> etc.

<sub>1</sub>C <sub>1</sub>D C D e d e<sup>1</sup> d<sup>1</sup> e<sup>2</sup> d<sup>2</sup>

**Si replica** v. Si.

**Si face** v. Si.

**Si volte** v. Si.

**Slargando** *it.* = răbind (v. Ritar-dando).

**Slentando, slentante** = stîngîndu-se, din ce în ce mai slab (v. Perdendo).

**Slissato** *it.* v. Glissato.

**Smanioso** *it.* = minios, zgomotos (term. de espr.).

**Sminuendo, sminuito** *it.* v. Diminuendo.

**Smorendo** *it.* v. Morendo.

**Smorz.** presc. = smorzando (v.).

**Smorzando, smorzato** *it.* v. Perdendo.

**Soave, soavemente** *it.* = suav, blînd, domol, dulce (term. de espr.).

**Soirée musicale** *fr.* = serată muzicală (v. Serată).

**Sol** v. G.

**Sol-bemol** v. Ges.

**Sol-bemol-major** v. Ges-dur.

**Sol-diez** v. Gis.

**Sol-diez-minor** v. Gis-moale.

**Solenne** *it.* = solemn, sărbătoresc (term. de espr.).

**Solennită** *it.* = solemnitate; con s\_ = solemn.

**Solfegiu** (*it.* solfeggio, *fr.* solfège) = exercițiu de cîntare fără text, la care tonurile sînt cîntate pe diferite silabe (d. e. la, le, lo etc.),

pe cele 5 vocale (a, e, i, o, u) sau folosind numirile tonurilor. Astfel de exerciții sînt indispensabile începătorilor pentru aflarea și întonarea corectă a intervalelor (v. și Solfegiare).

**Solfegiare** (*it.* solfeggiare, *fr.* solfier) = în exerciții vocale cîntarea tonurilor nu cu un text anumit, ci pe diferite vocale, silabe sau cu numirile alfabetice s. monosilabice ale tonurilor (v. și Solfegiu, Solmizațiune, Abcdare și Vocalizare).

**Soli** *it.* = pluralul dela solo (v.).

**Solist** (*germ.* Solosänger, Solospieler) = cîntărețul sau instrumentistul care cîntă un solo (v.).

**Sol-major** v. G-dur.

**Sol-minor** v. G-moale.

**Solmizațiune** (*lat.* solmisatio) = cîntarea tonurilor cu întrebuintarea numirilor monosilabice (do, re, mi etc.) în locul textului (v. Monosilabele aretine). Aceste exerciții sînt de mare importanță la învățarea cîntului (v. Solfegiu). Pe urma acestei solmizațiuni s'au ivit pe vremuri și altele cunoscute sub numirile bebizațiune, bobizațiune, damenizațiune etc. (v. ac.).

**Solo** (plural soli) *it.* = singur; piesă vocală sau instrumentală

pentru una sau mai multe voci, cu sau fără acompaniament, sau și numai un fragment dintr'o piesă, în care fiecare voce e destinată a o ezecuta numai câte un singur cântăreț sau instrumentist, numit **solist** (v.). Contrarul e **tutti** și **cor**. **S**— pentru 2 voci s. instrumentale e numit **duet**, pentru 3 **terțet**, pentru 4 **cvartet** etc. (v. ac.). **S**— cvartet e numită în special piesa vocală scrisă pentru 4 voci solo (sopran-alt-tenor-bas; 2 soprani — 2 alți; 2 tenori — 2 bași), în opoziție cu **piesa corală** s. **cor** (v.).

**Someșana** = joc rom. din ținutul Someșului; e o variantă a **ardelenii** (v.).

**Son fr.** = ton, sunet (v.).

**Sonare alla mente it.** = a cânta ceva de-a rostul, a improviza (v.).

**Sonată** (it. *sonata*, *suonata*, *germ.* *Sonate*) = mai demult ori-ce piesă instrumentală; azi piesă instrumentală ce aparține la formele ciclice. Constă din 3—4 fraze independente, de conținut diferit, stînd totuș în legătură între-olaltă Fraza 1, numită **Allegro**, cuprinde tema principală și e în general lucrată în condițiile formei muzicale numită **Allegro** s. **formă principală** (v. ac.), sau și **formă sonatică** (*germ.* *Sonatenform*), fiind cîteodată precedată de o introducere. Fraza 2, numită **Adagio** (cîteodată **Andante** etc.) samănă cu aria (v.), sau e o temă cu variațiuni. Stă de regulă în o tonalitate relativă (a dominantei, subdominantei sau

în cea paralelă). E de obicei mai scurtă ca celelalte fraze. Fraza 3 e un **Menuet** s. **Scherzo** urmat de un **Trio**, iar fraza 4 **Finale** (avînd forma frazei prime sau a unei teme cu variațiuni) sau **Rondo**, de regulă în tonalitatea principală. **S**— e scrisă de obicei pentru unul sau 2 instr. (pian, pian și violină etc). Forma ei a fost adoptată ca normă și la alte compoziții instrumentale, numite și **compoziții** s. **forme ciclice** (v. ac.). Astfel **duo**, **trio**, **quatuor** etc. nu sînt în fond decît sonate pentru 2, 3, 4 etc. instrumente solo, iar **simfonia** (v.) o sonată pentru orchestră întregă.

**Sonatenform (Allegroform, Hauptform) germ.** = forma sonatică sau principală (v. ac. și **Sonată**).

**Sonatină** (it. *sonatina*) = sonată mai mică, ușoară, constătătoare numai din 2—3 fraze.

**Sonor (fr. sonore)** = puternic, plin, bine sunător; **voce s**— = voce cu timbru plin, puternic (la vocile de bărbați); **corp s**— = corp apt de a mări intențitatea tonurilor produse de alt corp din imediata sa apropiere (v. și **Tablă de rezonanță**).

**Sons harmoniques fr.** = flageolette (v. **Flageolet**); tonuri armonice superioare (v. **Armonice**).

**Sonus lat.** = ton, sunet.

**Sopra it.** = sus; **come s**— = ca mai sus (v. **Come** și **Partitură**).

**Sopran (it. soprano)** = cea mai înaltă dintre cele 5 categorii ale vocii omenești, adică vocea



femeiască înaltă numită și discant (v.). Estenziunea e  $c^1-a^2$  și mai mult. E de 3 feluri: 1) s— înalt, de agilitate s. de coloratură (*it.* s— acuto, di agilità) = sopranul foarte înalt (până la  $ges^3$  și mai mult), mlădios, potrivit pentru agilități (v. Agilitate și Coloratură), 2) s— de forță (*it.* s— sfogato, di forza = sopranul puternic și 3) mijlociu (*it.* mezzo-soprano). În ansamblu e împărțit de regulă în s— prim și secund (v. și Voce și Registre). — Numirea s— e folosită și ca atribut la calificarea instrumentelor de suflat, cari produc tonurile cele mai înalte.

**Sopranist *it.*** = cel care cîntă sopran (v.).

**Sordina, sordino *it.*** = surdină (v.).

**Sordo, sorda *it.*** = înădușit, astupat; clarinetto s— = cu clarineta astupată; tromba s— = cu trompeta astupată (v. Astupat și Înădușit).

**Sortita *it.*** = aria de introducere a primadonei în operă. E de regulă o arie de bravură (v.).

**Sospirando, sospirante *it.*** = suspinînd (term. de espr.).

**Sost.** presc. = sostenuto (v.).

**Sostenuto *it.*** = ținut, arată observarea strictă a lungimii tonurilor în ezeutare (term. de espr.).

**Sotto voce *it.*** = cu jumătate voce, indică ezeutarea notelor cu vocea reținută. La instr. cu arcuș e obținut acest efect prin ducerea arcușului în apropierea punții (v. și Flautando).

**Spartito *it.*** = partitură (v.).

**Spațuri** = locurile dintre liniile portativului (v. ac.).

**Spiccato *it.*** = respicat, clar (term. de espr.).

**Spirito *it.*** = spirit; con s— = cu spirit, însuflețit (term. de espr.).

**Spiritoso, spirituoso *it.*** = cu spirit, însuflețit (term. de espr.).

**S. pon.** presc. = sul ponticello (v.).

**S. s.** sau **s. s.** presc. = senza sordino (v. Senza).

**S. T.** sau **s. t.** presc. = senza tempo (v. Senza și Tempo).

**Stacato v. Staccato.**

**Stacc.** presc. = staccato (v.).

**Staccato *it.*** = stacato, rupt, manieră care constă în aceea, că notele nu sînt ezeutate cu valoarea lor deplină, ci cu mici întreruperi. E însemnat de regulă prin puncte puse deasupra notelor. Contrarul e *legato* (v.):



**S—legato** = stacato legat (v. Portament).

**Staccatissimo *it.*** e un grad mai înalt de staccato (v.). E însemnat prin virgule puse deasupra notelor:



**Stagiune** (*it.* staggiune) v. Sezon.

**Stările acordurilor** v. Acord.

**Statist** (*fr.* comparse) = persoană care în teatru și operă apare pe bină (d. e. în dueluri, bătălii etc.), fără să vorbiască ceva (v. și Figurant).

**Steg** *germ.* = scăunaș (v.); aus dem **Stegreife** *germ.* = nepregătit, dearostul (v. și Alla mente).

**Stentando, stentato** *it.* = greoi (term. de espr.).

**Stentor**, voce de s. = voce de putere neobicinuită. Numirea vine dela **Stentor**, un erou grec în rezelul troian, care, după tradiție, putea striga mai tare ca 50 oameni la olaltă.

**Steso** *it.* = întins; s. **moto** = în tempo mai lin (term. de espr.).

**Stihiră** = cîntare bis. căreia îi premerge câte un stih (vers) din sf. Scriptură.

**Știința muzicii** v. Teoria muzicii.

**Stil** (*lat.* stilus, *it.* stilo) = modul de a scrie; felul cum un compozitor știe să-și exprime ideile și sentimentele prin tonuri. În muz. deosebim 2 stiluri principale: 1) **bisericesc** de caracter serios, liniștit, simplu, înălțător și 2) **lumesc** de caracter variat. Subîmpărțiri: s. **epic** de caracter povestitor, descriptiv. E aplicat atît în piese bis. cît și lumești; s. **liric** pentru exprimarea directă a sentimentelor. Predomină mai ales în cîntec (v.); s. **dramatic** (teatral) bogat în forme, de caracter pasionat, pentru exprimarea diferitelor acțiuni și stări sufletești. E aplicat

atît în piese bis. (oratoriu, cantată etc.) cît și lumești (melodramă, operă etc.); s. **de cameră** în care, pe lângă observarea riguroasă a regulilor de compoziție, sînt întrebuințate toate mijloacele de expresiune, între marginile impuse de instrumentele, cărora e destinată muzica de cameră. Se manifestează în general în compoziții de valoare artistică înaltă (v. și Muzică de cameră); s. **strict** (a capella), care pretinde observarea strictă a regulilor de compoziție; s. **liber** în care regulile de compoziție nu-s observate cu toată strictetea (v. și Formă); s. **vocal, instrumental, național** s. popular (în acest senz poate fi s. romînesc, german etc.) etc. (v. și Contrapunct, Omofonie și Polifonie).

**Stilo** *it.* = stil; s. **galante** = stilul liber; s. **osservato** = stilul strict; s. **rappresentativo** s. **drammatico** = stilul dramatic etc. (v. Stil).

**Stilus** *lat.* = stil; s. **ecclesiasticus** = stilul bis.; s. **choraicus** = stilul dansului etc. (v. Stil).

**Stimme** *germ.* = voce (v.).

**Stimmführung** *germ.* = conducerea vocilor (v.).

**Stimmgabel** *germ.* = diapazon în formă de furcuță (v. Diapazon.).

**Stimmhammer** *germ.* = cheia în formă de T (v. Cheie).

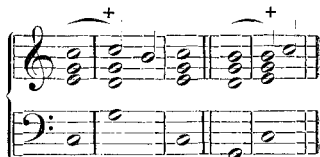
**Stimmstock** *germ.* = 1) cuierul pianului (v. Cuiet); 2) inimă (v.).

**Stimmung** *germ.* = acordare (v.).

**Stingendo** *it.* = stingîndu-se (term. de espr. = cu **perdendo**).

- Strascinando, strasciando** *it.* = rârînd, trăgănat (term. de espr. = cu rallentando).
- Streichinstrumente** *germ.* = instr. cu arcuș (v. Instr. muz. IV. 1).
- Streichorchester** *germ.* = orhestră din instr. cu arcuș (v. Orhestră).
- Streichquartett** *germ.* = cvartet (v.).
- Strepitoso** *it.* = zgomotos (term. de espr.).
- Stretă** (*it.* stretta, *germ.* Engführung) = în fugă întrarea respunsului înainte de a se fi terminat tema (v. Fugă).
- Stretto** *it.* = îngustat, grăbit (term. de espr. = cu accelerando).
- Stringendo** *it.* = strîngînd, grăbind (term. de espr. = cu accelerando).
- Stromentato** *it.* = instrumentat (v. Instrumentare).
- Stromento** *it.* = instrument (v.).
- Strofă** = în poezie combinațiune de 2—8 versuri; cîntec strofic = cîntecul care pentru toate strofele are aceeaș melodie. Astfel sînt mai ales cîntecele populare (v. Cîntec).
- Studiu** (*fr.* etude) v. Ezericiu.
- Stutzflügel** *germ.* = pian scurtat (v. Pian).
- Suave** *it.* v. Soave.
- Subdiapentă** v. Subdominantă.
- Subdominantă** s. dominantă inferioară = gradul IV din scara diatonică (v. Scară).
- Subiect** (*lat.* dux, *it.* soggetto s. soggetto) = tema în fugă (v.).
- Subito** *it.* = subit, momentan; acordate s. = a acorda repede instrumentul; volti s. = a întoarce foaia repede etc.
- Substituere** = înlocuirea unui deget prin altul pe tastele instrumentelor cu claviatură (pian etc.) sau pe tastiera celor cu arcuș (violină etc.).
- Suită** (*fr.* suite) = piesă instrumentală constătătoare din o succesiune de 3—7 piese de dans, scurte (allemande, gavotă, menuet, sarabandă etc.).
- Sul, sulla** *it.* = preste, la, pe; s—ponticello = la căluș (v. Ponticello); s—corda = pe coardă; s—tastiera = deasupra tastierei (a trage cu arcușul) (v. Tastieră).
- Sumar, tonuri s.** v. Combinațiune.
- Sunet** (*it.* suono) v. Ton.
- Suono** *it.* = sunet, ton (v.); suoni armonichi = tonurile armonice superioare (v. Armonice); flageolettele (v.).
- Surdină** (*it.* sordino, *germ.* Dämpfer) = unealtă sau întocmire cu care putem reduce intențitatea tonurilor instrumentelor sau să înterupem vibrațiunea coardelor după voință. La instr. cu arcuș s— e un fel de piepten (v.) de lemn, de os sau de metal, pe care-l împlîntăm deasupra pe căluș. La pian funcțiunea s— o îndeplinește pedala stîngă. (E de observat că la acest instr. e numit s.— și mecanismul, care apasă coardele la capătul dinainte; v. Pian); la timpane și dobe un petec de postav negru etc. (v. și Înădușit).
- Suspenziune** (*lat.* retardatio, *germ.* Vorhalt) = prelungirea unui ton din acordul precedent în acordul ce urmează. Prin aceasta sus-

pendăm pentru moment acel ton din acordul următor, care cu cel prelungit formează interval de secundă. S— trebuie să cadă pe partea accentuată a tactului. E de 2 feluri: **superioară** (mai des folosită) și **inferioară**.



## T

**T.** presc. = tasto, tenor, tutti (v.).

**Tablă de armonie** v. Tablă de rezonanță.

**Tablă de rezonanță** v. Rezonanță.

**Tablou muzical** (*germ.* Tongemalde) = compoziția care are ca subiect descrierea unui fenomen din natură sau a unui eveniment, d. e. viforul pe mare, o bătalie etc. (v. și Desemn muzical).

**Tace** *it.* (*lat.* tacet) = a tăcea, a pauza.

**Tact** s. măsură (*it* *tatto*, *misura*, *germ.* *Takt*) = împărțirea unui rînd de note în părți mici, egale. Fiecare din aceste părți formează cîte un tact. Singuraticele tacte sînt despărțite prin o linie perpendiculară trasă pe portativ, numită **linia tactului** (v. Linie). Unitățile, din cari e format un tact, le numim **părți** s. **timi** (*fr.* *temps*, *germ.* *Taktglieder*). T— o de mare însemnate în muzică. Ori-ce compoziție poate fi pe deplin înțeleasă numai dacă e executată strict în tact. Abatere facem numai cînd es-presiunea (v.) o cere. T— se

bazază pe relațiunea metrică-ritmică (v. Metru și Ritm) a tonurilor, ce compun o piesă. Accentul (v.) e prin urmare elementul principal, dela care depinde forma și caracterul seu. T— e însemnat cu frîngerii vulgare (unele cu litera **E**) puse pe portativ la începutul piesei, imediat după cheie respective după armatură (v.). Numărătorul arată numărul părților, iar munitorii valoarea lor. Ca normă e luată măsura de 2 și 3 părți, iar ca unități valorile notelor. T— sînt împărțite în **simple** (cele de 2 și 3 părți) și **compuse** (cele de 4, 6, 9 și 12 părți); apoi în **împărechiate** (cele de 2 și 4 părți) și **neîmpărechiate** (cele de 3, 6, 9 și 12 părți). Cîteodată obvin și tacte de 5 și 7 părți numite **micste**. Tactele folosite în practică sînt:  $\frac{2}{4}$  (sau **EE** s. **EA**) numit **allabreve** mare,  $\frac{3}{2}$  (s. **E**) numit **allabreve** mic,  $\frac{2}{4}$ ;  $\frac{3}{4}$ ;  $\frac{2}{8}$ ;  $\frac{3}{8}$ ;  $\frac{4}{4}$  (s. **E**) numit și tact întreg,  $\frac{4}{8}$ ;  $\frac{6}{8}$ ;  $\frac{9}{8}$ ;  $\frac{12}{8}$ ;  $\frac{12}{16}$ .

— Fiecare piesă își are tactul sau propriu, bazat pe ritmul și caracterul ei. Cu deosebire piesele de dans și în general toate piesele cu ritm bine pronunțat și regulat sînt strict legate de un tact anumit (d. e. valsul recere t— de  $\frac{3}{4}$  s.  $\frac{3}{8}$ , ardeleana de  $\frac{2}{4}$  etc.). Piesele cu ritm mai mult s. mai puțin neregulat nu recer totdeauna acelaș fel de tact, iar unele chiar de loc (v. Formă). La acestea tactul servește mai ales pentru orientarea mai ușoară în cetirea notelor; în o piesă neîmpărțită în tact (mai ales în partituri) orientarea e aproape imposibilă — In muz. națională rom. predomină tactul de  $\frac{2}{4}$ . Acesta e tactul tuturor dansurilor noastre cu excepția horei (v.). Doina din cauza ritmului ei neregulat o putem număra la formele libere de tact. In regulă generală o scriem în tact de  $\frac{4}{4}$  sau  $\frac{2}{4}$  (v. și Cîntec). Pentru cînt. bis. ale noastre e mai potrivit tactul de  $\frac{2}{4}$  sau  $\frac{4}{4}$ . — **A da** sau **a bate tactul** = a marca cu mîna sau cu piciorul diferitele părți ale tactului. (v. Bate). Cîte părți are tactul atîtea mișcări trebuie făcute. De aici provine că d. e. la tacele de jumătăți ( $\frac{2}{2}$ ,  $\frac{3}{2}$  etc.) notele la ezeccutare apar cu valoare redusă de jumătate (d. e. nota întregă ține până batem de 2 ori, jumătatea până batem odată etc.), iar la cele de optimi și șasesprecimi ( $\frac{3}{8}$ ,  $\frac{6}{8}$ ,  $\frac{12}{8}$  etc.) cu valoare îndoită sau împătrată (d. e. nota

de optime ține până batem odată, pătrarul până batem de 2 ori etc.). In tempo foarte repede mișcările tactului se pot contrage (d. e. la tactul de  $\frac{6}{8}$  în loc de 6 ori batem numai de 2 ori etc.).

**Tambor** v. Tambur.

**Tambour** fr. = tambur și dobă (v.).

**Tambur** (it. tamburo, fr. tambour) = cel care bate doba, dobaș; t— major = cel mai mare între dobași.

**Tamburină** (it. tamburetto, fr. tambourin) = un fel de dobă compusă din un cerc de lemn sau metal, pe care e întinsă numai o piele, iar jur împrejur e provezută cu zurgălăi. Lovită cu mîna produce un sunet zgometos. E folosită în unele jocuri italiene, șpaniole și orientale pentru marcarea ritmului; apoi și în balet (v.). In privința aplicării acestui instr. în muzica noastră v. art. Joc.

**Tamburo** it. = dobaș și dobă; t— grande = doba mare; t— rulante = doba militară (v. Dobă).

**Tam-tam** = instr. de percusiune uzitat în Orient. Constă din un disc de metal, care e lovit cu un ciocan căpțușit cu postav.

**Taraf** = bandă de muzicanți (espresie uzitată mai ales în România) (v. și Lăutar).

**Tarantella** it. = dans italian de caracter f. pasionat, în tact de  $\frac{6}{8}$ , tempo f. repede. E dansat de regulă de fete din popor acompaniindu-se singure cu tamburina. A fost introdus și în balet (v.).

**Tardando, tardo** *it.* = rărit (v. Ritardando).

**Țarină** = joc rom. uzitat mai ales la Moți (în Munții apuseni). Muzica constă din 2 reprize de câte 8 tacte, în tact de  $\frac{2}{4}$ , în tempo repejor (**M. M.** ♩ = 108).

**Taste** (*germ.* Tasten) = limbile de lemn albe și negre cari compun claviatura (v.).

**Tastieră** (*it.* Tastiera) v. Punte.

**Tastiera** *it.* = tastieră (v.); *sulla t-* = la tastieră (v. Sul).

**Tatto** *it.* = tact (v.).

**Tecst** (*it.* testo, *fr.* paroles) = cuvintele scrise sub note în compoziții vocale. **T-**ul unei opere e numit de regulă **livret** (v.).

**Tedesco** *it.* = nemțeste.

**Tehnică** = dexteritatea mecanică recerută la executarea corectă, artistică a unei compoziții (în privința curățeniei tonului, a îndemînării în folosirea degetelor și a arcușului etc.).

**Temă** s. subiect (*it.* tema, *soggetto*, *sojjetto*, *germ.* Hauptsatz) = fraza principală, ideea muzicală ce formează baza unei compoziții (v. și Fugă).

**Temă cu variațiuni** (*it.* tema con *variazioni*) v. Variațiune.

**Temperatură** (*fr.* température, *germ.* Temperatur) = abaterea dela înțonațiunea acustică curată (matematică) a intervalelor din scară făcută la acordarea instrumentelor cu claviatură. La acordarea curată din punct de vedere acustic, numită și acordare **naturală**, a unui instr. obținem un număr infinit de tonuri. Inșă

construcția instrumentelor cu claviatură, pentru ca să poată fi în general practicabile, pretinde un număr de tonuri cît se poate de limitat. De aceea s'a ivit necesitatea de a stabili tonurile unei octave așa, ca ele să poată fi întrebuițate și pentru celelalte scări. Spre acest scop octava a fost împărțită în 12 părți egale (unora dintre tonuri adăugîndu-le, altora luîndu-le ceva din înțonațiunea naturală a lor), obținînd astfel intervale cu înțonație aprocsimativ corectă pentru toate 12 scările. Aceasta o numim **temperatură**, iar instrumentele cărora li-a fost aplicată **instr. cu acordare temperată**. De aici provin micile diferențe, ce le simțim între înțonațiunea acestor instr. și între voce sau alte instr. cu acordare naturală, cînd funcționează împreună. De altfel întreg sistemul tonurilor practicat în muzică e bazat pe **t-**, acordarea naturală în practică fiind în general puțin practicabilă.

**Tempestoso** *it.* = viforos, vehement (term. de espr.).

**Tempo** s. mișcare (*it.* tempo, *fr.* mouvement, *germ.* Taktbewegung, *Zeitmass*) = gradul de repejune în care trebuie cîntată o compoziție, conform conținutului și caracterului ei. **T-** e determinat în 2 feluri: 1) prin **metronom** (v.) care arată mișcarea cu toată precisiunea și 2) prin **termini** (cuvinte). Deosebim 5 feluri de mișcare: a) **de tot lină**: largo, adagio, lento,

grave; b) **lină**: larghetto, andante, andantino, comodo; c) **repejoară**: moderato, allegretto; d) **repede**: animato, allegro, allegro agitato, allegro con fuoco etc. și e) **foarte repede**: presto, prestissimo etc. Toți acești termini pot fi determinați mai deaproape prin: assai, un poco, un poco più, meno, mosso, troppo, non troppo, molto etc. Schimbarea gradată a mișcării e indicată prin: a) din ce în ce mai lin: ritardando, rallentando, slargando etc. și b) din ce în ce mai repede: accelerando, allargando, precipitando, stringendo etc. Sistarea de tot sau în parte a mișcării e însemnată prin: a) piacere, ad libitum, tempo rubato, senza tempo, iar reluarea mișcării prin: tempo, a tempo, tempo primo, tempo I. Când se schimbă tactul (v.), dar tempo rămîne același, scriem: l'istesso tempo, medesimo tempo. Sînt apoi termini, cari arată modul executării (de care e condiționată și mișcarea): amabile, cantabile, con dolore, dolce, espressivo, giocoso, maestoso, scherzando, risoluto, tranquillo etc. — Explicarea tuturor acestor termini se află la literile cuvenite.

**Tempo** *it.* = tempo; a **t** = în tempo (v. Tempo); **t** **di ballo** = în tempo de dans; **t** **di prima** = în tempo dela început; **t** **giusto** v. Giusto; **t** **di marcia** = în mișcare de marș etc.

**Temps** *fr.* = timp (v.).

**Ten.** *presc.* = tenuto (v.).

**Teneramente, tenero, con tenerezza** *it.* = delicat, gingaș, blînd (term. de espr.).

**Tenerezza** *it.* = gingășie, fineță (v. Teneramente).

**Tenor** (*it. tenore*) = vocea bărbătească înaltă. E de 2 feluri: 1) **liric** cu estenziunea **c—hes'** (și mai mult), avînd timbru moale, fin și 2) **eroic** cu estenziunea **c—g'**; are timbru puternic, sonor, sămănînd cu al baritonului. În corul de bărbați **t** e împărțit în **tenor prim** și **secund**. Notele erau scrise mai demult în cheia tenorului (v. Cheie), azi însă mai ales în a violinei, sunînd însă cu o octavă mai jos de cum sînt scrise (v. și Voce și Register).

**Tenore** *it.* = tenor; **t** **buffo** = tenor pentru partii comice; **t** **eroico** = tenor eroic; **t** **lirico** = tenor liric (v. Tenor).

**Tenorist** = cel care cîntă tenor.

**Tenuto** *it.* = ținut, arată executarea notelor cu valoarea lor întreagă, fără a se observa nici cea mai mică întrerupere între ele, ca la **legato** (v.).

**Teoria muzicii** = știința muzicală. Constă din: teoria elementară (v. Elemente), armonia, compozițiunea, instrumentațiunea, cîntul (regulele despre voce și cultivarea ei), istoria, acustica și estetica muzicală (v. ac.).

**Termini de expresiune** = cuvintele folosite în muzică pentru a determina modul executării unei piese muzicale. Aici aparțin mai ales terminii de mișcare și nuanțare etc. (v. și Expresiune).

**Termini tehnici** = cuvintele folosite în artă și știință pentru exprimarea unor noțiuni anumite. În muzică acești termeni sînt mai toți italieni.

**Tertă** = 1) în sistemul diatonic tonul al 3-lea socotit dela tonul fundamental; 2) interval constător din 3 grade diatonice. În practică obvine în 3 forme: mare (c—e, g—h etc.), mică (c—es, d—f etc.), ambele consonante și micșorată. T— mare determină acordul dur, cea mică acordul moale (v. Acord); 3) coarda d dela violină și mai ales dela violă și celo.

**Terțdecimă** = interval de 13 grade diatonice.

**Terțet** (*it.* *terzetto*) = piesă pentru 3 voci concertante (de regulă: sopran-tenor-bas). Cel instrumental e numit *trio* (v.).

**Terz-Quart (Terz-Quart-Sext)-Ac-cord** *germ.* = acordul de septimă în resturn. 2-a (v. Acord).

**Testo** *it.* = text (v.).

**Tetracord** (*gr.*) = la Grecii vechi: 1) o liră cu 4 coarde; 2) sistemul de 4 tonuri diatonice între marginile unei cvarte (d. e. c—d—e—f), care servia ca bază la construirea scărilor (v. Tonalități grecești). E de 2 feluri: **regulat** (cu semiton între tonul 3 și 4, iar între celelalte distanță de ton întreg) și **neregulat**. Scara dură din sistemul muzical de azi e făcută din 2 tetracorduri regulate

(d. e. c—d—e—f—g—a—h—e).

**Thesis** *gr.* = coborîre, partea ac-

centuată a tactului. Contrarul e **arsis** (v.).

**Țimbală** (*germ.* *Cymbalon*, *Hackebrett*) = instr. de percusiune de origine orientală respîndit deja prin secl. 12 în Franția, Italia, Germania etc. Constă din o ladă de rezonanță în formă de trapez, deasupra căreia sînt întinse o mulțime de coarde compuse din cîte 2—3 coruri (v. Cor) și sprijinite pe mai multe scăunașe. Coardele sînt lovite cu 2 beți-gașe învăluite la un capăt în vată sau piele. Cuprinde circa 4 octave (C—c<sup>2</sup>). Tonul e vîjiitor, în forte pătrunzător, ascuțit. La noi în țară o găsim mai ales în muzicile țigănești-ungurești.

**Timbales** *lat.* = timpane (v.).

**Timbru** (*fr.* *timbre*, *germ.* *Klangfarbe*) = însușirea particulară prin care un ton produs de un instrument sau voce anumită se deosebește de acelaș ton însă produs de altă voce sau instrument; d. e. tonul c<sup>1</sup> sună deosebit cînd e produs de violină și de pian sau altă violină, sau cînd e cîntat de 2 persoane. T— depinde parte dela forma vibrațiunilor, condiționată de forma instrumentului, dela tonurile armonice și de combinațiune (v. ac.), parte dela materialul de rezonanță. T— poate fi limpede (deschis), întunecat (închis), înădușit, strident, ascuțit, sonor (metalic), moale, dur (aspru), nasal etc. Dela el depinde calitatea vocii sau a instrumentului (v. și Aparatul vocal).



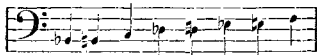
**Timoroso** *it.* = timid, fricos (term. de espr.).

**Timp.** prese. = timpani (v.).

**Timpană** (*it. timpano, germ. Pauke*) = instr. de percusiune folosit în orchestră. Constă din o căldare de aramă, deasupra căreia e întinsă o piele de capră sau de asin, ca la dobă. Prin un mecanism de șuruburi poate fi acordată, ca să dea un ton anumit. Tonul e produs cu 1—2 mășoare învălite în piele sau postav. În orchestră sînt de regulă 2, acordate în cvartă sau cvintă (tonica și dominantă): **t—mare** dînd unul dintre tonurile



și **t—mică** dînd unul dintre tonurile



Notațiunea e în **C-dur** pe acelaș portativ, în cheia basului. Pentru înădușirea tonului e folosită o **copertă** (v.) de postav (v. Timpani).

**Timpani** *it.* = timpane; **t—coperti** = cu timpanele acoperite (v. Timpană); **t—scordati** v. Scordată.

**Timpanist** = cel care bate timpanele. În orchestră e de regulă unul singur.

**Timpi** (*fr. temps*) = părțile tactului (v. Tact).

**Timp siab** (*gr. arsis*) = partea neaccentuată a tactului (v. Accent și Tact).

**Timp tare** (*gr. thesis*) = partea accentuată a tactului (v. Accent).

**Tirato** *it.* = întins, trăgănat (term. de espr.).

**Tobă** v. Dobă.

**Toccata** *it.* = piese fără formă anumită, un fel de fantazii uzitate în timpurile mai vechi, scrise în special pentru instr. cu claviatură (dela toccare), în opoziție cu **sonata** (dela suonare), care era destinată instr. cu arcuș și cu **cantata**, numele dat în general ori-cărei compoziții vocale.

**Ton** (*lat. tonus, fr. son*) = 1) sunetul produs prin vibrațiunile regulate ale unui corp elastic. Inșurările sale sînt: a) **înălțimea** care depinde dela numărul vibrațiunilor în timp de 1 secundă, b) **intenzitatea** care depinde dela lărgimea vibrațiunilor și c) **timbrul** (v.). — **T—le** sînt numite sau cu 7 litere din alfabet: **c, d, e, f, g, a, h** (v. Alfabet) sau cu 7 monosilabe: **ut (do), re, mi, fa, sol, la, si** (v. Monosilabele aretine). Cu privire la înălțime sînt împărțite în grupe de cîte 7 respective 8 tonuri numite **octave** (v. Sistemul tonurilor). În scris tonurile sînt ficșate prin note (v.); 2) distanță dintre 2 tonuri cari formează interval de secundă. E de 2 feluri: a) **semiton** (semitreaptă s. secundă mică) e cea mai mică distanță adoptată în muzică (v. Semiton) și b) **ton întreg** (treaptă întreagă sau secundă mare) constă din 2 semitonuri (unul diatonic și unul cromatic). În scris tonurile sînt determinate prin note (v.).

**Ton conducător** v. Senzibilă.

**Ton întreg** v. Ton.

**Ton normal** v. Diapazon și Normal.

**Tonalitate** (*lat. modus, germ. Ton-art*) = rezultatul combinațiilor melodice și armonice, bazate pe cele 2 genuri (v.) adoptate în muzica modernă. Aranjarea în ordine gradată a tonurilor aparținătoare unei tonalități ne dă aceea, ce numim **scară** (v.). Conform acestor genuri t— e de 2 feluri: **dură și moale**. Deosebirea între ele zace în mărimea intervalelor formate de singuraticile grade ale scării corespunzătoare față de tonul fundamental

și în special în terță și secșă. Anume: în scara dură terță și secșă sînt mari pe cînd în cea moale mici. În urma acestei deosebiri t— dură are caracter mai vioi, mai aspru, bărbătesc, cea moale însă melancolic, fin, gingaș (v. și Caracterul tonalităților). Numărul t—lor e egal cu al semitonurilor din lăuntrul intervalului de octavă. Sunt prin urmare 12 t— dure și tot atîtea moi (cu ajutorul enarmonismelor putem obține și mai multe) numite mai deaproape după tonul fundament. al fiecăreia. În practică însă sînt folosite numai urm. :

a) cu cruci:

<b>C-dur</b> (Do- major)	<b>G-dur</b> (Sol- major)	<b>D-dur</b> (Re- major)	<b>A-dur</b> (La- major)	<b>E-dur</b> (Mi- major)	<b>H-dur</b> (Si- major)	<b>Fis-dur</b> (Fa-diez-maj.)
--------------------------------	---------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------	----------------------------------

<b>A-moale</b> (La- minor)	<b>E-moale</b> (Mi- minor)	<b>H-moale</b> (Si- minor)	<b>Fis-moale</b> (Fa- diez-min.)	<b>Cis-moale</b> (Do- diez-min.)	<b>Gis-moale</b> (Sol- diez-min.)	<b>Dis-moale</b> (Re- diez-min.)
----------------------------------	----------------------------------	----------------------------------	--	--	---	--

b) cu bemoli:

<b>F-dur</b> (Fa-maj.)	<b>Hes-(B)-dur</b> (Si- bemol-maj.)	<b>Es-dur</b> (Mi- bemol-maj.)	<b>As-dur</b> (La- bemol-maj.)	<b>Des-dur</b> (Re- bemol-maj.)	<b>Ges-dur</b> (Sol- bemol-maj.)
---------------------------	---	--------------------------------------	--------------------------------------	---------------------------------------	--

<b>D-moale</b> (Re-minor)	<b>G-moale</b> (Sol-minor)	<b>C-moale</b> (Do-minor)	<b>F-moale</b> (Fa-minor)	<b>Hes-(B)-moale</b> (Si-bemol-min.)	<b>Es-moale</b> (Mi-bemol-min.)
------------------------------	-------------------------------	------------------------------	------------------------------	---	------------------------------------

**C-dur** și **A-moale** le numim **t-normale** (v. Normal), celelalte **derivate** (v. Derivat). **T-** cu armatură egală le numim **paralele** iar cele cu tonică comună cu nume egal. — Semnele după cari putem cunoaște tonalitatea sînt: a) armatura (v.). Doarece însă aceasta e comună tonalităților paralele, trebuie să căutăm și tonul **caracteristic** (v. Caracteristică), care ca atare trebuie să apară în primele tacte ale compoziției, d. e. **t-** cu  $1\frac{1}{2}$  (fis) la cheie poate fi **G-dur** și **E-moale**, deci în cazul prim vom găsi în primele tacte tonul **d** (care e caracteristica tonalității G-dur față de E-moale), iar în cazul al 2-lea tonul **dis** (care e caracteristica tonalității E-moale față de G-dur); b) tonul (acordul) cu care se începe, dar mai ales se termină compoziția. Regula e: fiecare compoziție se începe, dar mai ales se termină cu tonul fundamental al tonalității, în care e scrisă; c) impresiunea.

**Tonalități bisericești** (*lat. modi, toni germ. Kirchentonenarten*) = scările diatonice ce sersesc ca bază cîntării bis. vechi atît în bis. orientală cît și în cea apusauă. Sînt mai mult o specie de octave (*lat. species octave*) bazate pe tonalitățile grecești (v.), avînd tot aceleași numiri, diferind însă în privința înălțimii. În Apus au fost introduse parte prin Ambroziu ep. Milanului († 397), parte prin papa Grigorie cel mare († 604). Sînt 8: 4 auten-

tice: dorică: **d—d<sup>1</sup>**, frigică: **e—e<sup>1</sup>**, lidică: **f—f<sup>1</sup>** și micsolidică: **g—g<sup>1</sup>** și 4 plagale: hipodorică: **A—a**, hipofrigică: **H—h**, hipolidică **c—c<sup>1</sup>** și hipomicsolidică: **d—d<sup>1</sup>**. În secl. 16 au fost adause încă 4: ionică: **c—c<sup>1</sup>**, eolică; **a—a<sup>1</sup>** (ca autentice), hipoionică: **G—g** și hipoeolică: **e—e<sup>1</sup>** (ca plagale). Cu ajutorul alterațiunilor puteau fi transpuse mai sus sau mai jos, unele primind numiri speciale (astfel s'au născut cea ionică, eolică și derivatele lor). — În bis. orient., unde au fost introduse de sf. Damaschin (secl. 8), au fost în decursul timpului nu numai intervertite, ci li s'a schimbat în parte și caracterul prin introducerea de intervale deosebite. Psaltichia (v.) uzitată și azi în bis. din România prezintă în această privință exemple destul de complicate (v. și Glas și Muzică).

**Tonalități grecești** = tonalitățile sau mai bine zis speciile de octave întrebunțate în muzica Grecilor vechi. Erau 8, dintre cari 4 autentice: dorică (**e—e<sup>1</sup>**), frigică (**d—d<sup>1</sup>**), lidică (**c—c<sup>1</sup>**) și micsolidică (**H—h**) și 4 plagale (derivate): hipodorică (**A—a**), hipofrigică (**G—g**), hipolidică (**F—f**) și hipomicsolidică (**E—e**). Fiecare din acestea era compusă din 2 tetracorduri (v.). Aceste tonalități au servit ca bază cînt. bis. vechi (v. Tonalități bis.).

**Tonalități paralele** v. Tonalitate.  
**Tonalități relative** = tonalitățile înrudite în gradul prim (v. Inrudirea tonalităților).

**Tonică** = gr. I al scării diatonice, tonul fundamental al tonalității. Pe ea facem totdeauna cadența finală (v. Cadență); **Acord tonic** = acordul consonant făcut pe t— (v. Acord și Scară).

**Tonmalerei** *germ.* = desemn muzical (v.).

**Tonuri** (*lat.* toni) v. Tonalități.

**Tonuri alicvot** v. Alicvot.

**Tonuri alterate** v. Altera.

**Tonuri amornice superioare** v. Armonice.

**Tonuri de combinațiune** v. Combinațiune.

**Tonuri enarmonice** v. Enarmonic.

**Tonuri relative** v. Tonalități relative.

**Tonuri secundare** v. Secundar.

**Tosto** *it.* = sprinten, iute (term. de espr.).

**Tp.** *presc.* = timpani (v.).

**Tr.** *presc.* = tril (v.).

**Tranquillo** *it.* = liniștit (term. de espr.).

**Transcriere** (*fr.* paraphrase) = prelucrarea unei piese (mai ales cîntece) pentru alt instrument.

**Transpunere** (*lat.* transpositio *germ.* Übertragung) = 1) trecerea unei compoziții în altă tonalitate, fără a face vre-o schimbare în construcția melodică sau armonică a ei; 2) trecerea unui motiv sau fraze muzicale pe alt grad al scării (v. și Instr. transpozitorii).

**Tranziție** (*lat.* transitio, *germ.* Übergang) = trecere; acord de t— v. Acord de trecere.

**Trăsătură** (*germ.* Strich, Strichart) = mișcarea arcușului în aceeaș

direcțiune pe coardele instrumentului. E: în sus însemnată prin √ și în jos însemnată prin □ (v. și Staccato, Legato și Portamento).

**Tre** *it.* = trei; a t— = pentru 3 (voci sau instrumente).

**Trei** (3) = 1) în basul general arată terța; 2) semnul triolei (v.).

**Treaptă** (*germ.* Klangstufe) = grad (v.); t— întreagă și semitreaptă v. Ton întreg și Semiton.

**Trem.** *presc.* = tremolando, tremolo (v.).

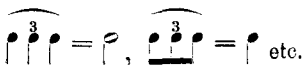
**Tremolando** *it.* = tremurînd (v. Tremolo).

**Tremolo** *it.* = tremurare, undulațiune, înseamnă: 1) repetirea foarte repede a aceluiaș ton; 2) undulațiunea tonului produsă prin apăsarea tremurătoare a degetului pe coardă la instr. cu arcuș (v. și Tremolare și Undulațiune).

**Tremolare** (*germ.* tremoliren) = 1) tremolo (v.); 2) tremurarea, undulațiunea defectuoasă, neplăcută a vocii la cîntare.

**Tril** (*it.* trillo, *germ.* Triller) = ornament (v.) ce constă din schimbarea foarte repede și egală a tonului principal cu cel ornamental diatonic de sus atîta timp, cît e valoarea notei principale. E însemnat cu tr. Poate fi simplu <sup>(1)</sup> și dublu <sup>(2)</sup>. Cîteodată îi premerge o apogiatură sau alt ornament și se încheie cu un fine <sup>(3)</sup>. Nota ornamentală poate primi și alterațiuni. Mai multe note succesive trilate dau un lanț de triluri (*it.* catena di trilli). Acesta e însemnat cu tr~~~~ (4).





**T-** *duplă* se naște din împărecherea duor triole. Se deosebește de secstolă prin aceea, că accentul cade pe nota primă din fiecare triolă (la secstolă e numai nota primă accentuată respective 1-a, 3-a și 5-a).

**Trișcă** v. Drîmbă.

**Triton** (*lat. tritonus*) = cvarta crescută. Constă din 3 tonuri întregi (f—h, d—gis etc.).

**Tromb.** presc. = trombone (v.).

**Tromba** *it.* = trompetă (v.).

**Trombadore** *it.* = trompetist (v.).

**Trombon** (*it. trombone, germ. Posaune*) = instr. de suflat de tinichea galbină. Cu privire la forma îmbrăcării (v.) și la măsura tubului nu se deosebește mult de trompetă, fiind însă ceva mai mare și frînt în îndoituri foarte lungi. De aceea și timbrul samănă cu al trompetei, fiind însă mai puțin strălucitor. E singurul dintre instr. cu bazen (v.), pentru care notațiunea e scrisă în tonalitatea și cu înălțimea originală (toate celelalte instr. de categoria aceasta sînt transpozitorii). Notele sînt scrise în cheia basului pentru **t—bas**, în a tenorului pentru **t—tenor** și în a altului pentru **t—alt**. Cel mai uzitat e **t—tenor**.

**Trombonist** (*it. trombonista*) = cel care cîntă cu trombonul (v.).

**Trommel** *germ.* = dobă (v.).

**Tromp.** presc. = trompetă (v.).

**Trompetă** (*it. tromba, fr. clarino,*

*germ. Trompete*) = instr. de suflat din tinichea galbină. Tubul destul de lung (al trompetei în **C** e de 2'629 m.) și îndoit de 2 ori, e în partea cea mai mare cilindric și numai spre capătul de jos se lărgeste succesiv, terminîndu-se într'un pavilion (v.) destul de mare. Bazenu l e pintecos. Timbrul e strălucitor, puternic. Estenziunea aprocsimativă e de 2 octave (**a—<sup>a</sup>3**). Notațiunea e scrisă totdeauna în **C—dur**, în cheia violinei. În orestră ocupă loc de frunte, în muz. militară are totdeauna melodia. E întrebuintată atît ca **t—naturală** (în **C, D, Es, E, F** etc.) cît și ca **t—cu piston** (mai ales în **F, E** și **Es**). Numai **t—** în **C** sună cum e scris: celelalte sînt transpozitorii (v. și Instr. muz.).

**Trompetist** (*it. trombadore, germ. Trompeter*) = cel care cîntă cu trompeta.

**Tropar** (*gr.*) = cîntare bis. care cuprinde icoana vieții unui sfînt sau descrierea sărbătorii. Tot astfel sînt numite și imnele, cari compun odele canonului (v. Canonul) etc.

**Troppo** *it.* = foarte; obvine în combinație cu termini de mișcare, d. e. **Allegro ma non t—** etc.

**Trouvère** *fr.* = trubadur (v.).

**Trovadore, trovatore** *it.* = trubadur (v.).

**Trubaduri** (*it. trovatori, fr. trouvères*) = poeții-cîntăreți medievale din Franca sudică, Spania

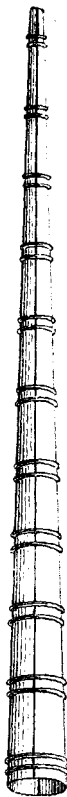
și Italia (în Germania v. **Minnesänger**). Erau nobili, cavaleri sau chiar principii. Poeziile lor, de cuprins erotic, eroic, satiric, didactic și religios, le cântau înșiși pe melodii făcute tot de ei, pe la curțile nobililor și principilor, unde erau în mare cinste. Cîntecele lor, adesea foarte frumoase, le învățau servitorii, cari îi însoțiau și alți muzicanți ambulanti, cîntîndu-le pentru bani prin diferite orașe. Aceștia erau numiți **jongleuri** (v.).

**Trugschluss** *germ.* = cadență înșălătoare (v. Cadență).

**Tuba** (*lat.*) = 1) la Romani și alte popoare vechi o trompetă cu tubul lung, drept; 2) în Germania sacshornul cu 4—5 ventile, care în muzica de armonie (v.) ține basul (v. Sacshorni).

**Tulnic** = instr. de suflat ce samănă cu buciumul. E uzitat mai ales în Munții-Apuseni. Constă din un tub gol, conic în lungime de 1·80—3·20 m. Diametrul la capătul de sus e de 3·5—4·5 cm., iar la cel de jos de 10—18 cm. Tubul e compus de regulă din 2 doage de lemn de brad sau de paltin (acesta e mai trainic și are ton mai dulce) legate cu cercuri de crengi de brad. Sînt însă și t— din mai multe doage. În unele părți din Maramureș etc. există și t— mai mici (80 cm.—1·40 m.), apoi și de cele de tinichea. De acestea se servesc mai ales păștorii pentru signale. În ținutul **Câmpeniului** e folosit exclusiv ca instr. muzical. Pe aici cîntă

din el mai ales femeile. Timpul cel mai potrivit de a cînta sînt serile de primăvară și vară. Înainte de cîntare a muiat bine în apă. **Tulnicășul**, stînd pe un loc mai înalt, îl ține cu amîndouă mîinile. Suflarea e făcută cu jumătatea dreaptă a buzelor lipite bine de gura instrumentului. Cu mîna dreaptă rezimată de corp e încontinuu purtat în dreapta și în stînga, în semicerc sau e ridicat tare în sus și lăsat apoi în jos pînă mai atinge pămîntul. Prin aceasta tonul capătă o expresie particulară, sămînînd unei specii de tril. Tonul foarte puternic, de presiune pătrunzătoare-melancolică, în direcția în care e ținut instrumentul la cîntare, e auzit la distanță de 10—12 klm., iar în direcția contrară la 1—2 klm. Ca ori-ce instr. natural (v. ac.) nu poate da decît unele dintre tonurile scării naturale (v. Natural și Armonice). Dar și acestea răspund destul de greu. Melodiile cîntate cu t— constau mai ales din armonicele 3, 4, 6 și 8 și poartă diferite numiri ca vidreana, albăceana, ponoreana etc. Sunt de obicei precedate de o scurtă



Tulnic.

introducere și urmate de o încheiere. În a. 1848 a fost folosit și ca instr. de signal în garda lui Iancu. Buciumul din Bucovina se deosebește de t— mai ales prin aceea, că îmbucătura (v.) e formată din un tub separat, mai îngust (ca și la buciumul uzitat în România) înfipt în capătul de sus al instrumentului (v. și Bucium).

**Tumuloso** *it.* = sgomotos (term. de espr.).

**Turca**, alla t— = turcește, în felul cîntecelor turcești.

**Ture** = numirea figurilor din cadrul, contradans etc.

**Tutta la forza** *it.* = cu toată forța (term. de espr.).

**Tutte corde** *it.* = toate coardele, în compoziții pentru pian indică sistarea pedalei drepte (v. Pedală).

**Tutti** *it.* = toți, arată întrarea tuturor vocilor după o parte de solo. Contrarul e **solo**.

**Tympani coperti** *it.* v. Timpani.

**Tyrolienne** *fr.* = dans tirolez în tact de  $\frac{3}{4}$  în mișcare moderată (v. și Ländler).

## U

**U. c.** *presc.* = una corda (v.).

**Übergang** *germ.* = tranziție (v.).

**Übermäßig** *germ.* = crescut.

**Umkehrung** *germ.* = resturnare, inversiune (v.).

**Un, una, uno** *it.* = un, o; **un poco** = ceva, **un poco più** = ceva mai mult (v. Tempo).

**Una corda** *it.* = pe o coardă, la instr. cu arcuș arată, că notele trebuie cîntate toate pe aceeaș coardă, iar la pian indică înădușirea tonului prin folosirea pedalei stîngi (v. Pedală).

**Undecimă** = interval constător din 11 gr. diatonice; **acord de u—** = acordul de septimă dominantă (v. acord) auzit pe tonică. E întrebuițat ca suspenziune (v.):



**Undecimen-Accord** *germ.* = acordul de septimă dominantă auzit pe tonică (v. Undecimă).

**Undulațiune** (*it.* **undulazione**) = tremurarea vocii (v. Tremolo).

**Unls.** *presc.* = unisono (v.).

**Unison** (*germ.* **Einklang**) = 1) emiteria aceluiaș ton de cătră mai multe voci sau instrumente (v. și Unisono); 2) prima perfectă (v. Primă și Interval).

**Unisono** (*it.* **unisono**, **all'unisono**) = în unison, cînd adecă toate vocile cîntă aceeaș melodie (la înălțime egală sau cel mult în octavă).

**Unterdominante** *germ.* = subdominantă (v.).

**Unterstimme** *germ.* = vocea inferioară, basul (v.).

**Untertasten** *germ.* = tastele albe din claviatură; cele negre sînt numite **Obertasten**.



**Unu** (1) = în aplicatura instr. cu arcuș arată degetul I (v. Cifre și Degetație).

**U. s.** presc. = ut supra.

**Ut it.** = do (v. ac. și Note).

**Ut supra** *lat.* (*it.* come sopra) = ca mai sus (v. și Come).

## V

**V.** presc. = verte. voce, volta (v.).

**Va.** presc. = viola (v.).

**Valoare** (*it.* valore) v. Durată.

**Vals** (*it.* vals, *fr.* valse, *germ.*

**Walzer**) = dans de origine germ. respîndit pretutindenea. E cel mai favorit dintre dansurile numite rotunde (germ. Rundtänze). Muzica constă din mai multe părți (melodii) constătătoare din cîte 16—32 tacte cu reprize. Fiecărei părți îi premerge o scurtă introducere (de cîte 4 tacte). De obicei i-se adauge și cîte un trio sau o codă. Tactul e de  $\frac{3}{4}$ , în mișcare mai moderată; în timpul mai nou însă în tact de  $\frac{3}{8}$  și în tempo mai repede (valsul vienez). E aplicat și în alte forme de dans (cadril, cotillon etc.).

**Variațiune** (*it.* variazione) = schimbarea, variarea unei idei sau fraze muzicale din punct de vedere melodic, armonic și ritmic. Ideea muz. e numită **temă**. Ea trebuie să fie interesantă și să poată fi ușor recunoscută în singuraticile variațiuni. **V—** poate fi piesă de sine stătătoare (numită **temă cu variațiuni**) sau să facă parte din altă piesă (sonată, rondo, dansuri etc.).

**Var.** presc. = varié (v.).

**Varié** *fr.* (*it.* variato) = variat.

**Vătav** = conducătorul căluserilor (v.).

**Veloce** *it.* = repede; **velocissimo** = f. repede (term. de mișcare).

**Venetienne** *fr.* = barcarolă venețiană (v. Barcarolă).

**Ventile** (*fr.* pistons, soupapes, *germ.*

**Ventile**) = mehanism aplicat în timpul mai nou instr.-lor cu baze. Prin mijlocirea lor tubul principal al instrumentului poate fi ușor pus în legătură cu alte tuburi secundare cu scop ca, prin lungirea și scurtarea coloanei de aer, să poată fi ușor obținută întreaga serie cromatică de tonuri ca rezultat al diferitelor scări naturale (v. Armonice), ce corespund singuraticelor dimenziuni ale tubului respective ale coloanei de aer. Numărul **v—** e de 3—5 (v. și Instr. muz. III 3 și Instr. naturale).

**Verte** *lat.* = întoarce (v. Volti).

**Vibrare, vibrațiune** = 1) mișcarea părților unui corp elastic produsă prin lovire, pișcare etc., al cărei rezultat e sunetul. Dacă vibrațiunile sînt regulate, sunetul devine **ton** (v.); 2) tremolare, undulațiune (v.).

**Vierklang** *germ.* = acordul de septimă (v. Acord).

**Vigoro** *it.* = viguros, puternic (term. de espr.).

**Vioară** v. Violină.

**Violă** s. braciă (*it.* *viola alta*, *alto*, *germ.* *Bratsche*) = mai demult numirea generică a unei familii de instr. cu arcuș: *viola di gamba* = viola de genunchi (v. Gambă), *viola da braccio* = viola de braț, *viola d'amore* = viola de amor etc. azi neîntrebuințate; azi în special instrumentul derivat din viola de braț. E o violină ceva mai mare, avînd tot 4 coarde (cele 2 mai adînci înfășurate în sîrmă) acordate cu o cvintă perfectă mai jos ca ale violinei *c*, *g*, *d*<sup>1</sup>, *a*<sup>1</sup>) și cu o octavă mai sus ca ale celuiui. Tonul are expresiune melancolică. Notele sînt scrise în cheia altului. Aparține instr.-lor cu arcuș (v. Instr. muz. IV 1.). În orhestră (v.) servește ca instr. acompaniator.

**Viola di gamba** *it.* = gambă (v.).

**Viola d'amour** *fr.* = instr. cu arcuș foarte favorit mai demult. Sămăna cu viola (v.), fiind ceva mai mare și avînd 5—7 coarde de intestine și tot atîtea de oțel.

**Violento** *it.* = violent, grozav (term. de espr.).

**Violină, vioară** (numiri improprii: *ceteră, laută, scripcă; it.* *violino*, *fr.* *violon*, *germ.* *Violine*) = cel mai mic și mai înalt dintre instr.-le cu arcuș. Părțile sînt: **corpul** constător din **acoperemînt** (tabla de armonie) cu găurile *f*, **baza** (podul) și **obedele**

(cari leagă podul de acoperemînt). **Gîtul** înfipt în capătul de sus al corpului, cu **cuierul**, în care se află **cheile**, terminîndu-se în un **cap** (de regulă în forma melcului). Pe gît e lipită **puntea** (tastiera), care la capătul superior are o bucățică de lemn mai ridicată, numită **prag**. Preste punte trec **coardele**, cari spre partea dinjos se sprijinesc pe **căluș** (scăunaș), din dreptul căruia sînt legate de **cordar**. Acesta e legat de un **cui** (bumb) înfipt în partea de jos a corpului. Cele 4 coarde sînt acordate în cvinte perfecte (cîteodată altfel; v. Scordare), reprezentînd tonurile *g*, *d*<sup>1</sup>, *a*<sup>1</sup>, *e*<sup>2</sup>. Notele sînt scrise în cheia violinei (cu înălțimea originală). Seria cromatică de aproape 4 octave (*g—c*<sup>4</sup>; în orhestră însă de regulă nu trece preste *a*<sup>3</sup>) e produsă prin aplicarea pe coarde a degetelor (cu excepția celui mare) dela mîna stîngă (v. Degetație). Tehnica e simplă, dar admirabilă, permițînd executarea notelor cu o repejune nerealizabilă pe alt instr. Intonațiunea e de tot curată și sigură, timbrul pătrunzător, strălucitor, de o fineță deosebită, iar bogăția expresiunii e neîntrecută (v. și Caracterizare generală în art. Instr. muz.). Toate aceste însușiri i-au cîștigat titlul de **regina** instrumentelor, ocupînd atît în orhestră cît și ca instr. de concert locul prim între toate celelalte. — Tonurile sînt produse cu **arcușul** (v.).

Dela felul trăsăturii depinde f. mult expresiunea instrumentului. Manierele staccato, legato, pizzicato, sul ponticello, sul tastiera, aplicarea surdinei, flageoletele etc. îi dau violinei o expresie particulară. În orhestră e de regulă folosită în 2 voci independente: violina primă și secundă scrise pe portative separate. În acompaniament viol. 2-a are de regulă tonuri duble. — Violina derivă din instr. arab *rebab* adus de Mauri în Spania. Din acesta s'a născut în evul mediu așa numitul *rebec*, care formează baza violinelor vechi (*viola da braccio*, *di gamba* etc.). Din acestea s'au desvoltat *viola* și *violina* de azi. **V**— a ajuns la perfecțiune pela începutul secl. 16. Violinele construite atunci în orașul **Cremona** (Italia) de către măiestrii **Maggini**, **Amati**, **Stradivari**, **Guarnerius** etc., atît în privința formei și construcției, dar mai ales în privința frumseții tonului sînt pînă azi neîntrecute. Pe cînd toate celelalte instr. muz. și cu deosebire cele de suflat au fost ridicate de știința modernă la un grad înalt de perfecționare și sînt și azi în progres continuu, pe atunci în privința violinei toate încercările făcute pînă acum au fost zădarnice. Căci pînă azi n'a succes a construi violine nici macar egale în ton cu cele amintite. Astfel e ușor esplicabil, că violinele eșite din atelierele măiestrilor amintiți, păstrate pînă azi (cu

totul au fost fabricate atunci cam 2000 violine) sînt vîndute cu prețuri fabuloase de cîte 40—50 mii coroane.

**Violină mută** (*germ. Stumme Violine*) = violină cu corpul foarte îngust, din care cauză tonul de altfel curat, e foarte slab. E folosită pentru ștudiu în localități, unde e vorba de a evita conturbarea vecinilor.

**Violino** *it.* = violină (v.); **v**— **primo** = violina primă; **v**— **secundo** = violina secundă (în orhestră).

**Violoncelle** *it.* = celo (v.).

**Violoncello** *germ.* = celo (v.).

**Violine** *it.* = contrabas (v.).

**Virgură** = semnul ı întrebunțat ca semn de respirație (v. ac.).

**Virtuoso** (*it. virtuoso*) = artist practic (cîntăreț sau instrumentist) care se distinge într'un mod deosebit atît prin tehnică (v.) sigură, cît și prin predare desevîrșită.

**Vista, a prima vista** *it.* = la prima vedere, adică a ezejuta o piesă fără a o fi văzut și ștudiat mai de nainte.

**Vivace, vivo** *it.* = vioi, repede; **vivacissimo** = f. repede (v. Tempo).

**Vivezza** (*con*) = cu vioiciune (term. de espr.).

**Vivo** v. **Vivace**.

**Vo** *presc.* = violino (v.).

**Vocal, muzică v**— (*germ. Vokalmusik*) = muzica ezejutată cu vocea omenească, în opoziție cu cea instrumentală (v. și **Muzică**); **piesă** (compoziție) **v**— = piesă pentru voce cu sau fără acomp.

instrumental. Formele vocale sînt: 1) **pentru o voce solo**: aria, cîntecul, recitativul, balada, romanța, cavatina etc., 2) **pentru mai multe voci solo**: duetul, terțetul, cvartetul etc., 3) **pentru voci solo și cor**: cantata, psalmii, liturgiile; apoi pasiunea, oratoriul, opera, opereta, melodrama etc., aceste din urmă numite în special **piese vocal-instrumentale**.

**Vocalizare** = a face exerciții de cînt cu vocalize (v.).

**Vocalize** (*fr. vocalises*) = exerciții de cînt întrebunînd vocalele din alfabet sau silabele de solmizațiune în locul textului, cu scop de a învața pronunțarea corectă a textului în cîntare (v. și Solmizațiune).

**Voce** (*it. vocè, fr. voix, germ. Stimme*) = sunetul produs de organul vocal (v.). **V**— e cel mai frumos, dar și cel mai gingaș instr. muzical. Conzervarea ei reclamă îngrijire deosebită. Rețiala, traiul neregulat, escesul în cîntare etc. au influință rea asupra laringelui, cauzînd ușor răgușirea, eventual ruinarea vocii. Defectele vocii provenite din defecte sau boale ale organului vocal sînt **afonia** (pierderea vocii), **hiperfonia** (vocea esagerată) și **răgușala cronică**, iar ca defecte trecătoare **răgușala și mutațiunea** (v. ac.). După înălțime deosebim: **voci femeiești** (la cari pe lângă vocile femeilor aparțin și ale copiilor până la mutațiune) împărțite în **sopran și alt și b) voci de bărbați**

împărțite în **tenorși bas**. Fiecare poate fi subîmpărțită. După locul unde se produce rezonanța deosebim **v— de piept** (*germ. Bruststimme*), **falzet și v— de cap** (*germ. Kopfstimme*) (v. Registre 2.). După timbru și intenzitate: **v— dramatică, lirică, metalică (sonoră), eroică, mare, mică etc.** (v. Timbru); 2) **registrele din orgă** (v.); 3) **partidă** (v.), precum și foile pe cari sînt estrase singuraticile partide, în opoziție cu **partitura** (v.), care cuprinde toate vocile scrise într'una.

**Voce it.** = voce; **v— bianca** = voce deschisă; **v— di petto** = voce de piept; **v— di testa** = voce de cap; **v— granita** = voce metalică etc.

**Vocina it.** = voce subțire, slabă.

**Voci principale** v. Principal.

**Voci secundare** v. Secundar.

**Vodevil** (*fr. vaudeville, germ. Liederspiel*) = 1) cîntec popular francez de cuprins umoristic sau satiric; 2) piesă dramatică scurtă de cuprins comic-satiric întrețasută cu cîntece (romanțe, arii și cîntece populare).

**Voix fr.** = voce (v.).

**Volante it.** = volant, pripit, grăbit (term. de espr.).

**Volklied germ.** = cîntec popular (v. Cîntec).

**Volkstümliches Lied germ.** = cîntec în spirit popular (v. Cîntec).

**Volta it.** v. Prima volta.

**Volti, si volti it. (lat. verte)** = întoarce foaia; expresie scrisă la sfîrșitul paginei spre a indica

că piesa se continuă și pe pagina următoare; **v-** subito presc. **v. s.** = întoarce repede.

**Volum** (*lat. ambitus, germ. Tonumfang*) = numărul tuturor tonurilor ce poate emite o voce sau un instrument (v. și Estenziune).

**Vorausnahme** *germ.* = anticipație.

**Vorhalt** *germ.* = suspenziune (v.).  
**Vorschlag** *germ.* = apogiatură (v.).  
**Vorzeichnung** *germ.* = armatură, prescriere (v.).

**Vox** *lat.* = voce; **v-** angelica = vocea îngerilor; **v-** humana = vocea omenească (v. Orgă).

**V. s.** presc. = volti subito (v. Subito și Volti).

## W

**Waldhorn** *germ.* = corn de vânătoare (v. Corn).

**Walzer** *germ.* = vals (v.).

**Wechselnoten** *germ.* = brodării (v. Brodărie).

**Weich** *germ.* = moale (v.); **w-e**

**Tonart** = tonalitatea moale (v. Tonalitate); **w-er Dreiklang** = acord moale (v. Acord).

**Wirbel** *germ.* = 1) cheie (v.); 2) roulement (v.).

**Wirbelkasten** *germ.* = cuier (v.).

## X

**Xylorganum** *lat.* = un fel de instr. | cu claviatură.

## Z

**Zapfenstreich** *germ.* = retragere.  
**Zeffroso** *it.* = lin, ușor, blînd (term. de espr.).

**Zeitmass** *germ.* = tempo (v.).

**Zeloso, zelosamente** *it.* = zelos, expresiv, cu foc (term. de espr.).

**Zingara, Zingaresca** *it.* = țigăneasca, cîntec țigănesc; **alla z-** = țigănește, pasionat-fantastic.

**Zoppa, (alla) it.** = șchiopătînd (term. de espr.).

**Zunge** *germ.* = limbă, ancie (v).

## A d a u s .

---

**Irozi s. crai** = grupe de copii sau feciori, cari în sărbătorile Crăciunului, purtînd cu sine o stea din hîrtie, umblă pe la casele oamenilor dînd un fel de reprezentații constătătoare din cîntece (v. Cîntec de stea) și recitații, în amintirea nașterii lui Cristos. Sînt o reminiscență a **misteriilor** (v.) obicnuite în evul mediu în bis. apusană, de

unde au trecut și la noi. Mai demult, stînd sub protecția și controlul bisericii (cum mai e și azi în foarte puține locuri), i— formau un obicei rel. frumos. Azi însă în cele mai multe locuri și cu deosebire la orașe au degenerat de tot, devenind un izvor de câștig ieftin pentru oamenii de categoria morală mai inferioară.

